

Politiikan
journalismin
tila
Suomessa

©Tekijät

Kirja-Aurora 2009

Kansi: Samuli Keskinen

Taitto: Mirja Sarlin

ISBN 978-951-29-4123-0

ISBN 978-951-29-4153-7 (pdf)

Painosalama 2009

Politiikan
journalismin
tila
Suomessa

Ville Pernaa
Mari K. Niemi
Ville Pitkänen
(toim.)



Sisällysluettelo

Ville Pernaa & Mari K. Niemi

1. TUTKIMUSKOHTENA POLITIIKAN JOURNALISMI	9
--	----------

Erkka Railo

2. PUOLITOISTA VUOTTA POLITIIKAN UUTISIA	17
---	-----------

Laura Berg, Mari K. Niemi, Ville Pernaa, Ville Pitkänen & Erkka Railo

3. POLITIIKAN JULKISUUDEN PERUSVIRTA.....	33
Asia-aiheet valtavirtaa	39
Poliittinen valta tuo näkyvyyden.....	56
Asiapoliitikkoja ja politiikan julkkiksia.....	64
Eri välineiden erilaiset politiikan journalismit	76

Ville Pitkänen

4. POLITIIKAN JOURNALISMIN YHTEISKUNNALLINEN TEHTÄVÄ	79
Myönteisiä ja kielteisiä kehityskulkuja	80
Journalistiset rutiinit ohjaavat politiikan julkista agendaa	87
Mitä vaalirahoituskohu kertoo politiikan journalismista?	91
Muuttuva yhteiskunta, muuttuva journalismi	97
Yhteiskunnallinen tehtävä – nyt ja tulevaisuudessa?	104

Ville Pitkänen

5. MULLISTAAKO INTERNET POLITIIKAN JOURNALISMIN?	109
Verkkomediat ja politiikan journalismin muutos.....	110
Uusia sisältöjä ja lisääntyvää vuorovaikutusta.....	119
Poliitikot siirtyvät verkkoon, toimittajat seuraavat perässä.....	126
Yhteiskunnallisen keskustelun uudet sisällöntuottajat.....	132
Moniäänisempää politiikan journalismia?.....	138

Mari K. Niemi

6. MITÄ HENKILÖVALINTOJEN UUTISOINTI KERTOO TOIMITTAJIEN ODOTUKSISTA?.....	145
SDP:n puheenjohtajakisaan kaivattiin tähtiä ja puhtia.....	148
Toiveiden ja pettymysten paikallisvaalit.....	158
Onko tärkeän ja kiinnostavan määrittely muuttunut?	167

Mari K. Niemi

7. KOHU- JA SKANDAALIJOURNALISMI MORAALIN JA MORALISMIN KEVÄÄSSÄ	179
Häirintäkohun puurot ja vellit, uhrin ja tekijät	182
Julkinen taistelu yksityiselämästä.....	192
Paljon melua tekstiviesteistä	202
”Onko tämä meidän journalismiamme?”	212

Ville Pitkänen, Ville Pernaa & Mari K. Niemi

8. POLITIIKAN JOURNALISMIN TULEVAISUUS?	229
Poliitikkojen julkisuusprofiilit	231
Kolme tulevaisuuden näkymää.....	236

Kirjallisuus	245
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	251
Liite 1: Määrällisessä tietokannassa käytetyt kategoriat	253

Esipuhe

Kuten hyvien ajatusten kohdalla usein käy, idea politiikan journalismin maantiekartan hahmottamisesta nousi esiin kahvitaukokeskustelussa keväällä 2007. Syksyllä idea täsmentyi fläppitaululla politiikan journalismin tilan selvittämiseksi ja sen tulevaisuuden kehityssuuntien arvioimiseksi, ja tälle hankkeelle Helsingin Sanomain Säätiö myönsi rahoituksen vuosille 2008–2009. Kiitämme säätiötä tutkimuksen rahoittamisesta.

Hankkeen tuloksena syntynyt kokoomateos oli kolmas politiikan journalismia käsittelevä kirja, jonka johtamani Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksen tutkijaryhmä on viime vuosina laatinut. Ryhmätyö ja intensiivinen projektimuotoinen työskentely sujuivat tälläkin kertaa hyvin. Sovitut aikataulut pitivät, ja yhteistyö artikkelien laadinnassa osoitti jälleen hyödyllisyytensä. Kirjoittajien tarkempi työnjako käy ilmi sisällysluettelosta. Hankkeen vetäjän ominaisuudessa esitän vielä mieluisat kiitokset kollegoille vastuullisesta ja aikaansaavasta paneutumisesta tähän tutkimukseen.

Tutkijaryhmän lisäksi hankkeessa työskentelivät Eduskuntatutkimuksen keskuksen valtionhallinnon harjoittelijoista Tuomas Koivisto ja Niko Hatakka – kiitokset molemmille hyödyllisestä ja tärkeästä työpanoksesta. Kiitokset myös suomalaisen demokratian tutkijoiden eturiviin kuuluvalla dos. Sami Borgille, joka antoi ystävällisesti apua ja sparrausta hankkeen tietokannan rakentamisessa.

Keväällä 2008 haastattelimme joukon politiikan toimittajia tutkimustamme varten. Kiitokset kaikille haastatelluille avartavista haastattelu-tuokioista. Kiitämme myös *Aamulehden* Timo Kiviniemeä ystävällisestä luvasta käyttää sähköistä Media-arkistoa sekä *Turun Sanomia* avusta tutkimusaineiston täydentämisessä.

Turun yliopiston Kirja-Aurora otti teoksen kustannettavakseen. Kiitokset Kirja-Auroran Timo Niitemaalle ja kirjan taitosta vastanneelle Mirja Sarlinille. Samuli Keskinen suunnitteli kirjan hienon kannen, mistä kiitokset.

Monet vuosien 2008–2009 tapahtumat ovat osaltaan pitäneet huolen siitä, että aiheenvalintaa ei ole tarvinnut missä vaiheessa katua. Nykyhetkeen asti ulottuva tutkimus jää kuitenkin aina kesken, mutta sille ei voi mitään.

Turussa 18. lokakuuta 2009,
jolloin vaalirahakohun myrskynsilmästä selvinnyt Matti Vanhanen julisti pääministerin haastattelutunnilla olevansa vahvempi kuin koskaan aikaisemmin.

Ville Perna

Dosentti, hankkeen vastuullinen johtaja



Ville Pernaa & Mari K. Niemi

1. Tutkimuskohteena politiikan journalismi

Politiikan journalismin tila Suomessa -teoksessa politiikan journalismia lähestytään kahdesta näkökulmasta, joiden välinen vuoropuhelu on tämän tutkimuksen kantava teema. Ensimmäiseksi kysytään, mitä ja millaista suomalainen politiikan journalismi 2000-luvun alussa itse asiassa on. Missä politiikan journalismia esiintyy, millaisia aiheita ja keitä henkilöitä siinä käsitellään? Vai onko oikeastaan enää mahdollista puhua politiikan journalismista yksikössä; kuvaisiko monikkomuotoinen politiikan journalismit paremmin politiikan osakseen saaman mediajulkisuuden kirjoa?

Edellä mainitut kysymykset saattavat ehkä vaikuttaa yksinkertaisilta, usein kuulluilta ja itsestään selviltä. Perusteelliseen tutkimusaineistoon pohjautuvia vastauksia näihin peruskysymyksiin on esitetty harvemmin. Siksi jotkut tämän tutkimuksen tuottamista vastauksista saattavatkin tuntua yllätyksellisiltä. Poliitiikan journalismi ei ole enää niin kuin ennen, mutta vastaan tulee silti paljon aikaisemmilta ajoilta tuttua journalismia.

Kysymys politiikan journalismin esiintymisestä ja sisällöistä on yhtä kaikki tarpeen sen arvioimiseksi, millaisista mediatuotteista politiikan journalismi ja politiikan osakseen saama mediajulkisuus koostuvat. Tutkimuksen jatkokysymysten kannalta tämän selvittäminen on suorastaan välttämätöntä.

Teoksen toinen näkökulma koskee sellaisia politiikan journalismista toistuvasti esitettyjä näkemyksiä ja väittämiä, joiden arvioimisen teoksen tekijät katsoivat tarpeelliseksi. Ensinnäkin internetin uutena välineenä on katsottu muokkaavan tai jopa mullistavan tiedonvälityksen. Toisaalta myös uutisoinnin tapojen, tyylin ja sisältöjen on nähty olevan murroksessa. Henkilöityminen, viihteellistyminen ja skandaalivetoisuus ovat tavallisia määreitä kuvattaessa politiikan journalismin nykytilaa. *Politiikan journalismin tila Suomessa* -kirjan toisena päätavoitteena onkin selvittää, mikä merkitys näillä trendeillä on suomalaisen politiikan journalismin kannalta. Missä olemme nyt – ja mihin on suunta tulevaisuudessa?

Toimintaympäristön muutokset ovat vahvistaneet median merkitystä

Millaisia muutoksia mediamaisemassamme sitten on nähty tapahtuneen? Poliitiikan journalismin rajojen on ensinnäkin katsottu 2000-luvulla hämärtyneen ja hierarkioiden murtuneen. Kielletyt aiheet ovat politiikan mediajulkisuudessa menneisyyttä. Yksityisen ja julkisen raja on hämärtynyt ja politiikka käsitteenä laventunut. Samoin tyylien ja esitystapojen kirjo on kasvanut, ja uudet teknologiat ovat tarjonneet myös politiikan journalismille uusia julkaisualueita. Kiristyvä kilpailu eri joukkotiedotusvälineiden välillä on laajentanut politiikan julkisuutta siten, että mediakuluttaja kohtaa poliitikot ja politiikan myös aivan uusilla alueilla.

Poliitikkojen ja politiikan käsittely tiedotusvälineissä on muuttunut ja laajentunut tavalla, joka todella haastaa perinteisen käsityksen politiikan journalismista. Muutosten kartoittamisen ja arvioimisen lisäksi on kuitenkin aivan yhtä tarpeellista kysyä, mitkä ovat sellaisia politiikan journalismin perusvirtauksia, joihin uudet suuntaukset eivät vaikuta tai jotka ovat muuttuneet vain hieman ja hitaasti.

Politiikan journalismi on erottamattomassa vuorovaikutuksessa historiallisen ja yhteiskunnallisen ympäristön kanssa. Poliittisten ideologioiden ja puolue toiminnan vetovoiman hiipuminen alkoivat 1990-luvulle tultaessa entistä voimallisemmin korostaa median merkitystä poliitikkojen tunnettuuden luojana ja puolueiden viestin välittäjänä. Kun poliittisesti sitoutunut media samaan aikaan kuihtui, joutuivat poliitikot tavoittelemaan julkisuutta kaupallisin kriteerein toimivasta mediasta. Poliitikasta tuli uutisaihe muiden uutisaiheiden joukossa, mikä näyttää asettaneen myös politiikan ja poliitikkojen esiin pääsyyllä uudenaikaisia haasteita.

Median merkitys keskeisenä poliittisen vallanjaon areenana kasvoi entisestään, kun vuoden 2000 uudella perustuslailla uusittiin hallituksen muodostamisen pelisääntöjä. Juridinen pohja ja puolueiden omaksuma käytäntö toivat maahan ilmiön, josta yksinkertaistaen puhutaan pääministerivaaleina: eduskuntavaalit voittaneen puolueen puheenjohtaja nousee mitä todennäköisimmin maan pääministeriksi. Viitteitä pääministerivaaliasetelmasta oli nähtävissä jo 1990-luvulla, mutta viimeisten eduskuntavaalien yhteydessä taistelu suurimman puolueen asemasta on ollut vaalien johtava teema. Tämä asetelma nostaa esille suuret puolueet ja korostaa niiden puheenjohtajien merkitystä. Kun etenkin kolmen suurimman puolueen väliset ideologiset erot ovat pieniä ja kannatukset hyvin lähellä toisiaan, nousee puolueen johtavien poliitikkojen medianäkyvyys entistäkin suurempaan arvoon. Todennäköistä on, että mediataidoista tulee entistä vahvempi poliitikoksi ja etenkin puoluejohtajaksi valikoitumisen kriteeri.

Myös vuosien 2008–2009 niin sanottu vaalirahoituskohu saattaa muuttaa politiikan mediajulkisuuden pelisääntöjä ja olosuhteita. Tätä kirjoitettaessa lokakuussa 2009 vaalirahoituslainsäädäntöön mahdollisesti tehtävät muutokset ovat vielä auki. Ennakoitavissa oleva rahoituskäytäntöjen kiristyminen saattaa suitsia mainontaa ja kasvattaa siten puolueiden ja ehdokkaiden painetta ilmaisen julkisuuden hankkimiseen. Näin odotettavissa olisi myös aikaisempaa kovempaa kilpailua tiedotusvälineissä tarjolla olevasta journalistisesta julkisuudesta. Vaalirahoitusta koskevien rajoitusten ei siis voida arvioida ainakaan vähentävän median merkitystä poliittisen vallan saavuttamisessa.

Murros, valta ja vaalit esillä aikaisemmassa tutkimuksessa

Journalismissa ja mediamaisemassa yleisesti tapahtuneisiin muutoksiin on tartuttu lukuisissa tutkimuksissa. Myös suomalaisen mediamaisen viimeaikaiseen kehitykseen on paneuduttu viime vuosina useissa teoksissa. Niistä tuoreimpana on syytä mainita professori Esa Väliiverosen toimittama monipuolinen kokoomateos *Journalismi murroksessa* (2009). Siinä tiedotusopin tutkijat luotaavat journalismin kentän viimeaikaisia muutoksia useista näkökulmista, joista politiikan journalismi on yksi muiden joukossa. Median valtaa tarkastellaan kokeneen journalistin Risto Uimosen *Median mahti* -kirjassa (2009), jossa näkökulmaksi

on rajattu toimittajien poliitikkoihin ja muihin eliitteihin kohdistama vallankäyttö.

Politiikan journalismia ja politiikan mediajulkisuutta on viimeksi tarkasteltu kahdessa vuonna 2006 ilmestyneessä teoksessa. Sekä emeritusprofessori Esko Salmisen *Mediavallan aika* -kirjassa että Ville Pernaan ja Ville Pitkäsen toimittamassa *Poliitikot taistelivat, media kertoo* -teoksessa lähestymistapana on politiikan journalismin historiallinen tarkastelu 1980-luvulta 2000-luvulle ulottuvalla ajanjaksolla.

Useissa 2000-luvulla julkaistuissa tutkimuksissa politiikan journalismin tilaa on käsitelty vaalien mediajulkisuuden kautta. Näistä esimerkeinä mainittakoon Pekka Isotaluksen ja Eeva Aarnion toimittama *Presidentti 2000: mistä vaalit on tehty?* (2000); Pekka Isotaluksen ja Sami Borgin toimittama *Presidentinvaalit 2006* (2007) sekä Ville Pernaan, Mari K. Niemien ja Ville Pitkäsen toimittama *Mielikuvavaalit* (2007). Median ja demokratian suhdetta on yleisemmin tarkasteltu esimerkiksi oikeusministeriön tilaamassa Hannu Niemisen johtaman tutkijaryhmän raportissa *Media ja demokratia Suomessa* (2005), jossa esitellään myös käytännönläheisiä suosituksia suomalaisen mediajärjestelmän kehittämiseksi.

Perusvirrasta tulevaisuuden skenaarioihin

Useiden politiikassa ja mediamaisemassa meneillään olevien muutosten keskellä on syytä kysyä, miten uudenlaista politiikan journalismia pitäisi tutkia. Perinteinen politiikan journalismi näyttäisi taipuvan helpommin tutkimuskohteeksi kuin uusi, lajityypistä ja tiedotusvälineestä toiseen tunkeutuva politiikan journalismi.

Tässä teoksessa edellä mainittu termi perinteinen politiikan journalismi nousee esille pitkin matkaa. Sillä tarkoitetaan aikaisemmin politiikan journalismiksi miellettyjä journalistia tuotteita, kuten sanomalehtien pääkirjoituksia ja kolumneja, lehtien politiikan sivuilla julkaistuja juttuja tai television uutis- ja ajankohtaisohjelmia. Perinteisen politiikan journalismin vastinpari on uusi politiikan journalismi, johon on luettu esimerkiksi television viihdeohjelmat, sanomalehtien liitteiden tai aikakauslehtien henkilöhaastattelut, erilaisten lehtien viihdeosastoilla julkaistut poliitikkoja koskevat uutiset tai suoranaiset juorut. Erityisen haastava tutkimuskohde näyttäisi olevan jatkuvassa liikkeessä oleva internet, jonka tarjonnan laajuus ja nopeasti muuttuvat, päi-

vittyvät ja täydentyvät sisällöt hankaloittavat tutkimuskohteeseen tarttumista.

Nyt käsillä olevassa *Politiikan journalismin tila Suomessa* -teoksessa tutkimuskohteeseen liittyviin haasteisiin on vastattu erilaisia tutkimustraditioita ja lähestymistapoja yhdistämällä. Ensinnäkin hanketta varten on kerätty laaja määrällinen tietokanta sanomalehti-, televisio- ja aikakauslehtiaineistosta vuosille 2008 ja 2009 ajoittuvilta neljältä otanta-kuukaudelta. Tämän materiaalin perusteella selvitetään, mitkä aiheet ja ketkä poliitikot muodostavat politiikan journalismin sisällön tiedotusvälineissä. Määrällisen aineiston keräämisestä vastasi Laura Berg.

Teoksessa on laadullisten ja määrällisten media-aineistojen sekä aihepiiriä käsittelevän tutkimuskirjallisuuden lisäksi hyödynnetty myös *Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus* -tutkimushankkeessa keväällä 2008 tehtyjä politiikan toimitusten esimiesten ja politiikan toimittajien teemahaastatteluja. Haastateltavat edustivat *Helsingin Sanomia*, *Turun Sanomia*, Alma Median Helsingin toimitusta, Väli-Suomen sanomalehtien Helsingin toimitusta, *Ilt-Sanomia*, *Iltalehteä*, *Suomen Kuvalehteä*, YLEä, MTV3:a sekä Nelosta. Kerätyn haastatteluaineiston tarkoituksena on täydentää muuta aineistoa sekä syventää analyysiä. Haastatteluista vastasi Ville Pitkänen.

Tutkimuksen lähtöpisteenä ja teoksen ensimmäisen käsittelyluvun aiheena on se kuva, jonka tavallinen poliitikasta kiinnostunut mediankuluttaja tiedotusvälineiden keskeisestä tarjonnasta saa. Luvun kaksi tavoitteena on näin tukea ja taustoittaa myöhempää määrällistä analyysiä. Luvussa kartoitetaan politiikan uutisoinnin välittämää keskeistä antia: millaisia pääaiheita tarkastellun puolentoista vuoden aikana nousi agendalle, ja miten niitä käsiteltiin?

Teoksen kolmannen luvun määrällisessä tarkastelussa kuvataan ja analysoidaan politiikan journalismin perusvirtaa tietokantaan tallennetun media-aineiston avulla. Systemaattisesti kirjatun aineiston analysoinnin tarkoituksena oli luoda mahdollisimman tarkka kuva siitä aiheiden moninaisuudesta, jonka yksittäiset kohut, skandaalit ja uutistapahtumat helposti peittävät alleen.

Siinä missä yksittäisten aiheiden uutisointia tarkasteltaessa taipumuksena on käsiteltävän ilmiön merkityksen korostaminen, määrällinen aineisto tasoittaa kohuaiheiden merkitystä ja monipuolistaa kuvaa. Määrällisen käsittelytavan yhtenä olennaisena tavoitteena onkin tuoda

näkyväksi myös niitä helposti huomiotta jääviä politiikan journalismin puolia, jotka ovat pysyneet entisellään. Pyrkimyksenä on näin välttää näköharhaa, jossa muutospirteet saavat merkitystään suuremman painoarvon ja pysyvät, entisellään jatkuvat elementit unohtuvat.

Uutisoinnin perusvirran tarkastelun jälkeen seuraavissa temaattisissa luvuissa paneudutaan keskeisiin politiikan journalismissa tapahtuneisiin muutoksiin ja ajankohtaisiin suuntauksiin. Niitä lähestytään tässä teoksessa monista eri näkökulmista ja pääosin erilaisten uutistapahtumien analysoinnin kautta. Teoksen jälkimmäisen puoliskon luvuissa politiikan journalismiin liittyviä kysymyksenasetteluja on tarkasteltu laadullisesti sekä kunkin luvun teemaan ja näkökulmaan liittyviä relevantteja media-aineistoja ja tutkimuskirjallisuutta hyödyntäen.

Teoksen neljännessä luvussa luodaan yleiskatsaus politiikan journalismin nykytilaan, sen yhteiskunnallisiin tehtäviin ja niiden toteuttamiseen liittyviin haasteisiin. Artikkelissa pohditaan 2000-luvun politiikan journalismin yhteiskunnalliseen rooliin liittyviä kysymyksiä sekä toimittajien ammatillisesta näkökulmasta että suomalaisen poliittisen kulttuurin kautta. Millaisia haasteita suomalaisessa mediamaisemassa tapahtuneet muutokset ovat tuoneet perinteiselle politiikan journalismille? Millä tavoin Suomen poliittisessa toimintaympäristössä ja poliittisessa kulttuurissa tapahtuneet muutokset voivat heijastua politiikan journalismiin? Luvun pääpaino on haastatteluiden kautta kartoitetuissa politiikan toimittajien näkökulmissa.

Internetistä on tullut merkittävä osa modernia tiedonvälitystä, ja verkkoa hyödyntävät työssään niin poliitikot kuin toimittajat. Verkon merkityksestä on esitetty erilaisia tulkintoja, mutta miten mullistava vaikutus verkkojulkaisemisen kasvulla todella on suomalaisen politiikan journalismin näkökulmasta? Teoksen viidennessä luvussa selvitetään, millä tavoin internet on muokannut politiikan journalismia niin toimittajien ammatillisesta näkökulmasta kuin laajemmin. Miten verkkojournalismin yleistymisen on vaikuttanut toimittajien työnkuvaan ja työskentelytapoihin? Mitä verkon mahdollistamat, vuorovaikutusta lisäävät sisällöt ovat merkinneet politiikan journalismin näkökulmasta?

Henkilövalintojen ja henkilöiden välisten taisteluiden käsittelyllä on pitkä historia politiikan journalismissa. Viime vuosina tämä painotus näyttää entisestään korostuneen, sillä pääministerivaaliasetelma tekee puolueiden puheenjohtajavalinnoista erityisen kiinnostavia sekä median

että puolueiden näkökulmasta. Vaalit ovat edustuksellisen demokratian toiminnan keskeinen näytönpaikka, mutta miten henkilövalinnoista uutisoidaan 2000-luvun alussa? Teoksen kuudennessa luvussa kysytään, miten politiikan toimittajat uutisoinnissaan argumentoivat tällaiseen perinteiseen politiikan journalismiin liittyvien aiheiden kiinnostavuutta ja merkittävyyttä. Millaisin kriteerein politiikan toimittajat arvottavat politiikan tapahtumia, ja miten tärkeä ja kiinnostava 2000-luvun alun politiikan journalismissa määrittyvät?

Keväällä 2008 suomalaisen politiikan journalismin uusin voimasuuntaus näytti olevan moraalien ja moralismin aalto, joka kytkeytyi lähinnä miespoliitikkojen epäilyihin tai todennettuihin väärinkäytöksiin ja yksityiselämän kysymyksiin, joissa seksuaalisuus oli vahvasti edustettuna. Kevään mediajulkisuus hakee vertaistaan moraalikysymysten esilläpidolla mitattuna. Vaikka talouskriisi sittemmin palautti perinteiset politiikan ydinkysymykset vahvasti politiikan journalismin agendalle, näyttää yksityisestä tulleen Suomessa julkista ja poliittista jälleen uudella tavalla. Toisaalta moraalikysymykset ovat pysyneet edelleen ajankohtaisina vaalirahoitukseen liittyvien epäselvyyksien uutisoinnin yhä jatkueissa. Kirjan seitsemännessä luvussa kysytään, mistä moraalien ja moralismin esiinmarssissa on kysymys. Mitä yksityiselämään, seksuaalisuuteen ja valtaapitävien väärinkäytöksiin liittyneiden aiheiden uutisointi kertoo suomalaisen politiikan journalismin tilasta? Entä mitä toimittajat ajattelevat näiden uusien aiheiden noususta agendalle ja niiden entistä intensiivisemmästä ja intiimimmästä käsittelystä?

Kirjan päättävässä kahdeksannessa luvussa vedetään yhteen tutkimuksen tuloksia ja suunnataan katse kohti tulevaa. *Politiikan journalismin tila Suomessa* -teoksessa käytetyn laadullisen ja määrällisen media-aineiston, hankkeen tekemien haastatteluiden sekä tutkimuskirjallisuuden pohjalta hahmotellaan suomalaisen politiikan journalismin vaihtoehtoisia tulevaisuuden kehityskulkuja. Luvussa esitellään poliitikoille tarjolla olevia julkisuusprofileja ja käydään läpi politiikan julkisuuden tulevaisuuskenaarioita. Skenaariot eivät ole toinen toisensa poissulkevia, eivätkä yhtä todennäköisiääkään, mutta toisaalta jokainen niistä on tietyissä olosuhteissa mahdollinen. Näiden kehityskulkujen tarkastelussa olennaisinta on havaita, kuinka erottamattomasti suomalaisen politiikan journalismin tulevaisuudennäyt kytkeytyvät suomalaisen poliittisen järjestelmän tulevaisuuteen.



Erkka Railo

2. Puolitoista vuotta politiikan uutisia

Tässä kirjoituksessa tarkastellaan suomalaisen poliittisen uutismateriaalin perusvirtaa alkaen vuoden 2008 alusta ja päättyen syksyyn 2009. Tarkoituksena on antaa yleiskatsaus tärkeimpiin uutisaiheisiin ja median tapaan käsitellä niitä. Tavoitteena ei ole kattava tai yksityiskohtainen kuvaus kyseisen ajanjakson uutisteemoista, vaan pikemminkin päämääränä on osoittaa, millä tavoin tämän tutkimuksen määrälliset ja teemaattiset analyysit istuvat laajempaan politiikan journalismin uutisvirtaan.

Metsäteollisuuden irtisanomiset aloittavat uutisvuoden 2008

Uudenvuoden päivänä 2008 silminnähden tyytyväinen pääministeri Matti Vanhanen esiintyi *Ilta-Sanomien* sivuilla hymyillen leveästi lehden valokuvaajalle. Hyvästä tuulestaan huolimatta Vanhanen kieltäytyi vastaamasta kysymykseen, missä seurassa hän oli vuodenvaihdetta juhlinut, mutta piti mennyttä vuotta rauhallisena: ”Parhaiten mieleeni jäivät vaalit. Neljä vuotta sitten pääministeriys tuli yllätyksenä. Nyt tuntui, että olen lunastanut sen.” Pääministerin leppoisa tunnelma ei liene kestänyt kauaa. Edessä oli haastava vuosi.

Kuohuviini oli tuskin ehtinyt haihtua uudenvuoden juhlijoiden verestä, kun Matti Vanhasen hallitus sai vastaansa ensimmäisen haasteen. Välittömästi uudenvuoden jälkeen kemijärveläinen kansanliike tarttui suoraan toimintaan ja valloitti lakkautusuhan alla olevan Kemijärven sellutehtaan. Metsäteollisuuden alan yritys Stora Enso oli itse asiassa ilmoittanut jo edellisen vuoden lokakuussa, että tehdas tullaan lakkauttamaan, mutta vuodenvaihteen jälkeen toiminnan päättyminen alkoi konkretisoitua pian alkavina yt-neuvotteluina. Kemijärveläiset saivat tempauksellaan tiedotusvälineiden täyden huomion. Tärkeintä tavoitettaan he eivät kuitenkaan saavuttaneet: Stora Enso piti jääräpäisesti kiinni päätöksestä lopettaa tehtaan toiminta.

Julkisuudessa Kemijärven tehtaan lakkauttamispäätös herätti ensin kritiikkiä Stora Enso -yhtiötä ja sen suomalaista johtajaa Jouko Karvista kohtaan, mutta varsin pian julkisuudessa alettiin pohtia, miksei valtio puutu yhtiön toimintaan. Omistihan Suomen valtio 12,3 prosenttia Stora Enson osakkeista, ja sillä oli 25 prosenttia äänivallasta. Epäsuorasti, eläkesijoitusten kautta, valtiolla oli jopa kolmanneksen äänivalta yhtiössä.

Puolustuskannalle joutuivat yhtäältä valtion omistajaohjauksesta vastannut puolustusministeri Jyri Häkämies ja toisaalta pääministeri Matti Vanhanen. Hallitus piti pintansa ilmoittaen, ettei se puutu Stora Enson päätökseen lakkauttaa tehtaan toiminta. Julkisuudessa pohdittiin, mitä tavoitteita valtion tulisi pörssinoteerattujen yhtiöiden hallituksessa ajaa. Jos valtio-omistuksen tarkoituksena on kansalaisten edun ajaminen, niin miksei valtio tehnyt mitään? Ja jos valtion tavoitteena oli voiton maksimoiminen, niin miten valtio omistajana eroaa muista tahoista; minkä vuoksi valtio silloin ylipäätään omistaa huomattavan osan pörssinoteeratun yrityksen osakkeista?

Kemijärven tehtaan lakkauttaminen hallitsi otsikoita koko tammi-kuun. Kuun puolivälissä suomalainen matkapuhelinjätti Nokia ilmoitti lopettavansa Saksassa sijaitsevan Bochumin tehtaan, minkä seurauksena mediakirjoittelu sai Suomessakin uuden sävyn. Nyt kyseltiin suur-yritysten etiikan perään laajemminkin. Vastauksia ei kuitenkaan saatu. Jälkeenpäin katsottuna keskustelu vaikuttaa eräällä tavalla viattomalta. Yksittäisen kemijärveläisen tehtaan lakkauttamispäätös synnytti kuu-kausia kestävän mediamylläkin, jossa suurten joukkoviestinten parhaat uutispaikat oli varattu tapahtumalle, jossa työnsä menetti 250–300 henkeä. Määrä ei tietenkään ollut vähäinen ja tapauksen merkitys Kemijär-

velle oli uutisotsikoiden perusteella katastrofaalinen. Tapahtunut asettui kuitenkin vuoden aikana aivan toisenlaiseen mittasuhteisiin sen jälkeen, kun kansainvälinen talouskriisi iski Suomeen toden teolla vuoden 2008 lopussa: irtisanomiset ja lomautukset alettiin laskea tuhansissa ja kymmenissä tuhansissa.

Poliitikkojen moraali puntarissa

Tammikuun lopussa tiedotusvälineet saivat yritysetiikan rinnalle pohdittavakseen poliitikkojen moraalin. Tammikuun 24. päivä YLE julkaisi uutisen eduskunnassa suoritetusta kyselystä, jonka mukaan eduskunnassa esiintyy seksuaalista häirintää. Uutisesta nousi pieni-
muotoinen kohu, johon erityisesti ilta-
päivälehdet tarttuivat ahnaasti yrittäen samalla ottaa kaiken viihdearvon irti vakavasta asiasta. Helmikuun alussa tiedotusvälineet ryhtyivät valmistautumaan Matti Vanhasen oikeudenkäyntiin Susan Ruususen kirjoittaman *Pääministerin morsian*-kirjan kustantajaa vastaan. Pääministeri Vanhanen syytti kirjan kustantajaa yksityiselämän suojan piiriin kuuluvien seikkojen paljastamisesta kirjassa, jossa Ruusunen kertoi suhteestaan Matti Vanhaseen kesällä ja syksyllä 2006. Vanhasen päätös lähteä selvittämään yksityiselämänsä rajoja oikeusteitse herätti tiedotusvälineissä värikkään keskustelun siitä, missä oikeastaan menee poliitikkojen yksityisyyden raja. Tässä keskustelussa ei pääministerille juuri sympatiapisteitä herunut. Vanhasen päätöstä lähteä oikeuteen pidettiin yrityksenä rajoittaa julkista keskustelua poliitikkojen yksityiselämästä. Samoin arvioitiin, että pääministeri voisi käyttää aikansa paremminkin kuin huutelemalla menetetyt yksityiselämänsä perään oikeudessa.

Samoihin aikoihin sattui myös toinen tapaus, jossa suomalaisen politiikan ammattietikkaan suhtauduttiin huomattavasti positiivisemmin. Helmikuun puolivälissä sosiaalidemokraattisen puolueen puheenjohtaja Eero Heinäluoma ilmoitti yllättäen eroavansa. Median kommentit Eero Heinäluoman erosta olivat kiittäviä. Ero tulkittiin siten, että Heinäluoman nähtiin osaavan kantaa poliittista vastuuta sosiaalidemokraattisen puolueen alamaissa pysyneestä kannatuksesta ja heikosti menneistä vaaleista. Heinäluoman eroon ei kuitenkaan takerrettu pitkään, vaan tiedotusvälineissä käynnistyi heti mediapeli Heinäluoman seuraajasta.

Samalla ehdittiin hetki pohtia syitä SDP:n alennustilaan. Kommenttien mukaan SDP ei ollut onnistunut muokkaamaan omaa hyvinvointivaltioon ja kansallisvaltioon pohjautuvaa poliittista linjaansa vastaamaan uutta yhteiskunnallista tilannetta, jossa hallitsevana voimana on globalisoituva talous. Heinäluomalle ilmoitettiin heti useita seuraajaehdokkaita ja hänen eronsa merkitsikin tosiasiallista SDP:n puheenjohtajan vaalikamppailun käynnistymistä.

Maaliskuun alussa *Hymy*-lehti räjäytti uutispommin. Se ilmoitti, että ulkoministeri Ilkka Kanerva oli lähettänyt seksuaalisesti vihjailevia tekstiviestejä ”nakumalliksi” esitellylle Johanna Tukiaiselle. Skandaali haki muotoaan muutaman päivän, kun tiedotusvälineet mieltivät lähestymiskulmaa ulkoministerin ja ”eroitiikkatanssijattaren” tekstiviestittelyyn: pitäisikö huomio kiinnittää siihen, että ulkoministeri on lähettänyt viestinsä virkakännykstä? Tilannetta hankaloitti se, etteivät muut kuin viestittelijät ja *Hymy*-lehti tienneet, mitä viestit tarkalleen sisälsivät. Skandaalia ruokki entisestään ulkoministerin ensimmäisten päivien välttelevä julkisuuspolitiikka, joka ei ainakaan lisännyt hänen uskottavuuttaan. Lisäksi eduskunnassa tapahtunutta seksuaalista ahdistelua koskeva uutinen, Kanervan tekstiviestikohu ja Vanhasen oikeusjupakka sattuiivat ajallisesti niin lähelle toisiaan, että toimittajat mieluusti tekivät johtopäätöksiä jonkinlaisesta koko hallitusta tai ehkä jopa kaikkia poliitikkoja vaivaavasta moraalisesta selkärangan puutteesta.

Muutaman päivän epäröinnin jälkeen ulkoministeri taipui pyytämään anteeksi kaikilta ”jotka arvostavat hänen työtään”, mutta se ei vielä kukaan poistanut varsinaista perusongelmaa: mitä viestit oikeastaan sisälsivät ja miten eroottisia viestejä lähettelevään ulkoministeriin pitäisi suhtautua? Jos ulkoministeri oletti, että median huomio alkaisi vähitellen kiinnittyä muihin ajankohtaisiin aiheisiin, hän tuli pettymään pahasti. Viestinten kiinnostus ulkoministerin viestien sisältöön sai maaliskuun edetessä suorastaan maanisia sävyjä, kunnes maaliskuun lopussa kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen joutui viheltämään pelin poikki: tekstiviestien aiheuttama mediahässäkkä oli paisunut sellaisiin mittasuhteisiin, että se häiritsi ulkoministerin ja koko hallituksen työtä asettaen samalla vaaraan myös kokoomuksen uskottavuuden. Televisiokameroiden edessä kyyneleitään pidättelevä Katainen ilmoitti, että Kanervan oli lähdeittävä. Uudeksi ulkoministeriksi valittiin Euroopan parlamentin edustajana työskentelevä Alexander Stubb (kok.).

Ilkka Kanervan romahdus oli nopea ja dramaattinen. Vielä tammi-kuussa samana vuonna Ilkka Kanerva juhli näyttävästi ja estoitta 60-vuotispäiviään, ja vaikka tiedotusvälineet päivittelivät Kanervan juhlinnan kokoa – juhlia varten oli varattu Turun messukeskus – niin mediahuomio oli kuitenkin pääosin myönteistä. Helmikuussa Kanerva sai runsaasti positiivista julkisuutta vierailtuaan Yhdysvalloissa. Kukaan tuskin osasi aavistaa, millaiseen myrökkään Kanerva joutuisi vain pari viikkoa paluunsa jälkeen.

Ilkka Kanervan erottua huhtikuun ensimmäisenä päivänä media-kohu rauhoittui yhtä nopeasti kuin se oli käynnistynytkin. Hetken aikaa tiedotusvälineet jaksoivat pohtia Kanervan seuraajaksi valitun, avoimesti Natoon liittymistä kannattaneen Alexander Stubbin sopivuutta hallitukseen, mutta pian keskustelu kääntyi muihin teemoihin.

Kesän lähestyessä kaksi kotimaan politiikan uutisaihetta alkoi vähitellen vallata tilaa suomalaisissa uutisvälineissä. Vähäisempi näistä oli sosialidemokraattisen puolueen uuden puheenjohtajan valinta. Toisin kuin olisi voinut odottaa, puheenjohtajakisa herätti julkisuudessa vain vähäistä ja ponnetonta keskustelua siitä, millainen sosiaalidemokraattisen puolueen uuden linjan tulisi olla ja millä tavoin sosiaalidemokraattisen puolueen tulisi uudistua. Eero Heinäluoman hävittyä vuoden 2007 eduskuntavaalit ja puolueen kannatuksen jatkettua laskuaan 21 prosentin tuntumaan sosiaalidemokraatit vaikuttivat olevan kipeästi uusien ajatusten tarpeessa. Tiedotusvälineiden kritiikki kohdistui kuitenkin nopeasti siihen, että uusia ajatuksia ei puheenjohtajaehdokkailla tuntunut olevan. *Helsingin Sanomien* toimittaja Anu Silfverberg pohdiskeli esimerkiksi puheenjohtajataiston loppusuoralla kesäkuussa, mitä eroa mahtaa olla Jouko Skinnarin sloganilla ”Ihminen on tärkein” ja Jutta Urpilaisen motolla ”Ihminen ennen kaikkea”.

Kun ehdokkaiden välisistä näkemyseroista ei tahdottu saada aikaan kunnollista keskustelua, käsiteltiin sen sijaan ehdokkaiden kannatuksen kehitystä. Huhtikuusta kesäkuuhun tilanne kehittyi vähitellen niin, että ennakkosuosikit Erkki Tuomioja ja Tarja Filatov joutuivat antamaan tilaa nuoremmalle yllättäjälle Jutta Urpilaiselle, joka valittiin kesäkuun puoluekokouksessa äänin 218–132. Valinnan jälkeen tiedotusvälineet arvioivat Urpilaisen voiton taustalla vaikuttaneita tekijöitä. Tyypillinen väite oli, että SDP yritti uudistua vaihtamalla puheenjohtajan nuoreen naiseen. Uuden puheenjohtajan valintaa seurannut median innostus

vaihtui nuivaan asenteeseen varsin nopeasti. Tuoretta puheenjohtajaa arvosteltiin kyvyttömyydestä luoda uutta sisältöä vanhaan ideologiaan.

Toinen kevätkesän 2008 otsikoita hallinnut uutinen – mittaluokaltaan ehdottomasti suurempi kuin sosiaalidemokraattien puheenjohtajan valinta – oli niin sanottu vaalirahakohu. Keskustapuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli möläytti A-Studioon lähetyksessä rikkovansa tietoisesti vaalirahalakia. Kallin sammakosta käynnistyi usean kuukauden ajan kestänyt mediapyöritys, jossa erityisesti iltapäivälehdet, television ajankohdaisohjelmat ja *Helsingin Sanomat* keskustelivat poliitikkojen moraalista. Vaalirahakohun keskiössä oli aluksi kansanedustajien leväperäinen suhtautuminen vaalirahoitusilmoitusten jättämiseen, mutta nopeasti pinnalle nousivat tunnettujen liikemiesten perustamat tukiyhdistykset, esimerkiksi Kehittyvien maakuntien Suomi, joiden kautta useille poliitikoille oli ohjattu jopa kymmenien tuhansien eurojen summia. Skandaali kosketti ennen kaikkea yrityselämää lähellä olevia keskustaa ja kokoomusta, mikä korosti vastakkainasettelua oppositiossa olevan SDP:n ja hallituksessa istuvien keskustan ja kokoomuksen välillä.

Median huomio kiinnittyi siihen, mikä tarkkaan ottaen oli rahoitusta saaneiden poliitikkojen ja yhdistysten suhde ja mitä piinkovina liikemiehinä tunnetut tukiyhdistysten taustamiehet odottivat saavansa poliitikoilta rahojensa vastineeksi. Keskustan tilanne vaikutti tässä suhteessa erityisen kiperältä. Toimittajien saamien tietojen mukaan Kehittyvien maakuntien Suomi -yhdistyksen suhteet puolueen ylimpään johtoon, erityisesti puoluesihteerin Jarmo Korhoseen, olivat hyvin läheiset. Puolue jäi kiinni puolitotuksista ja välttelevistä vastauksista, mutta varsinaista lopullista todistetta siitä, että puolue olisi saanut vastikkeellista rahaa, ei löydetty. Juhannuksen jälkeen, kun eduskunta lähti kesälomille, vaalirahakohulta loppui polttoaine. Uusia paljastuksia ei toistaiseksi tullut.

Keväällä 2008 keskusteltiin myös valmisteilla olleesta yliopistolain uudistuksesta, josta oppositio esitti huhtikuun lopussa välikysymyksen hallitukselle. Vuoden 2008 ja kevään 2009 aikana hallitukselle esitetyt välikysymykset osoittivat konkreettisella tavalla, että välikysymysten merkitys on nykyisten enemmistöhallitusten aikana rajoittunut opposition hallitukseen kohdistuvan paheksunnan osoittamiseen sekä keskustelun herättämiseen. Alkuvuodesta 2008 oppositio esitti välikysymyksen Stora Enson irtisanomisista ja valtion omistajapolitiikasta, huhtikuussa koko oppositio yhtyi välikysymykseen yliopistolain uudistuksesta ja loka-

kuussa, muutama viikko ennen kunnallisvaaleja, hallitukselle esitettiin välikysymys terveydenhuollon tilasta. Keväällä 2009 hallituksen yksipuolinen päätös nostaa eläkeikä 63 vuodesta 65 vuoteen sai opposition vaatimaan hallitusta vastuuseen välikysymyksen avulla ja toukokuussa oppositio jätti hallitukselle välikysymyksen työttömyyden hoidosta.

Välikysymyksiä koskeville uutisille oli tyypillistä, että niissä välikysymykset näytettiin eräänlaisena hallituksen ja opposition välisenä voimanponnistuksena. Sellaisena ne herättivät aina tiedotusvälineiden huomion, joten siinä mielessä välikysymyksiä voi pitää hyödyllisenä opposition julkisuudenhallinnan välineenä. Toisaalta välikysymysten sisältämä opposition ja hallituksen kilpailuasetelma johti järjestään uutisointiin, jossa hallitus ”voitti” ja oppositio ”hävisi” välikysymyksen, mikä saattoi lukijoiden mielessä tuottaa mielikuvaa voimattomasta ja hampaattomasta oppositiosta. Tämän mielikuvan luominen tai ylläpitäminen ei varmaan ollut oppositiopuolueiden tarkoitus. Yliopistolain käsittely ei tässä suhteessa ollut poikkeus. Välikysymyksen kautta oppositio osoitti julkisuudessa huolensa yliopistolain sisällöstä samalla herättäen julkista keskustelua tärkeästä aiheesta. Lopputulos näytti opposition näkökulmasta kuitenkin laihalta. Hallitus ”voitti” välikysymyksen ja jatkoi asian valmistelua ilman merkittäviä muutoksia.

Yliopistolaki oli yksi niistä lainvalmisteluprosesseista, joita tiedotusvälineet seurasivat enemmän tai vähemmän tasaisesti keväästä kevääseen, vuodesta 2008 vuoteen 2009. Toinen tällainen lainlaatimisprosessi oli niin sanottu Lex Nokia, joka nousi ensimmäisen kerran otsikoihin keväällä 2008. Lakiesitys sai nimensä väitteestä, että puhelinvalmistaja Nokia olisi tavalla tai toisella vihjaillut poliitikoille, että tämäntyyppiselle laille olisi käyttöä. Tämän väitteen todenperäisyydestä kiisteltiin julkisuudessa jonkin verran ilman, että mihinkään selvyyteen asiasta olisi päästy. Lakiesityksen keskeinen sisältö oli, että työnantaja saisi tiettyjen ehtojen täytyessä luvan tarkastella työntekijän sähköpostin tunnistetietoja, esimerkiksi sähköpostin vastaanottajan tai lähetysajan. Lex Nokia oli siinä mielessä poikkeuksellinen lakiesitys, että sen valmisteluprosessin kuluessa nähtiin useampi kuin yksi pienimuotoinen skandaali. Yksi niistä aiheutui väitteestä, että Nokia olisi uhkaillut lähtevänsä maasta, jollei laki mene läpi esitetystä muodossa. Samaan tematiikkaan liittyi jossain määrin myös se, että perustuslakivaliokunta jätti lähes kokonaan huomioimatta asiantuntijoina kuultujen oikeusoppineiden

näkemykset Lex Nokian ristiriitaisuudesta perustuslain kanssa. Juuri ennen lain hyväksymistä keväällä 2009 tiedotusvälineet pääsivät vielä herkuttelemaan sillä tiedolla, että Lex Nokia aiheutti ristiriitoja Vanhasen hallituksen sisällä. Hallituspuolue vihreät suhtautui lakiin erittäin suurin varauksin ja lopulta osa vihreiden kansanedustajista oli poissa äänestyksestä ja kaksi – Johanna Sumuvuori ja Jyrki J.J. Kasvi – äänesti sitä vastaan.

Mittavasta mediahälystä huolimatta tai ehkä juuri sen vuoksi Lex Nokian voi tulkita osoittaneen tiedotusvälineiden vallan rajat. Tiedotusvälineet ottivat tavanomaista voimakkaammin kantaa Lex Nokian sisältöön, mutta protesteilla ei näyttänyt olevan merkittävää vaikutusta lain lopputulokseen. Median välittämän kuvan perusteella näyttää siltä, että lain valmistelu kulki poliittista logiikkaa noudattaen hallituspuolueiden tavoittelemaan lopputulokseen.

Politiikan kesäloma päättyi elokuussa. Tuolloin Venäjä hyökkäsi Georgiaan käynnistäen kansainvälisen selkkauksen, jonka jälkiseurauksia tullaan selvittelemään vielä vuosia. Suomessa median huomio kiinnittyi keväällä ulkoministeriksi tulleen Aleksander Stubbin (kok.) tulikokeeseen. Suomen Etyj-puheenjohtajuus velvoitti Stubbin selvittämään Georgian ja Venäjän välistä kriisiä, ja tiedotusvälineet Suomessa tarttuivat tilaisuuteen seurata suomalaista osallistumassa todelliseen suurvaltadiplomatiaan.

Syyskuussa kansainvälinen talouskriisi kärjistyi nopeasti ja asiaan alettiin kiinnittää Suomessakin huomiota myös muualla kuin talousalan lehdissä ja päivälehtien taloussivuilla. Kuun puolivälissä yhdysvaltalainen pankkijärjestelmä ajautui sekasorron partaalle, kun investointipankki Lehman Brothers päätyi konkurssiin ja Yhdysvaltain hallitus päätti auttaa vakuutusjätti AIG:tä kymmenillä miljardeilla dollareilla. Pörssikurssit sukelsivat syksyn aikana tasoille, joita ei ollut nähty kymmeneen vuoteen. Suomessa talousasiantuntijat alkoivat jo avoimesti puhua uhkaavasta lamasta, mutta hallitus yritti rauhoitella mieliä. Valtiovarainministeri Jyrki Katainen (kok.) painotti, että suomalaiset pankit ja valtiontalous ovat hyvässä kunnossa, syytä hätään ei hänen mukaansa ollut. Oppositio, kärjessään SDP ja sen uusi puheenjohtaja Jutta Urpilainen, kritisoi Suomen hallitusta talouspoliittisesta sinisilmäisyydestä, mutta viesti ei näyttänyt uppoavan äänestäjiin. Lokakuun alussa otsikoitiin, että kokoomus oli tehnyt historiaa ohittamalla sekä SDP:n että

keskustan kannatuksessa. Poliitiikan kolumnistit kiittelivät talouslamaa siitä, että se oli pyyhkäissyt politiikan turhan ”pintakuohon” kuten tekstiviestit ja yksityiselämän kommellukset syrjään ja palauttanut politiikan politiikkaan.

Syyskuun 23. päivänä Matti Saari ampui Kauhajoella palveluolajen oppilaitoksessa 10 oppilasta ja itsensä. Ennen itsemurhaansa hän yritti sytyttää koulun tuleen. Koko Suomi järkyttyi, ja tapaus hallitsi suomalaista mediaa liki kuukauden ajan.

Tiedotusvälineet lähestyivät tapahtunutta kahdesta eri näkökulmasta. Yhtäältä kirjoituksissa pyrittiin kuvailemaan tapausta ja sen aiheuttamaa ihmisten järkytystä ja surua. Media tarjosi yhteisöllisen tilan käsitellä murhenäytelmän tuottamia tunteita, käsitellä niitä ja selvittää niiden yli. ”Lakeus hiljeni” otsikoi *Suomen Kuvalehti* oman kirjoituksensa Kauhajoen tragediasta.

Toisaalta tiedotusvälineet tarttuivat nopeasti kysymykseen siitä, kuinka tällainen tragedia saattoi tapahtua uudelleen vain vajaa vuosi Jokelan koulusurman jälkeen. Yhtäläisyydet Jokelan tapahtumaan olivat ilmeiset. Marraskuussa 2007 Pekka-Eric Auvinen ampui Jokelan lukiossa kuusi koulun oppilasta, terveydenhoitajan, rehtorin ja lopulta itsensä. Tapauksille oli yhteistä myös se, että Auvinen ja Saari vihjailivat teostaan etukäteen nettivideoissa, joissa he esittelivät asettaan ja ampumataitojaan.

Median syytökset keskittyivät kolmeen eri näkökulmaan. Ensinnäkin kävi ilmi, että poliisi oli kuulustellut Matti Saarta ampumista edeltävänä päivänä. Poliisi oli nähnyt Saaren nettiin laittamat videot ja harkinnut käsiaseen takavarikoimista, mutta oli kuitenkin päättänyt antaa Saaren pitää 22 kaliiperisen pistoolinsa. Poliisin toimintaan kohdistunut kritiikki ulottui nopeasti sisäministeri Anne Holmlundiin (kok.), kun osoittautui, että Jokelan koulusurman seurauksena oli päätetty aselain tiukennuksesta, jota ei kuitenkaan ollut vielä viety läpi. Julkisuudessa pohdittiin, pitäisikö Holmlundin erota tällaisen ponnnettomuuden takia, mutta ajatus jäi puolitiehen. Yhtälailla mietittiin, tulisiko poliiseilla olla enemmän resursseja käytössään tarkkailla internetin keskustelupalstoja. Keskustelu ei tuntunut kuitenkaan johtavan konkreettisiin johtopäätöksiin. Yleisesti ymmärrettiin, että internet on joka tapauksessa niin laaja ilmiö, ettei sen kattava kontrollointi ole missään olosuhteissa mahdollista. Keskustelua Kauhajoen tragedian syistä ja samankaltaisten tapaus-ten ennaltaehkäisystä näyttikin hallitsevan eräänlainen voimattomuus.

Tilanteeseen, jossa yksinäinen nuori päättää hankkia aseensa ja ampua mahdollisimman monta ihmistä ennen itsemurhaansa, ei näyttänyt olevan selkeitä ja konkreettisia syitä eikä liioin selkeitä ja helposti toteutettavissa olevia ratkaisukeinoja.

Kuntavaaleista valtion tuottavuusohjelmaan

Lokakuun jälkimmäisellä puoliskolla uutisotsikoita alkoivat hallita lokamarraskuun vaihteessa pidetyt kuntavaalit. Mediailmionä kuntavaalit ovat perinteisesti olleet eräänlainen hallituksen väliaikapiste, jossa tarkataan, kuinka hyvin tai huonosti puolitoista vuotta istunut hallitus on äänestäjien mielestä pärjännyt. Vuoden 2008 kuntavaalit eivät olleet tässä suhteessa poikkeus, mutta erityisen lisämausteen uutisoinnille tuotti kansainvälinen talouskriisi, joka tuntui kohtelevan hallituspuolueita kokoomusta ja keskustapuoluetta sekä pääoppositiopuolue SDP:tä ennakoimattomalla tavalla. Lisäksi kuntavaalit olivat tietysti tulikoe vastavalitulle SDP:n puheenjohtajalle Jutta Urpilaiselle, jonka menestys SDP:n puheenjohtajana oli tiedotusvälineiden erityisen mielenkiinnon kohteena.

Media oli kiinnittänyt jo jonkin aikaa huomiota siihen, että taloudellinen taantuma vei päähallituspuolueiden kokoomuksen ja keskustan kannatusta päinvastaisiin suuntiin. Kuntavaalit 2008 tuntuivat vahvistavan tämän trendin. Jossain määrin epäloogisesti pääoppositiopuolue SDP:n ja päähallituspuolue keskustan kannatusluvut painuivat yhtä matkaa yhä alemmas samalla kun hallituspuolue kokoomuksen kannatus nousi yhä ylemmäs. Kuntavaaleissa kokoomus veikin huomattavan vaalivoiton ja keskustan ja SDP:n kannatus heikkeni selvästi vuoden 2007 eduskuntavaaleihin verrattuna. Tiedotusvälineissä tulosta tulkittiin niin, että tarmokkaalta vaikuttava valtiovarainministeri Katainen sai kunnian hallituksen ponnistuksista laman torjumiseksi. Toisaalta keskustan kannattajat lipesivät EU-kriittisten perussuomalaisen joukkoon ja SDP:llä oli vaikeuksia oman talouspoliittisen uskottavuutensa kanssa.

Kuntavaaleissa tiedotusvälineiden suurin huomio kiinnittyi kuitenkin perussuomalaisen ja heidän puheenjohtajansa Timo Soinin menestykseen. Perussuomalaiset onnistuivat lisäämään kannatustaan olennaisesti verrattuna vuoden 2007 eduskuntavaaleihin ja kuntavaaleja pidettiin puolueelle oivallisena ponnahtuslautana vuoden 2011 eduskuntavaa-

leihin. Soinin lisäksi julkisuutta sai Helsingissä komeasti läpi mennyt perussuomalaisten ehdokas Jussi Halla-aho, joka oli herättänyt runsaasti huomiota ulkomaalaiskriittisillä kommentteillaan. Median tulkinta tapahtuneesta oli, että perussuomalaiset olivat nyt tehneet läpimurron, jonka seurauksena myös Suomeen oli syntynyt voimakas äärioikeistolainen ja maahanmuuttovihamielinen puolue.

Kuntavaalien 2008 tultua puhki analysoitua suomalaisten tiedotusvälineiden huomio keskittyi usealle eri taholle ilman, että mikään tietty teema olisi noussut hallitsevaan asemaan. Marraskuun puolivälissä Jyrki Katainen sai harvinaisen tunnustuksen *Financial Times*iltä, joka valitsi hänet Euroopan parhaaksi valtiovarainministeriksi. Media suhtautui Kataisen saamaan tunnustukseen ristiriitaisesti. Yhtäältä kehusta oltiin tietysti mielissään, mutta toisaalta hämmästeltiin Euroopan valtiovarainministereiden tasoa. Kotimaan politiikan muita keskusteluaiheita ennen joulua olivat hallituksen toimet taantuman taltuttamiseksi, yliopistolain uudistaminen, hallituksen tuottavuusohjelman mielekkyys taloudellisen taantuman oloissa sekä opetusministeri Sari Sarkomaan (kok.) ero perhesyihin vedoten.

Näistä teemoista hallituksen tuottavuusohjelma sai aikaan erityisen ärhäkän poliittisen keskustelun, sen jälkeen kun elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen (kesk.) julkisesti ilmoitti vastustavansa hänelle ilmoitettuja työvoiman vähennystavoitteita. ”Tämä on aivan ylivoimainen vaade ja mahdoton tehtävä” totesi Pekkarinen hallituksen tuottavuusohjelman elinkeinoministeriötä koskevista tavoitteista. Tiedotusvälineiden näkökulmasta Pekkarisen irtiotto oli todellinen paukku, joka sai erittäin runsaasti mediahuomiota. On silmiinpistävää, miten vähän tilaa tiedotusvälineet antoivat opposition kritiikille verrattuna siihen, että päähallituspuolueen korkean profiilin edustaja lyttää hallituksen oman politiikan.

Sari Sarkomaan eroilmoitus johti myös vilkkaaseen keskusteluun mediassa. Tapaus Sarkomaa oli hyvä esimerkki siitä, että poliitikkojen saamassa julkisuudessa käsitellään henkilökohtaisten valintojen kautta laajempia yhteiskunnallisia ja moraalisia kysymyksiä. Sarkomaan ero oli ilmiö, jossa kaksi hyvin voimakasta näkemystä sopivasta elämäntavasta ottivat yhteen. Tulisiko naisen olla ennen kaikkea äiti lapsilleen ja luopua korkeasta, mutta kiireisestä virastaan sen vuoksi vai tulisiko hänen asettaa etusijalle se sukupuolten tasa-arvoon perustuva oikeus, jonka mukaan nainen saa käydä töissä siinä missä mieskin? Jossain määrin

ristiriitaisesti Sari Sarkomaa ilmoitti olevansa tasa-arvon ehdoton kannattaja, mutta luopuvansa kuitenkin ministerin tehtävästä.

Pian vuodenvaihteen jälkeen keskustelu valtion tuottavuusohjelmasta konkretisoitui hallituksen päätökseen siirtää lääkelaitos Helsingistä Kuopioon. Keskustelua lääkelaitoksen siirrosta ylläpiti erityisesti kokouksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Ben Zyskowicz, joka piti lehti-tietojen mukaan lääkelaitoksen siirtoa ”erityisen pöllänä”. Vastaparina väittelyssä Zyskowiczin kanssa oli päätöksen siirtämisestä tehnyt sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälä (kesk.), jota julkisuudessa asettui tukemaan myös pääministeri Vanhanen. Vuodenvaihteen kummankin puolen ajoittunut keskustelu tuottavuusohjelmasta osoittikin, että tiedotusvälineet tarttuivat erityisen hanakasti tilanteeseen, jossa hallituksen sisäiset ristiriidat ponnahtivat julkisuuteen. Opposition, ennen muuta sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliiton kommentit, eivät saaneet suurta julkisuutta.

Opposition ja hallituksen välinen sanasota leimahti kuitenkin todella liekkeihin Matti Vanhasen ilmoitettua, että hallitus aikoo nostaa virallisen eläkeiän Suomessa 63 vuodesta 65 vuoteen. Päätöksestä ja sen tekemisen tavasta syntyi kiivas keskustelu sen jälkeen, kun Matti Vanhanen kertoi saaneensa ajatuksen Rukan hangilla hiihdellessään. Vanhaseen kohdistuneessa kritiikissä ihmeteltiin, miksei pääministeri neuvottele tämän mittaluokan asiassa ammattiyhdistysliikkeen kanssa, vaan ilmoittaa päätöksestä ikään kuin jo toteutettuna asiana. Matti Vanhasen päätöksessä eläkeiän nostamisesta oli kuitenkin se ansio, että se sähköisti hetkeksi sekä poliittisen opposition että suomalaisen poliittisen journalismin. Vasemmistopuolueet alkoivat puuhata välikysymystä, ammattiyhdistys alkoi puhua yleislakosta ja tiedotusvälineet pohtivat syitä Matti Vanhasen julkisen kuvan heikkouteen. Julkiselle keskustelulle olikin eräänlainen tappio, että kohua säikähtäneet pääministeri ja hallitus päättivät vetää esityksensä takaisin ja ilmoittivat, että asiaan palataan myöhemmin.

Keskustelu Matti Vanhasen eläkepäätöksestä nosti tiedotusvälineiden otsikoihin säännöllisin väliajoin toistuvan kysymyksen kunkin puolueen suosiosta. 2000-luvun poliittiselle journalismille on ominaista, että kaikki suurimmat tiedotusvälineet tutkivat säännöllisin väliajoin eri puolueiden kannatusta ja kannatuksen muutoksiin liittyvät tekijät ovat kiihkeän julkisen spekulatiivisuuden kohteina. Esimerkiksi Jutta Urpilaisen

onnistumista tai epäonnistumista SDP:n puheenjohtajana pohdittiin nimenomaan tästä näkökulmasta. Yhtälailla Matti Vanhasen menestystä pääministerinä ja keskustapuolueen puheenjohtajana arvioitiin mielipidemittausten valossa. Suomessa tällaisia mielipidemittauksia tehtiin vuonna 2008 kahdesta kolmeen kappaletta kuukaudessa.

Eläkepäätöksen yhteydessä todettiin, että Vanhasen ja keskustapuolueen suosio oli vajonnut uusiin pohjalukemiin, ja tiedotusvälineet olivat tästä valmiit vetämään sen johtopäätöksen, että Vanhasen henkilökohtainen julkisuuskuva oli saanut vakavan kolauksen. ”Toimitusjohtaja Matti Vanhanen (kesk.) kaivaa hautaa pääministerikautensa jatkolle” julisti *Iltä-Sanomat*. Sen sijaan SDP:n ja sen puheenjohtajan Jutta Urpilaisen alamaissa mönkineet kannatusluvut lähtivät pienimuotoiseen nousuun hallituksen eläkepäätökseen liittyvän poliittisen sekoilun jälkeen, arvioivat suomalaiset viestimet. Tämänäyttypiset kannatusmittauksiin kytkeytyvät pohdinnat saivat lisää virtaa tulossa olevista Euroopan parlamentin vaaleista, jotka hallitsivatkin poliittisia uutisaiheita loppukeväästä 2009.

Kesäkuussa pidetyt Euroopan parlamentin vaalit synnyttivät vuonna 2009 samanlaista keskustelua kuin aikaisemmatkin Euroopan parlamentin vaalit. Pääkirjoitustoimittajat ja politiikan kommentaattorit alkoivat jo hyvissä ajoin väännellä käsiään sen vuoksi, että kansalaisten enemmistöä vaalit näyttivät kiinnostavan joko vähän tai eivät lainkaan. Tiedotusvälineet käynnistivät muuttamaa viikkoa ennen vaaleja uutisyö-rytyksen, jonka ilmeisenä tavoitteena oli herättää nukkuvat äänestäjät uurnille. Rummutuksessa oli kuitenkin jossain määrin huonon omatunnon maku, sillä tiedotusvälineiden kiinnostus euroedustajien toimintaan oli vaalikauden kuluessa ollut varsin vähäistä.

Kesäkuun 2009 eurovaalien voittaja sekä äänimäärässä että palstamilimetreissä oli perussuomalaisten Timo Soini. Timo Soinin eurokriittiset mielipiteet ja räväkät lausunnot toivat näkyvyyttä mediassa tavalla, josta monet muut ehdokkaat saattoivat vain unelmoida. Samalla Soini nautti astetta myönteisemmästä mediahuomiosta kuin kuntavaaleissa puolta vuotta aiemmin. Kunnallisvaaleissa Soinin ja perussuomalaisten menestys sai ikävän lisämaun Halla-ahon kaltaisten ehdokkaiden rasistissävyisistä kommentteista, mutta tällaisia kriittisiä havaintoja ei tiedotusvälineissä perussuomalaisista tällä kertaa esitetty.

Kesäkuussa 2009 käynnistyi jo edellisenä vuonna alkaneen vaalirahakohun toinen kierros sen jälkeen kun MTV3 kertoi keskustapuolueen

jättäneen kertomatta Nova Group Oy:n antamasta 125 000 euron tuesta. Toisin kuin edellisenä vuonna, jolloin vaalirahakohua koskeva uutisointi siirtyi tauolle juhannuksen myötä, niin nyt eri tiedotusvälineiden toimittajat ahkerivat kesän läpi kertoen jatkuvasti uusista hämäräperäisistä rahansiirroista erilaisten kannatusyhdistysten ja puolueiden välillä. Näin kohu saattoi jatkua hellittämättömällä voimalla myös syksyllä. Tuolloin tiedotusvälineiden esittämät syytökset saivat astetta vakavamman sävyn, kun osoittautui, että poliitikot olivat olleet osallisina Raha-automaattiyhdistyksen myöntämien järjestöavustusten kanavoimisessa puolueiden tukemiseen. Vaalirahakohu oli jo jatkunut puolentoista vuoden ajan, eikä loppua näkynyt. Erilaisten viranomaisten, mukaan lukien oikeusviranomaiset, käynnistämät tutkimukset tulisivat pitämään huolta siitä, että puolueiden saamasta tuesta tultaisiin keskustelemaan julkisuudessa vielä pitkään.

Jos katsoo puolentoista vuoden politiikkaa koskevia uutisotsikoita, silmiinpistävää niissä on voimakas kriittisyys poliitikkoja kohtaan puolueeseen katsomatta. Hallitusta kritisoitiin muun muassa haluttomuudesta auttaa yhteiskunnan vähäosaisia sekä puhdittomasta talouspolitiikasta, oppositiota arvosteltiin epämääräisestä, mielikuvituksettomasta ja ponnettomasta politiikasta ja lisäksi poliitikkoja noin yleisellä tasolla haukuttiin moraalittomuudesta ja eettisen selkärangan puutteesta. Ainoat kerrat, jolloin poliitikko sai vähänkin laajempaa kiitosta toiminnastaan, olivat kun hän ymmärsi erota itse (Heinäluoma) tai kun hän ymmärsi erottaa toisen poliitikon (Katainen). Eikä eroakaan aina tuntunut riittävän (Sarkomaa).

Vaikuttaa ilmeiseltä, että toimittajat asettavat hyvin korkeat standardit poliitikkojen toiminnalle. Heiltä odotetaan sekä erinomaista poliittista taituruutta että täydellistä henkilökohtaista nuhteettomuutta. Toisaalta toimittajien kriittisyyttä voi tarkastella myös siitä näkökulmasta, että he vaikuttavat turhautuneilta perinteisen politiikan päättymiseen. Laatumedian helpotus oli suorastaan käsin kosketeltavaa tilanteessa, jossa otsikoihin nousi jokin ”oikea” poliittinen aihe, kuten eläkeiän nosto 63 vuodesta 65 vuoteen tai toimenpiteet finanssikriisin hoidossa. Tyytymättömyys politiikan sisällöttömyyteen ilmeni erityisen hyvin sosiaalidemokraattisen puolueen puheenjohtajan valintaa koskevissa uutisissa. Epäsuorasti sama turhautuneisuus ilmeni myös laatumedian poliitikkojen yksityiselämää koskevissa uutisissa, joiden rivien välistä on luetta-

vissa huonosti peitelty toivomus siitä, että poliitikot käyttäytyisivät niin hyvin, ettei tällaisia aiheita tarvitsisi käsitellä lainkaan.

Kriittisyys on tietysti toimittajien tehtävä. Edellä sanotusta voi päätellä, että merkittävä osa toimittajista näyttää jakavan sen tiedotusvälineiden toiminnan ideaalin, jossa poliittisen journalismin tehtävänä on kritisoida vallanpitäjiä ja käsitellä koko yhteiskuntaa koskettavia asioita. Olkoonkin, että välillä kritisoitavat aiheet saattoivat vaikuttaa yhteiskunnallisesta näkökulmasta triviaaleilta tai jopa merkityksettömiltä. Ehkä on kuitenkin parempi näin. Ainakaan mediaa ei voi syyttää poliitikkojen hännystelystä.



Laura Berg, Mari K. Niemi, Ville Perna, Ville Pitkänen & Erkkä Railo

3. Poliitiikan julkisuuden perusvirta

Tässä luvussa tarkastellaan laajan sanomalehti-, televisio- ja aikakauslehtiaineiston avulla politiikan julkisuuden perusvirtaa, jolla tarkoitetaan tavallisten uutispäivien keskimääräistä antia. Aineisto pitää sisällään perinteisen politiikan journalismin lisäksi uudenlaisia politiikan julkisuuden lajityyppejä sekä myös runsaasti epätyypillisiä ”politiikan journalismin” muotoja, kuten aikakauslehtien henkilökuvia ja viihdelehtien julkisjuoruja.

Määrällisissä analyysissä on lähdetty liikkeelle siitä, että samalla kun politiikan julkisuuden spektri on laajentunut, on vaikeampaa puhua yhdestä politiikan journalismista. Poliitiikkaa eivät käsittele vain politiikan toimittajat, eikä sitä käsitellä pelkästään poliitiikkaa varten varatussa tilassa. Tästä näkökulmasta on mielekkäämpää puhua politiikan journalismeista monikossa.

Luvun tavoitteena on luoda kokonaiskuva siitä, millaisia aiheita eri tiedotusvälineissä käsitellään ja ketkä poliitikot ovat esillä missäkin tiedotusvälineessä. Määrällisen tarkastelun avulla on pyritty selvittämään myös ns. perinteisen politiikan journalismin volyymia ja osuutta tavallisen mediakuluttajan ulottuvilla olevista yleisimmistä mediatuotteista.

Tutkimusaineiston rajaukset ja otantajaksot

Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeessa kerättiin vuosina 2008–2009 neljän kuukauden mittaisen otantajakson ajalta laaja kotimainen sanomalehti- televisio- ja aikakauslehtiaineisto. Otantajaksoina olivat helmi-, kesä- ja lokakuu vuonna 2008 sekä vuoden 2009 helmikuu. Jaksot valittiin siten, että mukana oli politiikan vuotuisen kalenterin kannalta erilaisia kuukausia. Ottamalla mukaan kaksi samaa kuukautta, pystyttiin tarkistamaan politiikan journalismin mahdolliset vuotuiset vaihtelut.

Tutkimusaineiston rajaaminen oli erittäin haasteellinen tehtävä. Toisaalta tutkimuksen tarpeisiin haluttiin mukaan laaja aineisto ja pitkä otantajakso, mutta toisena ja työekonomisesti välttämättömänä tarpeena oli koodattavan aineiston rajaaminen. Tutkimusta varten kehitettiin politiikan journalismin määritelmä, jonka sisälle haluttiin saada sekä uutta että vanhaa politiikan journalismia. Siksi yhdeksi lähtökohdaksi otettiin politiikan henkilöityminen ja poliitikkojen muuttuminen julkkiksiksi muiden julkkisten joukkoon.

Politiikan journalismiin sisältyväksi katsottiin sellainen materiaali, jossa mainitaan joko poliitikko, yhteiskunnalliset valtioelimet, näiden toiminnasta johtuvat päätökset tai valmistelu, joka on johtamassa poliittiseen päätökseen. Tällä määritelmällä aineisto pitää sisällään sekä poliitikkojen henkilöihin liittyvää uudenlaista politiikan journalismia että poliittisten prosessien seuraamiseen liittyvää perinteistä politiikan journalismia. Suurimmassa osassa aineistoa nämä kaksi ääripäätä yhdistyivät eli jutuissa mainittiin sekä poliittinen prosessi että sen yhteydessä toimiva poliitikko.

Koska pelkästään poliitikon esiintyminen jutussa oikeutti sen tutkimuksen aineistoksi, tuli aineistoon mukaan myös runsas määrä viih-teellistä, lähinnä poliitikkojen henkilöitä koskevaa aineistoa. Näin ollen oli mahdollista tarkastella myös sitä, kuinka paljon poliitikot esiintyvät niin sanotussa viihdejulkisuudessa, varsinaisen perinteisen politiikan ulkopuolella. Tämän laajan määritelmän ansiosta aineiston perusteella saadaan hahmoteltua myös suomalaisten johtavien poliitikkojen media-profilit.

Tutkimusaineistoksi rajattiin nimenomaan kotimaan politiikka. Ulkomaanuutisointi tuli mukaan niissä tapauksissa, joissa suomalai-

nen poliitikko esiintyi jutussa tai jutun aihe koski suoraan Suomea. EU-aiheista mukana on samaa rajausta noudattaen sellainen aineisto, jossa suomalainen poliitikko tai Suomi esiintyy jutussa. Paikallispolitiikasta aineistossa on mukana kunnanvaltuustojen ja kunnanvaltuutettujen toiminta ja siihen liittyvä uutisointi.

Tutkimusaineisto

Televisioaineistossa olivat mukana kaikki neljä suurinta kanavaa eli YLEn TV1 ja TV2, MTV3 sekä Nelonen. Tutkimusaineiston rajausta haluttiin jälleen pitää väljänä, jotta kokonaiskuva politiikan journalismista perustuisi mahdollisimman kattavaan aineistoon. Televisioaineistosta seurattiin systemaattisesti kanavien pääuutislähetykset (YLEltä TV1:n Tv-uutiset ja sää, MTV3:lta Kymmenen uutiset ja Neloselta Nelosen uutiset) sekä kaikki sellaiset ohjelmat, joissa poliitikkojen tai politiikan esiintymistä voitiin pitää edes jotenkin todennäköisenä. Ohjelma-valikoimaa laajennettiin sitä mukaa, kun uusia politiikkaa tai poliitikkoja käsitteleviä ohjelmia tuli lisää. Televisioaineiston tarkoituksena oli kattaa mahdollisimman laajasti ja avarasti suomalaisen politiikan ja poliitikoiden televisiojulkisuus. Tutkimusaineistoon nousseet ohjelmat on esitelty taulukossa 1.

Sanomalehtien valinnassa käytettiin tiukempaa rajausta. Mukaan otettiin Suomen suurimmista päivälehdistä *Helsingin Sanomat*, *Turun Sanomat* ja *Aamulehti* sekä politiikan journalismin kannalta keskeiset iltapäivälehdet eli *Iltalehti* ja *Ilta-Sanomat*. Sekä päivä- että iltapäivälehdistä aineistoon otettiin mukaan päälehden lisäksi kaikki liitteet. Aikakauslehtiaineistoon valittiin yleisaikakauslehdistä politiikan journalismin kannalta keskeinen *Suomen Kuvalehti* sekä perhelehdistä suuret *Seura* ja *Apu*. Uudenlaisen politiikan journalismin kannalta naistenlehdet kuuluvat myös keskeisiin tiedotusvälineisiin, ja niistä aineistoon otettiin mukaan *Anna* ja *Me naiset*. Poliitiikan journalismin laveamman kirjon tutkimisen kannalta välttämätön *7 päivää* -lehti kuuluu myös aikakauslehtiaineistoon.

Taulukko 1.
TUTKIMUKSESSA MUKANA OLLEET TELEVISIO-OHJELMAT KANAVITTAIN

YLE TV1	YLE TV2	MTV3	Nelonen
Tv-uutiset ja sää	Ajankohtainen kakkonen	Kymmenen uutiset	Nelosen uutiset 19.30
Aamutv	Suomi express	Yhdeksän uutiset	B-Studio
A-studio	Suomi express: yleisön pyynnöstä	Huomenta Suomi	Maria!
A-plus	Se on siinä	45 minuuttia	
A-talk	Kohtauspaikka	Elixir	
A-zoom	Mansikkapaikka	Kunnallisvaalit 2008	
Lauantaiseura / Ykkösaamu	Itse asiassa kuultuna		
Uutisuoto	Vaaliexpress		
Voimala			
Oh hoh, mikä päivä!			
MOT			
Tuomio			
Arto Nyberg			
Puolueet koolla			
Kuudes aisti			
Eduskunnan kyselytunti			
Epäkorrektia, Tuomas Enbuske!			
Välirikitys			
Valtiopäivien avajaiset			
Vaalizoom			
Kuntavaalit K-18			
Vaalit 08: kansalaisen kuntalaari			
Suuri vaalikeskustelu			
Kuntavaalit 2008: tulos- lähetys			

Aineiston jokainen kirjoitus ja ohjelma tallennettiin siten, että sanomalehdet, televisio ja aikakauslehdet muodostavat kukin oman tietokantansa, joista jokaiseen kerättiin kuitenkin toisiaan vastaavat tiedot. Kustakin hankkeen politiikan journalismin määritelmän kriteerit täyttävästä artikkelista ja ohjelmasta kerättiin seuraavat tiedot:

1. *Päivämäärä*
2. *Kanava* (TV:n osalta)
3. *Lehden tai ohjelman nimi*
4. *Kirjoitus- tai ohjelmatyyppi* (esim. pääkirjoitus, kolumni, uutinen, ajankohtaisohjelma)
5. *Artikkelin koko* (sanomalehtien osalta)
6. *Aiheet 1 ja 2* (ulko- ja turvallisuuspolitiikka; Eurooppa-politiikka/EU; poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat; taloudellinen kehitys; kauppa ja valtiontalous; sosiaaliturva ja hyvinvointi; kunta- ja aluepolitiikka; poliisi- ja tuomioistuinasiat; energiapolitiikka ja ympäristö; työllisyys ja elinkeinopolitiikka; monikulttuurisuus ja maahanmuutto; koulutus, tiede ja kulttuuri; viestintäpolitiikka; vaalit; ihmisoikeudet ja tasa-arvo; muu luokittelu)
7. *Aihe 3* (erityisaiheet)
8. *Aiheen käsittelyn taso* (paikallinen, alueellinen, valtakunnallinen, EU, ulkomaat tai ei määritelty)
9. *Yksityiselämä* (käsitelläänkö yksityiselämää, vaihtoehdot kyllä tai ei)
10. *Artikkelissa tai ohjelmassa esiintyvät toimijat, maksimissaan viisi tärkeysjärjestyksessä* (esim. presidentti, ministeri, kansanedustaja, kansalainen, virkamies, asiantuntija, paikallispoliitikko)
11. *Artikkelissa tai ohjelmassa esiintyvien valtakunnallisesti tunnettujen poliitikkojen* (presidentti, ministerit, kansanedustajat) *nimet, maksimissaan viisi tärkeysjärjestyksessä.*

(Yksityiskohtaiset tiedot kategorioista, ks. liite 1.)

Tietokannan koostaminen osoittautui monin tavoin haasteelliseksi. Haasteellisin oli kategoria 6 eli ”aiheet”. Suurimmassa osassa tutkittavia artikkeleita ja ohjelmia esiintyi useampi kuin yksi aihe, mutta tietokantaan kirjattiin ainoastaan jutun pääaihe ja toissijainen aihe. Näin olleen kaikki ohjelmissa ja kirjoituksissa esiintyneet aiheet eivät välttämättä kirjautuneet aineistoon ja toisaalta kategoriaan liittyi runsaasti myös tulkinnallisia elementtejä. Tulkinnallisuuden minimoimiseksi koodaamisvaiheessa käytettiin yksityiskohtaisia aihekategorioita, joita oli alkuvaiheessa 135. Analyysivaiheessa aihekategoriat yhdistettiin kuuteentoista yleiskategoriaan. Analyysissa on hyödynnetty sekä yleiskategorioita että tarkempaa jaottelua.

Osa kohdan 6 alakategorioista on varsin yksiselitteisiä, mutta erityisesti alakategoria ”poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat” vaatii avaamista. Se pitää sisällään uutisia ja juttuja, joissa käsitellään ensisijaisesti suomalaisen poliittisen järjestelmän toimintaa. Kategoria sisältää siis sekä poliitikkojen että puolueiden toimintaa eri näkökulmista arvioivat jutut. Mukana ovat poliitikkoihin ja eduskunnan käytäntöihin liittyvät uutiset, joissa arvioidaan kriittisesti esimerkiksi eduskunnan varainkäyttöä, kansanedustajien palkkoja tai poliitikkojen imagoja. Puolueiden ja poliitikkojen toimintaa arvioivien juttujen lisäksi kategoria pitää sisällään uutisia, joissa arvioidaan esimerkiksi valtioneuvoston keskinäisiä suhteita, perustuslain toimivuutta, vaalijärjestelmän toimivuutta tai presidentin valtaoikeuksia. Kategoria pitää siis sisällään hyvinkin erityyppisiä aiheita, joita yhdistää se, että niissä arvioidaan eri tasoilla poliittisen järjestelmämme toimivuutta.

Kohtaan 8 eli ”yksityiselämä” kirjattiin lisätieto siitä, käsiteltiinkö jutussa yksityiselämää vai ei. Erillinen yksityiselämään liittyvä kategoria oli tarpeellinen, koska yksityiselämän sijoittaminen osaksi aihekategoriaa osoittautui ongelmalliseksi. Kun poliitikko kertoi esimerkiksi sanomalehden artikkelissa ympäristöpolitiikasta, kirjautui juttu perustellusti aihekategoriaan ”ympäristö”. Poliitikon käyttämät useat, hänen omiin valintoihinsa ja elämäänsä liittyvät esimerkit toivat kuitenkin mukaan vahvan yksityiselämän elementin, joka oli tarpeen huomioida. Yksityiselämää käsitteleviksi määriteltiin näin myös sellaiset henkilöhaastattelut, joissa käsiteltiin poliitikon työtä, mutta joissa poliitikko toi esiin persoonansa ja yksityiselämänsä, esimerkiksi tunteitaan, kertomalla vaik-

kapa siitä, millaisia valintoja hän on tehnyt yksityiselämässään, miten hän työnsä kokee ja miten se vaikuttaa hänen perhe-elämäänsä.

Lisäksi politiikon yksityiselämää käsitteleviksi luokiteltiin sellaiset kirjoitukset ja ohjelmat, jotka koskivat ensinnäkin politiikon työn ulkopuolista vapaa-aikaa, kuten harrastuksia ja lomamatkoja. Yksityiselämään kuuluviksi määriteltiin luonnollisesti myös politiikon perhe-elämää, esimerkiksi parisuhdetta ja lapsia, käsittelevät jutut. Samoin kategoriaan kirjattiin muutenkin perinteisesti henkilökohtaisiksi katsotut asiat, esimerkiksi sairaudet, joista monet poliitikot ovat viime vuosina kertoneet avoimesti. Sen sijaan mukaan ei luettu edustustehtäviä, kuten edustamista kulttuuritapahtumissa, esimerkiksi osallistumista näytelmän tai elokuvan ensi-iltaan.

Artikkeleissa ja ohjelmissa esiintyneitä toimijoita kirjattiin jokaista juttua kohden maksimissaan viisi, tärkeysjärjestyksessä. Mikäli jutussa esiintyi tätä useampia toimijoita, vähemmälle huomiolle jääneet jätettiin kirjaamatta. Samoin mikäli jutussa esiintyi useampi kuin viisi toimijaa, eikä heidän tärkeysjärjestystään voitu jutun perusteella ratkaista, kirjattiin ”useita toimijoita”. Samoin meneteltiin nimettyjen henkilöiden kirjaamisen suhteen. Kaikille mahdollisille henkilöille ei kuitenkaan kirjattu nimeä, vaan nimettävien henkilöiden listaan valittiin valtakunnallisesti vaikutusvaltaisimmat poliitikot eli presidentti, pääministeri, hallituksen muut ministerit ja istuvat kansanedustajat. Näiden lisäksi nimettiin myös lähimenneisyyden entiset pääministerit ja presidentit.

Asia-aiheet valtavirtaa

Kustakin hankkeen tietokantaan tallennetusta jutusta kirjattiin ylös sen ensisijainen aihepiiri. Aihepiiri-kategorian avulla oli tarkoitus selvittää millaisia teemoja politiikan julkisuudessa painotetaan sekä millaisia politiikan aiheisiin liittyviä painotuseroja tiedotusvälineiden välillä on.

Televisio tarttuu talousaiheisiin

Television kohdalla on lisäksi syytä kiinnittää huomiota politiikkaa käsittelevien ohjelmien absoluuttiseen määrään eri kanavilla. Kuten tau-

lukko 1 osoittaa, YLEllä politiikkaa ja poliitikkoja käsitteleviä ohjelmia oli ylivoimaisesti eniten, reilut kolmekymmentä. MTV3:lla politiikkaa käsiteltiin uutislähetysten lisäksi kanavan aamuohjelmassa sekä satunnaisesti 45-minuuttia ohjelmassa. Nelosella politiikkaa käsiteltiin yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta lähes yksinomaan uutisissa.

Taulukosta 2 ilmenevät kaikkien suomalaisten televisiokanavien – YLE TV1, YLE TV2, MTV3 ja Nelonen – politiikan julkisuuden aihealueet suuruusjärjestyksessä. Viiden kärjessä ovat aihekategoriat ”taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous”, ”poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat”, ”vaalit”, ”ulko- ja turvallisuuspolitiikka” sekä ”sosiaaliturva ja hyvinvointi”. Nämä aiheet muodostivat vajaan kaksi kolmannesta (60,0 %) kaikista television uutis- ja ajankohtaislähetysten aiheista. Mukaan on siis laskettu myös ne television viihde- ja keskusteluohjelmat, joissa on käsitelty politiikkaa.

Television viihde- ja keskusteluohjelmien tuottaman politiikan julkisuuden osuus on kuitenkin hyvin vähäinen. Neljän tarkastelukuukauden aikana näistä ohjelmista kertyi vain 71 (4,6 %) politiikkaa käsitellyttä juttua. Toisin sanoen ylivoimainen valtaosa television tuottamasta politiikan julkisuudesta rakentuu uutis- ja ajankohtaisohjelmien lähettämistä uutisista tai raporteista.

Viiden kärjestä voi päätellä, että television politiikan journalismin arvot ja asenteet ovat paikallaan, ainakin jos niitä tarkastellaan journalismin perinteisten uutiskriteerien näkökulmasta. Laadullinen analyysi saattaisi tietysti paljastaa käsiteltävän muutoksen tai viihteellistymisen, mutta teemat sinänsä edustavat politiikan uutisten perinteisen hierarkian huippua: taloutta, sisäpolitiikkaa, vaaleja, ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Taulukko 2.

TELEVISION POLITIIKAN JOURNALISMIN AIHEET KOKO TARKASTELUJAKSOLLA (N = 1 560)

Aihe	%	kpl
1. Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	17,8	278
2. Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	12,8	199
3. Vaalit	12,5	195
4. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	8,8	138
5. Sosiaaliturva ja hyvinvointi	8,1	126
6. Energiapolitiikka ja ympäristö	7,0	109
7. Puolueet	6,9	107
8. Työllisyys- ja elinkeinopolitiikka	4,9	76
9. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto	3,7	57
10. Poliisi- ja tuomioistuinasiat	3,3	51
11. Kunta- ja aluepolitiikka	3,2	50
12. Eurooppa-politiikka ja EU	3,1	48
13. Viestintäpolitiikka	2,7	42
14. Koulutus, tiede ja kulttuuri	2,4	37
15. Muut aiheet	2,1	32
16. Ihmisoikeudet ja tasa-arvo	1,0	15
Yht.	100,0	1 560

Taulukko 2 osoittaa, ettei mikään televisiossa käsitelty teema nouse ylivertaisesti hallitsevaan asemaan. Viidestätoista tärkeimmästä aihe-alueesta suurin, ”taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous”, muodostaa kuitenkin vain vajaan viidenneksen kaikista uutisjutuista. ”Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat” sekä ”vaalit” -aiheryhmien nouseminen television politiikan journalismin toiseksi ja kolmanneksi suurimmiksi teemoiksi kertoo suomalaisen sisäpolitiikan mielenkiintoisista käänteistä vuonna 2008.

Taulukossa 3 on käsitelty aiheissa tapahtuneita kuukausittaisia vaihte-luita. Helmikuussa 2008 televisioasemat seurasivat SDP:n puheenjohtaja-vaalien vaalikamppailun käynnistymistä. Puolueiden toiminta muodostikin 13,8 prosenttia kaikista television politiikan journalismin aiheista.

Runsaasti aikaa sai myös taloudellinen kehitys (13,5 %) ja erityisesti Kemijärven sellutehtaan lakkautus, jota koskevat uutiset muodostivat suurimman osan kategorian sisällöstä. Kesäkuussa television asialistan kärkeen nousi vaalirahakohun myötä poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus (26,6 %) ja talousuutisten kärjessä olivat Venäjän suunnitelmat asettaa vientitullit Venäjältä Suomeen suuntautuvalle puukaupalle.

Lokakuussa televisiossa keskityttiin kuntavaalien käsittelyyn (32,7 %). Television talouden käsittelyssä ylivoimaisesti tärkeimmäksi aiheeksi nousi kansainvälinen taluskriisi, jonka osuus kaikista television uutisaiheista oli noin viidennes. Kuntavaalit ja taluskriisi muodostivatkin syksyllä 2008 yli puolet television politiikan journalismin sisällöstä. Helmikuussa 2009 suurimmaksi uutisaiheeksi talouden ja maahanmuuttajakysymysten rinnalle nousivat kategoriat ”eläkkeet” sekä ”tietoyhteiskunta, teknologia ja internet”. Tämä johtui siitä, että tuolloin myös televisiossa uutisoitiin hallituksen aikeista korottaa eläkeikää sekä niin sanotusta Lex Nokiasta. Lex Nokian osuus kaikista television politiikan journalismin uutisaiheista oli kuitenkin suhteellisen pieni, jos sitä vertaa aikaisempiin kutakin ajankohtaa hallitseviin aiheisiin, ”vain” alle kymmenen prosenttia.¹

Eri televisionkanavien aihevalikoima on yllättävänkin samankaltainen. Kokonaisuutena jokainen kanava kiinnitti eniten huomiota Suomen taloudellisen tilanteen kehitykseen. Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat sekä vaalit olivat niin kaupallisilla kuin julkisillakin kanavilla suurin piirtein yhtä hallitsevassa asemassa. Samoin ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli teema, jota jokainen televisiokanava mielellään käsitteli. Kaupallisten ja julkisten televisiokanavien välisen aihevalikoimien erot olivatkin pieniä. Kaikilla televisiokanavilla neljän tärkeimmän uutisaiheen joukon muodostavat ulkopoliitiikka ja talouspolitiikka sekä poliittisen järjestelmän toiminta mukaan lukien vaalit. YLE:n kanavilla hiukan enemmän huomiota kiinnitettiin sosiaalipoliitikkaan ja hyvinvointiin, kun taas kaupallisilla kanavilla energia- ja ympäristöpolitiikkaan. Erot olivat kuitenkin vähäisiä.²

Kootun materiaalin perusteella olisi vaikea väittää, että television tuottama politiikkaa käsittelevä materiaali olisi viihteellistynyt siinä määrin, ettei televisio enää toteuttaisi tiedotusvälineiden keskeistä tehtävää yhteiskunnallisten epäkohtien esiin nostajana ja käsitelijänä. Osittain tästä kertoo myös se, että television politiikan journalismi on edelleen

Taulukko 3.
TELEVISION VIISI SUURINTA AIHETTA ERI TARKASTELUKUUKAUSINA

Helmikuu 2008 (N = 334)			Kesäkuu 2008 (N = 357)		
Aihe	%	kpl	Aihe	%	kpl
Puolueiden toiminta	13,8	46	Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	26,6	95
Taloudellinen kehitys	13,5	45	Puolueiden toiminta	12,6	45
Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	5,4	18	Eurooppa-politiikka, EU	8,7	31
Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	5,1	17	Taloudellinen kehitys	7,9	28
Energiapolitiikka, energian hinta	5,1	17	Liikenne	5,6	20
Lokakuu 2008 (N = 535)			Helmikuu 2009 (N = 334)		
Aihe	%	kpl	Aihe	%	kpl
Kuntavaalit	32,7	175	Taloudellinen kehitys	12,6	42
Taloudellinen kehitys	20,6	110	Maahanmuuttajakysymykset	9,0	30
Rikollisuus ja turvattomuus	4,1	22	Eläkkeet	8,1	27
Kansainväliset suhteet	3,0	16	Tietoyhteiskunta, teknologia, internet	8,1	27
Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	2,8	15	Eurovaalit	3,6	12

erittäin vahvasti uutis- ja ajankohtaisohjelmiin painottunutta. Poliitiikan käsittely muissa kuin uutis- ja ajankohtaisohjelmissä on harvinaista, ja yhtä lailla harvinaisia ovat poliitikkojen vierailut esimerkiksi television viihde- tai keskusteluohjelmissä.

Toki myös televisiossa tarkasteltiin asioita, joiden merkitystä yhteiskunnan kokonaisuuden kannalta voi pitää toisarvoisena, kuten esimerkiksi Matti Vanhasen nostamaa oikeusjuttua *Pääministerin morsian*

-kirjan kustantajaa vastaan. Silti henkilöjulkisuuden määrä oli televisiossa suorastaan häviävän pieni. Esimerkiksi Matti Vanhasen oikeudenkäyntiä käsiteltiin kaikkien televisiokanavien politiikkaa käsitelleissä ohjelmissa yhteensä seitsemäntoista kertaa eli noin prosentti televisioaineiston 1 560 osumasta liittyi tähän aiheeseen. Lisäksi poliitikkojen yksityiselämää käsiteltiin neljän kuukauden aikana neljän eri televisiokanavan ohjelmissa yhdeksän kertaa. Toisaalta esimerkiksi iltauutisissa esiintynyt poliitikon yksityiselämän aihe saa valtakunnallisesti erittäin laajan näkyvyyden, joten yksittäisenkin esiintymiskerran merkitys aiheen tietoon saattamisessa yleisölle ja myös sen tulkintojen kehystämisessä voi olla huomattava. Yhtä kaikki voidaan esittää, ettei poliitikkojen yksityiselämän laajamittainen käsittely ainakaan toistaiseksi kuulu television politiikkaan liittyviin keskeisiin sisältöihin kuin poikkeustapauksissa.

Kaiken kaikkiaan television politiikkaa koskevat jutut tuntuvat kanavasta riippumatta käsittelevän asioita, jotka sijoittuvat varsin korkealle perinteisessä politiikan journalismin uutishierarkiassa. Tässä mielessä voidaan arvioida, että kanavaan katsomatta television lähetykset suunnataan palvelemaan yhteiskunnan aktiivista ja tiedonhaluista kansalaista. Television tärkeimmille aiheille on yhteistä se, että ne käsittelevät asioita, joilla nähdään olevan yhteiskunnan kokonaisuuden ja laajojen kansanjoukkojen kannalta huomattavaa merkitystä.

Päivälehdet puoluepolitiikan tarkkailijoina

Päivälehtien uutisaiheiden koostumus poikkesi television vastaavasta monella tapaa (ks. taulukko 4). Ensinnäkin päivälehtien ylivertaisesti johtava politiikan journalismin teema olivat vaalit. Syksyllä 2008 järjestetyt kuntavaalit saivat siis huomattavan suuren huomion päivälehdiltä suhteessa muihin politiikan aiheisiin. Voidaan siis sanoa, että päivälehdet todella aktivoituivat vaalien yhteydessä, sillä vaalien osuus koko vuoden uutisista oli *Helsingin Sanomissa*, *Aamulehdessä* ja *Turun Sanomissa* noin 19 prosenttia. Määrältään toiseksi merkittävin päivälehtien politiikan journalismin aiheryhmä käsitteli poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatapoja, mikä heijastaa tietysti vaalirahakohua, mutta myös laajemmin päivälehtien tapaa arvioida kriittisesti poliitikkojen ja Suomen puoluejärjestelmän toimintaa. Suomen taloudellinen tilanne oli päivä-

Taulukko 4.

PÄIVÄLEHTIEN POLITIIKAN JOURNALISMIN AIHEET KOKO TARKASTELUJAKSOLLA (N = 5 229)

Aihe	%	kpl
1. Vaalit	19,0	991
2. Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	15,6	817
3. Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	9,5	499
4. Puolueet	8,3	436
5. Sosiaaliturva ja hyvinvointi	8,0	420
6. Kunta- ja aluepolitiikka	7,8	409
7. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	6,8	358
8. Energiapolitiikka ja ympäristö	5,9	311
9. Koulutus, tiede ja kulttuuri	3,3	170
10. Poliisi- ja tuomioistuinasiat	3,0	157
11. Viestintäpolitiikka	2,9	153
12. Työllisyys- ja elinkeinopolitiikka	2,9	150
13. Eurooppa-politiikka ja EU	2,6	137
14. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto	2,5	129
15. Muut aiheet	1,1	58
16. Ihmisoikeudet ja tasa-arvo	0,7	34
Yht.	100,0	5 229

lehtien kolmanneksi suurin aihe. Neljänneksi eniten käsitelty politiikan teema olivat puolueet ja viidenneksi eniten käsiteltiin sosiaaliturvaa ja hyvinvointia.

Ehkäpä merkittävin päivälehtien ja television välinen ero oli, että päivälehdet tarkkailivat olennaisesti tiiviimmin suomalaisen puoluejärjestelmän toimintaa. Viiden suurimman uutisaiheen joukkoon mahtui kolme sellaista teemaa, jotka suoraan tai epäsuorasti liittyvät tähän aiheeseen: ennen muuta ”puolueet”, mutta myös ”poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat” sekä ”vaalit”. Eikä joukkoon ole vielä edes laskettu kunnallispolitiikkaan liittyviä uutisia, joiden osuus päivälehtien politiikan journalismista oli yhteensä 7,8 prosenttia. Vaikuttaa siltä, että päivälehdillä on mahdollisuus tarkastella suomalaisten puolueiden

toimintaa yksityiskohtaisemmin kuin television uutis- ja ajankohtaisohjelmilla, jotka joutuvat jo pelkästään rajatumman tilan vuoksi tarttumaan vain keskeisimpiin tapahtumiin.

Toinen merkittävä ero on, että päivälehdissä käsitellään suhteellisesti ottaen vähemmän talouspolitiikkaa kuin televisiossa. Osittain tämän eron voi selittää sillä, että päivälehdissä on omat taloussivut, joissa talouteen liittyviä asioita käsitellään enemmän. Silti on otettava huomioon, että tutkimuksessa tarkasteltiin myös päivälehtien taloussivujen uutisointia, joten siellä julkaistut talouspolitiikkaan liittyvät uutiset kuuluvat tutkimuksen piiriin. Voikin päätellä, että television tapa käsitellä taloutta ja tässä tapauksessa erityisesti talouskriisiä, painottuu selvästi enemmän talouspolitiikkaan kuin päivälehtien näkökulma talouteen. Toisin sanoen televisiossa kysytään päivälehtiä useammin, mitä talouden muuttuvat suhdanteet merkitsevät Suomen valtion perspektiivistä, ja miten politiikat tai poliittiset instituutiot reagoivat näihin muutoksiin.

Television tavoin päivälehtien huomio vaihteli merkittävästi riippuen siitä, mistä kuukaudesta kulloinkin puhutaan, kuten taulukko 5. osoittaa. Helmikuussa 2008 päivälehtien uutisista peräti 15,7 prosenttia käsittelee puolueiden toimintaa, josta suurin osa liittyi tuolloin käynnistymässä olleeseen SDP:n puheenjohtajakilpailuun. Kesäkuussa 2008, jolloin vaalirahakohun ensimmäinen vaihe oli kuumimmillaan, päivälehtien uutisaiheista vajaa neljännes (23,6 %) liittyi poliitikkojen pätevyyteen ja nuhteettomuuteen. Saman vuoden lokakuussa kuntavaalit hallitsivat suvereenisti päivälehtien uutissivuja: peräti 46,9 prosenttia uutisista käsittelee tavalla tai toisella kuntavaaleja. Helmikuu 2009 erottuu edellisistä kuukausista ennen muuta sen vuoksi, ettei tuolloin ollut pinnalla mitään erityisaihetta. Helmikuussa 2009 päivälehtien kaksi tärkeintä uutisaihetta olivatkin talouskriisin sisältävä taloudellinen kehitys (7,5 %) sekä tietoyhteiskunta, teknologia ja internet (8,1 %) joka sisälsi niin sanotun Lex Nokian; lakiehdotus, jossa työnantajalle olisi annettu aikaisempaa laajemmat oikeudet tarkkailla työntekijöiden sähköpostiliikennettä. Taulukko havainnollistaakin sitä, miten päivälehtien kiinnostuksen kohteet muuttuvat kuukausittain.

Taulukko 5.

PÄIVÄLEHTIEN VIISI SUURINTA UUTISAIHETTA ERI TARKASTELUKUUKAUSINA

Helmikuu 2008 (N = 1 013)			Kesäkuu 2008 (N = 1 223)		
Aihe	%	kpl	Aihe	%	kpl
Puolueiden toiminta	15,7	159	Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	23,6	288
Taloudellinen kehitys	6,2	63	Puolueiden toiminta	13,3	162
Demokratian toimivuus	4,6	47	EU-politiikka	6,5	79
Ulko- ja turvallisuus-politiikka	4,1	42	Liikenne	3,5	43
Liikenne	3,8	38	Taloudellinen kehitys	3,0	36
Lokakuu 2008 (N = 1 928)			Helmikuu 2009 (N = 1 065)		
Aihe	%	kpl	Aihe	%	kpl
Kuntavaalit	46,9	904	Tietoyhteiskunta, teknologia, internet	8,1	87
Taloudellinen kehitys	7,4	142	Taloudellinen kehitys	7,5	80
Ulko- ja turvallisuus-politiikka	2,7	53	Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	5,3	56
Asuntotilanne	2,6	51	Kunnallistalous	5,1	54
Kunnallistalous	2,6	51	Maahanmuuttajakysymykset	5,1	54

Iltapäivälehdet kyseenalaistavat politiikan journalismin aihekriteerit

Iltapäivälehdet erottuvat päivälehdistä ja televisiosta ennen muuta sen vuoksi, että aiheryhmä ”poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat” muodosti iltapäivälehtien politiikan julkisuudesta miltei puolet, 40,3 prosenttia, kun se televisiossa ja päivälehdissä oli noin 15 prosentin luokkaa (ks. taulukko 6). Ero päivälehtiin ja televisioon selittyy kahdella seikalla. Ensinnäkin poliitikkojen toimintaa arvioiva henkilöjulkisuus muodostaa huomattavan osan iltapäivälehtien politiikkaa koskevista kirjoituksista. Henkilöjulkisuudella tarkoitetaan kirjoituksia, joissa fokus on poliitikon persoonassa ja hänen toiminnassaan. Kokonaisuutena katsoen noin viidennes kaikista iltapäivälehtien politiikkaa käsittelevistä kirjoituksista oli poliitikkojen henkilöjulkisuutta. Poliitikkojen henkilö-

Taulukko 6.

ILTAPÄIVÄLEHTIEN POLITIIKAN JOURNALISMIN AIHEET KOKO TARKASTELUJAKSOLLA (N = 1 522)

Aihe	%	kpl
1. Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	40,3	614
2. Vaalit	13,3	202
3. Puolueet	11,3	172
4. Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	6,4	98
5. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	4,9	75
6. Sosiaaliturva ja hyvinvointi	3,8	58
7. Viestintäpolitiikka	3,1	47
8. Koulutus, tiede ja kulttuuri	3,0	46
9. Energiapolitiikka ja ympäristö	2,7	41
10. Poliisi- ja tuomioistuinasiat	2,3	35
11. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto	1,8	27
12. Eurooppa-politiikka ja EU	1,6	24
13. Kunta- ja aluepolitiikka	1,5	23
14. Työllisyys- ja elinkeinopolitiikka	1,5	23
15. Muut aiheet	1,4	21
16. Ihmisoikeudet ja tasa-arvo	1,1	16
Yht.	100,0	1 522

julkisuus muodostaa olennaisen osan iltapäivälehtien politiikan journalismista vuoden ympäri.

Olennainen osa yhtäältä iltapäivälehtien ja toisaalta television ja päivälehtien välistä eroa onkin, että kaikenlaisten suomalaista puoluepolitiikkaa ja poliitikkoja käsittelevien kirjoitusten määrä oli iltapäivälehdissä täysin hallitsevassa asemassa verrattuna muihin poliittisen journalismin teemoihin, kuten sosiaalipolitiikkaan tai ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. ”Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat”, ”puolueet” ja ”vaalit” olivat kolme kategoriaa, jotka yksinään hallitsivat kahta kolmasosaa kaikesta iltapäivälehtien politiikan journalismista. Iltapäivälehtien poliittinen journalismi keskittyikin, vielä päivälehtiä selkeämmin, suomalaisen poliittisen järjestelmän ja puoluepolitiikan erilaisten tapahtumien kuvailuun ja analysointiin, johon kuuluu olennaisesti myös yksittäisten poliitikkojen edesottamusten arviointi.

Henkilöjulkisuuden lisäksi vaalirahakohu ja poliitikkojen toiminnan kritisointi olivat tietysti olennaisessa roolissa myös iltapäivälehtien sivuilla: tässä suhteessa ne eivät juuri eronneet televisiosta tai päivälehdistä. Vaalirahakohua käsiteltiin iltapäivälehdissä (8,7 %) itse asiassa hivenen intensiivisemmin kuin televisiossa tai päivälehdissä, ja myös poliitikkoja arvosteltiin yleisellä tasolla useammin iltapäivälehdissä kuin televisiossa tai päivälehdissä.

Ero kärjistyy entisestään, kun tarkastellaan kuukausittaisia eroja (ks. taulukko 7). Kesäkuussa 2008 iltapäivälehtien artikkeleista yli kolmannes (39,1 %) keskittyi poliitikkojen pätevyys- ja nuhteettomuuden arviointiin, erityisesti vaalirahakohuun. Samaan aikaan päivälehtien politiikkaa käsittelevistä kirjoituksista vain vajaa neljännes (23,6 %) käsitteli tätä aihepiiriä. Sama asetelma toistui keväällä 2009, kun tiedotusvälineet kritisoivat Lex Nokiana tunnettua lakialoitetta. Helmikuussa 2009 *Ilta-Sanomat* ja *Iltalehti* (10,8 %) käsitelivät aihepiiriä ”tietoyhteiskunta, teknologia ja internet” hivenen televisiota (8,1 %) ja päivälehtiä (8,1 %) innokkaammin. Luvut siis osoittavat, että iltapäivälehdet suhtautuvat – ainakin uutisaiheiden tasolla – poliitikkoihin aavistuksen verran ärhäkämmin kuin televisio ja päivälehdet.

Taulukko 7.

ILTAPÄIVÄLEHTIEN VIISI SUURINTA UUTISAIHETTA ERI TARKASTELUKUUKAUSINA

Helmikuu 2008 (N = 424)			Kesäkuu 2008 (N = 358)		
Aihe	%	kpl	Aihe	%	kpl
Poliitikkojen henkilöjulkisuus	24,3	103	Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	39,1	140
Puolueiden toiminta	18,9	80	Puolueiden toiminta	18,4	66
Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	13,7	58	Poliitikkojen henkilöjulkisuus	17,0	61
Taloudellinen kehitys	7,3	31	Liikenne	2,2	8
Energiapolitiikka, energian hinta	2,1	9	Presidentin valtaoikeudet	2,2	8
Menneisyyden hallinta	2,1	9			
Lokakuu 2008 (N = 408)			Helmikuu 2009 (N = 332)		
Aihe	%	kpl	Aihe	%	kpl
Kuntavaalit	44,6	182	Poliitikkojen henkilöjulkisuus	19,6	65
Poliitikkojen henkilöjulkisuus	9,6	39	Tietoyhteiskunta, teknologia, internet	10,8	36
Taloudellinen kehitys	5,9	24	Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	9,6	32
Kansainväliset suhteet	5,1	21	Puolueiden toiminta	5,4	18
Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	4,4	18	Maahanmuuttaja-kysymykset	5,1	17

Iltaapäivälehdet suhtautuivat myös ennakkoluulottomasti sellaisiin uutisaiheisiin, joiden ei ole nähty kuuluvan perinteisen laatujournalismin keskeisiin teemoihin. Esimerkkinä voidaan mainita poliitikkojen yksityiselämää koskevat asiat, joista ne tarttuivat esimerkiksi pääministeri Vanhasen nostamaan oikeusjuttuun *Pääministerin morsian* -kirjan kustantajaa vastaan olennaisesti aktiivisemmin kuin televisio ja päivä-

lehdet. Helmikuussa 2008 peräti yli kymmenen prosenttia (10,4 %) iltapäivälehtien uutisartikkeleista keskittyi juuri tähän aiheeseen. Päivälehtien ja television asiaa käsittelevien juttujen määrä jää murto-osaan tästä: päivälehdillä luku on 1,6 prosenttia ja televisiolla 2,4 prosenttia.

Iltapäivälehtien voimakas tартtuminen yksittäisiin aiheisiin kuvastaa niiden ottamaa keskustelun herättäjän ja myös viihdyttäjän roolia suomalaisessa mediajulkisuudessa. Määrällinen aineisto tukeekin sitä käsitystä, että iltapäivälehdet keskittyvät politiikan uutisoinnissaan niiden kannalta kiinnostaviin aiheisiin ja jättävät agendaltaan pois sellaisia politiikan arjen aiheita, joita esimerkiksi päivälehdet päivittäisessä uutisoinnissaan käsittelevät. Voidaan myös arvioida, ettei iltapäivälehtien toimituksilla näytä olevan päivälehtiin tai televisioon verrattavaa huolta siitä, että niiden tuottama politiikkaa käsittelevä journalismi käsittelee ”väärää” tai sopimattomia aiheita. Iltapäivälehtien aihevalikoimaa on tietysti helppo kritisoida perinteisten poliittisten journalismin uutiskriteerien näkökulmasta, mutta iltapäivälehtien asemaa tiedotusvälineiden joukossa voi tarkastella myös toisesta perspektiivistä.

Iltapäivälehtien uutisjournalismin teemat selvästi haastavat ja kyseenalaistavat kulloinkin hallitsevassa asemassa olevia käsityksiä siitä, mitä aiheita pidetään tärkeinä ja mitä ei. Vaikka iltapäivälehtien uutisvalikoiman mielekkyydestä olisi eri mieltä, on ajoittainen uutishierarkiasta käytävä keskustelu sinänsä tärkeää. Toisaalta on syytä pitää mielessä, että iltapäivälehdet käsittelevät runsaasti myös perinteisiä ja muidenkin uutisvälineiden tärkeiksi mieltämiä politiikan ajankohtaisaiheita.

Lisäksi koottu aineisto osoittaa, etteivät iltapäivälehdetkään ole identtisiä, vaan myös niiden välillä on selkeitä eroja. Kootun aineiston perusteella iltapäivälehdistä *Iltalehti* on olennaisesti enemmän suuntautunut yhteiskunnallisiin aiheisiin. Kuten taulukosta 8 voi nähdä, *Iltalehti* julkaisi vajaat kuusikymmentä prosenttia enemmän politiikan juttuja verrattuna kilpailevaan iltapäivälehteen *Ilta-Sanomiiin*. Suhteellisesti ottaen eri iltapäivälehtien kiinnostuksen kohteissa sen sijaan ei ole merkittävää eroa: *Iltalehden* julkaisema suurempi uutisten määrä korreloi melko tarkkaan eri uutisaiheiden saaman huomion määrän kanssa. Esimerkiksi Vanhasen nostamasta oikeusjutusta kirjoitettiin suhteellisesti ottaen kymmenesosadesimaalin tarkkuudella saman verran kummassakin iltapäivälehdessä.

Taulukko 8.

ILTAPÄIVÄLEHTIEN VIISI ENITEN KÄSITTELEMÄÄ AIHETTA KOKO TARKASTELUJAKSOLLA

Iltalehti (N = 934)			Ilta-Sanomat (N = 588)		
Aihe	%	kpl	Aihe	%	kpl
Poliitikkojen henkilöjulkisuus	16,4	153	Poliitikkojen henkilöjulkisuus	19,6	115
Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	15,0	140	Poliitikkojen pätevyys ja nuhteettomuus	17,7	104
Kuntavaalit	12,5	117	Kuntavaalit	11,2	66
Puolueiden toiminta	12,2	114	Puolueiden toiminta	9,7	57
Taloudellinen kehitys	5,7	54	Taloudellinen kehitys	3,1	18

Iltaapäivälehtien politiikan uutisissa on kuitenkin silmiinpistävä ero taloudellista kehitystä (johon talouskriisin käsittely kuului) koskevassa uutisoinnissa. *Iltalehti* kiinnitti taloudelliseen kehitykseen huomattavasti enemmän huomiota kuin sen pahin kilpailija. Tulosten perusteella syntyy vaikutelma, että *Iltalehti* yrittää erottua *Ilta-Sanomista* julkaisemalla runsaammin yhteiskunnallisia aiheita käsitteleviä kirjoituksia, tai sitten *Ilta-Sanomien* pyrkii vetämään kaulaa kilpailijaansa noudattamalla olennaisesti viihteellisempää linjaa kuin *Iltalehti*.

Iltaapäivälehtien politiikkaa koskevan uutisoinnin voi siis katsoa rakentuvan kahdelle pilarille, joista ensimmäinen on poliitikkojen henkilöjulkisuus ja toinen poliitikkoja kohtaan suunnattu kritiikki. Voi arvioida, että *Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus* -hankkeen puitteissa koottu aineisto vahvistaa jo ennestään vallalla olevia käsityksiä iltaapäivälehtien tavasta käsitellä politiikkaa: ne keskittyvät poliitikkojen yksityiselämän ja skandaalien tarkasteluun. Silti on hyvä havaita, että tämä mielikuva iltaapäivälehtien uutistarjonnasta on kuitenkin melko yksioikoinen. Näiden kahden pilarin ulkopuolellekin jää nimittäin perinteisiä, suuria uutisaiheita, joita myös iltaapäivälehdet sivuillaan käsittelevät.

Poliitikkojen yksityiselämä tähtäimessä

Aineistomme tietokantaan kerätty materiaali osoittaa, että yksi merkittävimmistä eroista eri tiedotusvälineiden välillä on niiden suhtautumisessa poliitikkojen yksityiselämää koskevaan informaatioon. Taulukko 9 osoittaa eri medioiden välillä vallitsevat keskeiset erot. Kuten huomataan, päivälehdissä on julkaistu suhteellisen vähän poliitikkojen yksityiselämään liittyviä uutisia. Aineiston kolmessa päivälehdessä – *Helsingin Sanomissa*, *Aamulehdessä* ja *Turun Sanomissa* – julkaistujen poliitikkojen yksityiselämää tarkastelevien kirjoitusten määrä oli alle kolme prosenttia niiden kaikista politiikan uutisista. Ero esimerkiksi iltapäivälehtiin on huomattava, sillä siinä missä päivälehtien kaikista politiikan uutisista 1,6–2,6 prosentissa mainittiin poliitikkojen yksityiselämän tapahtumat, oli vastaava luku *Ilta-Sanomissa* 23,6 prosenttia ja *Iltalehdessäkin* 19,4 prosenttia. Aikakauslehdistä taas *7 päivää* -lehdessä prosentuaalisesti suurin osuus politiikkaa käsittelevistä jutuista liittyi poliitikkojen yksityiselämään.

Taulukko 9.
YKSITYISELÄMÄN KÄSITTELYN OSUUS ERI VIESTIMISSÄ

SANOMALEHDET				TELEVISIO				AIKAKAUSLEHDET			
Lehti	%	kpl	N	Kanava	%	kpl	N	Lehti	%	kpl	N
Aamulehti	2,6	46	1 762	TV1	1,2	8	651	Apu	18,8	21	112
Helsingin Sanomat	2,2	43	1 922	TV2	0,0	0	62	Seura	15,2	15	99
Turun Sanomat	1,6	25	1 545	MTV3	2,0	11	545	Suomen Kuvalehti	8,5	12	142
Iltalehti	19,4	181	934	Nelonen	2,3	7	302	Anna	35,0	7	20
Ilta-Sanomat	23,6	139	588					Me Naiset	29,7	11	37
								7 päivää	67,7	44	65
Yhteensä Päivälehdet	2,2	114	5 229								
Iltapäivälehdet	21,0	320	1 522	Yhteensä	1,7	26	1 560	Yhteensä	23,2	110	475

Taulukon 9 perusteella tiedotusvälineet voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, käsittelevätkö ne yksityiselämää vain hyvin vähän (1–3 % kaikista politiikan journalismin aiheista) vai muodostaako poliitikkojen yksityiselämän käsittely huomattavan osan (yli 15 %) kaikista politiikan journalismin aiheista. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat televisio ja päivälehdet. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat aikakauslehdet ja iltapäivälehdet. Ainoa tiedotusväline, joka ei istu tähän karkeaan jaotteluun, on *Suomen Kuvalehti*, joka sijoittuu mielenkiintoisella tavalla päivälehtien ja aikakauslehtien välimaastoon.

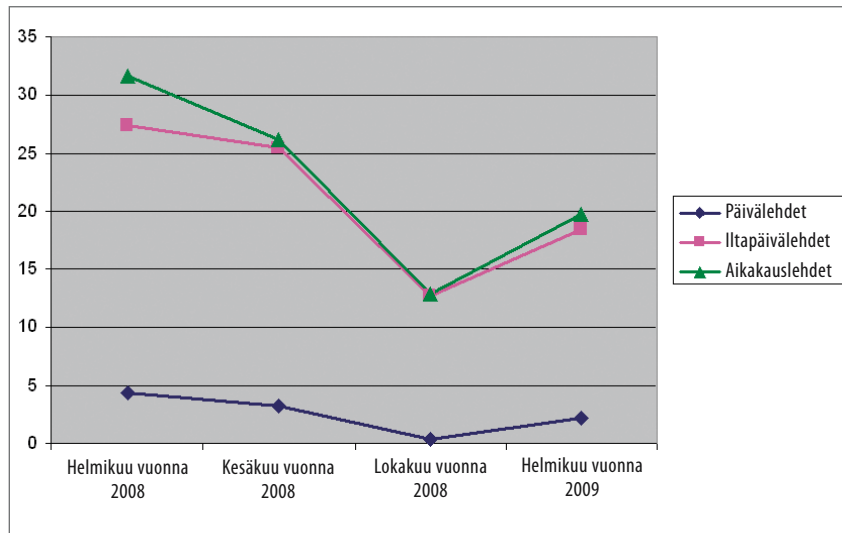
Taulukko kertoo myös eri ryhmien sisällä vallitsevista eroista. Aikakauslehdistä *Apu* ja *Seura* kuuluvat selvästi omaan kategoriaansa, naistenlehdet *Me Naiset* ja *Anna* puolestaan omaansa ja poliitikkojen yksityiselämään liittyvillä ”kääk”-juoruilla erottuva *7 päivää*-lehti muodostaa yksinään aivan oman kategoriansa. Iltapäivälehdistä *Ilta-Sanomien* näyttää vetävän jonkun verran kevyempää linjaa kuin kilpailijansa *Ilta-lehti*, mikä korreloi mielenkiintoisella tavalla sen aikaisemman havainnon kanssa, että *Iltalehdellä* on muutenkin asiallisempi linja poliittisen journalismin aiheiden suhteen kuin *Ilta-Sanomilla*.

Toisaalta televisiokanavien väliset erot yksityiselämän uutisoinnin suhteen ovat varsin pieniä. Näiden tietojen perusteella vaikuttaa siltä, että YLE:n linja on astetta asiapitoisempi kuin kaupallisten kilpailijoiden MTV3:n ja Nelosen. Tosin on sanottava, että televisiokanavien yksityiselämää koskevien juttujen määrät ovat niin pieniä, että yksittäinenkin yksityiselämän tapahtuma saattaa heilauttaa näitä lukuja suuntaan tai toiseen.

Päivälehtien, aikakauslehtien ja iltapäivälehtien uutisointitapojen eroja voidaan havainnollistaa myös tarkastelemalla poliitikkojen yksityiselämää käsitellyttä uutisointia kuukausitasolla (kuvio 1). Siinä missä iltapäivälehdet uutisoivat poliitikkojen yksityiselämästä kaikkina otoskuukausina, eivät aineiston päivälehdet käsitelleet otoskuukausista lokakuussa 2008, kuntavaalien aikaan, poliitikkojen yksityiselämää juuri lainkaan. Myös iltapäivälehtien aihetta käsittelevien juttumäärien selvä notkahdus lokakuulta kertoo suurten yksityiselämän aiheiden puuttumisesta. Siitä huolimatta poliitikkojen yksityiselämää käsitteleviä kirjoituksia oli niissä yhteensä 52 kappaletta, eli kummassakin lehdessä reilusti yli kaksikymmentä kappaletta.

Kuvio 1.

POLIITIKKOJEN YKSITYISELÄMÄÄ KÄSITTELEVÄT KIRJOITUKSET PÄIVÄ-, ILTAPÄIVÄ- JA AIKA-
KAUSLEHDISSÄ KUUKAUSITTAIN, PROSENTTIA KAIKISTA VÄLINERYHMÄN KIRJOITUKSISTA (N = 544)



Kiinnostava huomio on myös se, että poliitikkojen yksityiselämää käsittelevä kirjoittelu selvästi väheni lokakuussa 2008, jolloin maassa käytiin kuntavaalitaistoa. Kuntavaalit lisäsivät politiikka-aiheisia juttumääriä, joten odotettavissa oli, että yksityiselämää käsittelevien kirjoitusten prosentuaalinen osuus kaikesta politiikan uutisoinnista saattaisi laskea. Tavallista kuukautta runsaammasta kirjoitusten kokonaismäärästä huolimatta yksityiselämää käsittelevien juttujen osuus laski kuitenkin paitsi suhteessa muuhun politiikan uutisointiin myös kappalemäärissä mitattuna.

Yksityiselämää koskevien kirjoitusten huomattava väheneminen voi osaltaan selittyä tiedotusvälineiden vaaleihin liittyvillä käytännöillä: esimerkiksi laajan henkilöjutun voidaan katsoa suosivan liaksi ehdolla olevaa henkilöä, joten toimitukset voivat vältellä tällaisten kirjoitusten julkaisemista aivan vaalien alla. Toinen selittävä syy voi olla maanläheisempi: ehkä erityistä kerrottavaa ei yksinkertaisesti ollut. Kolmanneksi tulee muistaa vaalien luonne. Kuntavaaleissa ehdokkaat ovat tavallisesti varsin tuntemattomia tai korkeintaan paikallisesti tunnettuja henkilöitä, jotka pääsevät ylipäänsä esille tiedotusvälineiden uutisaineistossa vain harvoin. Toki mukana ehdolla oli esimerkiksi istuvia kansanedustajia,

mutta heidänkään kohdallaan juuri kuntavaalit tuskin ovat ne vaalit, joissa paine yksityiselämän julkituontiin on suurimmillaan. Etenkin Euroopan parlamentin vaaleissa mutta myös eduskuntavaaleissa, joissa kilvoitellaan kokopäiväisestä edustajantoimesta vaalissa, jossa vaalipiiri on huomattavasti suurempi (eurovaaleissa koko Suomi on yhtenä vaalipiirinä), ovat myös mediajulkisuudessa näkymisen ja tutuksi tulemisen paineet suuremmat. Silti noissakin vaaleissa politiikan pääasiallinen imagotyö on tavallisesti tehty jo ennen varsinaista vaalikuukautta.

Yhteenvetona poliitikkojen yksityiselämän käsittelystä eri välineissä voidaan todeta, että julkisuus on edelleen varsin voimakkaasti jakautunut riippuen tiedotusvälineestä. Päivälehdissä ja televisiossa poliitikkojen yksityiselämään liittyvät teemat ovat sittenkin verrattain harvinaisia, kun taas iltapäivä- ja aikakauslehdille (pois lukien *Suomen Kuvalehti*) yksityiselämän käsittely on yleistä.

Poliitikkojen yksityiselämän käsittelyä eri välineissä voi katsella kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä saattaa tuntua helpottavalta ajatus, etteivät päivälehdet tai televisio kiinnitä enempää huomiota poliitikkojen yksityiselämään. Poliitikkojen yksityiselämään liittyviin asioihin viittaaminen on näissä medioissa hyvin poikkeuksellista. Toisaalta on huomattava, ettei poliitikkojen yksityiselämän käsittely ole aivan vierasta näillekään medioille, kunhan jotakin riittävän merkittävää tapahtuu. Päivälehtien ja televisiokanavien linjaratkaisu vaikuttaisi olevan, että jotkin poliitikkojen yksityiselämää käsittelevät aiheet ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä voidaan tai on jopa syytä käsitellä myös näissä medioissa joko niiden yhteiskunnallisen merkityksen tai kiinnostavuuden vuoksi.

Poliittinen valta tuo näkyvyyden

Politiikkaa koskevien aiheiden lisäksi hankkeen tietokantaan kerättiin tiedot politiikan julkisuudessa esiintyvistä toimijaryhmistä. Poliitiikan journalismin toimijaryhmillä tarkoitetaan tässä yhteydessä politiikan journalismin kohteena olevia instituutioita tai ihmisryhmien edustajia, kuten presidenttiä, ministereitä, kansanedustajia, paikallispoliitikkoja, kansalaisia, virkamiehiä ja asiantuntijoita. Aineistossa on huomioitu jutujen ensisijaiset toimijat. Ensisijaisuudella tarkoitetaan sitä, että mikäli jutussa esiintyy enemmän kuin yksi henkilö, on ensisijaiseksi toimijaksi

kirjattu henkilö, jonka saama painoarvo on suurempi kuin muiden jutussa esiintyneiden henkilöiden. Kansalaisten tai politiikan toimijoiden mediaan itse tuottamat sisällöt, kuten kolumnit tai mielipidekirjoitukset, kirjattiin siten, että juttujen ensisijaisiksi toimija oli sisällön tuottaja. Esimerkiksi politiikkaa käsittelevässä mielipidekirjoituksessa ensisijainen toimija oli siis kirjoituksen sisällöstä riippumatta jutun tuottanut kansalainen tai poliitikko. Toimijaryhmäjaottelu tuottaa tietoa siitä, millä tavoin tiedotusvälineet arvottavat eri toimijoita ja toimijaryhmiä journalismissaan.

Taulukoissa 10–13 on tarkasteltu politiikan journalismissa esiintyviä toimijaryhmiä. Tiedotusvälineet on jaoteltu välineryhmittäin televisioon, päivälehtiin, iltapäivälehtiin sekä aikakauslehtiin. Taulukot osoittavat, että politiikan julkisuutta dominoivat kaikissa välineissä odotetusti ministerit ja kansanedustajat. Eri medioiden välillä on kuitenkin eroja siinä, mitä toimijaryhmiä tiedotusvälineet painottavat.

Kuten taulukot 10–13 osoittavat, poliitikkojen eli ministerien, kansanedustajien, presidentin, europarlamentaarikkojen, puolueoimitsijoiden sekä kunnallispoliitikkojen osuus kaikista ensisijaisista politiikan toimijoista oli päivälehdissä 64 prosenttia, televisiossa 57 prosenttia, iltapäivälehdissä 79 prosenttia ja aikakauslehdissä 76 prosenttia. Ministerit dominoivat politiikan julkisuutta televisiossa ja päivälehdissä, kun taas iltapäivälehdissä ja aikakauslehdissä tavalliset kansanedustajat saavat enemmän julkisuutta kuin ministerit. Eri medioiden välillä on myös suuria eroja suhtautumisessa paikallispoliittikkoihin. Parhaassa tapauksessa he voivat saada näkyvyyttä päivälehdissä, joiden sivuilla myös paikallispoliittikkoja esiintyy.

Päivälehdet ja televisio painottavat politiikan journalismissaan odotetusti hallituksen työskentelyä, sillä poliittinen valta on keskittynyt enemmistöhallitusten vakiintuessa yhä selvemmin hallitukselle ja ministereille. Kansanedustajien ministereitä näkyvämpää roolia iltapäivä- ja aikakauslehdissä puolestaan selittävät välineiden erilaiset uutiskriteerit. Iltapäivälehdissä ja aikakauslehdissä politiikan painotukset liittyvät useammin henkilöihin ja poliitikkojen yksityiselämään. Näissä välineissä poliitikon uutisarvoa ei määritä niinkään hänen virallinen asemansa kuin hänen kiinnostavuutensa.

Paikallispoliitikkojen saamaa erilaista julkisuutta selittävät puolestaan alueelliset tekijät. Tietyillä maantieteellisillä alueilla ilmestyvät

Taulukko 10.

ENSISIJAISET TOIMIJAT TELEVISIOSSA
(N = 1 415)

Toimija	%	kpl
1. Ministeri	26,1	407
2. Kansanedustaja	16,0	250
3. Asiantuntija	11,7	183
4. Kansalainen	9,9	155
5. Virkamies	5,4	85
6. Muu toimija	4,1	64
7. Presidentti	4,0	63
8. Yritysmailman edustaja	3,8	59
9. Järjestön edustaja	3,3	52
10. Puoluetoimitsija	2,4	38
11. Paikallispoliitikko	2,0	31
12. Europarlamentaarikko	1,0	16
13. Vaaliedokas	0,8	12

Taulukko 12.

ENSISIJAISET TOIMIJAT ILTAPÄIVÄLEHDISSÄ
(N = 1 451)

Toimija	%	kpl
1. Kansanedustaja	36,9	562
2. Ministeri	27,3	416
3. Kansalainen	8,9	136
4. Presidentti	4,8	73
5. Muu toimija	3,7	56
6. Puoluetoimitsija	3,4	51
7. Asiantuntija	2,1	32
8. Vaaliedokas	1,9	29
9. Yritysmailman edustaja	1,8	27
10. Europarlamentaarikko	1,8	27
11. Virkamies	1,4	21
12. Paikallispoliitikko	1,1	16
13. Järjestön edustaja	0,3	5

Taulukko 11.

ENSISIJAISET TOIMIJAT PÄIVÄLEHDISSÄ
(N = 4 566)

Toimija	%	kpl
1. Ministeri	24,7	1289
2. Kansanedustaja	15,1	791
3. Paikallispoliitikko	9,4	490
4. Kansalainen	8,4	437
5. Asiantuntija	7,5	393
6. Virkamies	5,2	272
7. Vaaliedokas	3,7	193
8. Presidentti	3,6	190
9. Puoluetoimitsija	2,9	150
10. Muu toimija	2,8	146
11. Järjestön edustaja	1,6	85
12. Yritysmailman edustaja	1,4	73
13. Europarlamentaarikko	1,1	57

Taulukko 13.

ENSISIJAISET TOIMIJAT AIKAKAUSLEHDISSÄ
(N = 450)

Toimija	%	kpl
1. Kansanedustaja	38,9	185
2. Ministeri	24,0	114
3. Asiantuntija	7,2	34
4. Kansalainen	7,2	34
5. Presidentti	5,3	25
6. Muu toimija	5,1	24
7. Järjestön edustaja	1,5	7
8. Virkamies	1,5	7
9. Puoluetoimitsija	1,5	7
10. Europarlamentaarikko	1,1	5
11. Paikallispoliitikko	0,8	4
12. Yritysmailman edustaja	0,6	3
13. Vaaliedokas	0,2	1

päivälehdet uutisoivat myös paikallispolitiikasta, kun taas valtakunnallisesti ilmestyvien lehtien tai television sisältöihin eivät paikallisuutiset istu. Tätä havaintoa mielenkiintoisempi seikka on kuitenkin paikallispolitiikan saama verrattain alhainen painoarvo myös päivälehdissä. Taulukoiden perusteella voidaan vetää se johtopäätös, että myös maakuntalehtien politiikan journalismi keskittyy valtakunnallisiin asioihin.

Lisäksi taulukot osoittavat, että presidentin saama julkisuus suhteessa muihin keskeisiin instituutioihin, eduskuntaan ja hallitukseen, on melko vähäistä. Presidentin valtaoikeuksia heikennettiin vuoden 2000 perustuslakiuudistuksessa, joten julkisuuden voidaan nähdä heijastavan presidentin painoarvoa suhteessa hallitukseen ja ministereihin. Presidentti saa hieman enemmän julkisuutta iltapäivä- ja aikakauslehdissä kuin päivälehdissä. Presidenttiin voidaan edellä kuvattujen uutiskriteerien mukaisesti katsoa kohdistuvan erilaisia odotuksia tiedotusvälineestä riippuen. Päivälehdissä ja televisiossa presidenttiä tarkastellaan useammin instituutiona, kun taas iltapäivälehdissä ja aikakauslehdissä häntä käsitellään enemmän yksityishenkilönä ja persoonana. Presidentti Tarja Halosen julkisuusprofiilia on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin jäljempänä.

Mielenkiintoinen yksityiskohta taulukoissa liittyy myös europarlamentaarikkojen saamaan julkisuuteen, joka on silmiinpistävän vähäistä. Kritiikki siitä, että politiikan journalismin on ollut huomattavan vaikeaa käsitellä EU-päätöksentekoa³ saa tukea hankkeen määrällisestä aineistosta. Europarlamentaarikkojen näkyminen julkisuudessa on välineestä riippumatta harvinaista. Kärjistetysti sanottuna europarlamentaarikot lähtevät vaalien jälkeen Brysseliin, jonka jälkeen kotimaiset tiedotusvälineet unohtavat heidän olemassaolonsa.

Kun huomiota kiinnitetään politiikan toimijoiden lisäksi kansalaisiin, asiantuntijoihin, kansalaisjärjestöjen edustajiin, virkamiehiin tai yritysmaailman edustajiin, havaitaan, että heidän osuutensa politiikan julkisuudessa on huomattava. Hieman välinekohtaisesti noin neljänneksessä jutuista politiikan ensisijaisena toimijana on politiikan ulkopuolinen henkilö. Taulukoiden perusteella on siis mahdollista tehdä arvio, että politiikan julkisuudessa annetaan melko paljon tilaa myös kansalaisyhteiskunnan edustajille.

Kansalaisia hyödynnetään kaikissa välineissä lähes yhtä paljon. Välineestä riippumatta kansalainen esiintyy ensisijaisena toimijana noin kymmenessä prosentissa jutuista. Kansalaisten näkemysten ja mielipitei-

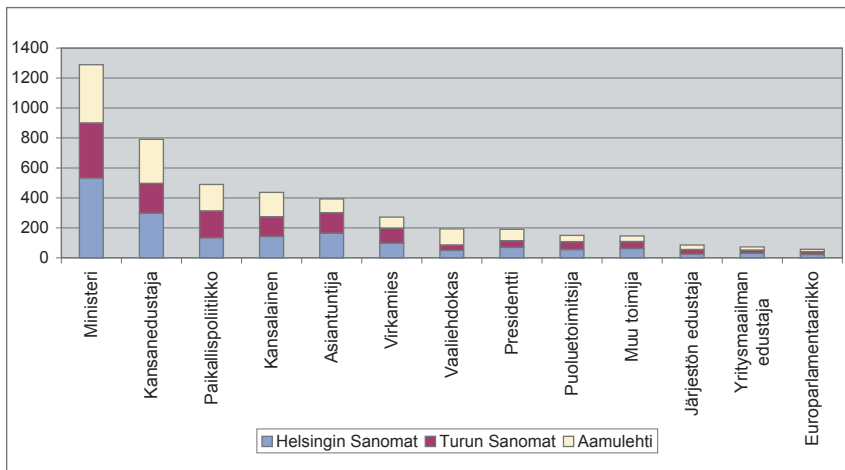
den esiintuomista voidaankin pitää melko vakiintuneena tapana saada politiikan uutisiin kansalaisnäkökulmia ja antaa vastapaino politiikan eliitin näkemyksille. Laadullinen analyysi saattaisi toki paljastaa, että eri osapuolten julkisuuden laadussa on suuria eroja. Huomionarvoista kuitenkin on, että taulukoissa on huomioitu nimenomaan lehtien ja televisiojuttujen ensisijaisia toimijoita. Näin ollen jutuissa, joissa kansalaiset esiintyvät, kansalaismielipide ei ole ensisijaisesti poliittikkoihin liittyvien juttujen täyteenä, vaan juttujen näkökulma lähtee liikkeelle kansalaisista, heidän toiminnastaan ja heidän mielipiteistään.

Myös asiantuntijoita käytettiin eri välineissä melko yhtenäisesti. Päivälehdissä, televisiossa ja aikakauslehdissä asiantuntijat olivat ensisijaisina toimijoina noin kymmenessä prosentissa jutuista. Iltapäivälehdissä käytettyjen asiantuntijoiden määrä oli puolestaan huomattavasti alhaisempi, noin kaksi prosenttia. Onkin mielenkiintoista pohtia, miksi asiantuntijamielipiteet istuvat niin huonosti iltapäivälehtien politiikan journalismiin.

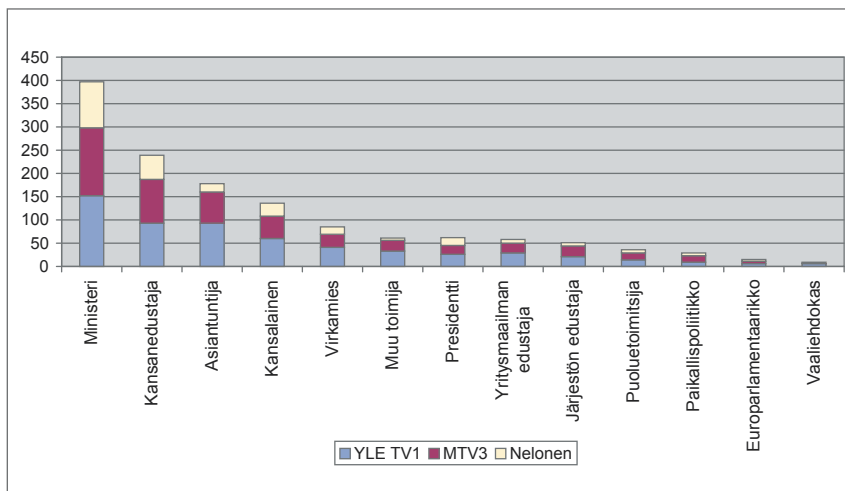
Edellä tiedotusvälineitä tarkasteltiin ryhmissä. Kuvioissa 2–5 juttujen ensisijaisia toimijoita on tarkasteltu välinekohtaisesti. Kuviot osoittavat, että määrällisessä aineistossa mukana olleiden päivälehtien välillä ei toimijoiden suhteen ole suuria eroja. Päivälehtien tavat arvottaa politiikan toimijoita ja rakentaa politiikkaan liittyviä uutisia ovat melko yhteneväiset. Kiinnostavaa on, että usein valtakunnalliseksi mielletty *Helsingin Sanomat* kirjoittaa paikallispoliitikoista saman verran kuin selkeämmin maakuntalehdiksi mielletyt *Turun Sanomat* ja *Aamulehti*.

Myös YLE, MTV3 ja Nelonen ovat toimijaprofiileiltaan melko samanlaisia. Määrällisesti Nelosella on politiikkaan liittyviä uutisia hieman vähemmän kuin sen kilpailijoilla, mutta myös kanavan profiili eroaa selkeästi YLE:n ja jossain määrin myös MTV3:n profilista. Sekä YLEllä että MTV3:lla uutistoiminnan rooli on merkittävä, ja erityisesti kanavien aamuohjelmissä käsitellään runsaasti yhteiskunnallisia teemoja. Nelonen painottaa ohjelmistossaan kilpailijoitaan enemmän viihdettä. Myös iltapäivälehtien osalta merkittävin ero liittyy politiikkaan liittyvien juttujen määrään, sillä *Iltalehdessä* (N=934) on määrällisen aineiston valossa juttuja huomattavasti enemmän kuin *Ilta-Sanomissa* (N=588). Eri toimijoiden iltapäivälehdissä saamissa suhteellisissa osuuksissa ei sen sijaan ole merkittäviä eroja.

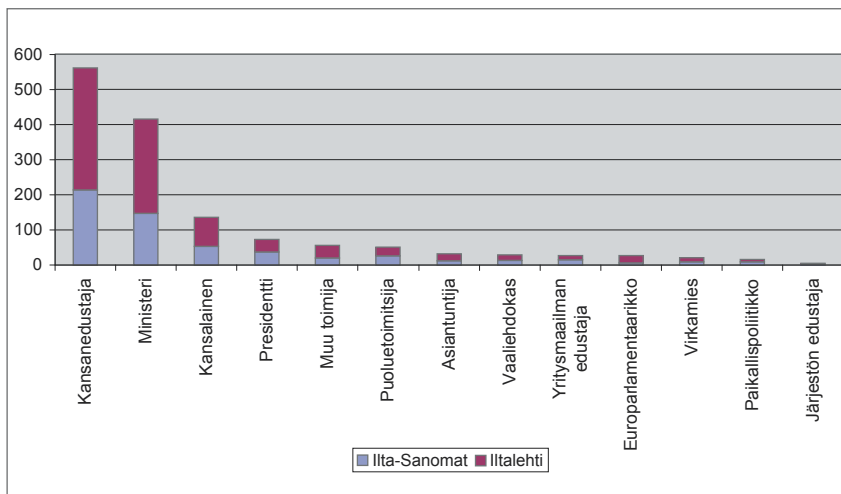
Kuvio 2.
PÄIVÄLEHTIEN ENSISIJAISET TOIMIJA T LEHDITTÄIN (N = 4 566)



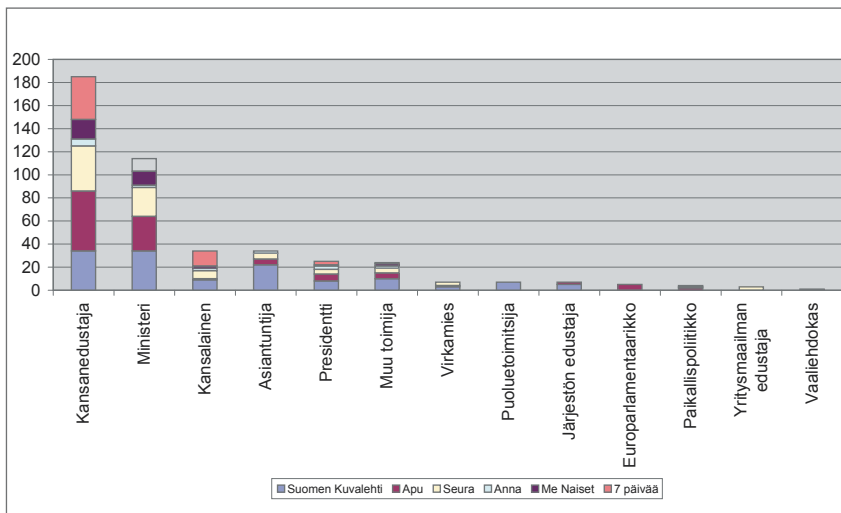
Kuvio 3.
TELEVISION ENSISIJAISET TOIMIJA T KANAVITTAIN, PL TV2 (N = 1 356)



Kuvio 4.
ILTAPÄIVÄLEHTIEN ENSISIJAISET TOIMIJA T LEHDITTÄIN (N = 1 451)



Kuvio 5.
AIKAKAUSLEHTIEN ENSISIJAISET TOIMIJA T LEHDITTÄIN (N = 450)



Kenties aineiston haasteellisin kategoria ovat aikakauslehdet, joihin kuuluu profiililtaan hyvin erilaisia julkaisuja. Kategorian toisessa ääripäässä on *Suomen Kuvalehti*, joka keskittyy sisällöissään kansainvälisiin aiheisiin, politiikkaan, yhteiskunnallisiin kysymyksiin sekä kulttuuriin. Toisessa ääripäässä on puolestaan viihdelehti *7 päivää*, jonka journalismin ensisijaisena kohteena ovat julkisuuden henkilöt ja heidän yksityiselämänsä. Näiden ääripäiden väliin mahtuvat yleisaikakauslehdet *Apu* ja *Seura* sekä naistenlehdet *Anna* ja *Me Naiset*.

Kuten kuvio 5 osoittaa, aikakauslehtien välillä on suuria eroja. *Suomen Kuvalehti*, *Apu* ja *Seura* muistuttavat toimijaprofileiltaan melko paljon päivälehtiä. *Suomen Kuvalehti* erottuu joukosta ainoastaan jutuissa käytettyjen asiantuntijoiden määrän suhteen. *Suomen Kuvalehdessä* asiantuntijoita on käytetty huomattavasti enemmän kuin *Avussa* ja *Seurassa*. Myös politiikkaan liittyviä juttuja on *Suomen Kuvalehdessä* (N=142) odotetusti enemmän kuin *Avussa* (N=112) ja *Seurassa* (N=99).

Myös *7 päivää* -lehdessä on yllättävänkin paljon juttuja, joissa politiikko on ensisijaisena toimijana. Lehti on viime vuosina osaltaan ollut luomassa johtavien tai ainakin kansalaisten näkökulmasta kiinnostavien poliitikkojen ympärille rakentunutta julkiskulttuuria, ja myös itse hyötynyt siitä. Erityisesti poliitikkojen yksityiselämään liittyvät paljastukset ovat *7 päivää* -lehden keskeistä politiikkaan liittyvää aineistoa. Kansalaisten suuri osuus lehden jutuissa puolestaan liittyy lehden ylläpitämiin palautepalstoihin, joilla kansalaiset kommentoivat poliitikkojen edesottamuksia. Naistenlehdissä politiikkaan liittyvät jutut ovat odotetusti verrattain harvinaisia, ja niiden ensisijaisina toimijoina ovat useimmiten juuri ministerit ja kansanedustajat. Aineistossa mukana olleista kahdesta naistenlehdessä poliitikkoja näyttäisi käsittelevän jutuissaan huomattavasti useammin *Me Naiset* kuin *Anna*.

Erilaisten toimijaryhmien mediajulkisuuden määrällinen tarkastelu vahvistaa monia niistä yleisistä oletuksista, joita politiikan julkisuuteen liittyy. Aineiston perusteella käy ilmi, että politiikan julkisuutta dominoivat erityisesti televisiossa ja päivälehdissä Suomen johtavat poliitikot eli ministerit. Iltapäivälehdissä ja aikakauslehdissä annetaan sen sijaan hieman enemmän tilaa kansanedustajille, joskin ministerit ovat myös näissä välineissä erittäin näkyvässä roolissa. Kunnallispoliitikkojen ja europarlamentaarikkojen vähäinen näkyvyys aineistossa alleviivaa sitä,

että toimittajien näkökulmasta valtakunnan tason politiikka menee tärkeudessa kirkkaasti sekä paikallispolitiikan että EU-politiikan edelle.

Asiapoliitikkoja ja politiikan julkiksia

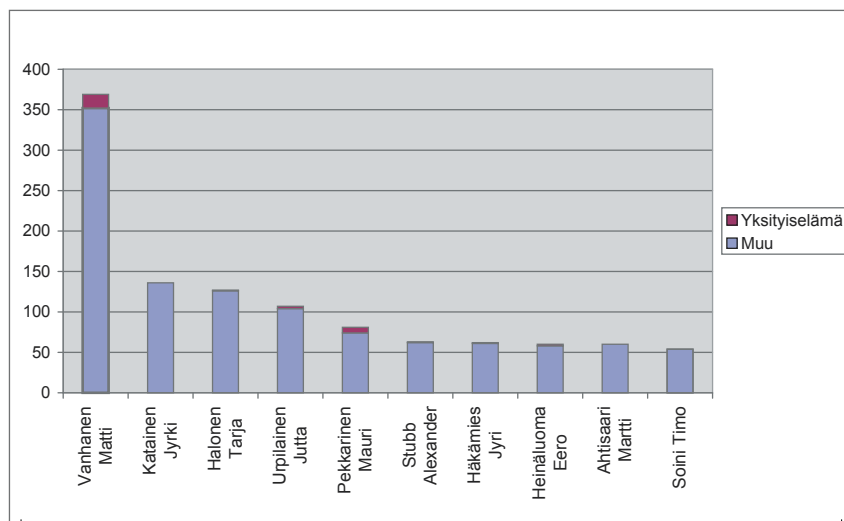
Toimijaryhmien lisäksi aineistossa tarkasteltiin poliitikkoja myös yksilötasolla. Aineisto pitää sisällään istuvan presidentin Tarja Halosen sekä hänen elossa olevat edeltäjänsä ja kaikki istuvat kansanedustajat ja ministerit. Aineistossa on huomioitu juttujen ensisijaiset henkilöt. Nämä yksittäisten poliitikkojen saamat osumat tuottavat yksityiskohtaisempaa tietoa politiikan henkilögalleriasta ja antavat mahdollisuuden analysoida poliitikkojen erilaisia julkisuusprofileja.

Tarkasteltaessa eniten näkyvyyttä ensisijaisena henkilönä saaneiden kärkekymmenikköä sekä päivälehdissä että televisiossa havaitaan pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) näkyvyyden olleen aivan omaa luokkaansa (ks. Kuviot 6 & 7).

Vanhasen mediaosumien määrä oli päivälehdissä noin kahdeksan prosenttia ja televisiossa noin yhdeksän prosenttia koko aineiston

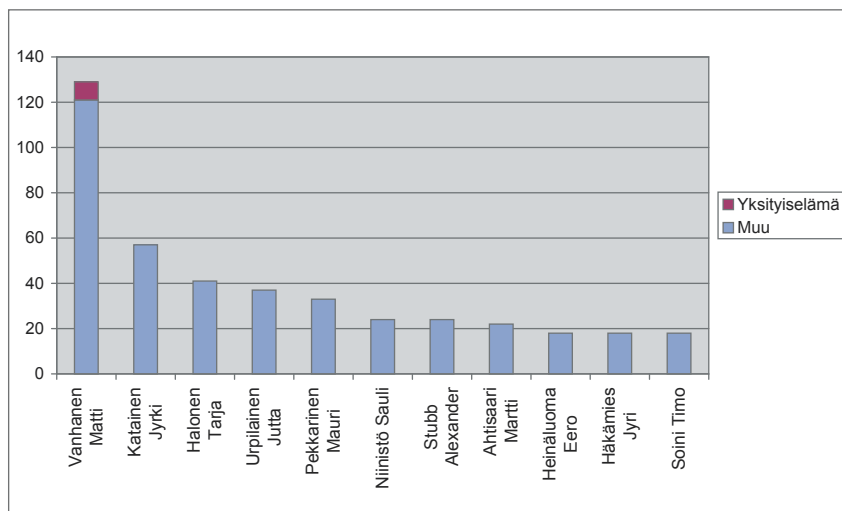
Kuvio 6.

KYMMENEN ENITEN JULKISUUTTA SAANUTTA HENKILÖÄ PÄIVÄLEHDISSÄ (N = 4 560)



Kuvio 7.

KYMMENEN ENITEN JULKISUUTTA SAANUTTA HENKILÖÄ TELEVISIOSSA (N = 1 414)



osumista. Pääministerin jälkeen toiseksi eniten aineiston päivälehtijulkisuudessa esiintyy valtiovarainministeri Jyrki Katainen (kok.), kuten varapääministerin ja hallituksen kakkosnimen kohdalla loogista onkin. Huomionarvoista kuitenkin on, että sekä päivälehdissä että televisiossa Vanhanen sai yli tuplasti sen määrän osumia kuin toiseksi eniten julkisuutta saanut Katainen. Pääministerin asema suomalaisessa politiikan mediajulkisuudessa on siis muihin toimijoihin verrattuna dominoiva, kun taas muut politiikan mediajulkisuudessa eniten esiintyneet poliitikot ovat selkeämmin keskenään samassa sarjassa.

Päivälehtien ja television henkilögalleriassa kolmanneksi eniten osumia sai tasavallan presidentti Tarja Halonen. Hänen saamansa julkisuus heijastelee vuoden 2000 perustuslaissa presidentin valtaoikeuksiin tehtyjä muutoksia, joiden seurauksena presidentin yhteiskunnallinen merkitys suhteessa pääministeriin on heikentynyt. Hänen saamansa julkisuus kuitenkin osoittaa, että presidenttiä pidetään edelleen tärkeänä yhteiskunnallisena toimijana, jonka mielipiteistä ja toiminnasta uutisoidaan runsaasti.

Neljänneksi eniten osumia sai SDP:n kesällä 2008 puheenjohtajaksi valitsema Jutta Urpilainen. Myös hänen saamansa runsas julkisuus heijastaa poliittisen järjestelmämme voimasuhteita. Suuri osa politiik-

kaan liittyvistä vastakkainasetteluista noudattaa perinteistä hallitus-oppositio-jakoa, joten suurimman oppositiopuolueen puheenjohtaja esiintyy myös julkisuudessa hallituksen avaintoimijoiden pääministeri Vanhasen ja valtiovarainministeri Kataisen vastapainona. Kokonaisuudessaan päivälehtien ja television kärkinelikko heijastelee poliittista järjestelmäämme ja poliittisen vallan haltijoita.

Kärkinelikon jälkeen päivälehtien mediajulkisuuden eniten esiintyneiden poliitikkojen listalle mahtuu joukko hallituksen keskeisiä ministereitä. Elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen (kesk.), ulkoministeri Alexander Stubb (kok.) ja puolustusministeri Jyri Häkämies (kok.) ovat kaikki poliitikkoja, jotka näkyvät julkisuudessa hieman muita ministereitä enemmän. Päivälehtien kärkikymmenikköön nousevat myös edellinen oppositiojohtaja, SDP:n ex-puheenjohtaja Eero Heinäluoma, entinen presidentti Martti Ahtisaari ja perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini. Poliitiikan televisiojulkisuus muistuttaa henkilögallerialtaan hyvin pitkälti päivälehtien vastaavaa. Televisiossa eniten näkyvyyttä saaneiden kymmenen henkilön joukko on yhtä nimeä lukuun ottamatta sama kuin päivälehdissä.⁴

Hätkähdyttävää kyllä, kymmenen eniten aineistossamme näkyvyyttä saaneen poliitikon joukkoon ei mahtunut otantajakoilla yhtään naisministeriä. Näin oli siitä huolimatta, että hallituksen ministereistä valtaosa on naisia, ja että toisaalta miesministereitä kymmenen näkyvimmän poliitikon joukkoon mahtuu viisi.

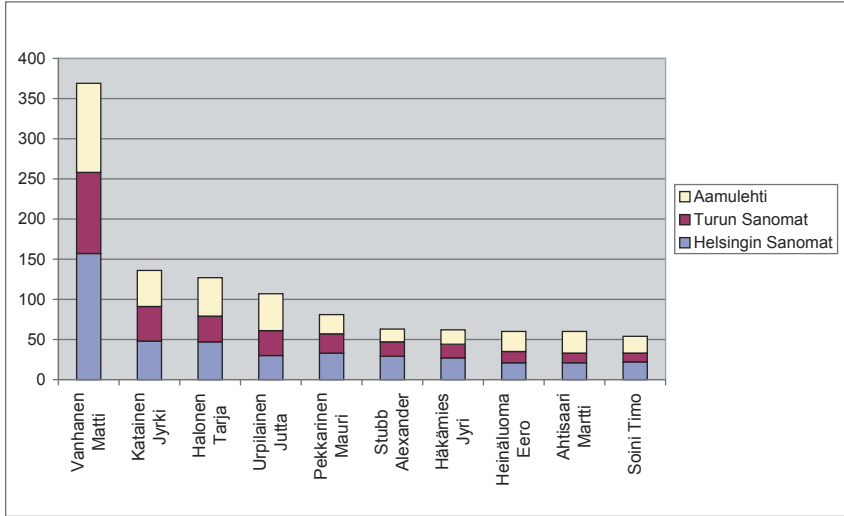
Kuvioissa 8 ja 9 on puolestaan tarkasteltu päivälehtien ja television henkilögalleriaa lehdittäin ja kanavittain. Yksityiskohtainenaan tarkastelu ei tuota suuria eroja eri medioiden välille. Kärkikymmenikkö esiintyy melko tasaisesti sekä aineiston lehdissä että eri kanavilla. Ainoa uusi nimi television kärkikymmenikössä oli eduskunnan puhemies Sauli Niinistö (kok.), jonka voimakas profiloituminen kansakunnan unilukkariksi, vanhemmaksi talousviisaaksi ja yhdenlaiseksi arvojohtajaksi näyttää saavan politiikan mediajulkisuudessa välineistä televisiossa eniten vastakaikua.

YLE TV 2:n muista poikkeavaa kanavaprofilia aineistossamme selittää ensisijaisesti se, ettei otanta pidä sisällään lainkaan kyseisen kanavan uutislähetystä.

Kärkikymmenikköön kuuluvien tasaisesti saama julkisuus eri välineissä osoittaa, että tietyt poliitikot ovat toimittajien näkökulmasta kiinnostavia alueesta ja välineestä riippumatta. Yhteneväisyys päivälehtien ja

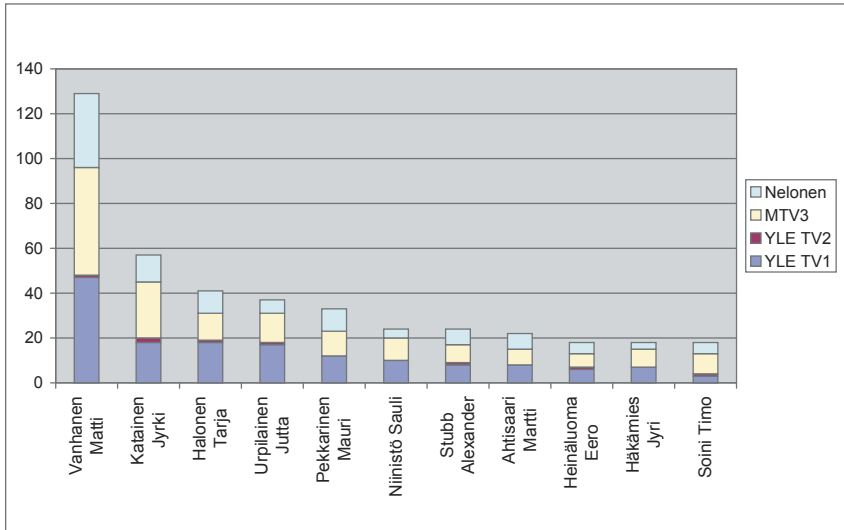
Kuvio 8.

PÄIVÄLEHTIEN ENITEN JULKISUUTTA SAANEET HENKILÖT LEHDITTÄIN (N = 4 560)



Kuvio 9.

TELEVISION ENITEN JULKISUUTTA SAANEET HENKILÖT KANAVITTAIN (N = 1 414)



television kärkekymmenikön välillä tukee tätä tulkintaa, sillä televisiossa ja päivälehdissä eniten näkyvyyttä saaneiden poliitikkojen keskinäinen järjestys oli lähes sama ja kärkiviisikon kohdalla jopa identtinen. Yksityiselämän vähäinen osuus heidän julkisuudesta puolestaan viittaa siihen, että kyseiset henkilöt olivat eniten esillä perinteisessä politiikan perusuutisoinnissa.

Poliitikot esiintyvät sekä päivälehdissä että televisiossa mitä suurimmassa määrin perinteisen politiikan journalismin formaateissa ja aihepiireissä. Siten aineisto ei tue hypoteesia politiikan julkisuuden voimakkaasta viihteellistymisestä. Poliitikkojen esiintymiset viihteellisissä yhteyksissä ovat televisiossa ja päivälehdissä harvinaisia yksittäistapauksia.

Siinä missä television ja päivälehtien henkilögalleriat olivat yhtenäiset, voidaan pieniä eroja nähdä, kun vertaillaan näkyvimpien poliitikkojen esiintymisiä suhteessa uutisaiheisiin. Viiden eniten näkyvyyttä saaneen henkilön julkisuuden tarkastelu aiheiden perusteella kertoo siitä, minkälaisen aiheiden yhteydessä he olivat esillä, eli mikä oli heidän julkisuutensa perusta. (Ks. Taulukot 14–18.)

Taulukot osoittavat, että poliitikkojen julkiset profilit liittyvät tiiviisti heidän tehtäviinsä. Pääministeri Vanhaseen liittyvät aiheet pitivät sisälleen melko monipuolisesti erilaisia teemoja, mikä vastaa pääministerin todellista roolia. Valtiovarainministeri Katainen sen sijaan esiintyi pitkälti juuri taloudellisten aiheiden yhteydessä, kun taas elinkeinoministeri Mauri Pekkarisen julkisuus suuntautui energia- ja ympäristöpolitiikkaan sekä taloudellisiin kysymyksiin. Myös presidentti Tarja Halonen profiloitui julkisuudessa tehtävänsä mukaisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Halosen julkisen profiilin arvioinnin yhteydessä on kuitenkin syytä huomauttaa, että presidentin saamaan näkyvyyteen liittyi runsaasti seremoniallista julkisuutta, joka liittyy esimerkiksi valtiovierailuihin. Voidaan arvioida, että presidentti saa tämänkaltaista julkisuutta huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi ministerit.

Kiinnostavin poikkeama viiden eniten osumia saaneen poliitikon joukossa on SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen, jonka saama julkisuus liittyi hänen toimintaansa puolueen puheenjohtajana. Siinä missä kärkiviisikon muut nimet, Vanhanen, Katainen, Halonen ja Pekkarinen profiloituivat ensisijaisesti asiakysymysten kautta, kohdistui suuri osa Urpilaisen saamasta julkisuudesta hänen rooliinsa puolueen puheenjohtajana ja oppositiopoliitikkona. On ymmärrettävää, ettei oppositiojohtaja

Taulukko 14.

MATTI VANHASEN JULKISUUS AIHEIDEN MUKAAN PÄIVÄLEHDISSÄ JA TELEVISIOSSA

Päivälehdet (N = 369)	%	kpl	Televisio (N = 129)	%	kpl
Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	26,3	97	Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	23,3	30
Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	19,5	72	Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	20,9	27
Vaalit	11,9	44	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	17,1	22
Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	9,5	35	Vaalit	13,2	17
Eurooppa-politiikka, EU	7,0	26	Sosiaaliturva ja hyvinvointi	6,2	8
Muut	25,7	95	Muut	19,4	25
Yht.	100,0	369	Yht.	100,0	129

Taulukko 15.

JYRKI KATAISEN JULKISUUS AIHEIDEN MUKAAN PÄIVÄLEHDISSÄ JA TELEVISIOSSA

Päivälehdet (N = 136)	%	kpl	Televisio (N = 57)	%	kpl
Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	36,8	50	Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	56,1	32
Puolueet	14,7	20	Vaalit	14,0	8
Vaalit	13,2	18	Puolueet	8,8	5
Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	11,8	16	Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	5,3	3
Energiapolitiikka ja ympäristö	8,8	12	Monikulttuurisuus ja maahanmuutto	5,3	3
Muut	14,7	20	Muut	10,5	6
Yht.	100,0	136	Yht.	100,0	57

Taulukko 16.

TARJA HALOSEN JULKISUUS AIHEIDEN MUKAAN PÄIVÄLEHDISSÄ JA TELEVISIOSSA

Päivälehdet (N = 127)	%	kpl	Televisio (N = 41)	%	kpl
Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	34,6	44	Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	26,8	11
Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	29,1	37	Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	24,4	10
Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	13,4	17	Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	19,5	8
Koulutus, tiede ja kulttuuri	3,1	4	Muut aiheet	9,8	4
Poliisi- ja tuomioistuinasiat	3,1	4	Viestintäpolitiikka	4,9	2
Sosiaaliturva ja hyvinvointi	3,1	4	Sosiaaliturva ja hyvinvointi	4,9	2
Muut	13,3	7	Muut	9,8	4
Yht.	100,0	127	Yht.	100,0	41

Taulukko 17.

JUTTA URPILAISEN JULKISUUS AIHEIDEN MUKAAN PÄIVÄLEHDISSÄ JA TELEVISIOSSA

Päivälehdet (N = 107)	%	kpl	Televisio (N = 37)	%	kpl
Puolueet	43,0	46	Puolueet	40,5	15
Vaalit	32,7	35	Vaalit	21,6	8
Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	6,5	7	Sosiaaliturva ja hyvinvointi	16,2	6
Sosiaaliturva ja hyvinvointi	5,6	6	Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	10,8	4
Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	5,6	6	Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	8,1	3
Muut	6,5	7	Muut	2,7	1
Yht.	100,0	107	Yht.	100,0	37

Taulukko 18.

MAURI PEKKARISEN JULKISUUS AIHEIDEN MUKAAN PÄIVÄLEHDISSÄ JA TELEVISIOSSA

Päivälehdet (N = 87)			Televisio (N = 33)	
	%	kpl	%	kpl
Energiapolitiikka ja ympäristö	35,8	29	Energiapolitiikka ja ympäristö	45,5 15
Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	30,9	25	Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous	15,2 5
Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	18,5	15	Työllisyys- ja elinkeinopolitiikka	15,2 5
Poliisi- ja tuomioistuinasiat	7,4	6	Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat	15,2 5
Kunta- ja aluepolitiikka	4,9	4	Kunta- ja aluepolitiikka	3,0 1
			Vaalit	3,0 1
Muut	2,5	2	Muut aiheet	3,0 1
Yht.	100,0	87	Yht.	100,0 33

profiloidu julkisuudessa yhtä vahvasti asiakysymysten kautta kuin esimerkiksi eri hallinnonalojen ministerit. Sitä, ettei Urpilainen profiloidu julkisuudessa erityisesti asiakysymysten kautta, voidaan silti pitää hänen näkökulmastaan varsin kielteisenä, liittyhän poliitikon uskottavuus voimakkaasti käsityksiin hänen asiaosaamisestaan.

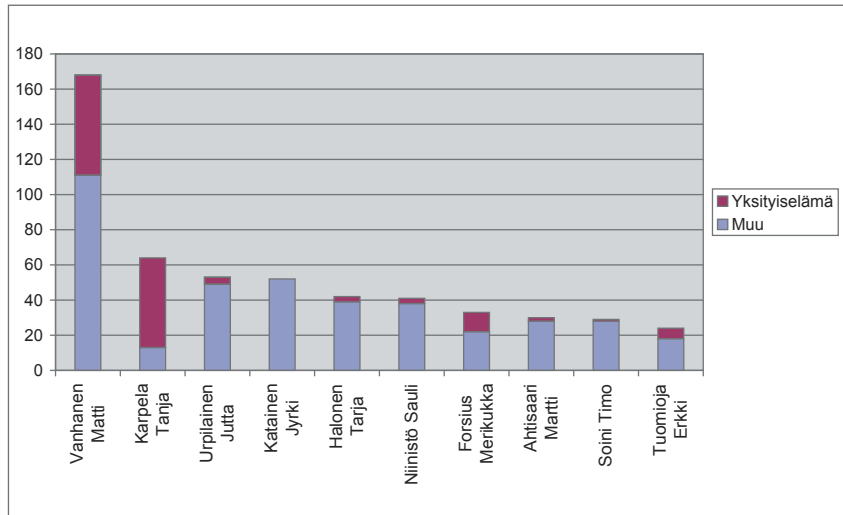
Yleisesti ottaen kuviot kuitenkin osoittavat, että kärkiviisikon saama julkisuus on varsin asiapitoista. Televisiossa aihekategoria ”taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous” oli kaikkien henkilöiden kohdalla selvästi suurempi kuin päivälehdissä. Aineiston perusteella television politiikan sisällöissä painotetaan siis hieman enemmän taloutta kuin päivälehdissä. Sekä televisio että päivälehdet profiloituvat selkeästi välineinä, joissa politiikkaa ja poliitikkoja käsitellään ensisijaisesti asia-aiheiden kautta.

Yksityiselämän julkisuus vaikutti iltapäivälehtien ja aikakauslehtien kärkikymmenikköön

Iltapäivälehdissä eniten näkyvyyttä saaneiden poliitikkojen kärkikymmenikkö erosi päivälehtien ja television vastaavasta. Iltapäivälehtien kärkikymmenikön erot suhteessa päivälehtiin olivat merkittäviä: peräti neljä henkilöä kymmenestä vaihtui. Eniten näkyvyyttä sai iltapäivälehdissäkin pääministeri Vanhanen, jonka suhteellinen näkyvyysosuus eli runsaat 11 prosenttia kaikista osumista oli vielä suurempi kuin päivälehdissä (ks. kuvio 10).

Kuvio 10.

KYMMENEN ENITEN JULKISUUTTA SAANUTTA HENKILÖÄ ILTAPÄIVÄLEHDISSÄ (N = 1 450)



Keskeinen päivälehtiin ja televisioon eroa tekevä tekijä liittyi yksityiselämän julkisuuden määrään lehtien sisällöissä. Vanhasen iltapäivälehti-julkisuudessa huomattavaa on yksityiselämän julkisuuden suuri määrä. Päivälehdissä ja televisiossa yksityiselämään liittyvät osumat olivat harvinaisia, mutta iltapäivälehtien kohdalla tilanne on toinen.

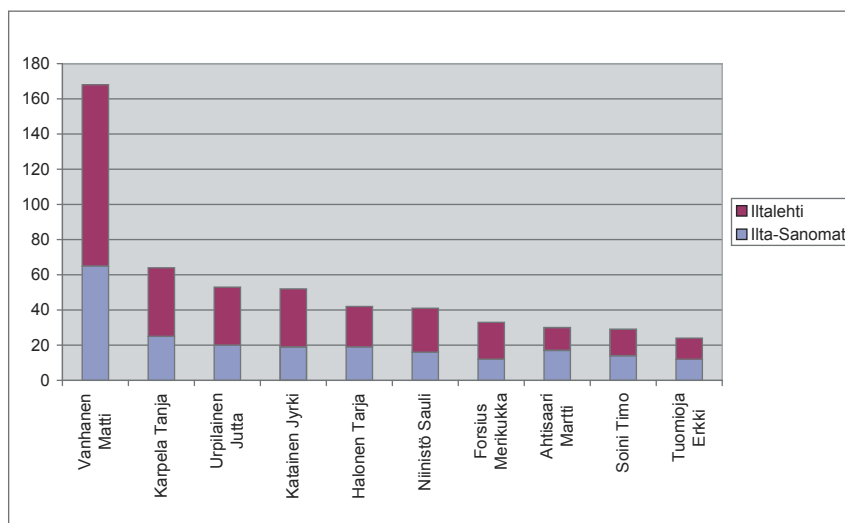
Toiseksi eniten näkyvyyttä saaneen henkilön, kansanedustaja Tanja Karpelan (kesk.) julkisuus koostui lähes yksinomaan yksityiselämän julkisuudesta. Aineisto vahvistaakin ennakkokäsityksiä iltapäivälehtien

tavasta arvottaa poliitikkoja heidän virallisen statuksensa sijaan heidän kiinnostavuusarvollaan.

Päivälehtien tapaan myös iltapäivälehtien kärkikymmenikön näkyvyys jakautui melko tasaisesti molempien lehtien välillä, joskin *Iltalehdellä* oli kaiken kaikkiaan enemmän politiikka koskevia kirjoituksia kuin *Iltta-Sanomilla* (ks. kuvio 11).

Kuvio 11.

ILTAPÄIVÄLEHTIEN ENITEN JULKISUUTTA SAANEET HENKILÖT LEHDITTÄIN (N = 1 450)

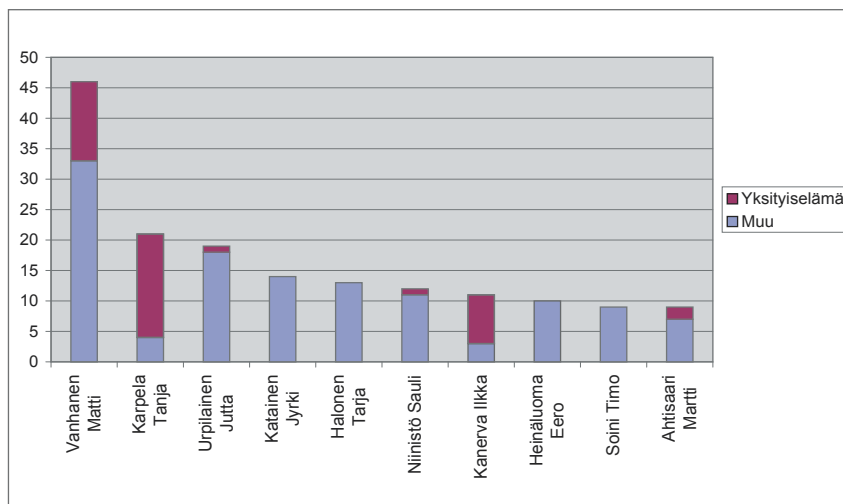


Eroa päivä- ja iltapäivälehtien tavassa käsitellä poliitikkojen yksityiselämän aiheita voidaan nähdä myös siinä, millaisiin asioihin tartutaan. Mediapersoonina julkkiksia muiden joukossa olevien kansanedustajien – heistä erityisen selvänä esimerkkinä voidaan mainita Tanja Karpela – yksityiselämän asiat ovat iltapäivälehdille relevantteja kirjoitusten aiheita pitkin vuotta. Esimerkiksi Karpelan esiintyminen lehdessä ei näin ollen edellytä suuria yksityiselämän uutisia, kuten eroa, kihlautumista tai lapsen saantia. Hänen kohdallaan tällaiset uutiset saavat tietysti huomattavasti julkisuutta, mutta jutun aiheeksi riittävät pienemmätkin sattumukset, vaikkapa kesälomakuulumiset⁵.

Aikakauslehdissä eniten julkisuutta saaneiden kärkekymmenikkö muistuttaa pitkälti iltapäivälehtien vastaavaa. Pääministeri Vanhanen oli näkyvin henkilö myös aikakauslehdissä, joissa hänen yksityiselämän julkisuutensa osuus oli huomattavasti suurempi kuin päivälehdissä tai televisiossa. Toiseksi eniten julkisuutta sai Tanja Karpela, jonka julkisuus iltapäivälehtien tapaan koostui lähes yksinomaan yksityiselämän julkisuudesta. Aikakauslehdissä kolmas runsaasti yksityiselämän julkisuutta saanut poliitikko oli entinen ulkoministeri Ilkka Kanerva (kok.). Kanervan kohdalla on syytä huomioida, että hänen eroonsa johtanut tekstiviestikohu ei osunut hankkeen otantajaksoille. Muutoin eniten julkisuutta saaneiden henkilöiden lista oli melko samanlainen kuin muisakin välineissä (ks. kuvio 12).

Kuvio 12.

KYMMENEN ENITEN JULKISUUTTA SAANUTTA HENKILÖÄ AIKAKAUSLEHDISSÄ (N = 450)

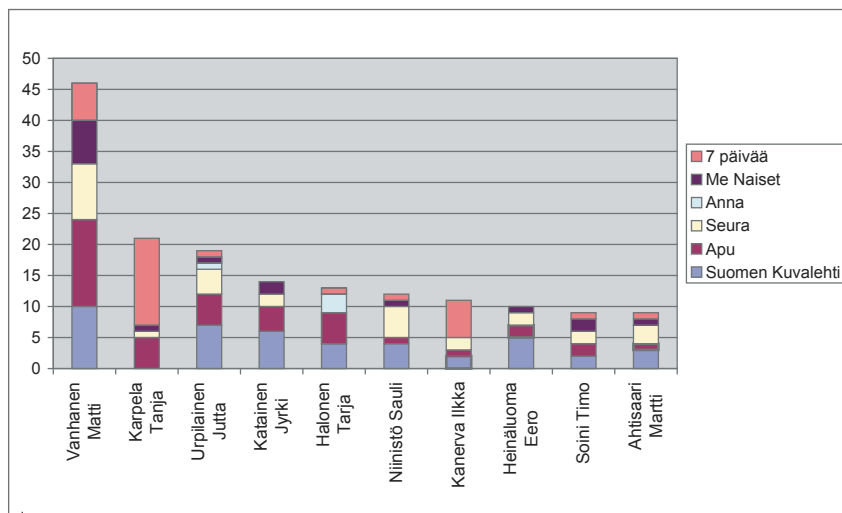


Mikäli tarkastellaan eri lehtien osuutta kunkin poliitikon näkyvyydessä, huomataan, että *7 päivää* -lehden osuus oli melko suuri juuri niillä henkilöillä, jotka olivat eniten esillä yksityiselämäänsä liittyvien asioiden tiimoilta. Suurin osa Tanja Karpelan ja Ilkka Kanervan saamasta julkisuudesta oli peräisin kyseisestä lehdestä, ja myös Matti Vanhasesta oli melko runsaasti juttuja. Vastaavasti Tanja Karpela ei saanut yhtään osumaa *Suomen Kuvalehdestä*. Valtakunnallisesti merkittävimmissä

asemissa olleiden poliitikkojen saamat osumat olivat pääosin peräisin *Suomen Kuvalehdestä*, *Avusta* ja *Seurasta*. Aineiston kahdesta naistenlehdessä *Annassa* esiintyi varsin vähän poliitikkoja (ks. kuvio 13).

Kuvio 13.

AIKAKAUSLEHTIEN ENITEN JULKISUUTTA SAANEET HENKILÖT LEHDITTÄIN (N = 450)



Kuten sekä iltapäivälehtien että aikakauslehtien kirjoittelua kuvaavat taulukot osoittavat, yksityiselämänsä vuoksi runsaasti esillä olevien suomalaispoliitikkojen julkisuusprofileissa on varsin suuria eroja niin julkisuudessa käsiteltyjen aiheiden kuin asioiden julkisuuteen tulotavan suhteen. Vaikka myös pääministeri Matti Vanhasen yksityiselämää on jossain määrin käsitelty julkisuudessa hänen omasta aloitteestaan⁶, ovat suurinta huomiota saaneet toisen henkilön hänestä julkisuuteen tuomat asiat.

Kansanedustaja Tanja Karpela taas on esiintynyt runsaasti niin oma-aloitteisessa julkisuudessa, kuten yksityiselämää luotaavissa henkilöhaastattelussa, kuin niin sanotuissa paljastusjutuissakin, jotka ovat perustuneet esimerkiksi kansalaisten antamiin juttuvinkkeihin. Näitä on ollut runsaasti *7 päivää* -lehdessä, joka myös maksaa kansalaisille juoruista: esimerkiksi Karpelan liikennekäyttäytymisestä ja asunnon myyntiä koskevista vinkeistä oli maksettu tuhannen euron ja kahdeksansadan euron suuruiset palkkiot.⁷

Eri välineiden erilaiset politiikan journalismit

Suomalaiseen politiikan julkisuuteen ja politiikan journalismiin liittyy useita erilaisia oletuksia ja väittämiä. Yksi niistä on, että pienessä maassa on pieni julkisuus, johon mahtuu vain yksi teema kerrallaan. On näkökulmakysymys, tukeeko *Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus* -hankkeen keräämä aineisto tätä väitettä. Määrällisen aineiston perusteella voidaan todeta, että vaikka esimerkiksi vaalirahakohu sai kesäkuussa 2008 osumilla arvioituna runsaasti huomiota osakseen, oli kohun suhteellinen osuus kaikesta politiikan julkisuudesta kuitenkin verrattain pieni. Samalla kun aihe pysyi esillä, käsiteltiin televisiossa ja lehdistössä entiseen tapaan runsaasti myös muita yhteiskunnallisia aiheita.

On varsin tavallista, että julkisessa tilassa on rinnakkain useita uutisaiheita, joista mikään ei nouse hallitsevaan asemaan. Aina silloin tällöin esitetty kritiikki siitä, että suomalaiset toimittajat juoksevat sopuleina aina yhden aiheen perässä, on siis yksinkertaistus, joka ei vastaa sellaisenaan todellisuutta. Olisikin hedelmällinen jatkotutkimuksen aihe selvittää, mitkä ovat ne kriteerit, joiden perusteella yksittäiset teemat kuitenkin toisinaan voivat joksikin aikaa vallata huomattavan osan politiikkaa koskevasta julkisesta tilasta.

Toinen melko tavallinen suomalaisista tiedotusvälineistä esitetty kärjistyys on, että päivälehdet ovat alkaneet muistuttaa iltapäivälehtiä aihevalikoimaltaan ja lähestymistavoiltaan. Tämän hankkeen keräämä materiaali ei tue tätä yleistystä. Kuten todettua, esimerkiksi yksityiselämän käsittelyn suhteen suomalaisen mediakentän voi jakaa kahteen eri ryhmään: niihin tiedotusvälineisiin, joissa on tavallista käsitellä poliitikkojenkin yksityiselämää ja niihin, joissa näiden aiheiden osuus on kokonaisuuteen suhteutettuna hyvin pieni. Jälkimmäisessä ryhmässä poliitikkojen yksityiselämä nousee agendalle vain, kun jotakin erityisen poikkeuksellista tapahtuu – esimerkiksi pääministeri kohtaa entisen naisystävänsä käräjillä.

Iltaapäivälehtien sisällöissä korostuvat päivälehtiä ja televisiota enemmän poliitikkojen ja puolueiden kritisointi sekä poliitikkojen yksityiselämään liittyvät kysymyksenasettelut. Toisaalta iltapäivälehdetkin käsittelevät – tietysti omalla tyylillään – myös kotimaan politiikan vakaviksi miellettyjä aiheita, kuten puolueiden johtajavaihdoksia, vaaleja ja puolueiden rahoituksen epäselvyyksiä. Huomionarvoista on myös se, että

iltapäivälehtien politiikkaan liittyvissä painotuksissa oli suuria eroja. *Iltalehdessä* politiikkaa käsiteltiin huomattavasti runsaammin kuin *Ilta-Sanomissa*. Aineiston aikakauslehdet taas olivat odotetusti varsin heterogeeninen ryhmä, johon kuului toisaalta julkaisuja, joissa painotetaan politiikkojen yksityiselämää ja toisaalta julkaisuja, joissa perinteiset politiikan asiakysymykset ovat keskeisessä roolissa.

On kuitenkin todettava, että monet politiikan journalismin teemat toivat päivälehdet, television ja iltapäivälehdet yhteen. Tällaisia olivat otantajaksolla vaalirahakohu, SDP:n puheenjohtajavaihdos ja kuntavaalit sekä ristiriitoja pintaan nostanut Lex Nokia -laki. Nämä olivat aiheita, joita päivälehdet, televisio ja iltapäivälehdet kaikki omalla tavallaan käsitelivät. Tässä mielessä suomalaisen median arvopohja vaikuttaa melko homogeeniselta. Tietyt, tärkeinä pidetyt teemat löytyvät enemmistöstä suomalaista mediaa.

Politiikan julkisuuden tarkasteleminen siinä esiintyvien henkilöiden välityksellä tukee edellä tehtyjä tulkintoja. Määrällinen aineisto osoitti, että vaikka eri tiedotusvälineiden tavoissa nostaa julkisuuden valokeilaan tiettyjä henkilöitä on paljon yhtäläisyyksiä, ovat eri välineet profiileiltaan varsin erilaisia. Erityisesti pääministerillä on suomalaisessa politiikan julkisuudessa korostetun näkyvä rooli. Pääministeri Matti Vanhanen näkyi hankkeen otantajaksoilla kaikissa medioissa, mutta hänen saamansa julkisuuden laadussa oli runsaasti välinekohtaisia eroja. Televisiossa ja päivälehdissä hänen saamansa julkisuus oli huomattavan asiapitoista, kun taas iltapäivä- ja aikakauslehtiaineistossa käsiteltiin selvästi enemmän Vanhasen yksityiselämään liittyviä kysymyksiä. Lisäksi iltapäivälehtien ja aikakauslehtien henkilögalleriaan kuului myös sellaisia naispoliitikkoja, joista ei televisiossa tai päivälehdissä uutisoitu juuri lainkaan.

Yleisesti voidaan todeta, että päivälehdet ja televisio keskittyvät edelleen selkeästi perinteisiin asia-aiheisiin. Päivälehdissä on yleisesti ottaen hyvin vähän tilaa poliitikkojen yksityiselämän asioiden käsittelylle. Sama pätee television tarjontaan, mikä huomataan verrattaessa politiikkaa käsittelevien viihde- ja keskusteluohjelmien määrää uutis- ja ajankohdaislähetysten määrään. Loppupäätelmänä voikin siis todeta, että monet yhteiskunnallisesti merkittävät aiheet näyttävät olevan myös kaupallisesti kannattavia. Tässä mielessä ei voida väittää, että taloudelliset intressit ja yhteiskunnallisesti hyödyllinen toiminta olisivat niin selkeässä

ristiriidassa kuin usein esitetään. *Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus* -hankkeen keräämä määrällinen materiaali ei siis tue yksioikoista tulkintaa, että taloudelliset paineet vääjäämättä veisivät tiedotusvälineitä samaan, pinnalliseksi katsottuun suuntaan.

- 1 Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen media-aineistoja koskeva määrällinen tietokanta, Eduskuntatutkimuksen keskus.
- 2 Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen media-aineistoja koskeva määrällinen tietokanta, Eduskuntatutkimuksen keskus.
- 3 Mörä, Tuomo (2009), 82–83
- 4 Television kärkikymmenikössä Eero Heinäluoma, Jyri Häkämies ja Timo Soini olivat samalla osumamäärällä kaikki jaetulla yhdeksännellä sijalla eli television kärkikymmenikössä on siten 11 poliitikkoa.
- 5 Esimerkiksi Iltalehti uutisoi 2008–2009 keskustalaisen kansanedustaja Tanja Karpelan (ent. Saarela) osalta paitsi tämän erosta elokuvaohjaaja Olli Saarelasta myös sairauslomasta, suolistovaivoista ja tupakoinnista, uudesta rakkaudesta, onnistuneesta kesänvietosta uuden aviomiehen kanssa sekä tietysti syksyllä 2009 syntyneestä parin vauvasta. Ks. mm. IL 9.2.2008: Tanja hehkuu taas; IL 27.2.2008: Nimi vaihtui lasten takia; IL 25.4.2008: Taas sairauslomalla; IL 13.6.2008: Lopullinen erol!; IL 4.8.2008: Mahtava kesä takana; IL 30.9.2009: Tuli täydellinen vauva.
- 6 Matti Vanhasen yksityiselämän julkisuudesta ks. Niemi, Mari K. (2006), 228–271.
- 7 Esimerkkinä omaehtoisesta julkisuudesta voidaan mainita Tanja Karpelan Apu-lehden antama haastattelu, jonka myötä hän esiintyi myös lehden kannessa. Haastattelussa Karpela kertoo omassa arjessaan tekemistä ekologisista ratkaisuista, lapset tulevat esiin, samoin haave uudesta autosta ja esimerkiksi kierrätystavat. Apu 43/2008: Tanja Karpela elämänsä valinnoista: On aika tinkiä omasta edusta (Kansi); Apu 43/2008: Tanja Karpelan ekologiset askeleet, Pieniä tekoja ilman syyllisyyttä (Henkilöhaastattelu). 7 päivää -lehdessä Kääk-juoru-palstalla julkaistuja Tanja Karpelaa koskevia juoruja: 8/2008 Tukki liikenteen!; 24/2008 Tanja merihädässä!; 40/2008 Suojelee drag-artistejä!; Uutta kotiin!; 7/2009:Uusi koti haussa – taas!; 8/2009: Äitiysneuvolassa!; 9/2009: Asunto myynnissä!

Ville Pitkänen

4. Poliitiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä

Länsimaisen journalismin traditiossa tiedotusvälineillä on katsottu olevan tärkeitä yhteiskunnallisia tehtäviä, kuten tasapuolisen tiedon välittäminen, informatiivisen kansalaiskeskustelun järjestäminen ja ylläpitäminen sekä valtaapitävien valvominen. Näiden tehtävien täyttämässä erityisesti perinteisellä, eduskuntaan, puolueisiin ja lainsäädäntöprosessiin keskittyvällä poliitiikan journalismilla on ollut keskeinen rooli.

Poliitiikan journalismilla onkin perinteisesti ollut journalismin sisällä erittäin arvostettu asema ja myös poliitiikan toimittajat usein korostavat työnsä tärkeyttä viittaamalla käsitteisiin kuten ”demokratia”, ”kansan tahto” ja ”kansalaisen oikeus tietää”.¹ Aivan olennaisella tavalla poliitiikan toimittajien ammatti-identiteettiä määrittääkin ajatus kriittisestä suhtautumisesta valtaa pitäviin. Idealisoitu mielikuva toimittajasta vallan vahtikoirana pitää sisällään ajatuksen kuvia kumartelemattomista, riippumattomista sankaritoimittajista, jotka paljastavat poliittisen eliitin väärinkäytökset. Arkisemmissä käytännöissä vallan vahtikoirana toimiminen merkitsee yleistä kriittisyyttä valtaa pitäviä kohtaan, poliitiikan toimijoiden motiivien kyseenalaistamista ja riippumattomuutta poliittisista intresseistä.²

Poliittisen viestinnän tutkimuksessa on viime vuosikymmeninä vahvistunut tutkimussuuntaus, joka keskittyy poliitikkojen ja toimittajien välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Tässä luvussa on pyritty tarkastelemaan näitä vuorovaikutussuhteita eri näkökulmista ja ääni on annettu myös politiikan toimittajille. Luvussa kysytään, mitkä ovat politiikan toimittajien mukaan 2000-luvun politiikan journalismin vahvuudet? Entä millaisia haasteita politiikan journalismiin liittyy – nyt ja tulevaisuudessa?

Analyysin viitekehyksen muodostavat sekä suomalaisessa media-aisemassa, poliittisessa toimintaympäristössä että poliittisessa kulttuurissa viimeisen 20–30 vuoden aikana tapahtuneet muutokset. Teknologinen kehitys ja kilpailun koveneminen eri mediatoimijoiden välillä on heijastunut niin politiikan toimittajien työnkuvaan kuin politiikan journalismin sisältöihin. Neuvostoliiton hajoaminen, Suomen liittyminen Euroopan unioniin ja talouden globalisoituminen ovat puolestaan muuttaneet olennaisella tavalla kansallisen politiikan reunaehtoja ja suomalaista poliittista kulttuuria. Poliitiikan journalismi luonnollisesti heijastaa poliittisessa järjestelmässämme tapahtuvia muutoksia.

Luvun ensimmäisellä puoliskolla tarkastellaan suomalaisessa journalistisessa kulttuurissa tapahtuneita muutoksia ja pohditaan, millaisia haasteita nämä kulttuuriset muutokset politiikan journalismille tuovat. Millaisia haasteita ja millaisia vahvuuksia toimittajat 2000-luvun politiikan journalismiin liittävät? Millaiset tekijät vaikuttavat politiikan julkisen agendan muodostumiseen? Luvun jälkimmäisellä puoliskolla huomio kiinnittyy poliittisessa toimintaympäristössämme ja poliittisessa kulttuurissamme tapahtuneisiin muutoksiin. Millä tavoin viime vuosikymmeninä tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset ovat heijastuneet politiikan journalismiin? Miten politiikan journalismi on kyennyt vastaamaan muuttuvan poliittisen toimintaympäristön asettamiin haasteisiin?

Myönteisiä ja kielteisiä kehityskulkuja

Tiedotusvälineiden yhteiskunnallisella tehtävällä on länsimaisissa yhteiskunnissa pitkät historialliset juuret, ja tämä tehtävä liittyy kiinteästi myös demokraattiseen yhteiskuntamuotoon. Yhteiskunnissa, joissa päättäjät valitaan vapaissa säännöllisin väliajoin pidetyissä vaaleissa, kansalaisilla täytyy olla mahdollisuus saada tietoa ja keskustella poliitikkojen ja

politiikkaohjelmien hyvistä ja huonoista puolista. Median tehtävänä on ollut ylläpitää julkista foorumia, jolla erilaiset yhteiskunnalliset vaihtoehdot kamppailevat paremmuudesta. Poliitiikan ja yhteiskunnallisen elämän muuttuessa yhä mediavälitteisemmäksi tämän roolin merkitys vain korostuu, sillä 2000-luvulla kansalaisten ja politiikan toimijoiden vuorovaikutuksesta vastaavat lähes yksinomaan tiedotusvälineet.

Tämän yhteiskunnallisen välittäjäroolin vahvistuminen on lisännyt tiedotusvälineiden yhteiskunnallista vaikutusvaltaa. Median vallankäyttö kytkeytyy sen mahdollisuuksiin määritellä politiikan julkista agendaa. Valitessaan päivän uutisaiheet ja kehystäessään yhteiskunnallisia teemoja median yhteiskunnallinen rooli ja vaikutusvalta ovat suurimmillaan. Media vaikuttaa siihen, kenen ääni kuuluu julkisuudessa ja kenen käsitteillä yhteiskunnallisista ongelmista keskustellaan.³ 2000-luvulla enää harva vähättelee julkisuuden merkitystä ja esimerkiksi politiikan toimijoiden keskuudessa julkisuudenhallinnasta on tullut viime vuosina yhä ammattimaisempaa. Myös kansalaisten mielestä tiedotusvälineiden yhteiskunnallinen merkitys on suuri. EVA:n kyselytutkimuksen mukaan 63 prosenttia suomalaisista kokee, että toimittajat ohjaavat liikaa mielipiteitä Suomessa.⁴

Kuten EVA:n tutkimuskin osoittaa, median yhteiskunnallisen roolin vahvistumista ei nähdä pelkästään myönteisenä. Poliitiikan julkisuuteen ja tiedotusvälineiden yhteiskunnalliseen tehtävään liittyvää keskustelua ovatkin 2000-luvun Suomessa sävyttäneet mediakriittiset puheenvuorot. Tyypillisesti mediakriittisissä puheenvuoroissa painotetaan suomalaisessa mediamaisemassa tapahtunutta kaupallistumiskehitystä, jonka myötä myös journalistisiin käytänteisiin ja journalistiseen kulttuuriin on kohdistunut voimakkaita muutospaineita.

Kriittisimpien äänenpainojen mukaan median kaupallistuminen on heikentänyt tiedotusvälineiden kulttuurista ja yhteiskunnallista tehtävää. Yhteiskunnallisen keskustelun on nähty jäsentyvän aikaisempaa voimakkaammin kaupallisen tiedonvälityksen ehdoilla. Poliitiikan on katsottu henkilöityvän, viihteellistyvän ja pinnallistuvan tiedotusvälinejulkisuudessa. Tämän seurauksena asiapohjaiselle informaatiolle ja lain-säädännön ytimeen menevälle journalismille on julkisuudessa aikaisempaa vähemmän tilaa.⁵

Kriitikoiden mukaan politiikan journalismista on tullut yhä enenevässä määrin ”horse race”-journalismia, jossa huomio kiinnittyy asia-

kysymysten sijaan puolueiden kilpailuasetelmiin. Lisäksi politiikan journalismia on syytetty liiallisesta keskittymisestä skandaaleihin, poliitikkojen yksityiselämään ja viihteeseen. Kehityksen taustalla on politiikan julkisuuden laajentuminen 1980-luvulta lähtien. Poliitiikan julkisuutta ei tuoteta 2000-luvulla ainoastaan sanomalehtien kotimaan sivuilla tai television uutislähetyksissä, vaan poliitikkojen edesottamukset kuuluvat yhä useammin myös viihteellisempien julkaisujen ja televisioformaattien sisältöihin. Poliitikoista on tullut kansallisia ”julkkiksia, yksilöiden merkitys on korostunut ja puolueiden puheenjohtajat ovat alkaneet symboloida yhä voimakkaammin koko puolueen arvomaailmaa.

Politiikan julkisuuden laajentumisen on nähty heijastuvan myös perinteisemmän politiikan journalismin sisältöihin. Kriitikkojen mukaan erityisesti sensaatiohakuinen ja poliitikkojen yksityiselämää käsittelevä politiikan journalismi on yleistynyt 2000-luvulla, eivätkä politiikan journalismin agendalla enää riitele asiat ja ideologiat vaan ihmiset ja imago. Epäluottamus mediaa kohtaan tulee usein ilmi erityisesti politiikan toimijoiden puheenvuoroissa⁶.

Toisaalta myös toimittajat itse ovat suhtautuneet kriittisesti suomalaisessa mediamaisemassa tapahtuneisiin muutoksiin. Vuonna 2008 julkaistun journalistitutkimuksen mukaan yli puolet tutkimukseen vastanneista toimittajista arvioi, että tulevaisuudessa journalistien itsenäisyys ja journalismin analyttisyys ja kriittisyys tulevat vähenemään. Tutkimuksen mukaan kiire ja työn hektisyys ovat lisääntyneet toimittajien arjessa. Kehityksen taustalla on paitsi median kaupallistumiskehitys ja kilpailun koveneminen, myös teknologian kehitys ja erityisesti internetin mukanaan tuomat uudenlaiset ammattitaitovaatimukset.⁷ Journalistisessa kulttuurissa tapahtuneeseen kehitykseen liittyy siis erityisesti toimittajien ammatillisesta näkökulmasta piirteitä, jotka saattavat heikentää journalistisen työn laatua. Nämä huolet ovat saaneet syvyyttä globaalista talouskriisistä, jonka seurauksena lukuisat suomalaiset mediatoimijat ovat joutuneet lomauttamaan ja irtisanomaan henkilöstöään⁸.

Kilpailutilanteen kovenemiseen liittyvät paineet tulivat näkyvästi esille myös *Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus* -tutkimushanketta varten tehdyissä toimittajahaastatteluissa, kun haastatelluilta toimittajilta kysyttiin heidän näkemyksiään politiikan journalismin tulevaisuuden trendeistä. Toimittajat toivoivat politiikan journalismin olevan tulevaisuudessa aikaisempaa syvällisempää, taustoittavampaa ja analyyt-

tisempaa, mutta tähän kehityskulkuun ei kuitenkaan yleisesti ottaen uskottu. Tulevaisuuden politiikan journalismiin liitettyjä termejä olivat pikemminkin hektisyys, reaaliaikaisuus, ärhäkkyys, pinnallisuus ja henkilökeskeisyys.⁹

Haastateltujen politiikan toimittajien mukaan poliittisen tapahtuman yhteiskunnallinen merkittävyys on edelleen olennainen ohjenuora politiikan journalismin uutiskriteereissä, mutta 2000-luvulla politiikan toimittajat joutuvat yhä useammin perustelevaan poliittisten tapahtumien uutisarvoa niiden yleisen kiinnostavuuden kautta. Toisinaan tämä johtaa toimittajien mukaan ylilyönteihin, mutta toisaalta kiinnostavuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys eivät kuitenkaan useimmiten ole toisensa poissulkevia lähtökohtia. Yhteiskunnallisesti merkittävät asiat olivat toimittajien mielestä useimmiten myös kiinnostavia.¹⁰

Muutamissa haastatteluissa kuitenkin arvioitiin, ettei rajanveto yhteiskunnallisesti merkittävän ja kiinnostavan välillä ei ole aina ongelmattonta. Eräs toimittaja totesi, että 2000-luvulla asioiden mittasuhteiden määrittely on muuttunut jossain määrin aikaisempaa haastavammaksi:

” – – pikku hiljaa ammattitaidon karttuessa syntyy sellainen mittatikkku, että minkä kokoisia asiat ovat, ja sitten ykskaks kaikki meneekin sekaisin, että ei tämä olekaan niin, ei tuo olekaan niin kiinnostava ja jätetään pois.”¹¹

Määrittelyn haastavuudesta kertoo myös erään päivälehden politiikan toimituksen esimiehen näkemys politiikkaan liittyvien asioiden yhteiskunnallisesta merkityksestä. Hänen mukaansa voidaan sanoa, että asialla ”on tiettyä yhteiskunnallistakin merkitystä, jos se puhuttaa ihmisiä.”¹² Kommentti paljastaa olennaisella tavalla sen politiikan journalismin sisällä vallitsevan ristivedon, joka liittyy yhtäältä politiikan journalismin yhteiskunnalliseen traditioon ja toisaalta tarpeeseen kuunnella yhä tarkemmalla korvalla kuluttajien mieltymyksiä.

Median kaupallistumiseen ja kilpailun kovenemiseen liittyy siis myös toimittajien mukaan kielteisiä piirteitä, mutta toisaalta haastateltujen toimittajien mukaan journalistisessa kulttuurissamme tapahtuneeseen kehitykseen voidaan liittää myös monia myönteisiä piirteitä. Heidän mukaansa poliitikkojen ja toimittajien väliset suhteet ovat viime vuosina eräällä tavalla normalisoituneet. Tällä tarkoitetaan sitä, että toimittajien

suhtautuminen politiikan toimijoihin on kriittinen, mutta tästä huolimatta suhteet politiikan toimijoihin ovat aikaisempaa mutkattomammat. Kumpikin osapuoli, toimittajat ja poliitikot, tietävät pelin säännöt. Haastateltujen toimittajien mukaan poliitikot eivät voi enää missään tilanteessa luottaa siihen, että toimittajat painaisivat villaisella heidän väärinkäyttöksiään – liittyivätpä ne sitten virka-aseman väärinkäyttöksiin tai yksityiselämän moraaliiin.¹³

Toimittajien näkemykset saavat tukea akateemisesta tutkimuksesta. Useissa tutkimuksissa suomalaisessa politiikan journalismissa tapahtunut murros sijoitetaan tyypillisesti 1970- ja 1980-lukujen taitteeseen. Vielä 1970-luvulla politiikan toimittajien ja poliitikkojen suhteisiin liitettiin epätoivottavana pidettyä yksituumaisuutta, jossa toimittajat samastuivat aika ajoin liikaakin poliittisen eliitin näkökulmiin. Tyypillisesti esimerkiksi epäterveestä politiikan journalismista on nostettu pidättäytyminen Neuvostoliittoon kohdistuvasta kritiikistä sekä presidentti Kekkonen heikon terveydentilan salaaminen.¹⁴ Median autonomian voidaan katsoa yleisesti ottaen olleen vähäisempää, sillä politiikan journalismi oli sitoutunut tiettyihin poliittisen eliitin asettamiin reunaehtoihin.

1980-luvulle sijoittuva murros poliitikkojen ja journalistien suhteissa kuitenkin merkitsi siirtymää aikaisempaa kriittisempään ja itsenäisempään politiikan journalismiin, ja tämä kehitys on vahvistunut 1990-luvulla ja 2000-luvulle tultaessa. Myös hankkeen toimittajahaastattelussa politiikan journalismin vahtikoira-roolin nähtiin vahvistuneen. Haastateltavien mukaan politiikan journalismissa ei enää 2000-luvulla ole tabuja ja politiikan journalismi on aikaisempaa riippumattomampaa¹⁵.

Myös journalistitutkimukset osoittavat, että toimittajien ammatillinen itseymmärrys nojaa 2000-luvulla voimakkaasti länsimaisen laatujournalismin perusarvoihin, kuten objektiivisuuteen, toimittajien autonomiaan ja valtaapitävien vahtimiseen¹⁶. Myös hanketta varten tehdyt haastattelut antavat viitteitä siitä, että politiikan toimittajien ammatillinen itseymmärrys perustuu edelleen vallan vahtikoiran rooliin. Mielenkiintoista on lisäksi se, että vaikka haastateltavat edustivat lähtökohdiltaan hyvin erilaisia tiedotusvälineitä – kaupallista ja julkista televisiota, iltapäivälehtiä, päivälehtiä sekä aikakauslehtiä – olivat käsitykset politiikan journalismista ja siihen liittyvistä perusarvoista varsin yhtenevät.

” – seurataan heidän moraaliaan, että kuinka he työnsä hoitavat ja kai se on politiikan journalismin ihan ydintehtäviä.”

” – kyllähän me näemme tämän politiikan toimittajan edelleen jonkin tyyppisenä vallanpitäjien vahtikoirana olemisena, – –”

” – ensisijainen tehtävä on kertoa siitä, mitä poliitikot tekevät, mitä päätetään ja miten siellä asiat sujuvat.”¹⁷

Politiikan journalismin aikaisempaa voimakkaampi kriittisyys ja riippumattomuus näkyvät selkeimmin erityisesti politiikkaan liittyvien julkisten kohujen yhteydessä. 2000-luvulla runsaasti palstatilaa ja uutisminuutteja ovat saaneet erityisesti yksittäisiin poliitikoihin kohdistuneet julkiset kohut, joiden seurauksena useat poliitikot ovat joutuneet jättämään luottamustehtävänsä. Näkyvimpiä esimerkkejä ovat olleet ministerien Suvi Lindén (kok.), Anneli Jäätteenmäki (kesk.) ja Ilkka Kanerva (kok.) eroihin johtaneet prosessit.¹⁸ Tiedotusvälineiden synnyttämä julkinen paine on heikentänyt kriisiin ytimessä toimineiden henkilöiden poliittista uskottavuutta ja pakottanut politiikan toimijat reagoimaan kriisiin henkilövaihdoksin.

Tiedotusvälineiden aktiivinen rooli korostui myös vuosien 2008 ja 2009 vaalirahoituskeskustelujen yhteydessä. Toimittajat ovat ansiokkaasti tuuttaneet suomalaista poliittista kulttuuria ja avanneet poliitikkojen, puolueiden ja vaalien rahoittajien välisiä suhteita. Keskustelun etenemisestä ja aiheen syventämisestä ovat vastanneet lähes yksinomaan tiedotusvälineet, ja keskustelua ovat kuljettaneet eteenpäin erityisesti toimittajien tekemät paljastukset. Tiedotusvälineet ovat toimineet yhteiskunnallisen tehtävänsä ytimessä kyseenalaistaessaan ja kritisoidessaan valtaapitävien toimintaa, ja poliitikkojen rooli on ollut lähinnä reaktiivinen.

Myös kansanedustajien työmoraalin seuraaminen ja eduskunnan varainkäyttö ovat olleet politiikan journalismin ytimessä jo useita vuosikymmeniä ja ne kuuluvat itseoikeutetusti politiikan journalismin agendalle myös 2000-luvulla.¹⁹ Viime vuodet ovat lisäksi osoittaneet, että myös lainsäädännön osalta politiikan journalismi raportoi ansiokkaasti lainsäädännön epäkohdista ja antaa julkisuudessa tilaa erilaisille näkemyksille. Pelkästään istuvan porvarihallituksen lainsäädännöstä on käyty julkisuudessa lukuisia kriittisiä keskusteluita, joissa on puututtu

yleisemmällä tasolla lainvalmistelun laatuun ja kritisoitu myös yksittäisiä lainsäädäntöhankkeita. Tuoreimpia esimerkkejä runsaasti julkista keskustelua herättäneistä lainsäädäntöhankkeista ovat esimerkiksi yliopistolaki ja sähköisen viestinnän tietosuojalaki (Lex Nokia).²⁰

Entä sitten politiikan journalismissa tapahtuneet sisällölliset muutokset? Haastateltujen toimittajien mukaan politiikan journalismin henkilöitymiseen ja viihteellistymiseen liittyvää kritiikkiä voidaan pitää varsin yksiulotteisena. Usein politiikan julkisuuden viihteellistymiseen liitetyt tyyllilliset muutokset, kuten tarinallisuus, kerronnallisuus ja visuaalisuus, eivät kerro yksinomaan politiikan journalismin viihteellistymisestä. Poliitiikan journalismi tyyllillisen kehityksen voidaan toisesta näkökulmasta nähdä merkitsevän paremmin kirjoitettuja, helpommin ymmärrettäviä ja tätä kautta myös kansalaisia paremmin palvelevia politiikan uutisia.²¹

Myöskään politiikan journalismin henkilöitymisen ei tarvitse haastateltavien mukaan olla itseisarvoisen negatiivista, vaan se voi parhaassa tapauksessa tehdä politiikasta helpommin lähestyttävää ja ymmärrettävämpää. Poliitiikan journalismin keskiössä ovat aina olleet ihmiset, ja puhtaasti negatiivisena henkilöitymiskehitys voidaan toimittajien mukaan nähdä ainoastaan siinä tapauksessa, että henkilöistä tulee politiikan journalismin itseisarvo asioiden kustannuksella. Huomion arvoista politiikan toimittajien mukaan oli myös se, että poliitikot ovat omaaloitteisesti avanneet yksityisyyttään julkisuudelle, mikä on heijastunut myös politiikan journalismin painopisteisiin.²²

Haastateltujen mukaan selkein fokuksen muutos politiikan journalismissa on tapahtunut suhteessa eduskuntaan: siellä tapahtuvan lainsäädäntötyön seuraaminen on vähentynyt huomattavasti viime vuosikymmeninä. Heidän mukaansa esimerkiksi eduskunnan täysistuntojen merkitys on heikentynyt, sillä siinä missä aikaisemmin täysistunnoista kirjoitettiin sanomalehtiin säännöllisesti laajoja referaatteja, ylittävät täysistunnot 2000-luvulla uutiskynnyksen huomattavasti harvemmin. Myöskään tätä kehityskulkua ei voida haastateltujen mukaan pitää yksinomaan kielteisenä, sillä muutosta selittävät uudenlaisten uutiskriteerien lisäksi myös poliittisessa kulttuurissamme tapahtuneet muutokset. Enemmistöhallitusten aikana poliittisen järjestelmämme painopiste siirtyy eduskunnasta hallitukselle ja opposition rooli on heikentynyt, joten on vain luontevaa, että myös politiikan journalismin painopiste on siirtynyt hal-

lituksen työskentelyyn ja ministereihin.²³

Politiikan toimittajien haastatteluista piirtyvä kuva vastaa melko hyvin tuoreen journalismitutkimuksen havaintoja. Jari Väliwerrosen ja Risto Kuneliuksen politiikan journalismin muutosta 1960-luvulta 2000-luvulle tarkastelevassa tutkimuksessa todetaan, että politiikan journalismin sisällölliset muutokset ovat olleet sittenkin verrattain maltillisia.²⁴ Mediamaiseman kaupallistumiseen ja teknologian kehitykseen liittyvät muutokset heijastuvat politiikan journalismiin ja politiikan toimittajien työhön, mutta toisaalta muutokset eivät ole olleet niin dramaattisia kuin usein annetaan ymmärtää.

Journalistiset rutiinit ohjaavat politiikan julkista agendaa

Kuten edellä kuvattiin, haastateltujen mukaan politiikan journalismissa tapahtunut myönteinen kehityskulku liittyi politiikan toimittajien lisääntyneeseen autonomian ja riippumattomuuteen. Haastateltujen toimittajien mukaan politiikan julkisen agendan määrittelyvalta on siirtynyt 2000-luvulla aikaisempaa selvemmin toimituksiin ja tämän kehityksen voidaan nähdä vahvistaneen politiikan journalismin riippumattomuutta ja median vaikutusvaltaa.²⁵ Vaikka tiedotusvälineet eivät määritäkään sitä, mitä mieltä ihmiset ovat asioista, media kuitenkin vaikuttaa siihen, mistä asioista ihmisillä ylipäänsä on mielipiteitä. Tutkimusten perusteella on voitu todeta, että medially on selvästi havaittava vaikutus siihen, mitä puheenaiheita ihmiset pitävät tärkeimpinä.²⁶

Toimittajien määrittelyvalta perustuu siihen, että viime kädessä toimituksissa päätetään siitä, mitkä asiat ansaitsevat julkisen käsittelyn. Tämän lisäksi toimittajilla on runsaasti tulkinnallista vaikutusvaltaa – miten yhteiskunnalliseen kysymykseen tulee suhtautua, onko jokin asia positiivinen tai negatiivinen. Tästä näkökulmasta toimittajien asema politiikan julkisen agendan ohjaamisessa vaikuttaa ylivertaiselta. Poliitiikan toimijat pyrkivät vaikuttamaan julkisuuteen erilaisin julkisuuden hallinnan keinoin, mutta politiikan tapahtumien lopullisesta tulkinnasta vastaavat toimittajat.

Lopullisen tulkinnan tekee siis politiikan toimittaja, mutta millaiset tekijät vaikuttavat toimittajien valintoihin? Millä tavoin politiikan journalismin agenda rakentuu, kun tarkastelu viedään toimitusten tasolle?

Arjen toimitustyötä käsittelevien tutkimusten mukaan toimittajien työskentelyä ohjaavat voimakkaasti journalismin sisäiset käytänteet, rutiinit ja totutut toimintatavat²⁷. Hannu Nieminen ja Mervi Pantti jakavat journalistiset rutiinit määrittelyrutiineihin, keruurutiineihin ja esitystaparutiineihin. Määrittelyrutiineilla tarkoitetaan juttujen ideointia ja uutiskriteerien soveltamista, keruurutiineilla tarkoitetaan vakiintuneita lähdekäytäntöjä ja tiedonhankintaa ja esitystaparutiineilla vakiintuneen uutismuodon soveltamista mihin tahansa aineistoon ja aiheeseen.²⁸

Vaikka hanketta varten haastatellut politiikan toimittajat ja politiikan toimitusten esimiehet näkivätkin politiikan julkisen agendan määrittelyn siirtyneen toimituksiin, myönsivät haastatellut, että politiikan toimittajien työ perustuu suurelta osin rutiineihin. Eduskunnan, poliitikkojen ja puolueiden toiminta, lainsäädännön eteneminen eduskunnassa, puolueiden ja poliitikkojen tiedonannot ja poliittinen toiminta sekä muut poliittisen järjestelmän sisäiset syötteet rytmittävät toimittajien työtä.

”Kyllä, siis [politiikan journalismi] on ilman muuta riippuvainen instituutioiden tuottamasta agendasta. – –”

”– – kyllä aika vähän on sellaista poliittista journalismia, jossa yhteiskunnan perusrakenteita toimituksen ja lukijoiden kysymyksenasetteluista käsin lähdetäisiin pohtimaan.”²⁹

Politiikan toimittajien haastatteluista välittyy vaikutelma, että heidän työnsä on arkista rutiinipuurtamista, joka elää nykyhetkessä ja reagoi tiettyjen vakiintuneiden yhteiskunnallisten toimijoiden ja muiden tiedotusvälineiden syötteisiin. Poliitiikan toimittajat sopeutuvat eduskunnan aikatauluihin, ja erityisesti hallituksen ja ministerien toiminta nousee politiikan journalismin valokeilaan.

Politiikan journalismin lähderutiineja voidaan tarkastella myös hankkeen määrällisen aineiston avulla. Kuvioissa 6–11 (ks. s. 64–73) on tarkasteltu poliitikkojen saamia osumia sanomalehdistössä ja televisiossa hankkeen seurantajaksoilla. Kuviot osoittavat, että politiikan julkisuutta dominoi niin sanomalehdistössä kuin televisiossakin pääministeri Matti Vanhanen (kesk.). Hänen jälkeensä runsaasti näkyvyyttä saivat valtiovarainministeri, kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen, tasavallan presidentti Tarja Halonen (sd.) sekä SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilai-

nen. Heidän lisäksi julkisuutta hallitsivat ensisijaisesti muut ministerit. Muodollisen arvoasteikon ulkopuolelta esille nousivat esimerkiksi perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini, eduskunnan kokoomuslainen puhemies Sauli Niinistö sekä iltapäivälehdistön puolella keskustan kansanedustaja Tanja Karpela.

Määrällisen aineiston välittämä kuva politiikan journalismin avainhenkilöistä on yhteneväinen hankkeen toimittajahaastatteluiden kanssa. Haastateltujen toimittajien mukaan politiikan journalismin henkilögalleriaan kuuluvat tietyt poliitikot, joiden toiminta ylittää tiedotusvälineiden uutiskynnyksen lähes poikkeuksetta. Toimittajien arvion mukaan politiikan journalismin valokeilaan nousevien toimijoiden määrä on viime vuosina jopa kaventunut ja esimerkiksi niin sanotun rivikansanedustajan rooli on julkisuudessa aikaisempaa pienempi. Haastatteluisa todettiin erityisesti pääministerin roolin korostuneen ja presidentin merkityksen heikentyneen 2000-luvun politiikan journalismissa.³⁰

Pääministerin keskeistä roolia julkisuudessa selittää erityisesti vuoden 2000 parlamentarismia vahvistanut perustuslakiuudistus, jonka myötä pääministerin valtaa vahvistettiin merkittävästi ja presidentiltä riisuttiin valtaoikeuksia. Pääministerin lisäksi haastatteluissa korostettiin myös valtiovarainministerin ja ulkoministerin tärkeää roolia. Lisäksi politiikan toimittajat nostivat poikkeuksetta politiikan journalismin valokeilaan myös muut ministerit, toisen päähallituspuolueen puheenjohtajan, pääoppositiivipuolueen puheenjohtajan sekä eduskuntaryhmien puheenjohtajat.³¹

Toimittajien mukaan näiden avaintoimijoiden lisäksi politiikan journalismin uutiskynnyksen ylittää säännöllisesti myös harvalukuinen kansanedustajajoukko, joka koostuu edustajista, joiden status perustuu pitkään kokemukseen, värikkäisiin lausuntoihin tai puhtaasti viihteelliseen yksityiselämän julkisuuteen.³² Määrällisissä aineistossa pitkää kokemusta ja sen mukanaan tuomaa arvovaltaa edustaa erityisesti eduskunnan puhemies Sauli Niinistö (kok.), jonka saama asema politiikan journalismissa ei perustu niinkään hänen viralliseen asemaansa, vaan pitkäaikaiseen poliittiseen uraan ja suureen kansansuosiin. Kokoomuksen pitkäaikaisena puheenjohtaja ja valtiovarainministerinä Niinistön puheenvuorot saavatkin tyypillisesti julkisuudessa suuren painoarvon, vaikei hänen statuksensa eduskunnan puhemiehenä valankäytön näkökulmasta olekaan niin keskeinen.

Määrällisen aineiston perusteella myös oppositiojohtaja Timo Soini on saanut suomalaisessa politiikan julkisuudessa muodollista asemaansa suuremman roolin. Taitavana sanankäyttäjänä tunnetuksi tullut Soini on pysynyt nostamaan perussuomalaiset puolueen pienestä koosta huolimatta näkyväksi oppositiopuolueeksi. Erityisesti viime vuosien vaalimenestys eduskunta-, kunnallis- ja eurovaaleissa on kasvattanut Timo Soinin poliittista painoarvoa ja tämän seurauksena myös hänen puheenvuoronsa ja toimintansa noteerataan yhä useammin tiedotusvälinejulkisuudessa. Viihteellisen julkisuuden ja yksityiselämän asioiden kautta aineistosta esiin nousee puolestaan kansanedustaja Tanja Karpela. Hänen saamastaan julkisuudesta valtaosa tulee iltapäivälehdistön sivuilta.

Poliitikkojen lisäksi politiikan journalismi tukeutuu säännöllisesti myös tiettyihin työmarkkinajohtajiin, valtiovarainministeriön virkamiehiin sekä muihin asiantuntijoihin, jotka edustavat ensisijaisesti maamme yliopistoja ja tutkimuslaitoksia. Asiantuntijoiden roolina sanomalehti- ja televisiojutuissa on tuoda vaihtoehtoisia näkemyksiä tai analyyseja käsiteltävään politiikan aiheeseen. Heidän roolinsa politiikan journalismissa on tarjota vastapainoa poliittisen eliittimme toimintaan. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että politiikan journalismissa aktiivisia toimijoita ovat ensisijaisesti avainministerimme, kun taas muu julkisuus on suurelta osin reaktiivista. Julkisissa puheenvuoroissa ja uutisissa reagoidaan nimenomaan avainpolitiikkojen toimintaan. Henkilögallerian rakentumista selittää juuri journalismissa vakiintunut tapa turvautua ”uskottaviin” lähteisiin, joita ovat journalismin logiikassa tyyppillisesti vakiintuneiden instituutioiden edustajat – poliitikot, virkamiehet, tutkijat.

Mitä politiikan journalismin henkilögalleria sitten kertoo politiikan julkisen agendan rakentumisesta? Sekä tilastojen että toimittajahaastattelujen valossa vaikuttaa siltä, että politiikan journalismi seuraa yhteiskunnallista keskustelua varsin rutiininomaisesti tiettyjen avaintoimijoiden kautta. Mediakohut vahvistavat käsitystä siitä, että toimittajien riippumattomuus ja agendaan liittyvä määrittelyvalta ovat viime vuosina vahvistuneet, mutta toisaalta politiikan uutisvuosi rakentuu suurelta osin vuoro vaikutuksessa, jossa politiikan toimittajat reagoivat järjestelmän sisältä tuleviin syötteisiin ja seuraavat rutiininomaisesti tiettyjä yhteiskunnallisia toimijoita ja kilpailevien tiedotusvälineiden julkaisutoimintaa.

Mitä vaalirahoituskohu kertoo politiikan journalismista?

Edellä kuvattua journalismin rutiineihin, lähdekäytäntöihin ja politiikan julkisen agendan rakentumiseen liittyvää problematiikkaa on yksinkertaisinta avata ajankohtaisen esimerkin avulla. Vuosien 2008 ja 2009 kenties merkittävin politiikkaan liittyvä yksittäinen aihe on ollut puolueiden ja ehdokkaiden vaalirahoituksen avoimuuteen liittyvä keskustelu. Keskustelu käynnistyi toukokuussa 2008, kun keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli myönsi A-Studio:n reportaasissa tulkitsevansa tietoisesti vaalirahoituslakia oikeusministeriön ohjeiden vastaisesti.³³ Kallin lausunto käynnisti poliittisen järjestelmämme ytimeen menevän keskustelun poliitikkojen ja puolueiden sidonnaisuuksista rahoittajiin ja yleisemmällä tasolla keskustelu kytkeytyi myös kysymykseen suomalaisen demokratian läpinäkyvyydestä.

Myös hanketta varten haastatellut politiikan toimittajat olivat tyytyväisiä median toimintaan vaalirahoituskohussa, sillä tiedotusvälineet olivat toimineet vaalirahoituskysymyksessä poikkeuksellisen aktiivisesti. Erään tutkimushanketta varten haastatellun politiikan toimittajan mukaan mediakohun käsittelyyn osallistuivat lähes kaikki suomalaiset tiedotusvälineet ja juuri eri välineiden osallistuminen keskusteluun mahdollisti kohun syvenemisen. Keväällä 2008 elettiinkin todellista tutkivan journalismin kulta-aikaa, kun suomalainen media vyörytti keskustelua eteenpäin. Sama kaava toistui myös 2009 puolerahoituksesta keskusteltaessa ja uutisoinnin volyyymi oli jopa vuoden 2008 vaalirahakohua suurempi. Vallan vahtikoiran voidaan katsoa toimineen vaalirahoituskohussa esimerkillisesti, sillä tiedotusvälineiden aktiivinen toiminta pakotti suomalaiset puolueet avaamaan vaalirahoitustaan ja yleiseksi vaikutelmaksi kohusta jäi vallan vahtikoiran peräänantamattomuus.

Mikäli tarkastelu rajataan vuosiin 2008 ja 2009, voidaan tiedotusvälineiden toimintaa pitää esimerkillisenä. Median toiminta oli aktiivista sekä ehdokkaiden rahoitukseen että puolerahoitukseen liittyvissä keskusteluissa. Julkisella keskustelulla voidaan jo nyt sanoa olleen suomalaisen poliittisen kulttuurin näkökulmasta tervehdyttävä vaikutus. Toisaalta kohu ja haastateltujen toimittajien siitä tekemät tulkinnat antavat mahdollisuuden analysoida politiikan journalismin yhteiskunnallista valvontatehtävää laajemminkin.

Politiikan journalismin näkökulmasta kenties mielenkiintoisin kysymys liittyy vaalirahoituskohun käynnistymiseen. Miksi aika keskustelulle oli otollinen juuri keväällä 2008? Historiallista perspektiiviä laajentamalla nimittäin havaitaan, että keskustelua vaalirahoituksen avoimuudesta on käyty tiedotusvälineissä jo useita vuosikymmeniä. 1990-luvun alussa tiedotusvälineissä pohdiskeltiin puolueiden mainosbudjettien kasvamista ja sen vaikutusta rahoittajien ja poliitikkojen välisiin riippuvuussuhteisiin. Vaatimukset vaalirahoituksen julkisuudesta nousivat esille erityisesti vaalien yhteydessä, ja vuosikymmenen lopulla eduskunta reagoikin julkisuudessa esitettyihin vaatimuksiin vaalirahoituksen avoimuudesta. Vuoden 1998 aikana eduskunnassa tehtiin aiheesta useita lakialoitteita, ja saman vuoden lopulla eduskunta asetti hallintoneuvos Lauri Tarastin johtaman komitean selvittämään mahdollisuuksia vaalirahoituksen avoimuuden lisäämiseksi lainsäädännön keinoin.

Komitea ei ehtinyt saattaa työtään päätökseen ennen vuoden 1999 eduskuntavaaleja, ja vaalien jälkeen asiasta virisi jälleen vilkas julkinen keskustelu. Silloinen kulttuuriministeri Suvi Lindén oli saanut merkittävän summan vaaliavustusta oululaiselta osuuskaupalta ja tuen suuruus herätti epäilyksiä poliitikon kyvystä säilyttää objektiivisuutensa.³⁴ Vaalirahoituksen avoimuuden puutteita paikkaamaan eduskunnassa säädettiin laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta ja laki astui voimaan keväällä 2000. Lakia pidettiin alusta lähtien jossain määrin ongelmallisena ja eduskunnassakin sen puutteet tiedostettiin. Lain rikkomista ei sanktioitu, koska ajateltiin, että julkisuus ja seuraavissa vaaleissa toteutuva poliittinen vastuu pitävät huolen lain noudattamisesta. Ongelmistaan huolimatta lakia pidettiin oikeana askeleena avoimuuden suuntaan.³⁵

Poliitikot suhtautuivat uuteen lakiin myönteisesti, joskaan tämä ei tarkoittanut sitä, että he olisivat vaalien yhteydessä tosiasiallisesti avanneet vaalirahoitustaan. Esimerkiksi syksyn 2000 kunnallisvaalien jälkeen useat valtuutetut kieltäytyivät jättämästä ilmoitusta vaalirahoituksesta, ja syytkin olivat suorasukaisia: ” – – valtuutettuja ei voine velvoittaa yleisen uteliaisuuden tyydyttämiseen,” totesi helsinkiläinen kunnanvaltuutettu.³⁶ Kyse ei siis ollut ainoastaan siitä, etteivät valtuutetut eritelleet lahjoituksia vaalirahoitusilmoituksessa lain edellyttämällä tavalla, vaan he tekivät myös tietoisena päätöksen jättää koko ilmoitus tekemättä.

Eduskuntavaaleissa uusi laki oli ensimmäistä kertaa käytössä vuonna 2003. Julkisuudessa kiinnitettiin huomiota vaalirahoitusilmoituksiin,

joissa vaalituki oli kanavoitu ehdokkaille erilaisten yhdistysten kautta, jolloin todelliset rahoittajat jäivät hämärän peittoon. Keskustelu aiheesta tyrehtyi kuitenkin varsin nopeasti yksittäisiin vaatimuksiin lainsäädännön kehittämistarpeista.³⁷ Myös kevään 2007 vaalien jälkeen tiedotusvälineet päivittelivät rutiininomaisesti vaalirahoitusilmoitusten yleisluontoisuutta, vaalirahoituksen läpinäkymättömyyttä ja lainsäädännön hampaatto-muutta, mutta muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta keskustelua käytiin julkisuudessa hyvin yleisellä tasolla. Esimerkiksi *Iltalehdessä* uutisoitiin jo toukokuussa 2007 Kehittyvien Maakuntien Suomi ry:stä, sen taustavai-kuttajista ja yhdistyksen tarjoaman rahoituksen avokäisyydestä³⁸, mutta uutiseen ei tartuttu muissa tiedotusvälineissä ja keskustelu vaalirahoituk-sesta laantui samalla tavoin kuin aikaisempinakin vuosina.

Kaiken kaikkiaan 2000-luvulla ehdittiin käydä kahdet eduskunta-vaalit, kahdet kunnallisvaalit, eurovaalit ja presidentinvaalit ja käytän-nöllisesti katsoen kaikissa vaaleissa ehdokkaat tulkitsivat vaalirahoitus-ilmoituslainsäädäntöä varsin ylimalkaisesti. Vaalirahoituskäytännön epäselvyyksiin alettiin kiinnittää huomiota myös EU:n tasolla, kun Euroopan neuvoston korruption vastainen toimielin Greco teki tarkas-tusmatkan Suomeen kesäkuussa 2007. Toimielimen jäsenet selvittivät suomalaisen puolue- ja vaalirahoituksen avoimuutta. Hallituspuolueet ja suurin oppositiopuolue olivat jo toukokuussa sitoutuneet vaalirahoit-uslainsäädännön uudistuksiin tarkastuselimen suositusten pohjalta. Grecon marraskuussa 2007 julkaisemassa raportissa suhtauduttiin Suo-men vaalirahoitusjärjestelmään varsin kriittisesti. Raportti piti sisällään lukuisia lainsäädäntöön liittyviä parannusehdotuksia. Sekä ryhmän vierailusta että raportista uutisoitiin mediassa, mutta laajemmalle kes-kustelulle ei ollut tilausta tässäkään vaiheessa.

Grecon raportin siivittämänä puolueet pääsivät tammikuussa 2008 yhteisymmärrykseen vaalirahoituslainsäädännön uudistusta valmiste-levan työryhmän perustamisesta. Työryhmän puheenjohtajaksi nimitet-tiin jälleen Lauri Tarasti, mutta muilta osin työryhmän kokoonpano jäi avoimeksi. Työryhmän oli määrä aloittaa toimintansa Tarastin vapau-duttua aikaisemmista velvoitteistaan. Tarastin työryhmä ei ollut ehtinyt aloittaa työtään, kun Timo Kalli myönsi A-Studioon haastattelussa kiertä-vänsä tietoisesti vaalirahoituslakia.

Monelle vaalirahoituksesta käytyä keskustelua aktiivisesti seuranneelle A-Studioon reportaasi ei tarjonnut suuria yllätyksiä. Lain ongelma-

kohdat olivat yleisesti niin toimittajien kuin poliitikkojenkin tiedossa. Kansanedustajien tiedettiin tulkitsevan lakia leväperäisesti, koska laki ei pitänyt sisällään sanktioita. Tutkimushanketta varten haastatellut toimittajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että keskustelu tarvitsi käynnistyäkseen silmiinpistävän ja konkreettisen esimerkin, jollaiseksi nousi nyt keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kallin A-Studioille antama lausunto.

Miksi Kallin lausunto sitten oli niin merkityksellinen? Haastateltujen politiikan toimittajien mukaan Kallin lausunto konkretisoi vaalirahoituslainsäädännön ongelmat, henkilöi vaalirahoituskysymyksen ja viestitti lainsäätäjän välinpitämättömästä suhtautumisesta itse säättämiinsä lakeihin. Niin kauan kuin asiasta keskusteltiin yleisellä tasolla ja keskusteluun osallistuivat ainoastaan toimittajat, ei laajempimittaiselle julkiselle keskustelulle ollut edellytyksiä. Toimittajien mukaan vaalirahoituksen perinpohjaisen käsittelyn esteenä on aiemmin ollut se, ettei järjestelmän sisältä ollut saatavissa tarvittavia tiedon murusia asian julkista käsittelyä varten. Vaalirahoituslain tulkinnoista ja käytännöistä oli vallinnut puoluekentän sisällä suuri yksimielisyys, joten asia ei ole missään vaiheessa politisoitunut eduskunnassa.³⁹

Haastatellut toimittajat kokivatkin, että julkisuuteen nousevat poliittiset aiheet, niiden kehystäminen ja julkisen keskustelun eteneminen, ovat suurelta osin hallitsemattomia prosesseja. Erityisen hyvin tämä oli toimittajien mukaan nähtävissä juuri vaalirahoituskeskustelun kaltaisten politiikkaan liittyvien julkisten kohujen yhteydessä. Haastateltavien mukaan kohut eivät ole yksittäisten toimittajien tai edes tiedotusvälineiden hallittavissa.⁴⁰

”Että joihinkin asioihin tartutaan ja jotkin hautautuvat. Että tavaltaan se on irrationaalista, että miksi näin käy.”

”– – koska tämä julkisuus, niin kuin tuossa aiemmin on varmaan käynyt selville, niin eihän se ole edes toimittajien hallittavissa. Se on sellainen iso möhkäle, joka vain vyöryy johonkin suuntaan. Sitten kun riittävän isot voimat, mitkä ne voimat sitten ovatkin niin, sitä vyöryttävät,– –”⁴¹

Mitä haastateltujen toimittajien näkemykset kertovat politiikan journalismista? Median toiminta oli ansiokasta vaalirahoituskeskustelun käynnistyttyä, mutta kun laajennetaan vaalirahoitukseen liittyvän julkisen keskustelun ajallista perspektiiviä, huomataan tiedotusvälineiden toimintamahdollisuuksiin liittyvän monia rajoituksia. Toimittajat olivat kritisoineet vallitsevia käytäntöjä vuosikymmeniä, mutta toimittajien mukaan vasta yksittäisen poliitikon varomaton lausunto televisiokameran edessä käynnisti laajamittaisemman julkisen keskustelun.

Toisaalta on syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että vaalirahoituskohulla oli selkeä kytkös poliittisen järjestelmän sisäiseen toimintaan. Kuten aiemmin todettiin, vaalirahoitukseen liittyvät ongelmat nimittäin olivat kaikkea muuta kuin uusia. Ehdokkaiden vaalirahoitukseen liittyvä lainsäädäntöuudistus oli käynnissä jo ennen A-Studioon haastattelua. Hallituspuolueet olivat sitoutuneet uudistuksiin Euroopan neuvoston korruption vastaisen toimielimen Grecon suositusten pohjalta ennen kuin keskustelu oli julkisuudessa alkanut. Grecon suoituksissa puututtiin laajasti sekä ehdokas- että puoluerahoituksen epäkohdista.

Yksityiskohtaisempi tarkastelu paljastaa, että julkisuudessa käyty vaalirahoituskeskustelu kytkeytyi suurelta osin Lauri Tarastin työryhmän työskentelyyn. Kesällä 2008, kun Tarastin työryhmän oli määrä paneutua ehdokasrahoitukseen, keskusteltiin julkisuudessa ehdokasrahoituksen epäkohdista. Kesän 2009 kynnyksellä Tarastin työryhmä paneutui puolestaan puoluerahoitukseen ja kesäkuussa julkisuudessa käynnistyi laajamittainen keskustelu puoluerahoituksesta.

Timo Kallin haastattelu toimi keskustelun lähtöpisteenä ja se avasi toimittajille mahdollisuuden tarttua aiheeseen aikaisempaa ponnekaammin, mutta on mahdollista tehdä myös tulkinta, jonka mukaan yhtä merkittävä tekijä keskustelun kannalta oli Euroopan Neuvoston korruption vastaisen järjestön aloite, joka pakotti suomalaiset puolueet ja poliitikot nostamaan teeman politiikan agendalle. Nämä kaksi tekijää yhdessä mahdollistivat sen, että suomalaista poliittista kulttuuria tuuletettiin vuosina 2008 ja 2009 ennenäkemättömällä tavalla.

Vaalirahoituskeskusteluun liittyvä sattumanvaraisuus ja keskustelun kytkeytyminen poliittisen järjestelmämme sisäiseen toimintaan ei mitätöi sitä tärkeää yhteiskunnallista tehtävää, jota tiedotusvälineet suorittavat. Vaalirahoituskohun voidaan jo nyt katsoa vaikuttaneen myönteisellä tavalla suomalaisen poliittiseen kulttuuriin. Ilman vaali-

rahoitukseen liittyvää julkista keskustelua Tarastin työryhmän aikaansaama kompromissi olisi saattanut olla vaalirahoituksen avoimuuden näkökulmasta huomattavasti heikompi. Julkisen keskustelun voidaan myös arvioida nopeuttaneen työryhmän työskentelyä ja lainsäädännön etenemistä. Myös aikaisemmat tutkimukset osoittavat tiedotusvälineiden toiminnalla olevan vaikutusta eduskunnan toimintaan. Esimerkiksi iltapäivälehtien eduskuntakritiikkiä tutkineen Laura Heinon mukaan esimerkiksi kansanedustajien poissaolot täysistunnoista ovat vähentyneet julkisen seurannan myötä.⁴² Viime vuosina tiedotusvälineissä on kiinnitetty huomiota erityisesti eduskunnan sisäiseen varainkäyttöön ja hallintoon ja myös näillä keskusteluilla voidaan nähdä olleen vaikutusta eduskunnan toimintaan.

Myönteisistä vaikutuksista huolimatta vaalirahoituskeskustelu kuitenkin osoittaa, kuinka riippuvaisia tiedotusvälineet ovat puolueista, poliitikoista ja muista yhteiskunnallisista toimijoista. Vaalirahoituksen avoimuuteen liittyvä problematiikka kytkeytyi kiinteästi suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin ja poliitikkojen keskuudessa vakiintuneihin toimintatapoihin, joten median oli vaikea itsenäisesti synnyttää teemasta julkista keskustelua. Vähättelemättä suomalaisen median aktiivista roolia vaalirahoituskohussa on kuitenkin mahdollista väittää, että viime kädessä myös mediavetoisten poliittisten kriisien ytimessä ovat poliitikkojen, puolueiden ja poliittisten instituutioiden toiminta ja aloitteet. Vaalirahoituskohussa keskeisiä toimijoita olivat median ohella Euroopan neuvoston korruption vastainen toimielin Greco, uudistuksiin sitoutuneet puolueet sekä keskustan Timo Kalli.

Tiedotusvälineet voivat vahvistaa kohuja, ja niiden toiminnalla on kiistatta vaikutusta myös politiikan asiasisältöihin. Toisaalta toimittajien on vaikea politisoida yhteiskunnallisia kysymyksiä ilman muiden yhteiskunnallisten toimijoiden myötävaikutusta. Media voi aktiivisesti nostaa uusia teemoja politiikan agendalle, mutta mikäli poliittisesta järjestelmästä ei tule vastakaikua, voivat toimittajien terävätkin avaukset jäädä tulleen huutamiseksi.

Muuttuva yhteiskunta, muuttuva journalismi

Edellä politiikan journalismin yhteiskunnallista tehtävää ja siihen liittyviä haasteita on tarkasteltu journalistisessa kulttuurissa tapahtuneiden muutosten kautta. Media ylläpitää julkista areenaa, joten keskustelun jäsentymisen kannalta tiedotusvälineillä ja niiden toimintalogiikalla on aivan keskeinen merkitys. Toisaalta kuten vaalirahoituskohu osoittaa, politiikan julkinen agenda määrittyy ennen kaikkea lukemattomien yhteiskunnallisten toimijoiden vuorovaikutuksessa. Näin ollen politiikan journalismi heijastaa aina myös vallitsevaa poliittista kulttuuria ja poliittista toimintaympäristöä. Poliitiikan julkisuudessa tapahtuneiden muutosten selittäminen ilman poliittista ja historiallista kontekstia jää vajavaiseksi.

Poliittisessa toimintaympäristössämme tapahtuneiden muutosten ytimessä ovat viimeisen 20–30 vuoden aikana olleet rahamarkkinoiden vapauttaminen, Neuvostoliiton hajoaminen, Suomen liittyminen Euroopan unioniin sekä yleisellä tasolla globalisaatio ja talouden kansainvälistyminen. Meneillään oleva talouskriisi osoittaa, kuinka pienet mahdollisuudet yksittäisillä kansallisvaltioilla on suojautua kansainvälisten suhdanteiden vaihteluilta politiikan keinoin. Toimintaympäristön muutokset ovat kaventaneet kansallisen politiikan toimintamahdollisuuksia, sillä yhä useammin politiikan laajat raamit luodaan kansallisvaltioiden ulkopuolella.

Tämän toiminnallisen kehyksen muuttuminen on tuonut haasteita myös politiikan journalismiin. Tiedotusvälineitä on kritisoitu siitä, etteivät ne ole pystyneet reagoimaan poliittisen toimintaympäristöme muutoksiin, vaan sopeutuneet vallitseviin olosuhteisiin. Kritiikin ytimessä on ajatus siitä, että samalla kun politiikan painopiste on siirtynyt kansainvälisille foorumeille, on media pitäytynyt kansallisissa näkökulmissa.⁴³

Kritiikkiä voidaan pitää osin oikeutettuna, sillä myös hankkeen toimittajahaastattelujen perusteella politiikan journalismin on ollut huomattavan vaikea siirtää uutisointinsa painopistettä kansallisesta aiheista eurooppalaiseen ja kansainvälisiin poliittisiin teemoihin. Haastateltavien mukaan eduskunnan ja muiden kansallisten poliittisten instituutioiden poliittinen painoarvo on laskenut ja tämä heijastuu myös julkiseen keskusteluun. ”Joskus sitä on verrattu, kun on istuttu siellä [eduskunnassa]

iltapäivällä kuppilassa, että tämä on niin kuin kunnanvaltuustoa seuraisi nykyään”, kiteytti eräs haastateltavista.⁴⁴

Politiikan journalismin muutosta analysoidessaan politiikan toimittajat korostivat kansainvälistymiseen liittyviä kehitystrendejä ja EU:n poliittista painoarvoa, mutta haastattelut osoittivat miten tiukasti kansallinen konteksti ohjasi toimittajien ajattelua. Erään haastateltavan mukaan ”poliittinen koneisto seuraa taloudessa tapahtuvia muutoksia ja on muuttunut aktiivisesta reaktiiviseksi. Niin jos sellainen kehitystrendi vahvistuu, niin onhan se ihan selvää, ettei siitä politiikasta niin paljon tarvitse kirjoittaakaan”. Sen sijaan, että politiikan journalismi siirtäisi tarkastelunsa painopistettä kansallisista poliittisista instituutioista Euroopan unioniin, tarjosi toimittaja ratkaisuksi vähemmän palstamillimetrejä politiikalle ylipäättään.⁴⁵

EU:sta puhuttaessa eräs toimittaja korosti sitä, miten kaukaisia EU-asiat ovat Suomesta käsin katsottuna. ” – jos ajatellaan ihan sitä kovaa EU:ta, sitä hallintoa tai sitä aparaattia, niin aika rauhassa saa täällä Suomessa olla. Että ei ole skrupin pelkoa kovin paljon.” Toimittajan mukaan suomalainen EU-journalismi on suurelta osin huippukokousten seuraamista. Toisaalta myös eduskunnassa EU-asioihin liittyvät kysymykset ovat lisääntyneet voimakkaasti viime vuosina. Toisen haastateltavan mukaan ”Siellä on [eduskunnassa] suuri valiokunta, jonka kautta kulkee yhä isompi määrä [EU] asioita, mutta se on täysin jotenkin, ei se kiinnostakaan ketään, toimittajia siis.”⁴⁶

Kansainvälistyvään politiikkaan liittyvät haasteet ovat journalismin näkökulmasta ymmärrettäviä, sillä kaikki mediatuotteet läpäisevät saman seulan, minkä seurauksena mediassa painotetaan tiettyjä näkökulmia ja tietyille asioille annetaan painoarvoa. Uutiskriteerit, kuten tapahtuman lyhyt ajallinen kesto, läheisyys yleisöön sekä yllätysarvo, vaikuttavat valintoihin.⁴⁷ Kansallinen politiikka, tutut poliittikkohahmot ja hallitus–oppositio–asetelman varaan rakentuvat vastakkainasettelut tukevat journalismin logiikkaa, mutta nämä elementit puuttuvat lähes tyystin kansainvälisiltä poliittisilta areenoilta.

EU-journalismiin liittyy siis useita käytännön ongelmia, joiden takia Euroopan unioni ei näyttäydy tiedotusvälineiden näkökulmasta houkuttelevana uutislähteenä. Unioniasiat ovat usein instituutiokeskeisiä, joten EU-politiikan henkilöiminen on huomattavan vaikeaa. Eurooppalainen keskustelu ei jäsenny samalla tavoin oppositio–hallitus–dikotomian ym-

pärille kuin kotimaan politiikka, joten myös sen sisäisten ristiriitojen ja sävyjen tunnistaminen muuttuu haastavammaksi. Kun lisäksi toimittajien lähettäminen Brysseliin on yksittäisen tiedotusvälineen näkökulmasta kallista ja yleisötkin suhtautuvat välinpitämättömästi EU-aiheisiin, puutuvat politiikan journalismilta kannustimet panostaa laadukkaaseen EU-journalismiin. Edellä kuvattu trendi ei ole yksinomaan suomalainen vaan pikemminkin yleiseurooppalainen.⁴⁸ Poliitiikan journalismin näkökulmasta Suomen poliittisessa toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ovat siis varsin haasteellisia. Samaan aikaan kuin kansainväliset kehityskulut heijastuvat yhä voimakkaammin kansalaisten arkipäivään, pitäytyy suomalainen politiikan journalismi tiivisti kansallisissa näkökulmissa.

Toinen politiikan journalismiin vaikuttava tekijä liittyy suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa tapahtuneisiin muutoksiin. Siinä missä politiikan kansainvälistymisen voidaan nähdä sotivan journalismin sisäistä toimintalogiikkaa vastaan, tarjoavat poliittisessa kulttuurissamme tapahtuneet muutokset politiikan journalismille aivan uudenlaisia haasteita. Historiallisesta näkökulmasta suomalaisen poliittisen kulttuurin muutokset kiinnittyvät perinteisten poliittisten ideologioiden ja ristiriitailottuvuuksien heikentymiseen. Suomalaisessa politiikassa vakiintuivat täydet neljä vuotta istuvat enemmistöhallitukset 1980-luvulla, ja 1990-luvulla nähtiin ensimmäistä kertaa hallitus, johon mahtuivat poliittisen kentän molemmat ääri laidat, kun Paavo Lipposen (sd.) sateenkaarihallituksessa kättä paikasivat kokoomus ja vasemmistoliitto. Tämä yhteistyö alleviivasi kehitystä, jossa yhteiskunnalliset ristiriidat ja raja-aidat ovat madaltuneet ja suomalaista yhteiskuntaa rakennetaan voimakkaan konsensuksen hengessä.

Konsensukselle voidaan antaa katsantokannasta riippuen joko positiivisia tai negatiivisia merkityksiä, mutta julkisen keskustelun näkökulmasta suomalainen poliittinen kulttuuri näyttäytyy kiistatta virikkeettömänä. Yksituumaisuuden ilmapiirissä konflikteja ja erimielisyyksiä pyritään välttämään, ja politiikka näyttäytyy ulospäin pikemminkin hallinnointina kuin erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten ja arvojen kohtaamispaikkana. Puolueiden samankaltaisuus johtaa siihen, että niiden väliset erot syntyvät poliittisten ohjelmien sijaan puolueista välittyvien mielikuvien perusteella. Poliittisen markkinoinnin keskeiseksi tehtäväksi on näin ollen muodostunut pikemminkin puolueen ja ehdokkaiden brändääminen kuin tosiasiallisten poliittisten mielipide-erojen kirkastaminen.

Julkisuudenhallinta ja politiikan toimijoiden pyrkimykset kontrolloida julkisuutta ovat kuuluneet politiikkaan jo useita vuosikymmeniä, mutta erityisesti 1990- ja 2000-luvuilla poliittinen markkinointi on muuttunut yhä hienostuneemmaksi ja ammattimaisemmaksi. Markkinoinnin keinoja hyödynnetään paitsi puolueesta ja poliitikoista välittyvien mielikuvien parantamiseen, myös tukemaan poliittisten päätösten läpiviemistä. Poliittisten päätösten läpimenon kannalta ei ole tärkeää vain mitä esitys pitää sisällään vaan myös miten se esitetään – miten tuote myydään kuluttajalle. Oikein esitettynä vaikeatkin päätökset voivat saada julkisessa sanassa myönteisen vastaanoton, kunhan asia paketoidaan ammattimaisesti.⁴⁹

Poliittista markkinointia eri maissa tarkastelevassa vertailevassa tutkimuksessa on todettu, että politiikan toimijoiden pyrkimykset ohjata syntyvää julkisuutta ovat ammattimaistuneet kaikkialla ja puolueet sopeuttavat toimintaansa medialogiikkaan. Erityisen selvästi kehitys on havaittavissa vaalikampanjoissa, mutta 2000-luvulla uusimpia markkinointikeinoja ja markkinatutkimuksia käytetään tukemaan puolueiden toimintaa myös vaalien välillä.⁵⁰ Myös haastateltujen politiikan toimittajien mukaan suomalaiset poliitikot ja puolueet pyrkivät hallitsemaan julkisuuttaan aikaisempaa ammattimaisemmin, joskin toimittajat näkivät, että sekä puolueiden että yksittäisten poliitikkojen välillä on suuria eroja – toisten julkisuuden hallinta on ammattimaisempaa kuin toisten.

Politiikan toimijoiden näkökulmasta julkisuuden hallintaan kuuluu pyrkimys vaikuttaa oman puolueen julkisuuskuvaan sekä politiikan julkiseen agendaan niin käsiteltävien aiheiden kuin tulkintojenkin osalta. Brian McNair nimeää viisi keinoa, joilla politiikan toimijat pyrkivät kontrolloimaan julkisuutta: mediahallinnan, imagon rakennuksen, poliittisen markkinoinnin, organisaation sisäisen viestinnän sekä tiedon hallinnoinnin.⁵¹

Mediahallinnalla viitataan keinoihin, joilla puolueet ja poliitikot pyrkivät sopeuttamaan oman toimintansa median toimintalogiikkaan. Julkisissa ulostuloissa huomioidaan median tarpeita ja luodaan tapahtumia, jotka vastaavat median tarpeisiin. Imagon rakennuksella viitataan puolueiden tai yksittäisten poliitikkojen tapaan pyrkiä muokkaamaan omaa julkista imagoaan kiinnittämällä huomiota esimerkiksi puhe- ja esiintymistapoihin. Poliittisella markkinoinnilla tarkoitetaan ammattimaistuvaa puolueiden tuotteistamista ja muita mainonnan keinoja.

Sisäisellä viestinnällä tarkoitetaan puolueorganisaatioiden sisäistä viestintään, jonka tarkoituksena on sisäisen tiedonkulun parantaminen, toiminnan koordinoiminen ja palautteen kerääminen. Viimeiseksi julkisuuden hallinnan välineeksi McNair on nimennyt tiedon hallinnon, jolla viitataan politiikan toimijoiden pyrkimykseen tuoda julkiseen keskusteluun omasta näkökulmastaan myönteisiä asioita ja toisaalta pyrkimystä estää kielteisten asioiden tuleminen julkisuuteen.⁵²

Politiikan journalismi on vastannut politiikan toimijoiden pyrkimykseen kontrolloida julkisuutta tekemällä puolueiden ja poliitikkojen julkisuuden hallintakeinoista läpinäkyvämpiä. Yhä keskeisempään rooliin politiikan journalismissa onkin noussut puolueiden ja poliitikkojen kampanjoihin ja markkinointiin kohdistuva analyysi, jossa politiikan toimijoiden julkisuuden hallintaa pyritään analysoimaan seikkaperäisesti. Esimerkiksi vaalien yhteydessä puolueiden vaaliohjelmien sijaan median huomio kiinnittyy yhä useammin puolueiden vaalimainoksiin, joiden symbolisen viestin avaamisesta ja tulkinnasta tulee yksi vaalien keskeisistä kysymyksistä. Tästä on saatu Suomessakin esimerkkejä jo useissa vaaleissa. Vuoden 2006 presidentinvaaleissa paljon keskustelua herätti kokoomuksen Sauli Niinistön työväenpresidenttikampanja, kevään 2007 eduskuntavaaleissa taas kenties vaalien suurin keskustelu nousi SAK:n vaalimainoksista.⁵³ Poliitiikan toimittajien valvontatehtävän ytimeen on siis 2000-luvulla noussut poliittisen markkinoinnin avaaminen: mihin markkinoinnilla pyritään ja mitä sillä tavoitellaan.

Entä kun politiikan julkisuudesta riisutaan markkinointi, poliitikkojen persooniin ja yksityiselämään liittyvät kysymykset, poliitikkojen moraalien kyseenalaistavat esitykset sekä puolueiden ja poliitikkojen kannatusta mittaavat kyselyt? Tällöin politiikan journalismin ytimeen jäävät ne poliittiset prosessit ja poliittiset päätökset, joilla tosiasiallisesti yhteiskuntaa ohjallaan. Tällöin erityiseksi kiinnostuksen kohteeksi nousee McNairin neljäs julkisuuden hallinnan keino eli tiedon hallinta.⁵⁴ Julkisuuden hallinnan näkökulmasta ei nimittäin tärkeää ole ainoastaan se, mistä keskustellaan vaan myös se, mistä ei keskustella – mitkä asiat politisoituvat julkisuudessa ja mitkä eivät.

Tiedon hallintaan liittyvät kysymykset nousivat mielenkiintoisella tavalla esille politiikan toimittajien haastatteluissa. Haastateltujen toimittajien mukaan politiikasta tulevien virikkeiden määrä on toisaalta kasvanut, kun politiikan julkisuus on laajentunut ja poliitikkojen per-

soonat ovat nousseet yhä keskeisempään rooliin politiikan journalismissa. Toisaalta tilanne on kuitenkin mennyt osittain jopa päinvastaiseen suuntaan. Kuten eräs toimittaja toteaa: ” – jos rajaa tämän tuonne eduskuntaan, joka on kuitenkin tämän poliittisen journalismin sellainen paikka, jossa kaikki ovat, niin välillä tuntuu, että se virikkeiden määrä on vähentynyt.”⁵⁵

Toisen haastateltavan mukaan politiikan journalismin ongelma ei ole se, etteivätkö toimittajat seuraisi tärkeitä yhteiskunnallisia aiheita, vaan pikemminkin aiheiden löytäminen ylipäätään.

Usean haastatellun mukaan suomalainen poliittinen kulttuuri on muuttunut aikaisempaa sulkeutuneemmaksi, ministeriöistä ja valtionhallinnosta on vaikeampaa saada tietoa kuin aikaisemmin. Virallisiin asiakirjoihin on kyllä helppoa päästä käsiksi, mutta haastateltavien mukaan vallankäytön ydin on aikaisempaa sulkeutuneempi.⁵⁶

Monet haastateltavista viittasivat suoraan järjestelmän sisältä tulevien vuotojen vähenemiseen. Talouspolitiikasta tulevien vuotojen määrä oli erään toimittajan mukaan vähentynyt yksinkertaisesti siitä syystä, että talouspoliittista ministeriövaliokuntaa velvoittavat nykyaikaiset pörssi-säännöt. Toisen haastateltavan mukaan myös hallituksen sisäiset neuvottelut, poliittiset rintamalinjat hallituksessa sekä valiokuntien sisäiset keskustelut ovat toimittajien ulottumattomissa, joten niiden suhteen politiikan toimittajat ovat sekundaarilähteiden varassa. Haastateltavan mukaan tämä on ehkä yksi syy sille, että politiikan journalismin huomio kiinnittyy yhä useammin pieniin asioihin, ilmiöihin ja henkilöihin.⁵⁷

Toimittajien mukaan käsiteltävät asiat ovat lisäksi niin monimutkaisia, vaikeita ja perehtymistä vaativia, että mikäli järjestelmän sisältä ei tule vinkkiä tai vihjettä, saattavat tärkeätkin kysymykset mennä läpi toimittajien seulasta. Haastatteluissa viitattiin myös siihen, että poliitikot osaavat hyödyntää julkisuutta yhä taitavammin:

”Totta kai meitä myös – kyllähän se on selvä – meitä käytetään hyväksi ja vedätetään. Että jos näissä budjettiasioissa, mitkä sinänsä ovat meillä sellaisia – pitäisi olla – jotka ovat keskeisiä kansalaistenkin kannalta, niin saattaa olla, että järjestetään tällainen näytelmä, riitä jostakin 20 miljoonasta ja jossakin muualla miljar-di menee tuosta hups vaan.”⁵⁸

Anu Kantola sivuaa väitöstitkimyksessään poliittisen eliitin näkökulmaa tiedonhallintaan. Hänen suomalaisen poliittisen eliitin asenteita 1990-luvun talouskriisissä tarkastellut tutkimuksensa vahvistaa ajatusta siitä, että suomalaisen taloudellisen ja poliittisen eliitin suhtautuminen julkiseen keskusteluun on melko kielteinen, ja että tällä epäluottamuksella niin mediaa kuin kansalaisiakin kohtaan saattaa olla negatiivisia seurannaisvaikutuksia. Kun julkinen keskustelu muuttuu eliitin silmissä päätöksentekoa haittaavaksi ja hidastavaksi ilmiöksi, keskustelu alkaa rajoittua voimakkaammin yhä pienempiin ja pienempiin sisäpiireihin.⁵⁹

Tuoreen esimerkin suomalaisen poliittisen eliitin suhtautumisesta julkiseen keskusteluun tarjosi pääministeri Matti Vanhanen keväällä 2007. Tuolloin hallitus esitteli eduskunnalle lainsäädäntöhankkeen, jonka tarkoituksena oli poistaa suomalaisesta päivähoitojärjestelmästä niin sanottu nollamaksuluokka. Nollamaksuluokkaan kuuluvat pienituloiset henkilöt eivät olleet aikaisemmin joutuneet maksamaan päivähoitomaksuja, mutta hallituksen esityksessä tämä maksuttomuus haluttiin poistaa. Julkisuudessa esityksestä nousi suuri kohu ja hallitus joutui perääntymään päätöksestään. Keskustelun jälkimainingeissa touko-kuussa *Helsingin Sanomissa* uutisoitiin seuraavaa:

”Vaikka Vanhanen toivoo hallitukselta avointa keskustelua, hän ei halua sitä käytävän julkisuudessa keskeneräisistä asioista, koska se tuo vaikeuksia. Joskus on helpompi viedä asioita satamaan matalalla profiililla, eikä se estä aitoa julkista arviointia. Se vaihe aina tulee, kun hallitus tuo esityksensä eduskuntaan.”⁶⁰

Kuten Vanhanen totesi, julkiselle debatille on paikkansa eduskunnan täysistunnoissa. Ongelmalliseksi tilanteen tekee kuitenkin se, että suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa 2000-luvulla on vahvistunut käytäntö, jonka mukaan istuvat hallitukset sitoutuvat yhä voimakkaammin hallituskauden alussa kirjoitettuihin hallitussopimuksiin, joten hallituksen rivit pyritään pitämään erityisesti ulospäin mahdollisimman suorina. Enemmistöhallitusten aikana eduskunnan täysistunnoissa käytävillä keskusteluilla on harvoin todellista merkitystä päätöksentekoon ja toisaalta aikaa julkiselle keskustelulle ja eri vaihtoehtojen punnitsemiselle jää toisinaan varsin vähän. Hallituksen esitykset valmistellaan julkisuuden ulottumattomissa, ja esimerkiksi valtio-opin professori Matti

Wibergin mukaan on olemassa runsaasti esimerkkejä laajakantoisista päätöksistä, joita hallitus ei ole perustellut tosiasiallisesti lainkaan⁶¹.

Joukkoviestinnän yhteiskunnallinen merkitys perustuu ennen kaikkea siihen, että media kertoo kansalaisille asioista, joilla on tai voi olla suurta vaikutusta kansalaisten elämään. Jotta asianosaiset ehtisivät muodostaa mielipiteensä käsiteltävästä asiasta ja osallistua aiheeseen liittyvään julkiseen keskusteluun, median tulisi raportoida päätöksenteosta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Toimittajien kuvaama kehitys, jossa tiedonsaanti politiikan ytimestä on vaikeutunut, heijastuu myös journalismin yhteiskunnalliseen rooliin. Median yhteiskunnallisen tehtävän näkökulmasta valtaapitävien epäluottamus mediaa kohtaan voi heijastua negatiivisesti julkiseen keskusteluun ja sen moniarvoisuuteen. Toimittajien haastatteluissa esittämät ajatukset tiedonsaannin vaikeutumisesta tukevat tätä näkemystä.

Yhteiskunnallinen tehtävä – nyt ja tulevaisuudessa?

Kuten edellä on kuvattu, politiikan journalismin yhteiskunnallisen tehtävän toteutumiseen liittyy 2000-luvulla runsaasti haasteita. Näkökulmasta riippuen haasteet näyttäytyvät kuitenkin hyvin erilaisina, sillä politiikan journalismin sisältöihin vaikuttavat monet toisistaan riippumattomat yhteiskunnalliset virtaukset. Poliitiikan journalismia tehdään 2000-luvulla suurelta osin samoista lähtökohdista kuin aiemminkin, mutta sekä suomalaisessa mediamaisemassa, poliittisessa toimintaympäristössä että poliittisessa kulttuurissa tapahtuneet muutokset heijastuvat politiikan journalismiin ja sen yhteiskunnalliseen tehtävään.

Mediakentän kaupallistuminen on muuttanut suomalaista journalistista kulttuuria monin tavoin. Taloudelliset paineet, kiire ja teknologian kehitys ovat muokanneet politiikan toimittajien työnkuva, mikä heijastuu myös politiikan journalismiin. Poliitiikalla ei ole enää sellaista itseisarvoa tiedonvälityksen sisäisessä arvohierarkiassa kuin aikaisemmin. Poliitiikan henkilöityminen ja viihteellistyminen sekä aikaisempaa voimakkaampi keskittyminen poliitikkojen yksityiselämän kysymyksiin heijastavat tiedotusvälineiden tarvetta kärjistää, yksinkertaistaa ja popularisoida politiikkaa ostavalle yleisöille. Media tarttuu aikaisempaa voimakkaammin politiikan toimijoiden ja erityisesti yksittäisten poliiti-

tikkojen moraalisiin ja eettisiin väärinkäytöksiin, koska ne kiinnostavat massoja, herättävät voimakkaita tunteita yleisöissä ja samalla myös palvelevat tiedostusvälineiden kaupallisia päämääriä.

Politiikan journalismin painopisteen siirryttyä pois eduskunnasta ja lainsäädäntöprosessista, nousevat politiikan journalismin keskiöön yhä useammin yksittäiset politiikan toimijat. Informaatiomäärän kasvaessa, tiedonvälityksen muuttuessa reaaliaikaisemmaksi sekä toimitusten taloudellisten ja toiminnallisten resurssien pienentyessä toimitukselliset rutiinit vahvistuvat, jolloin tutkivalle journalismille, analyysille ja taustoittamiselle on yhä vähemmän aikaa. Meneillään oleva talouskriisi on vahvistanut näitä trendejä entisestään, sillä harva suomalainen media-talo on välttynyt irtisanomisilta ja lomautuksilta taloudellisten toiminta-edellytysten heikentyessä.

Toisaalta monia politiikan julkisuuden muutokseen liitettyjä piirteitä voidaan selittää myös poliittisessa toimintaympäristössämme ja poliittisessa kulttuurissamme tapahtuneiden muutosten avulla. Suurten poliittisten ideologioiden ja perinteisten ristiriitaulottuvuuksien haalistuessa poliittisen järjestelmämme jännitteet rakentuvat henkilöiden ja mielikuvien ympärille.

Poliittinen toimintaympäristömme kansainvälistyy, käsiteltävät asiat monimutkaistuvat ja politiikan yhteys kansalaisten arkeen ohenee. Samanaikaisesti poliittinen järjestelmämme kääntyy sisäänpäin, hallitukset työskentelevät suljettujen ovien takana ja kontrolloivat lainsäädännöllistä informaatiota aikaisempaa tarkemmin.

Politiikan toimittajien työ perustuu suurelta osin päivittäisiin rutii-neihin. Poliitiikan journalismin raaka-ainetta ovat ensisijaisesti vakiin-tuneiden yhteiskunnallisten toimijoiden aloitteet ja toiminta. Mikäli poliittinen järjestelmä ei tuota median kaipaamia ristiriitoja ja jännitteitä, kääntyy tiedotusvälineiden huomio toisaalle – esimerkiksi juuri henkilö-kysymyksiin ja poliitikkojen yksityiselämään. Painopisteen muutoksen seurauksena politiikan julkisuus laajenee instituutioiden toiminnasta poliitikkojen persooniin ja yksityiselämään. Huomion uudelleen suun-tautuminen puolestaan merkitsee sitä, että politiikan ydintä eli lainsäädäntöprosessia valaistaan aikaisempaa heikommin.

Edellä kuvattua trendiä voimistaa entisestään puolueiden ja poliitikkojen tapa sopeuttaa toimintansa median toimintalogiikkaan. Puolueet järjestävät poliittisia tilaisuuksia, joiden tiedetään vastaavan journalis-

min toimituksellisiin tarpeisiin. Osa poliitikoista avaa julkisuudelle vaa-
tekaappinsa, kertoo avoimesti henkilökohtaisista iloistaan ja suruistaan
sekä hauskuuttaa suurta yleisöä erilaissa tiedotusvälineiden viihteellisissä
formaateissa. Poliitikkojen ja puolueiden näkökulmasta toiminta on
rationaalista, sillä populaarijulkisuus on osoittautunut oivalliseksi apu-
riksi kannatuksen kasvattamisessa. Medialle ja myös politiikan journa-
lismille aikaisempaa monipuolisempi politiikan julkisuus on tarjonnut
runsain mitoin niitä virikkeitä, joita poliittinen järjestelmä ei median
näkökulmasta ole onnistunut tai ole ollut halukas tuottamaan.

Politiikan journalismin yhteiskunnalliseen tehtävään liittyy siis run-
saasti uhkakuvia ja haasteita. Tästä huolimatta tiedotusvälineet tuottavat
2000-luvulla myös runsaasti laadukasta politiikan journalismia. Viime
vuodet ovat osoittaneet, että myös lainsäädännöllinen seuranta kuuluu
olennaisesti politiikan journalismin sisältöihin. Edellä kuvatut kielteiset
trendit eivät siis kerro koko totuutta politiikan journalismin nykytilasta,
mutta ne kuitenkin alleviivaavat niitä haasteita, joita politiikan journa-
lismen yhteiskunnalliseen tehtävään liittyy – nyt ja tulevaisuudessa.

Monet tässä artikkelissa kuvatut yhteiskunnalliset virtaukset tulevat
voimistumaan, ja esimerkiksi kansainvälistyminen tulee kaikella toden-
näköisyydellä jatkumaan. Selvää on, että paluuta vanhaan ei ole. Myös
vakavan politiikan journalismin pitää pystyä jatkossa perustelemaan
olemassaolonsa oikeutus kaupallisilla markkinoilla. Poliitiikan journa-
lismen yhteiskunnallisen tehtävän näkökulmasta suurin haaste liittyykin
siihen, millä tavoin laadukas ja analyttinen journalismi tulevaisuudessa
löytää yleisönsä ja säilyttää arvonsa yleisöjen silmissä alati sirpaloituvilla
mediamarkkinoilla.

- 1 Neveu, Erik (2002), 23–24; Blumler, Jay G. & Gurevitch, Michael, (1995), 50, 55–57
- 2 Poliitiikan toimitusten esimiesten ja poliitiikan toimittajien haastattelut touko-kesäkuussa 2008. Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hanke (jatkossa Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008); ks. myös Aula 1991, 73–77.
- 3 Ks. esim. Salminen, Esko (2006), 269–274.
- 4 EVA 2007, 46–47.
- 5 Tiedostusvälineiden yhteiskunnallisesta tehtävästä ja siihen liittyvistä uhista ks. Nieminen, Hannu, Aslama, Minna & Pantti, Mervi (2005), 3–7; Median ja demokration välinen suhde kriittisen käsityksen mukaan, ks. Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2004), 31–33.
- 6 Mediakriittisiä puheenvuoroja tiedostusvälineiden toiminnasta ovat 2000-luvulla esittäneet esimerkiksi pääministerit Matti Vanhanen ja Paavo Lipponen, keskustan entinen puheenjohtaja Esko Aho sekä tasavallan presidentti Tarja Halonen.
- 7 Jyrkiäinen, Jyrki (2008), 26, 36, 45; Jyrkiäisen laajassa journalistitutkimuksessa tehdyt havainnot journalistisen työn muutoksesta ovat yhteneväiset hanketta varten tehtyjen poliitiikan toimittajien haastattelujen kanssa. Poliitiikan journalismin ja internetin välistä suhdetta tarkastellaan yksityiskohtaisemmin tämän kirjan 5. luvussa ”Mullistaako internet poliitiikan journalismin?”
- 8 Ks. esim. Difitoday.fi 14.3.2009: Toimitukset tutisevat potkujen pelossa. Lomarahoja vaihdetaan vapaiksi. <http://www.digitoday.fi/tyo-ja-ura/2009/03/14/toimitukset-tutisevat-potkujen-pelossa/20096946/66> (luettu 2.7.2009).
- 9 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 10 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 11 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 12 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 13 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 14 Aiheesta lisää ks. esim. Aula, Maria Kaisa (1991); Pernaa, Ville & Railo, Erkkä (2006).
- 15 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 16 Aula, Maria Kaisa (1991), 65–85; ks. myös Jyrkiäinen, Jyrki (2008), 19.
- 17 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 18 Ministerieroista ks. Virkkunen, Henna (2006), 127–158.
- 19 Heino, Laura (2006).
- 20 Ks. Tämän teoksen 2. luku ”Puolitoista vuotta poliitiikan uutisia”.
- 21 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 22 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 23 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 24 Välvirronen, Jari & Kunelius, Risto 2009, 244–247.
- 25 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 26 Median Agenda-Setting -teoria esitettiin ensimmäisen kerran jo 1972: McCombs, Maxwell & Shaw, Donald (1972), 176–187.
- 27 Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (1998); Jyrkiäinen, Jyrki (2008).
- 28 Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2004), 103–104.
- 29 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 30 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 31 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.

- 32 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 33 A-Studio 7.5.2008
- 34 Ks. esim. Tervo ja Päivärinta YLE TV1 3.5.1999; IL 7.5.1999 (pk.);
HS 14.5.1999 (pk.) AL 6.5.1999(pk.).
- 35 PTK 56/2000vp; PTK 60/2000vp.
- 36 HS 28.12.2000.
- 37 Ks. esim. HS 24.5. 2003; IL 19.5.2003; AL 23.5.2003.
- 38 IL 25.5.2007.
- 39 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 40 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 41 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 42 Heino, Laura (2006), 85.
- 43 Ks. esim. Kalela, Jorma (2007), 200–223; Aihetta käsittelevät pamfletissaan myös toimittajat Katja Boxberg ja Taneli Heikka. Boxberg, Katja & Heikka, Taneli 2009.
- 44 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 45 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 46 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 47 Ks. esim Meyer & Hincman 2002, 30.
- 48 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008; Baisnée, Olivier 2004, 109–128.
- 49 Lilleker, Darren G. & Lees-Marshment, Jennifer (2005).
- 50 Lilleker Darren G. & Lees-Marshment, Jennifer (2005).
- 51 McNair, Brian (1995), 114–134.
- 52 McNair, Brian (1995), 114–134.
- 53 Työväenpresidentti kampanjasta ks. Pitkänen 2006. SAK:n mainoksista ks. Mykkänen, Juri (2007).
- 54 McNair, Brian (2001), 132–135.
- 55 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 56 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 57 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 58 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 59 Kantola, Anu (2002), 291.
- 60 HS 31.5.2007: Vanhanen: Hallitusohjelma ei saa kahlita. Pääministerin mukaan päivähoitoudistus ymmärretty väärin.
- 61 Hallitus maan poliittisen elämän tärkein instituutio. Oppositionkin kansanedustajat päästävät ministerit liian helpolla. Matti Wibergin alioikirjoitus, Turun Sanomat 10.6.2009; ks. myös Alho, Arja (2004).

Ville Pitkänen

5. Mullistaako internet politiikan journalismin?

Edeltävässä luvussa politiikan journalismin muutos kytkettiin yhteiskunnalliseen kontekstiinsa tarkastelemalla journalistisessa kulttuurissa, poliittisessa toimintaympäristössä ja poliittisessa kulttuurissa tapahtuneita kehityskulkuja. Näiden kehityskulkujen ohella suomalaista mediamaisemaa on muokannut voimakkaasti myös teknologinen kehitys ja erityisesti internet. Tiedonvälityksen siirtyminen verkkoon on viimeisten vuosikymmenten aikana muuttanut tiedotusvälineiden kilpailuasetelmia ja ansaintalogiikkaa sekä muokannut kansalaisten mediakulutustottumuksia. Internetissä tiedotusvälineiden journalistiset sisällöt nivoutuvat osaksi laajempia palvelusisältöjä, joissa käyttäjien oma aktiivisuus on keskeistä¹.

Tässä luvussa tarkastellaan, millä tavoin internet on muuttanut perinteistä politiikan journalismia politiikan toimittajien näkökulmasta. Internetin vaikutusta politiikan journalismiin tarkastellaan luvussa kolmesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin verkkomedioiden yleistyminen on muuttanut journalistisia työprosesseja, tehnyt tiedonvälityksestä nopeampaa ja reaaliaikaisempaa. Huomiota kiinnitetään siihen, millä tavoin internet on politiikan toimittajien mukaan muuttanut journalistisia käytänteitä ja millä tavoin muutosten voidaan katsoa vaikuttavan politiikan journalismin sisältöihin.

Luvun toinen näkökulma liittyy internetin mahdollistamiin uudensuomalaisiin politiikkaan liittyviin toimituksellisiin sisältöihin. Tiedotusvälineiden ylläpitämät vaalikoneet, keskustelupalstat ja politiikan toimittajien ylläpitämät blogit ovat lisänneet tiedotusvälineiden politiikkaan liittyvää tarjontaa. Uudensuomalaiset sovellutukset ovat tarjonneet politiikan toimittajille uusia ja aikaisempaa interaktiivisempia alustoja politiikan ajankohtaisten teemojen käsittelyyn sekä mahdollistaneet politiikan toimittajien ja yleisöjen välisen vuorovaikutuksen lisääntymisen. Miten politiikan toimittajat suhtautuvat internetin mahdollistamiin uudensuomalaisiin foorumeihin?

Luvun jälkipuoliskolla huomio kiinnitetään yhteiskunnallisen keskustelun uusiin sisällöntuottajiin. Siinä missä perinteisillä medioilla on yleisönsä, voidaan internetin yhteydessä puhua kuluttajista tai käyttäjistä, joiden tekemät valinnat vaikuttavat välittyvän julkisuuden rakentumiseen. Internet onkin avannut niin poliitikoille, kansalaisjärjestöille kuin kansalaisille uudensuomalaisia mahdollisuuksia saada viestinsä läpi tiedotusvälinejulkisuudessa. Hanketta varten haastateltujen toimittajien arkikokemukset antavat viitteitä siitä, että verkon käyttäjien aktiivisuudella voi olla vaikutusta myös politiikan journalismiin sisältöihin. Kenen toimintaa politiikan toimittajat verkossa seuraavat ja millä tavoin verkossa tapahtuva yhteiskunnallinen toiminta suodattuu tiedotusvälinejulkisuuteen?

Verkkomediat ja politiikan journalismin muutos

Suomalaiset tiedotusvälineet lähtivät kehittämään mediasisältöjä verkkoon 1990-luvun puolivälissä. Valtakunnallisista uutismedioista ensimmäisinä toimintansa internetissä käynnistivät *Turun Sanomat*, *Ilta-lehti* ja MTV3 vuonna 1995.² Verkkojulkaisujen määrällistä kehitystä 2000-luvulla kuvaavat Sanomalehtien liiton verkkolehtiluetteloon merkityt sanomalehtien ylläpitämät verkkojulkaisut. Vuoden 2001 alussa Sanomalehtien liiton verkkolehtiluettelossa oli 80 nimikettä, syksyllä 2003 listalla oli 154 nimikettä ja vuoden 2009 alussa peräti 193.³ Tänä päivänä käytännöllisesti katsoen kaikki merkittävät suomalaiset media-toimijat ylläpitävät verkkojulkaisua tai verkkoportaalaa ja osa toimijoista operoi ainoastaan verkossa.⁴

Myös sisällöllisesti verkkomedioiden kehitys on ollut nopeaa. 1990-luvulla ensimmäiset tiedotusvälineiden ylläpitämät verkkojulkaisut heijastelivat voimakkaasti päätuotteen sisältöjä, rakenteita ja työtapoja. Printtipuolella tämä tarkoitti käytännössä paperilehden juttujen julkaisemista verkossa. 2000-luvun alussa tehdyn Journalistiliiton tutkimuksen mukaan sama trendi jatkui vielä 2000-luvun alkuvuosinakin. Vain kolmannes tutkimuksessa mukana olleista lehdistä oli palkannut erillistä työvoimaa verkkojulkaisuihin, ja yli 60 prosentissa lehdistä toimittajien ensisijaisena tehtävänä oli siirtää paperilehden sisältöjä sellaisenaan verkkoon. Verkkojulkaisun päivitystahti seurasi paperilehden julkaisuaikatauluja, ja lähes 70 prosenttia lehdistä päivitti verkkolehteä juuri ennen tai heti paperilehden ilmestymisen jälkeen. Lähes puolella lehdistä oli tosin useita kertoja päivittyvät sähköuutiset, mutta ne koostuivat ensisijaisesti ulkopuolisten uutistoimistojen tuottamista sisällöistä.⁵ 2000-luvun alkupuolella päätuote ja verkkojulkaisu olivat siis kiinteästi yhteydessä toisiinsa, tiedonvälitys oli verkossa yksisuuntaista ja yleisön ja toimitusten vuorovaikutus vähäistä.⁶

Mediakentän rakennemuutos ja tiedonvälityksen siirtyminen verkkoon on kuitenkin nopeasti muuttanut tiedotusvälineiden suhtautumista verkkoviestintään. 2000-luvun edetessä ajatukset ovat siirtyneet verkkolehdestä verkkomedioidiin, verkkopalveluihin ja verkkoportaaluihin, joiden lähtökohtana on tarjota uutisten lisäksi huomattavasti laajalaisempia sisältöjä, joita tuotetaan vain verkkoon ja verkon tarjoamia mahdollisuuksia silmällä pitäen.⁷ Vain tällä tavoin ne pystyvät vakiinnuttamaan asemansa legitiimeinä ja originaaleina uutispalveluina päätuotteiden eli sanomalehden ja televisiouutisten rinnalla⁸.

Toisaalta verkkosivustojen yhtenä tehtävänä on edelleen tuottaa lisäarvoa päätuotteelle. Huomion arvoista onkin, että hankkeen toimitajahaastattelussa puhuttiin edelleen niin sanotusta päätuotteesta, jolla tarkoitettiin sanoma- tai aikakauslehteä tai television osalta televisiossa esitettäviä lähetyksiä. Haastatellut politiikan toimittajat pitivät siis verkkojulkaisua edelleen päätuotteelle alisteisena julkaisukanavana.

Verkkomedioiden suurin kysymysmerkki liittyy tällä hetkellä niiden taloudelliseen kannattavuuteen. Verkkoon tuotetut sisällöt ovat käyttäjille ilmaisia ja verkon mainosmarkkinat ovat edelleen pienet verrattuna perinteisiin medioihin. Verkkotoiminnan saaminen kannattavaksi on osoittautunut erittäin vaikeaksi⁹. Ratkaisuksi ongelmaan on esitetty

esimerkiksi verkkojakelun rajoittamista ja erilaisten mikromaksujen perimistä tiedotusvälineiden netissä julkaistavista sisällöistä. Lähtökoh- ta on kuitenkin ongelmallinen, sillä internetin myötä informaatiosta ja sisällöistä on jopa ylitarjontaa, eikä kuluttajilla ole todellisia kannustimia maksaa palveluista, joita on totuttu käyttämään ilmaiseksi.

Verkkjournalismi onkin pakottanut tiedotusvälineet arvioimaan uudelleen omia toimintatapojaan ja painopistealueitaan. Kuten eräs hanketta varten haastatelluista politiikan toimittajista asian kiteyttää: ”Ja se vähentää tavallisen tai tällaisen vanhanaikaisen uutisen markkina- arvoa, se muuttaa bisnesmallia. Uutinen sinänsä ei ole enää tavaraa, josta maksetaan”¹⁰. Paperisten lehtien kokonaislevikit ovat olleet lasku- suunnassa, ja toimijoiden määrän lisääntyminen sähköisellä puolella on muuttanut kilpailuasetelmia sekä hajauttanut yleisöjä. Meneillään oleva talouskriisi on syventänyt kaupallisten tiedotusvälineiden ahdinkoa entisestään ja monet mediatilat ovat joutuneet irtisanomaan ja lomaut- tamaan henkilöstöään¹¹.

Taloustilanteen heikkeneminen ja verkkokilpailun koveneminen ovat tuoneet turbulenssia myös suomalaiseen viestintäpoliittiseen kes- kusteluun. Kaupalliset mediatoimijat ovat kritisoineet erityisesti Yleis- radion aktiivista verkkostrategiaa. Kriitikoiden mukaan Ylen kehittämät verkkopalvelut heikentävät alueellisten ja paikallisten mediatoimijoiden kilpailutilannetta ja kaventavat viestinnän moniarvoisuutta syrjäyttä- mällä vaihtoehtoiset tiedonlähteet markkinoilta.¹² ”Ylen tarjoama julki- nen palvelu tarvitsee ehdottomasti yksiselitteisen määritelmän. Muuten yhtiö voi jatkaa epämääräisesti määriteltyä laajentumispolitiikkaansa, jolla se yrittää tulla riippumattomien tiedotusvälineiden tontille,” kir- joitti puolestaan *Helsingin Sanomat* pääkirjoituksessaan.¹³ Kaupallisten mediatoimijoiden puheenvuorot kertovat ennen kaikkea tiedotusväline- kenttää ravisuttavasta rakennemuutoksesta, jossa erityisesti sanomaleh- tien perinteinen ansaintalogiikka on koetuksella.

Myös hankkeen haastattelemat politiikan toimittajat liittivät uutiskil- pailun kovenemiseen uhkakuvia, joskin huolenaiheet olivat suorittavassa portaassa huomattavasti käytännönläheisempiä. Haastattelujen mukaan kenties merkittävin internetin mukanaan tuoma muutos liittyy tiedon- välityksen nopeutumiseen ja uutiskilpailun kovenemiseen. Tiedotus- välineet kilpailevat siitä, kuka ehtii julkaista uutisen ensimmäisenä verk- kosivuillaan ja haastatteluissa puhuttiin jopa uutisten kellottamisesta.

Kuten eräs toimittaja asian ilmaisi: ”Se saattaa olla ihan sekuntipeliä tällä hetkellä.” Haastateltavien mukaan sanomalehti ei pysty missään oloissa vastaamaan verkkotiedonvälityksen nopeuteen, ja verkon rinnalla jopa televisio vaikuttaa hitaalta välineeltä.¹⁴

Tiedotusvälineiden verkkosivustot ovatkin alkaneet muistuttaa enemmän ja enemmän eräänlaisia uutispalveluita, joiden uutissisältöjä päivitetään lähes reaaliaikaisesti. Tiedonvälitys on verkossa muuttunut jatkuvasti käynnissä olevaksi prosessiksi ja verkossa julkaistua uutista saatetaan päivittää päivän aikana parhaimmillaan kymmeniä, jopa satoja kertoja¹⁵. Näin verkossa julkaistava uutisjuttu on usein monivaiheisen prosessin tulos.

Haastateltujen politiikan toimittajien mukaan nopeudesta on tullut verkossa jo liikaakin itsetarkoitus, sillä tiedonvälityksen nopeutuminen voi olla ristiriidassa journalistisen laadun kanssa. Paine julkistaa varmentamatonta tietoa lisääntyy ja verkossa myös uutiskynnys on alhaisempi kuin niin sanotussa päätuotteessa. Erään haastatellun mukaan verkossa julkaistaan jatkuvasti uutisia, jotka eivät missään olosuhteissa ylittäisi uutiskynnystä päätuotteessa.¹⁶

Useiden verkkosivustojen uutisaiheiden seuranta paljastaakin, että verkossa uutiskynnys on alhaisempi kuin päätuotteessa. Käytännön esimerkit myös osoittavat, että verkossa toimittajat arvottavat politiikan uutisia sijoittamalla niitä eri osastoihin uutisten oletetun vakavuuden ja tärkeyden perusteella. Hyvä esimerkki tästä saatiin maaliskuun lopulla 2009, kun *7 päivää* -lehti kertoi pääministeri Matti Vanhasen lähettäneen vihjailevia sähköposteja nuorelle naiselle. Vain harva verkkojulkaisu jatkoi uutista välittömästi *7 päivää* -lehden julkaistua sen, mutta esimerkiksi MTV3:n verkkoportaalissa ensimmäinen aihetta käsitellyt uutinen sijoitettiin viihdeuutisten puolelle. Tällä tavoin MTV3.fi saattoi käsitellä aihetta, mutta uutisen sijoittelu viestitti, ettei sitä pidetty toimituksessa vakavasti otettavana politiikan aiheena. Kun pääministeri sitten ilmoitti pitävänsä aiheesta tiedotustilaisuuden, sähköpostiviestit muuttuivatkin osaksi vakavampaa politiikan journalismia ja aihe nousi otsikoihin useimmilla suomalaisilla uutissivustoilla. MTV3:n verkkosivuilla aihetta käsittelevä uutisjuttu nostettiin viihdepuolelta kotimaan osastolle ja myöhemmin samasta jutusta tuli myös illan uutislähetysten pääaihe.¹⁷

Edellä mainitun kaltainen käytäntö on varsin tyyppilinen ainakin osalle tiedotusvälineiden nettiportaaleista. Poliitiikkaa tai poliitikkoja sivuavat aiheet, jotka eivät täytä perinteisen politiikan journalismin uutiskriteerejä, käsitellään internetissä viihteellisemmällä palstoilla. Näin politiikan journalismi pitää ainakin näennäisesti kiinni korkeista standardeistaan, mutta ihmisten tirkistelynhalua kiihottava aihe tulee kuitenkin käsiteltyä. Verkkotoimitusten tapa siirtää kevyitä tai perinteisen politiikan journalismin näkökulmasta arveluttavia aiheita viihdepalstoille kenties ylläpitää niin sanotun viihteellisen politiikan julkisuuden ja vakavan politiikan journalismin raja-aitoja, mutta kansalaisille näyttävä poliitiikan julkisuuden näkökulmasta on samantekevää millä palstoilla uutiset julkaistaan.

Verkossa myös uutisten otsikointi on haastateltujen toimittajien mukaan ”räyhäkkäämpää” kuin päätuotteessa.¹⁸ Verkkotutkimuksissa kirjoitettiin jo 1990-luvulla niin sanotusta huomiotaloudesta, jossa verkon informaatiotulvan keskellä kaikkein tärkeimmäksi resurssiksi muodostuu kyky saavuttaa ihmisten huomio.¹⁹ Verkon uutisotsikoissa poliittinen debatti muuttuukin herkästi tunnepitoiseksi riitelyksi, kun poliitikkojen tunneskaalat nousevat näyttämään pääosaa uutisotsikoissa puolueiden ja poliitikkojen milloin hikeentyessä, milloin ärsyyntyessä kilpailijoiden sanomisista ja tekemisistä. Sama trendi on toki ollut nähtävissä myös sanomalehti ja broadcast-medioiden uutisoinnissa jo 1990-luvulta lähtien, mutta verkossa suuntaus on vain vahvistunut. Räväkempi otsikointi ja verkon alhaisempi uutiskynnys ovat seurausta kiristyvästä uutiskilpailusta ja tarpeesta voittaa ihmisten huomio hinnalla millä hyvänsä. Erityisesti niin sanotut uutistiedon seulontaan erikoistuneet sivustot²⁰, jotka kokoavat ja ryhmittelevät tiedotusvälineiden tuottamia uutisia aihepiireittäin käyttäjien haluamalla tavalla, voivat saada toimittajat otsikoimaan uutisia mitä mielikuvituksellisimmilla tavoilla.

Haastateltavien mukaan verkon myötä myös journalistinen lainaamiskulttuuri on muuttunut. Verkossa uutiset kiertävät nopeammin välineestä toiseen ja kynns lainata muilta välineiltä on pieni. Yhä useammin verkossa julkaistut uutisjutut alkavat maininnalla tahosta, joka ehti julkaista uutisen ensimmäisenä. Erään haastateltavan mukaan verkossa on syntynyt eräänlainen matkimisen kehä, jossa pannaan yhä useammin sitaatteina kierto muiden välineiden juttuja.²¹ Haastatteluissa esitettyjen näkemysten pohjalta onkin aiheellista pohtia, onko tiedonvälityksen

nopeutuminen verkossa kiihdyttänyt myös politiikkaan liittyvien julkisten kohujen eskaloitumista. Uutisjutut kiertävät välineestä toiseen yhä nopeammin, ja kaikki saatavilla oleva tieto on toimitusten hallussa lähes reaaliaikaisesti. Näin ollen myös jatkojuttuja ja näkökulmia voidaan kehittää aikaisempaa nopeammissa sykleissä.

Muutos on ollut merkittävä erityisesti sanomalehdille, joiden uutistoiminta perustui vielä viisitoista vuotta sitten vuorokausirytmiiin. Viime aikojen poliittiset kohut ovat osoittaneet, miten uutistapahtumat saattavat yhden päivän aikana kehittyä useisiin eri suuntiin, kun asian käsittelyyn osallistuu välillisesti koko suomalainen mediakenttä. Tuoreimpia esimerkkejä tällaisista poliittisista tapahtumasarjoista ovat vuosien 2008 ja 2009 vaalirahoituskohut sekä ulkoministeri Ilkka Kanervan eroon johtanut tekstiviestikohu.

Toinen verkkojournalismin mukanaan tuoma muutostrendi liittyy toimittajien mahdollisuuksiin seurata yleisöjen kiinnostuksen kohteita ja lukutottumuksia lähes reaaliaikaisesti. Toimittajat näkevät, mitkä uutisjutut ovat luetuimpia, ja keskustelupalstojen kautta he voivat seurata millaiset aiheet herättävät runsasta mielipiteenvaihtoa. Keskustelupalstoilla käydyt keskustelut kertovat toimittajille, mitkä yhteiskunnalliset teemat herättävät yleisöjen mielenkiinnon. Tämä tieto saattaa puolestaan ohjata tiedotusvälineen uutisvalintoja, kuten eräs hanketta varten haastateltu politiikan toimittaja asian ilmaisi:

”– ja kyllähän me koetamme sitten kanssa, että asiat, jotka herättävät valtavasti keskustelua, niin lehteenkin saatetaan nostaa sitä keskustelua ihan vain sen takia, että silloin se on kiinnostanut ihmisiä.”²²

Vuorovaikutuksen lisääntymistä yleisöjen ja toimitusten välillä pidetään yleisesti myönteisenä kehityspiirteenä, mutta toisaalta osa toimittajista liitti kehitykseen myös kielteisiä piirteitä. Toimittajien mukaan verkossa luetuimpia politiikkaan liittyviä juttuja ovat kevyet, viihteelliset tai skandaalinkäryiset uutiset. Esimerkiksi poliitikkojen yksityiselämään liittyvillä uutisilla on poikkeuksetta enemmän lukijoita kuin vaikkapa valtion budjettiin liittyvillä uutisilla. Osa haastatelluista toimittajista epäili, että verkon erilainen uutiskriteeristö voi heijastua myös päätuotteen uutisvalintoihin. Kaupallisten ja kilpailullisten paineiden johdosta

kynnys siirtää ihmisten verkossa suosimia kevyempiä uutisaiheita päätuotteeseen madaltuu. Eräs haastatelluista kuvaa prosessia seuraavasti:

”– – voidaan panna vähän kevyempää aineistoa tuonne nettiin, ja sitten sitä huomaa, että sitä ruvetaan siellä lukemaan, ne ovat kaikkein seuratuimpia, niin seuraava vaihe on sitten panna se siihen päätuotteeseen. Elikkä se tulee tuolta läpi, suodattuu ja tulee pikku hiljaa ja valtaa lisää tilaa kanssa.”²³

Lisäksi uutiset vanhenevat internetin aikakaudella aikaisempaa nopeammin, ja myös tämä heijastuu päätuotteeseen. Haastateltavien mukaan niin sanottu skuuppi säästetään lehteen tai television uutislähetkseen ainoastaan silloin, kun voidaan olla varmoja, ettei kilpailijoilla ole mahdollisuutta päästä käsiksi samoihin tietoihin. Toimittajien mukaan sanomalehden ja jossain määrin myös television uutislähetkksen luonne muuttuu, kun niiden viestinnällisen tehtävän painopiste siirtyy uutisvälityksestä uutistapahtumien kontekstualisointiin ja analysointiin.

Haastatteluissa korostettiin, että verkkojulkaisut ovat itsenäisiä palveluita, eivätkä ne pyri olemaan kopio päätuotteesta. Päätuotteen lisäarvo syntyy verkkoaikakaudella uutisaiheiden syventämisestä eli aineistoista, jotka houkuttelevat yleisöjä myös sanomalehtien ja televisiouutisten ääreen. Poliitiikan journalismissa tämä tarkoittaa vaikeaselkoisten poliittisten prosessien avaamista ymmärrettävämpään muotoon. Haastatteluissa toistui ajatus siitä, että verkon myötä päätuotteen sisällöistä tulee aikaisempaa analyttisempia ja taustoittavampia.²⁴ Näin ajateltuna työnjako verkkomedioiden ja perinteisten välineiden välillä siis rikastuttaa ja monipuolistaa tiedonvälitystä.

Luottamus verkkojournalismin ja perinteisen journalismin toimivaan symbioosiin toistui haastatteluissa ainakin periaatteellisella tasolla. Toimittajien antamat käytännön esimerkit kuitenkin paljastivat, että kehitykseen liittyy journalistisen työn näkökulmasta myös ongelmia. Verkkotoimittaminen on lisännyt kiirettä uutistoimituksissa, joten aikaa syventää uutisjuttuja saattaa tosiasiallisesti olla jopa aikaisempaa vähemmän. Ajatus asioihin nopeasti reagoivasta verkkojulkaisusta ja aikaisempaa syvällisemmästä päätuotteesta voi käytännössä olla vaikeasti saavutettava yhtälö, kuten haastatellun toimittajan pohdiskelu paljastaa:

”– – jos jotakin tapahtuu eduskunnassa, on jokin info tai jotain muuta dramaattista tai vähemmän dramaattista, niin sen jälkeen näin perinteisen mallin mukaan lehtitoimittaja on voinut rauhassa kerätä sen tapahtuman jälkeen vielä materiaalia, haastatella ihmisiä, monia ihmisiä, ja muodostaa parempaa kokonaiskuvaa ja tasapainoisempaa juttua, mutta nyt esimerkiksi täytyy tehdä se valinta, että lähetänpö heti jotakin juttua. Jos ryhdyn tekemään heti jotakin juttua, niin silloin jäävät ne lisähaastattelut tekemättä. – – niin silloin tietysti se lehtijuttu jää ohuemmaksi, koska se toiminnan fokus täytyy silloin siirtää siihen verkon palvelemiseen.”²⁵

Usein on myös niin, että sisältöjen tuottaminen verkkoon merkitsee journalisteille uudenlaisia ammattitaitovaatimuksia. Verkon uudet viestinnälliset mahdollisuudet ovat laajentaneet eri välineiden julkaisu-repertuaaria, eivätkä tiedotusvälineet ole enää sidottuja perinteiseen julkaisuformaattiinsa. Sähköiset välineet pystyvät hyödyntämään verkossa kirjallista ilmaisua, johon niillä ei aikaisemmin ollut välinettä television teksti-tv:tä lukuun ottamatta. Verkko tarjoaa sähköisille medioille myös uuden julkaisukanavan omalle päätuotteelle eli visuaaliselle aineistolle. Sanomalehdistölle verkko merkitsee mahdollisuutta hyödyntää ääntä ja liikkuvaa kuvaa esityksissään ja esimerkiksi hallituksen tiedotustilaisuudesta voi löytyä tänä päivänä video yhtä hyvin sanomalehden kuin televisionkin verkkoportaalista.

Uudet työprosessit merkitsevät kuitenkin haastateltavien mukaan kiireen lisääntymistä ja jopa työilmapiirin kiristymistä toimituksissa. Haastateltujen toimittajien näkemykset verkon mukanaan tuomista ammatillisista haasteista saa tukea vuonna 2008 julkaistun journalisteille suunnatusta kyselytutkimuksesta. Tutkimuksen mukaan toimittajilta vaadittavat ammattitaitovaatimukset ovat muuttuneet olennaisella tavalla ja esimerkiksi verkkojulkaiseminen, uudet tiedonhankintamenetelmät sekä verkkoympäristössä vaadittava moniosaaminen, eli kyky tuottaa informaatiota erilaisille alustoille, nousivat toistuvasti esille toimittajien arvioidessa työhönsä liittyvistä haasteista.²⁶ 2000-luvulla toimittajien täytyy pystyä työskentelemään niin tekstien, kuvien, äänen kuin videonkin kanssa.

Toisaalta verkon hyödyntämiseen liittyy myös tiettyjä välinekohtaisia eroja. Sanomalehdistöllä ei ole samanlaisia valmiuksia tuottaa multi-

mediaalisiä sisältöjä verkkoon kuin televisiolla. Siinä missä televisiokanavat pystyvät levittämään lähes kaiken visuaalisen aineistonsa verkossa, kuvaili eräs hanketta varten haastatelluista toimittajista edustamansa sanomalehden videotarjontaa amatöörimäiseksi. Haastatellun mukaan sanomalehdillä ei ole valmiuksia kilpailla internetin videotarjonnassa television kanssa. Toimittajan mukaan videoita hyödynnetäänkin heidän politiikan journalismissaan ainoastaan silloin, kun niillä koetaan olevan todellista lisäarvoa uutistapahtuman kannalta.²⁷

Vierailu suomalaisten sanomalehtien internetsivustojen videoosioissa vahvistaa toimittajan arvion siitä, että videotoiminta on politiikan journalismin osalta jäänyt sanomalehtien verkkosivuilla varsin pienimuotoiseksi. Yleisesti ottaen verkkosivustojen videotarjonta on painottunut viihteeseen.²⁸ Haastatellun sanomalehtitoimittajan mukaan verkkosivuille ladatut poliitikkojen rutiinihaastattelut eivät ole heidän verkkojournalisminsa näkökulmasta mielekkäitä, sillä niiden uutisoinnille tuottama lisäarvo on vähäistä. Toimittajan mukaan poliitikkojen monologit eivät yksinkertaisesti kiinnosta yleisöjä riittävästi.²⁹

Politiikan journalismin osalta videoiden täytyy siis tarjota aidosti jotain sellaista, mitä kirjallisella ilmaisulla ei tavoiteta. Kun esimerkiksi SDP:n kansanedustaja Jukka Gustafsson vihjasi eduskunnan kyselytunnilla kesäkuussa 2009 pääministeri Matti Vanhasen puhuneen eduskunnalle muunneltua totuutta keskustan saamasta puoluerahoituksesta, saattoi kyseisen videon katsoa televisiokanavien nettiportaalien lisäksi myös *Helsingin Sanomien* verkkosivustolta³⁰. Videon tuottamana lisäarvona voidaan pitää katsojille avautuvaa autenttista näkymää Gustafssonin ja pääministeri Vanhasen sananvaihtoon. Toisaalta valintaa perusteli varmasti myös aiheen ajankohtaisuus ja yleinen uutisarvo, syytettiinhän videolla pääministeriä epäsuorasti valehtelemisesta.

Vaikkakin internet oli siis toimittajien näkökulmasta merkintynyt uudenlaisia ammatillisia vaatimuksia, niin toisaalta haastatellut toimittajat kokivat internetin myös helpottaneen toimittajien työtä erityisesti tiedonhankinnan näkökulmasta. Haastateltujen toimittajien mukaan niin sanotun taustatiedon hankkiminen ja virallisten asiakirjojen lukeminen on muuttunut internetin myötä huomattavasti helpommaksi. Parhaassa tapauksessa internet myös parantaa journalistista laatua, kun pääsy alkuperäislähteille on helpottunut ja nopeutunut.³¹

Yleisesti ottaen politiikan toimittajien haastattelut kertovat niistä lukuisista haasteista, joita verkkojournalismiin liittyy journalistien ammatillisesta näkökulmasta. Verkkojournalismiin liittyvät kehitystrendit, erityisesti vaatimukset nopeudesta, haastavat monia perinteisiä journalistisia arvoja ja perinteisen politiikan journalismin työskentelytapoja. Samankaltaiset paineet heijastuvat journalismiin yleisemminkin, mutta politiikan journalismin näkökulmasta tilannetta voidaan pitää erityisen haastavana. Kansainvälistymiskehityksen myötä poliittinen todellisuutemme on monimutkaistunut ja politiikan substanssikysymysten käsittely vaatii politiikan toimittajilta aikaisempaa syvällisempää perehtymistä ja sektorikohtaista asiantuntemusta. Kilpailun koventuessa ja tiedonvälityksen siirtyessä verkkoon vaarana kuitenkin on, että yhteiskunnalliseen journalismiin käytettävät resurssit päinvastoin pienenevät, journalismi seurailee yhä selvemmin yleisöjen mieltymyksiä ja kiire puolestaan heikentää toimittajien mahdollisuuksia perehtyä käsiteltäviin aiheisiin.

Uusia sisältöjä ja lisääntyvää vuorovaikutusta

Internetin myötä journalistiset työprosessit ovat muutoksessa. Yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta kenties merkittävin internetin tiedonvälitykseen mukanaan tuoma muutos liittyy kuitenkin yleisöjen ja toimitusten välisen vuorovaikutuksen lisääntymiseen ja yleisöjen kasvaneeseen aktiivisuuteen. Sivustojen vuorovaikutukselliset sisällöt, sivustojen personointimahdollisuudet sekä sivustojen linkitys muuttavat passiiviset yleisöt aktiivisiksi toimijoiksi.³²

Vuorovaikutuksellisilla sisällöillä viitataan elementteihin, jotka lisäävät vuorovaikutusta sekä käyttäjien kesken että yleisön ja toimitusten välillä. Poliitiikan journalismin osalta tämä tarkoittaa kansalaisten parantuneita mahdollisuuksia osallistua politiikan uutisaiheita koskeviin keskusteluihin tiedotusvälineiden ylläpitämissä blogeissa ja keskustelupalstoilla sekä kertoa mielipiteensä ajankohtaisiin aiheisiin verkkogallupeissa. Toimitusten ja kansalaisten vuorovaikutusta ovat lisänneet myös parantuneet mahdollisuudet antaa toimituksille palautetta esimerkiksi sähköpostitse tai muita sähköisiä palautekanavia pitkin³³.

Personoinnilla tarkoitetaan sivuston käyttäjän mahdollisuutta valikoida sisältöjä erilaisten suodattimien tai uutisten tilauspalvelujen avulla.³⁴

Politiikan aiheista kiinnostunut kansalainen voi halutessaan keskittää huomionsa pelkästään politiikan uutisiin ja suodattaa viihteellisemmät sisällöt kokonaan ulos uutistarjonnastaan. Toisaalta yhtälö toimii myös toisin päin eli internetissä poliittisesti passiivisemmat kuluttajat voivat rajata pois uutistarjonnasta kaiken yhteiskunnallisen sisällön.

Myös hyperlinkitys aikaisempiin uutisjuttuihin, yksittäisten kansalaisten tai virallisten tahojen blogeihin ja kotisivuille on monipuolistanut tiedonvälitystä. Yhä useammin esimerkiksi ajankohtaista lainsäädäntöhanketta käsittelevän uutisen yhteyteen on liitetty linkit tiedotusvälineen aiheesta aikaisemmin julkaisemiin uutisiin tai vastaavasti aiheen kannalta relevanttiin ulkoiseen lähteeseen, kuten eduskunnan internetsivuilla julkaistuun alkuperäisdokumenttiin. Näin toimittaja tarjoaa lukijalle mahdollisuuden perehtyä myös prosessin aikaisempiin vaiheisiin ja yksityiskohtiin, jolloin käsiteltävästä aiheesta välittyä huomattavasti monipuolisempaa informaatiota.

Erilaisia toimintatapoja ja sovellutuksia on omaksuttu eri medioissa eri tahtia, mutta kehityssuunta on ollut kaikkialla sama. Vuosikymmenen lopulla mahdollisuus kommentoida uutisia, osallistua keskusteluihin keskustelupalstoilla ja mahdollisuus lähettää palautetta toimittajille on tiedotusvälineiden verkkosivuilla pikemminkin sääntö kuin poikkeus. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella verkkojulkaisu ja päätuote ovatkin erkaantuneet toisistaan monin tavoin. Verkkosivustot ovat kehittyneet monipuolisemmiksi ja niillä on alettu hyödyntämään internetin tarjoamia yleisön ja toimituksen välisen vuorovaikutuksen lisääviä elementtejä sekä multimedialaisia sisältöjä.³⁵

Internetin myötä myös erilaiset politiikkaan liittyvät verkkogallupit ja kyselyt ovat kasvattaneet suosiotaan. Päivittäin vaihtuvissa gallupeissa kansalaiset saavat reaaliaikaisesti arvioida politiikan asiakysymyksiä tai politiikan toimijoiden edesottamuksia ja saavat tiedotusvälineiden verkkogallupeissa kertoa reaaliaikaisesti kantansa ajankohtaisiin politiikan kysymyksiin. Keväällä 2009 kansalaiset saivat tiedotusvälineiden verkkosivuilla ottaa kantaa esimerkiksi kysymyksiin erilaisista energiamuodoista, Suomen ulkopoliittisesta linjasta tai SDP:n oppositiopolitiikasta. Asiakysymysten lisäksi yleisöt ovat saaneet esimerkiksi osoittaa myötätuntonsa tai moraalisen närkästyksensä esimerkiksi pääministeri Matti Vanhasen tai keväällä 2008 eronneen ulkoministeri Ilkka Kanervan naiskuvioista. Verkkogallupit eivät vertaudu tutkimuksiin vaan pi-

kemminkin viihteeseen, mutta tuovat yhtä kaikki lisää vuorovaikutusta toimitusten ja yleisön välille.

Tiedotusvälineiden ylläpitämällä keskustelupalstoilla kansalaisten poliittisesta passiivisuudesta ei ole jälkeäkään: suosituimmilla verkkosivustoilla politiikkaan liittyviin uutiskeskusteluihin tulee parhaillaan useita satoja kommentteja.³⁶ Aktiivisen kansalaiskeskustelun käänttöpuoli liittyy kuitenkin keskustelun tasoon ja esimerkiksi rasistiset, alatyyliset ja yksityishenkilöitä loukkaavat kirjoitukset ovat pakottaneet tiedotusvälineet laatimaan yhä tiukempia pelisääntöjä omille keskustelupalstoilleen. Tiedotusvälineet joutuvat uhraamaan yhä enemmän resursseja keskustelupalstojensa moderointiin. Keskustelua käydään myös siitä, pitäisikö anonyymisti tapahtuvaa verkkokeskustelua sallia lainkaan.³⁷ Toisaalta lukijoiden käymiä keskusteluja on alettu hyödyntää verkon uutissivuilla laajemminkin ja esimerkiksi YLE:n verkkosivuilla on uutisoitu useasti käyttäjiä puhuttaneista aiheista.³⁸

Kaikkein selvimmin verkkoviestintä on tuonut lisäarvoa politiikan journalismiin vaalien yhteydessä ja tästä hyvänä esimerkkinä toimivat tiedotusvälineiden verkkosivustoillaan ylläpitämät vaalikoneet. Ensimmäinen vaalikone nähtiin suomalaisessa nettiympäristössä jo vuoden 1996 europarlamenttivaalien yhteydessä. YLE:n vaalikone, tai interaktiivinen kysymyskaavake niin kuin vaalikonetta vielä 1996 kutsuttiin, oli peruseriaatteiltaan samankaltainen kuin sen modernimmat seuraajat. Vaalikoneen käyttäjä pääsi vertaamaan ehdokkaiden antamia vastauksia omiin mieltymyksiinsä. Ensimmäiset kahden vaalikoneen vaalit olivat vuoden 1999 europarlamenttivaalit, kun *Helsingin Sanomat* julkaisi verkkosivuillaan oman vaalikoneensa. Todenteolla vaalikoneet löivät itsensä läpi vuoden 2000 kunnallisvaaleissa, joissa vaalikoneita oli peräti 11.³⁹

Vaalikoneiden käyttäjämäärät ovat olleet vuosi vuodelta kasvussa. Puolen miljoonan käyttäjän rajapyykki ylitettiin vuoden 2003 eduskuntavaalien yhteydessä, kun Alma Median useille sanomalehdille, MTV3:lle ja SAK:lle tuottama vaalikone keräsi ennätysmäärän kävijöitä. Vuoden 2003 eduskuntavaaleista lähtien vaalikone on kuulunut myös puolueiden verkkokampanjoinnin vakiorepertuaariin, ja erilaisia vaalikoneita ovat alkaneet tuottaa myös kansalaisjärjestöt.⁴⁰ Vuosikymmenen lopulla suosituimpien vaalikoneiden kävijämäärät lähentelevät valtiollisissa vaaleissa jo miljoonaa.⁴¹

Vaalikoneiden merkitys kansalaisten ehdokasvalinnan näkökulmasta on ollut 2000-luvulla vaihteleva. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa noin 7 prosenttia kaikista äänestäneistä ilmoitti vaalikoneiden vaikuttaneen heidän äänestyspäätökseensä erittäin paljon tai melko paljon.⁴² Myös tuoreemmat tiedotusvälineiden mielipidemittaukset viittaavat siihen, ettei vaalikoneita koeta ehdokasvalinnan kannata merkityksellisinä. Vaalikoneet koettiin hyväksi tavaksi tutustua ehdokkaiden mielipiteisiin, mutta pääasiassa ne kuitenkin miellettiin leikiksi ja viihteeksi⁴³. Yleisesti ottaen internetin asema vaali-informaation lähteenä on kuitenkin vahvistunut kaikissa ikäluokissa.⁴⁴

Tiedotusvälineiden näkökulmasta vaalikoneet ovat toimineet myös erinomaisina uutislähteinä. Vaalikoneita ylläpitävät tiedotusvälineet teettävät lähes poikkeuksetta uutisia ehdokkaiden vaalikoneisiin antamien vastausten pohjalta. Vuosi vuodelta hienostuneemmiksi kehitetyt vaalikoneet tarjoavat toimittajille mahdollisuuden arvioida niin yksittäisten ehdokkaiden kuin puolueidenkin näkökantoja yksittäisiin asiakysymyksiin. Esimerkiksi vuoden 2007 eduskuntavaalien yhteydessä analysoitiin vaalikonevastausten perusteella ehdokkaiden nato-kantoja, suhtautumista ilmastonmuutokseen sekä Turkin EU-jäsenyyteen. Vuoden 2009 eurovaalien yhteydessä ehdokkaiden vaalikonevastausten perusteella hahmoteltiin Eurooppa-politiikkaan liittyviä ristiriitaisuuuksia ja sijoitettiin suomalaisia puolueita erilaisiin ideologisiin nelikenttiin.⁴⁵

Vaalikoneet ovat siis vakiinnuttaneet asemansa osana tiedotusvälineiden vaalitarjontaa, mutta tämän lisäksi mediatoimijat ovat vaalien yhteydessä lanseeranneet verkkoon yleisemminkin uudenlaisia verkkoviestintän mahdollistamia formaatteja. Esimerkiksi kesäkuun 2009 eurovaalien yhteydessä YLE otti verkkosivuillaan käyttöön niin sanotun eurovaalien ”Ykkös-kysymyksen.” Toimitus laati päivittäin noin viikon ajan ennen vaaleja kysymyksen, joka lähetettiin reilulle 20:lle eri alojen asiantuntijalle. Formaatti oli lainattu Yhdysvalloissa suurta suosiota saavuttaneelta politiikkaa käsittelevältä politico.com-sivustolta⁴⁶. Ykköskysymys-sivuston ylläpitäjien mukaan asiantuntijakommentit keräsivät parhaillaan yhtä paljon lukijoita kuin Yle.fi -uutissivuston tärkeimmät uutiset.⁴⁷

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla myös bloggaajat kuuluvat yhä useamman verkkosivuston vakiorepertuaariin. Blogilla tarkoitetaan internetsivustoa, joka koostuu päiväkirjan tavoin päivätyistä, itsenäisistä merkinnöistä. Tyypillisiä piirteitä blogeille ovat henki-

lökohtaisuus, viitattavuus ja vuorovaikutteisuus. Henkilökohtaisuus tarkoittaa käytännössä sitä, että blogimerkinnät on yksilöitävissä ja että kirjoittaja vastaa omasta puheenvuorostaan. Tämä ei poista mahdollisuutta kirjoittaa blogia nimimerkin suojasta. Viitattavuudella tarkoitetaan blogimerkinnän saamaa yksilöllistä pysyvää osoitetta, joka arkistoi tekstin ja mahdollistaa hyperlinkittämisen merkintään. Vuorovaikutteisudella tarkoitetaan ensisijaisesti blogin lukijoille tarjottua mahdollisuutta kommentoida merkintää.⁴⁸

Blogien suosio ja vetovoimaisuus eivät perustu niinkään ainutlaatuisiin teknisiin innovaatioihin vaan lähinnä erilaisten verkolle tyypillisten ominaisuuksien yhteen saattamiseen. Käytännössä kuka tahansa verkkoyhteyden omistava yksityishenkilö voi julkaista omaa blogiaan. Päivittämisen helppous, vuorovaikutteisuus sekä informaation siirrettävyys tekevät blogeista erityisen viestinnän muodon.⁴⁹ Huomion arvoista on myös se, että siinä missä blogit olivat vielä 2000-luvun alussa ensisijaisesti yksityishenkilöiden viestintäkanava, viime vuosina perinteiset mediat ovat integroineet blogit osaksi omaa toimintaansa. Blogialustoja lukijoilleen tarjoavat esimerkiksi verkkolehti *Uusi Suomi*, *Kauppalehti* ja *Aamulehti*.

Myös politiikan toimittajien ylläpitämät blogit ovat yleistyneet 2000-luvulla nopeasti. Poliitiikan toimittajalle blogi voi tarjota uudenlaisen julkaisuväylän käsitellä ajankohtaisia asioita perinteisiä julkaisualustoja vapaammalla tyylillä sekä mahdollisuuden uudenlaiseen vuorovaikutukseen yleisön kanssa. Blogien kohdalla erityisesti vaalit ovat aktivoineet politiikan toimittajia. Vaaliblogeista kenties eniten julkista huomiota on saanut *Helsingin Sanomien* toimittajan Unto Hämäläisen ”Perässähiihtäjä”-blogi. Hämäläinen on pitänyt blogiaan vuoden 2006 presidentinvaalien, kevään 2007 eduskuntavaalien, syksyn 2008 kunnallisvaalien sekä kesäkuun 2009 eurovaalien yhteydessä. Mielenkiintoisena yksityiskohtana voidaan pitää sitä, että Hämäläisen blogissa käytävään keskusteluun on vuosien varrella osallistunut runsaasti myös politiikan toimijoita. Esimerkiksi vuoden 2009 eurovaalien alla blogikeskusteluun osallistui pääministeri Matti Vanhanen.⁵⁰ Vuoden 2006 presidentinvaalien alla omaa blogiaan alkoi kirjoittaa myös MTV3:n politiikan toimituksen esimies Timo Haapala⁵¹ ja vuoden 2007 eduskuntavaalien yhteydessä politiikan toimittajan ylläpitämä blogi löytyi myös Yleltä, *Iltä-Sanomilta* ja *Kauppalehdeltä*.⁵²

Kevään 2007 eduskuntavaalien jälkeen vaaliblogit ovat kuuluneet olennaisella tavalla eri medioiden vaalitarjontaan, mutta edellä mainituista politiikka-aiheisista blogeista ainoastaan MTV3:n politiikan toimituksen esimies Timo Haapala päivittää blogiaan säännöllisesti myös vaalien välillä. Hänen blogimerkintänsä kerää toistuvasti useita satoja kommentteja. Uudempi tulokas politiikan toimittajien blogosfäärissä⁵³ on *Suomen Kuvalehden* politiikan toimituksen syksyllä 2007 aloittama ”Pol-Kom”-blogi, johon kirjoittavat *Suomen Kuvalehden* politiikan toimittajat.

Suomessa politiikan toimittajien ylläpitämien blogien merkitys yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun tai laajemmin ottaen politiikan journalismin näkökulmasta on jäänyt toistaiseksi vähäiseksi. Valtaosa politiikan toimittajien ylläpitämistä blogeista ovat olleet ajallisesti lyhytkestoisia ja niiden lukijakunta on jäänyt verrattain alhaiseksi, ainakin verrattuna perinteisiin tiedotusvälineisiin. Myös haastateltujen politiikan toimittajien keskuudessa suhtautuminen blogeihin oli varsin jakautunut. Osa toimittajista suhtautui ajatukseen toimittajien ylläpitämistä blogeista välinpitämättömästi tai jopa kielteisesti.

”Toimittajien blogit ovat alisteisia niukkoihin resursseihin, että niitä on tehty sen takia, koska niitä on pitänyt tehdä – . Että täältä puuttuu semmoinen ammattitaitoinen, säntillisesti tehty, pysyväksi tarkoitettu, vaikuttamaan pyrkivä, ennen muuta professionaalisesti tehty blogi. Ja useimmat hyvätkin blogit ovat tosiasiassa vain sitten blogeiksi naamioituja kommentteja.”⁵⁴

Erään haastatellun mukaan toimittajien blogeissa juttujen journalistinen taso saattaa jopa laskea verrattuna päätuotteeseen tehtyihin juttuihin:

”Mutta netti on ehkä sillä tavalla, täytyy tunnustaa, että ehkä ambitiotaso on siellä matalampi. Että teet löysemmällä kädellä sitä tekstiä – monestakin syystä: blogithan ylipäättänsä ovat ja netti on vähän semmoinen löysemmän tekstin osasto. Ja sinä teet ne nopeasti. Ja sitten lukijamäärät ovat niin pieniä; että toimittajissa asuu kuitenkin pikkunarsisti ja he eivät halua panostaa sellaiseen välineeseen, jossa ei ole enemmän lukijoita.”⁵⁵

Toisen sanomalehdessä työskentelevän politiikan toimittajan mukaan blogi ei toisi hänen työhönsä lisäarvoa, sillä sanomalehtien kommenttipalstat ja kolumnit tarjoavat jo entuudestaan foorumin omalla nimellä tehtyyn analyysiin. Samankaltaisia epäilyksiä on tullut esille myös muiden maiden journalistitutkimuksissa. Brittiläisen tutkimuksen mukaan paikalliset toimittajat ovat kyseenalaistaneet perinteisen kolumnin ja blogin eron. Tutkimuksen mukaan blogeihin kriittisesti suhtautuvat toimittajat pitivät toissijaisena sitä, julkaistaanko toimittajan teksti verkossa vai paperilehdessä.⁵⁶

Toisaalta blogeista oli myös myönteisiä kokemuksia ja vaikuttaisi siltä, että pääsääntöisesti toimittajat, jotka ovat itse pitäneet blogia, suhtautuvat niihin myönteisimmin.⁵⁷ Parhaassa tapauksessa toimittajan blogin mahdollistama vuorovaikutus yleisön kanssa voi tarjota jopa käyttökelpoisia uutisvihjeitä toimittajalle.

”Sekin on muuten aika hauskaa, että sieltä löytää jatkojalostettavaa yllättävän paljon. Siellä kommentoivat semmoiset, jotka osa näyttää tietävän erittäin hyvin, mistä on kysymys, niin niitä kannattaa lukea. – – jatkoin uutisiin myös jollakin jutulla, joka tuli ihan tuolta blogikommentin kautta. Että minä tajusin sitten tietenkin selvittää ja soittaa, että onko tämä näin, ja paljastui, että on.”⁵⁸

Verkko on siis mahdollistanut politiikan toimittajille uusia julkaisukanavia ja lisännyt vuorovaikutusta yleisön kanssa, mutta toistaiseksi verkon mahdollistamat uudet vuorovaikutukselliset alustat eivät ole tuoneet politiikan journalismiin sisältöihin merkittäviä muutoksia. Toimittajien suhtautuminen blogeihin oli varovaisen myönteistä, mutta enemmistö haastateltavista piti niiden journalistista merkitystä melko vähäisenä.

Vaikka toistaiseksi niin sanotut pääjulkaisukanavat eli lehdet ja televisio ovat säilyttäneet asemansa politiikan journalismin päävälineinä ja internetin vaikutus perinteisiin politiikan journalistisiin sisältöihin on ollut pieni, on verkossa tapahtuva kehitys ollut 2000-luvulla verrattain nopeaa. Uusia innovaatioita kokeillaan ja omaksutaan toimituksissa kiihtyvää vauhtia. Vaalikoneet, toimittajien blogit ja muut uudet sovellukset ovat tuoneet politiikan julkisuuteen runsaasti uusia sisältöjä, joilla politiikka tuodaan yhä lähemmäksi kansalaista. 2000-luvun nopea kehitys viittaa siihen, että tulevaisuudessa uudenlaisia toimintatapoja omak-

sutaan kenties aikaisempaa ennakkoluulottomammin ja samalla myös yleisöjen ja toimitusten vuorovaikutus entisestään lisääntyy. Toimittajien ylläpitämät blogit, verkossa käydyt keskustelut sekä uutisten saamat klikkaukset tiedotusvälineiden verkkosivuilla lisäävät yleisöjen ja toimitusten välistä vuorovaikutusta. Verkon käyttäjät ainakin välillisesti vaikuttavat siihen, mitkä asiat ja aiheet nähdään uutisarvoisina, ketkä pääsevät osallistumaan julkiseen keskusteluun ja miten uutisia kehystetään⁵⁹.

Poliitikot siirtyvät verkkoon, toimittajat seuraavat perässä

Siinä missä internet on mahdollistanut toimittajille uudenlaisia julkaisukanavia, tarjoaa internet ilmaisen julkaisukanavan myös muille yhteiskunnallisille toimijoille. Toinen puoli verkon ja politiikan journalismin välisessä suhteessa ovatkin verkon käyttäjien tuottamat sisällöt. Internet on parantanut ihmisten mahdollisuuksia osallistua ajankohtaiseen keskusteluun ja madaltanut viestintään liittyviä kustannuksia niin tavallisilta kansalaisilta kuin monilta yhteiskunnallisilta toimijoiltakin. Tämä viestinnällinen muutos heijastuu myös politiikan journalismiin. Poliitiikan journalismin näkökulmasta verkkoon tuotetut sisällöt muuttuvat kiinnostaviksi, kun kiinnitetään huomiota perinteisen journalismin ja käyttäjien tuottamien sisältöjen vuorovaikutussuhteisiin.

Erilaiset sosiaaliset mediat ja sovellukset yleistyvät jatkuvasti, mutta selkeimpänä esimerkkinä internetin uudesta viestinnällisestä luonteesta toimivat jälleen blogit. Blogien tosiasiallista vaikuttavuutta yhteiskunnalliseen keskusteluun on tutkittu erityisesti Yhdysvalloissa. Tutkimusten mukaan blogeilla on vaikutusta yhteiskunnalliseen keskusteluun, tiedotusvälinejulkisuuteen, politiikkaan ja jopa politiikan sisältöihin, huolimatta siitä, että suosituimmatkaan blogit eivät saavuta lähimainkaan yhtä suuria kävijämääriä kuin perinteisten medioiden uutisportaalit. Keskeinen tekijä tämän kehityksen taustalla liittyy valtavirtamedian ja niin sanottujen ”eliittiblogien” vuorovaikutukseen. Eliittiblogeilla tarkoitetaan blogeja, jotka tosiasiallisesti dominoivat blogimaailmassa ainakin kävijämäärillä mitattuna. Näihin blogeihin myös muut blogikirjoittajat useimmiten linkittävät ja näitä blogeja lukevat myös poliitikot ja toimittajat.⁶⁰

Blogit ja median ylläpitämä valtavirtajulkisuus kohtaavatkin toisensa yhä useammin. Blogi voi paitsi toimia uutena julkaisualustana politiikan

toimittajalle, se tarjoaa uuden väylän valtajulkisuuteen myös poliitikoille, eturyhmille, kansalaisjärjestöille tai kansalaisille. Blogien merkittävyys ei perustu niinkään niiden keräämiin kävijämääriin vaan mahdollisuuteen nostaa uusia aiheita tiedotusvälineiden ylläpitämään julkisuuteen. Millä tavoin blogien ja perinteisten medioiden välinen vuorovaikutus sitten toimii suomalaisessa politiikan journalismissa? Taulukoissa 19, 20 ja 21 on tarkasteltu blogien ja valtavirtajulkisuuden leikkaamista sanomalehdistön toimituksellisissa aineistoissa. Aineistohaut on tehty sanomalehtien sähköisistä arkistoista.

Taulukko 19.

SANAN 'BLOG' ESIINTYMINEN HELSINGIN SANOMIEN, AAMULEHDEN, TURUN SANOMIEN, ILTA-SANOMIEN JA ILTALEHDEN TOIMITUKSELLISISSA AINEISTOISSA

	HS	AL	TS	IS	IL
2002	0	0	0	0	0
2003	0	0	0	4	0
2004	6	2	5	2	4
2005	60	71	19	27	25
2006	202	209	84	110	68
2007	388	235	198	178	149
2008	386	341	244	227	247
Yhteensä	1042	858	550	548	493

Kuten taulukko 19 osoittaa, blogien saama huomio valtavirtajulkisuudessa on kasvanut erityisesti viimeisten kolmen vuoden aika merkittävästi. Merkille pantavaa on, että suurin osa sanan 'blog' sisältävistä lehtijutuista ei sinänsä käsittele blogeja vaan käyttää yksittäistä blogia lähteenä. Samanaikaisesti kun blogien ja bloggaajien määrä on lisääntynyt verkossa, ovat myös toimittajat alkaneet lukea yhä tiiviimmin blogeja ja tämän myötä niistä kirjoitetaan yhä useammin myös tiedotusvälinejulkisuudessa. Blogit siis nostavat uusia sisältöjä julkisuuteen tai ainakin ne toimivat toimittajille uusina lähteinä.

Taulukko 20.

VUONNA 2008 JULKAISTUT LEHTIJUTUT, JOIDEN AIHEPIIRI LIITTYY
POLIITIKKOIHIN TAI POLIITIIKKAAN JA JOISSA MAINITAAN SANA 'BLOG'

	HS	AL	TS	IS	IL
2008	107/386	120/341	63/244	84/227	60/247

Taulukko 21.

VUONNA 2008 JULKAISTUT LEHTIJUTUT, JOISSA ON LAINATTU POLIITIKON BLOGIA

	HS	AL	TS	IS	IL
2008	72/107	60/120	23/63	70/84	45/60

Kuten taulukko 20 osoittaa, vuonna 2008 politiikkaan liittyvät jutut muodostavat lehdestä riippuen noin neljänneksen kaikista blogeihin liittyvistä jutuista, mitä voidaan pitää merkittävänä määränä. Poliitiikkaan liittyvät aiheet muodostavat siis melko suuren osan lehtien blogeihin liittyvistä toimituksellisista sisällöistä. Taulukko 21 puolestaan osoittaa, että politiikkaan liittyvistä jutuista suuri osa on lainauksia poliitikkojen blogeista. Blogit ovat siis toimineet uutena julkaisukanavana erityisesti poliitikoille. Poliitiikan toimittajien näkökulmasta blogit ovat merkinneet uutta ja kenties aikaisempaa vaivattomampaa tapaa hankkia tietoa poliitikkojen mielipiteistä. Informaatiovirta verkosta tiedotusvälinejulkisuuteen noudattaa politiikan journalismin perinteisiä käytäntöjä. Poliitiikan journalismin kiinnostus kohdistuu ensisijaisesti kansanedustajiin ja ministereihin. Suomalaisille politiikan toimittajille poliitikkojen blogit ovat siis niin sanottuja eliittiblogeja.

Lainattujen poliitikkojen joukko oli vuoden 2008 otannassa varsin suuri: jutuissa oli lainattu yli viidenkymmenen poliitikon blogia aina pääministeristä kunnanvaltuutettuihin. Vaikka tiedotusvälinejulkisuus painottuu yleisesti ottaen puoluejohtajiin ja ministereihin, niin blogien kautta julkisuuteen nousut poliitikkojoukko oli huomattavan monipuolinen. Lähes kaikissa lehdissä usein lainattuja poliitikkoja olivat pääministeri Matti Vanhanen (kesk.) ja ulkoministeri Alexander Stubb (kok.). Heidän lisäksi lehtien usein siteeraamia bloggaajia tai verkkopäiväkirjan pitäjiä olivat muun muassa kansanedustaja Erkki Tuomioja (sd.), vihreiden entinen puheenjohtaja Osmo Soininvaara, silloinen

kansanedustaja, nykyinen europarlamentaarikko Liisa Jaakonsaari (sd.), europarlamentaarikko Eija-Riitta Korhola (kok.) sekä kristillisdemokraattien puheenjohtaja, kansanedustaja Päivi Räsänen (kd.).

Journalististen aineistojen valossa toimittajat siis näyttävät lukevan eniten poliitikkojen blogeja, mutta toisinaan politiikan journalismin uutiskynnyksen ylittävät myös asiantuntijoiden blogit. Esimerkiksi informaatio- ja teknologiaoikeuden professori Jukka Kemppisen blogiin viitattiin sanomalehdistössä useita kertoja vuoden 2008 aikana. Asiantuntijablogien siteeraaminen kuitenkin vahvistaa käsitystä siitä, että vakiintuneet lähderituaalit ohjaavat politiikan toimittajia myös verkossa. Virallinen status esimerkiksi tiedeyhteisössä tekee blogikirjoitajasta journalismin näkökulmasta uskottavan lähteen, mikä lisää henkilön blogikirjoituksen siteeraamisen todennäköisyyttä.

Huomionarvoista on myös se, että blogeihin viittaaminen vaikuttaisi olevan yleisempää tiedotusvälineiden verkkosivuilla kuin perinteisessä välineessä. Verkossa viitataan useammin blogiteksteihin ja esimerkiksi uutisjuttujen perään liitetään linkkejä blogimerkintöihin, jotka käsittelevät uutisoitavaa aihetta. Asetelma liittyy juuri verkkojulkaisun ja päätuotteen erilaisiin uutiskriteereihin. Vaikka vapaalla tyylillä kirjoitetut blogimieli-piteet eivät ylittäisi uutiskynnystä päätuotteessa, voivat ne toimia erinomaisina lisätiedonlähteinä verkkojulkaisussa. Esimerkiksi keväällä 2008 ulkoministeri Ilkka Kanerva (kok.) tekstiviestikohun⁶¹ aikana blogimerkintöjä lainattiin toistuvasti verkkojulkaisuissa, mutta päätuotteisiin blogeissa esitetyt mielipiteet eivät yltäneet.⁶²

Toisaalta lehtien välillä oli myös suuria eroja sen suhteen, kenen blogia lainattiin eniten. Toimittajien omat lukutottumukset ja toimitusten käytännöt näyttäisivät suurelta osin ohjaavan sitä, mitkä blogimerkinnät ja millaiset sisällöt ylittävät uutiskynnyksen eri tiedotusvälineiden journalistisissa aineistoissa. Iltapäivälehdissä painopiste oli otanta-vuotena poliitikkojen arkipäivän kokemuksissa, kun taas päivälehdissä poliitikkojen yhteiskunnalliset mielipiteet nousivat näkyvämmiin esille. *Iltalehdessä* Tanja Karpelan (kesk.) blogi oli yksi siteeratuimmista, ja myös viestintä- ja liikenneministeri Suvi Lindénin (kok.) *Helistin*-lehden internetsivustolla pitämää adoptiovanhemmuuteen liittyvää blogia lainattiin usein. *Aamulehden* toimituksellisissa aineistoissa puolestaan ex-kansanedustaja Kalervo Kummola (kok.) oli yksi lehden eniten lainaamia bloggaajia. Hänen suosionsa selittyy sillä, että hän piti blogiaan

Aamulehden omalla blogialustalla ja *Aamulehti* siteeraa lehdessä usein juuri omien kirjoittajiensa blogimerkintöjä.

Kuten *Aamulehden* esimerkki osoittaa, vuorovaikutus lehden ja blogien välillä voi olla myös kaksisuuntaista. Toisaalta lehdessä julkaistut maininnat blogikirjoituksista vetävät lukijoita tiedotusvälineen verkkosivuille ja toisaalta ne voivat tuottaa lisäarvoa myös paperilehdelle. Yleistyvä käytäntö vaikuttaisikin olevan se, että poliitikkoja kutsutaan bloggaamaan myös tiedotusvälineiden ylläpitämille sivustoille. Suomessa verkkolehti *Uuden Suomen* sivuille on kutsuttu blogia pitämään suuri joukko nykyisiä tai entisiä poliitikkoja ja viimeisimpien vaalien yhteydessä *Uusi Suomi* on tarjonnut myös vaalien ehdokkaille blogialustoja, joilla he voivat aktivoida kannattajiaan ja käydä keskustelua vaaleihin liittyvistä aiheista. Nuorille suunnatun *City*-lehden verkkosivuilla blogia pitävät lehden ”politiikan nouseviksi tähdiksi” nimeämät lukuisat nuoremman sukupolven kansanedustajat ja kunnallispoliitikot.⁶³ Bloggaaminen tai verkkopäiväkirjan pitäminen on yhä suositumpaa poliitikkojen keskuudessa, ja keväällä 2008 vajaa puolet kansanedustajista bloggasikin säännöllisesti. Blogit tarjoavat poliitikoille mahdollisuuden esittää näkemyksiään ilman välikäsiä, minkä lisäksi blogiteksteille tyyppillinen henkilökohtainen ote tarjoaa mahdollisuuden oman persoonan esille tuomiseen.⁶⁴

Hyvä esimerkki blogien potentiaalista saatiin vuoden 2008 kunta-vaalien yhteydessä, kun omien sanojensa mukaan ainoastaan blogissaan kampanjoineesta vihreiden entisestä puheenjohtajasta Osmo Soininvaarasta tuli valtakunnan ääniharava. Soininvaaran mukaan hänen blogissaan vieraili parhaana kuukautena 50 000 lukijaa.⁶⁵ Omalla blogillaan on profiloitunut myös toinen vihreiden poliitikko, kansanedustaja Jyrki J. Kasvi. Hän on tällä hetkellä yksi luetuimmista suomalaisista poliitikko-bloggaajista. Tietoyhteiskuntaan liittyvien kysymysten asiantuntijana profiloituneen Kasvin blogissa vierailee keskimäärin 5 000 kävijää päivässä⁶⁶, mikä on blogille huomattava lukijamäärä. Hänen bloginsa suosion taustalla näyttäisivätkin olevan korkean virallisen statuksen sijaan oma kohderyhmää puhuttelevat asiasisällöt. Huomion arvoista sekä Kasvin että Soininvaaran tapauksissa onkin se, että suurien lukijakuntien lisäksi myös politiikan toimittajat siteeraavat heidän blogejaan varsin usein.

Internetin käytön yleistymisen myötä verkosta onkin tullut tärkeämpi kampanjointifoorumi ja verkkoa on pyritty hyödyntämään erityisesti vaa-

lien yhteydessä. Vuoden 2003 vaaleissa omat kotisivut oli jo 37 prosentilla ehdokkaista, ja vuoden 2007 vaaleissa jo kaksi kolmasosaa ehdokkaista oli verkossa.⁶⁷ Poliitikkojen lisäksi myös puolueet ovat panostaneet verkkoviestintään, ja niiden kotisivut ovat olleet tärkeitä tiedottamisväyliä ja kampanjatyökaluja jo useissa 2000-luvun vaaleissa. Samalla kun internetin hyödyntäminen poliittisessa toiminnassa on yleistynyt, myös kotisivujen teknisen ja visuaalisen toteutuksen taso on noussut. Vuoden 2007 vaalien yhteydessä vierailijaa aktivoivat vuorovaikutteiset sisällöt kuuluivat useimpien eduskuntapuolueiden kampanjasivustojen vakio-repertuaariin.⁶⁸ Poliitikan journalismin tehtäväksi on jäänyt puolestaan arvioida niin ehdokkaiden kuin puolueidenkin verkkokampanjoinnin onnistumista.⁶⁹

Kokeilevampaa internetkampanjointia edustavat puolestaan ehdokkaiden verkkoon lataamat videot tai televisiomainokset, joihin äänestäjät voivat halutessaan tutustua suosituilla videosivustoilla. Vuoden 2007 eduskuntavaalien yhteydessä tämänkaltaisia ehdokkaiden itsensä tuottamia videoita oli löydettävissä suositusta videopalvelusivusto *YouTubesta* useita satoja. Vaaleissa näiden videoiden merkitys jäi marginaaliseksi, sillä suuri osa videoista keräsi vain kourallisen katsojia.⁷⁰ Puolueiden ja poliitikkojen näkökulmasta paras keino saada katsojia omille verkkomainoksille onkin tuottaa sisältöjä, jotka ylittävät uutiskynnyksen perinteisissä medioissa.

Samalla kun poliittinen kampanjointi siirtyy verkkoon, myös politiikan toimittajien huomio kiinnittyy verkon ilmiöihin. Toisaalta hankeen toimittajahaastattelut osoittivat, että poliittisten toimijoiden verkkoon tuottamien sisältöjen hyödyntäminen uutislähteinä vaikuttaisi olevan kiinnittynyt yksittäisen toimittajan työskentelytapoihin ja mieltymyksiin. Osalle haastatelluista toimittajista poliitikkojen blogien seuraaminen oli osa arkipäiväistä työprosessia, toimi ideointivälineenä ja tarjosi juttuideoita, kun taas osa toimittajista ei hyödyntänyt blogeja työssään lainkaan ja suhtautui niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin epäillen.

”– – koska minä luulen, että onkohan missään lehdissä toimittajia, jotka säännönmukaisesti seuraavat esimerkiksi poliitikkojen blogeja.”

”No, ihan päivittäinhän ne käydään läpi.”

”Eiköhän blogien aika mennyt jo, siis noin pelkistetysti.

”Ja kyllä niitä aika paljon käytetään poliitikkojen blogeja lähteinä sitten ja keskustelun avauksena.”⁷¹

Vaikka haastateltujen toimittajien suhtautuminen blogeihin lähteinä vaihteli suuresti, vaikuttaa kuitenkin todennäköiseltä, että internet tulee jatkossa olemaan yhä keskeisempi toimintaympäristö politiikan toimittajille. Laajasti ottaen yhteiskunnallisten toimijoiden aktiivisuus verkossa on lisääntynyt ja internetistä on tullut yhä keskeisempi toimintafoorumi poliitikoille ja puolueille. Toimittajat etsivät poliitikkojen ja kiinnostavien yhteiskunnallisten vaikuttajien mielipiteitä sieltä, mistä niitä on helpoimmin saatavissa. Toimittajan näkökulmasta ei kenties ole merkityksellistä, onko jutussa käytetty informaatio saatu haastatteleamalla lähde vai siteeraamalla hänen blogiaan. Tästä huolimatta toimittajan tiedonhankintamenetelmä on blogeja hyödynnettäessä olennaisella tavalla erilainen kuin esimerkiksi perinteisestä haastattelua käytettäessä. Laatiessaan haastattelua toimittaja on ennakkoon valinnut aiheen, ohjaa syntyvää tulkintaa omilla kysymyksillään ja vie näin juttua haluamaansa suuntaan. Blogien kohdalla sekä alkuperäisestä aiheen valinnasta että näkökulmasta vastaa toimittajan sijaan lähde.

Toistaiseksi politiikan journalismi on noudattanut internetissä perinteisiä politiikan journalismin toimintamalleja ja suoraviivaisin vaikutus politiikan journalismiin syntyy poliitikkojen ja asiantuntijoiden blogeista potentiaalisina uutislähteinä. Toisaalta internetissä tapahtuvaan yhteiskunnalliseen toimintaan liittyy myös piirteitä, joiden seurauksena perinteiseen politiikan journalismiin voi tulevaisuudessa liittyä ennakoitua suurempikin muutospaineita. Internetistä on tullut politiikan journalismin näkökulmasta yhä kiinnostavampi foorumi myös ilmiötasolla.

Yhteiskunnallisen keskustelun uudet sisällöntuottajat

Kuten edellä todettiin, tiedotusvälineiden ylläpitämän valtavirtajulkisuuden näkökulmasta blogien ja verkkokeskustelujen merkitys on toistaiseksi ollut Suomessa pieni. Kansalaisten mahdollisuudet osallistua politiikan julkisen agendan muotoiluun eivät ole silmin nähden paran-

tuneet internetin myötä, sillä politiikan journalismin perinteiset lähdekäytänteet ja journalistiset toimintamallit ovat säilyneet ennallaan. Poliitiikan journalismi on ensisijaisesti kiinnostunut virallisten poliittisten instituutioiden tuottamista sisällöistä myös verkossa. Toisaalta internetin käyttäjälähtöisten vuorovaikutteisten sovellusten vaikutusta tiedotusvälineiden ylläpitämään julkisuuteen voi olla vaikeaa havainnoida. Blogit, videosivustot, verkkokeskustelut ja medioiden uutissivustot kommentteineen tarjoavat toimittajille juttuideoita, mutta itse uutisjutut laaditaan kuitenkin perinteisellä tavalla tavanomaisia lähteitä hyväksikäyttäen.

Tutkijat Häyhtiö ja Rinne kuvaavat verkossa tapahtuvaa yksilöistä lähtevää toimintaa ”kansalaisvalvonnaksi”, jossa kansalaiset valvovat valtaapitäviä perinteisen vallan vahtikoiran eli median rinnalla. Verkko mahdollistaa sen, että tavalliset kansalaiset voivat tietyin edellytyksin vaikuttaa politiikan julkiseen agendaan ja sitä kautta osallistua perinteisesti tiedotusvälineille kuuluvaan valvontatehtävään.⁷²

Suomessa kenties selkein yksittäisen kansalaisen aikaan saama mediakohu liittyy vuoden 2007 eduskuntavaaleihin. Kokoomuksen kansanedustaja, vanhempi konstaapeli Petri Salo keskusteli kampanjatilaisuudessa potentiaalisen äänestäjän kanssa. Keskustelua, jonka aikana Petri Salo syytti somalialaisia maahanmuuttajia huumeidenkäyttäjiksi ja työnvieroksujiksi, oli todistamassa paikalla ollut kansalainen kameransa kanssa. Vaalitulaisuuden jälkeen video Petri Salon näkemyksistä löysi tiensä *YouTube*-videosivustolle, sieltä valtakunnallisiin televisiuutisiin ja lopulta myös lehtien palstoille. Videon julkistanut yksityishenkilö korosti tapauksen jälkeen antamissaan haastatteluissa, ettei tallenteen nauhoittamiseen liittynyt puoluepoliittisia motiiveja.⁷³ Petri Salon tapaus muistutti läheisesti syksyllä 2006 USA:ssa Virginian osavaltion senaattorivaaleissa nähtyä tapausta, jossa rasistisilla vaalitulaisuuspuheilla oli selkeät poliittiset seuraukset. *YouTubessa* levinnyt video vaikutti osaltaan Virginian vaaleissa senaattoripaikan päätymiseen demokraateille, kun republikaanien ehdokas leimautui videonauhalle tallentuneiden kommenttiansa perusteella rasistiksi.⁷⁴

Samankaltainen esimerkki verkossa tapahtuvasta politiikkaan vaikuttavasta toiminnasta saatiin syksyn 2008 kunnallisvaalien jälkimainingeissa. *YouTube:ssa* julkaistiin vaalien jälkeen video, johon oli leikattu SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilaisen haastatteluja vaali-illalta. Ne kaikki alkoivat sanoilla: ”Aivan aluksi haluan kiittää”⁷⁵. Vaalien jäl-

keisellä viikolla videota oli katsottu *YouTubessa* yli 350 000 kertaa. Syy videon suosioon liittyi kiinteästi sen saamaan palstatilaan perinteisissä medioissa ja erityisesti niiden verkkosivustoilla, joilta usein löytyi suora linkki videoon. Urpilaisesta tehty video toki erosi olennaisella tavalla Petri Salon tapauksesta, ja videon tyyli oli satiiri, mutta molemmat tapaukset osoittivat, kuinka suuri viestinnällinen potentiaali verkkoon tuotettuihin käyttäjälähtöisiin sisältöihin liittyy.

Kummankin tapauksen poliittiset vaikutukset jäivät lieviksi. Petri Salo uusi kansanedustajan paikkansa⁷⁶, ja koska Urpilaisen video koostettiin vasta vaalien jälkeen, sillä ei luonnollisesti ollut vaikutusta vaalitulokseen. Ryppyjä kummankin poliitikon imagoon tapaukset toki saattoivat aiheuttaa. Vaikutusten vähäisyydestä huolimatta tapaukset osoittivat mielenkiintoisella tavalla miten teknologian kehitys saattaa nostaa tavallisen kansalaisen tiedotusvälinejulkisuuden sisällöntuottajaksi ja päivittäisen uutisagendan aallonharjalle.⁷⁷

Yksittäisiin poliitikkoihin kohdistuvan verkkoaktivismin ohella internetissä on käyty vilkasta keskustelua myös ajankohtaisista lainsäädäntöhankkeista. Verkossa käydylle keskustelulle on ollut vaikutusta myös asioiden käsittelyyn mediajulkisuudessa. Näkyvimpiä esimerkkejä internetissä tapahtuvan kansalaistoiminnan heijastumisesta mediajulkisuuteen ovat viime vuosina olleet erityisesti tietoyhteiskuntaan liittyvät kysymykset. Keväällä 2008 käyty keskustelu nettisensuurista keskusrikospoliisin ylläpitämiin lapsipornonsuodatusjärjestelmiin liittyen sekä erityisesti loppuvuodesta 2008 ja alkuvuodesta 2009 puhuttanut sähköisen viestinnän tietosuojalain muutos eli Lex Nokia, ovat esimerkkejä tapauksista, joissa verkossa tapahtuva kansalaisaktivismi on heijastunut voimakkaasti myös tiedotusvälinejulkisuuteen.

Keväällä 2008 julkisuudessa keskusteltiin nettisensuurista, kun suomalainen kansalaisaktivisti oli koonnut sivustolleen linkkejä KRP:n ylläpitämältä salaiselta suodatuslistalta, jonka tarkoituksena oli sensuroida lapsipornoa sisältäviä sivustoja. Kansalaisaktivistin tarkoitus oli osoittaa, että KRP sensuroi lukuisia sivustoja perusteettomasti. KRP reagoi listan julkaisemiseen lisäämällä sensuurilistalle myös kansalaisaktivistin sivuston ja kutsumalla hänet kuulusteluihin tutkintanimikkeellä ”avunanto sukupuolisiveellisyttä loukkaavan esittävän kuvan levittämiseen.”

Keskustelu internetsensuurista käynnistyi blogeissa ja verkon keskustelupalstoilla, mutta kritiikki laajeni nopeasti myös verkon ulkopuolelle.

Aiheesta tehtiin eduskunnan oikeusasiamiehelle parikymmentä kantelua, ja keskustelu nousi otsikoihin myös perinteisissä medioissa. Keskustelu henkilöityi niin verkossa kuin tiedotusvälinejulkisuudessa suodatuslistoja puolustaneeseen viestintäministeri Suvi Lindéniin. Aiheen käsittelyn aikana verkkoon perustettiin Lindénin eroa vaatinut nettiaddressi, joka keräsi yli 14 000 allekirjoittajaa. Lopulta viitisen sataa kansalaista kerääntyi eduskuntatalolle mielenosoitukseen. Mielenosoituksessa perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Kimmo Sasi myönsi, että suodatuslistat mahdollistavaa lakia säädettäessä sanavapauskysymyksiä ei ollut otettu riittävän tarkasti huomioon. KRP puolestaan siivosi suodatuslistaltaan sivustot, jotka eivät pitäneet sisällään kiellettyä aineistoa.

Tapahtumasarjan erityislaatuisuutta alleviivaa se, että keskustelun käynnisti kansalaisaktivistin toiminta verkossa, sitä vei eteenpäin keskustelufoorumeissa ja blogeissa käyty keskustelu ja verkon kautta se nousi myös tiedotusvälinejulkisuuteen. Tapaus nousi esille myös haasteltujen politiikan toimittajien keskuudessa:

”Siis ensimmäisenä esimerkkinähän tulee tietysti mieleen tämä lapsiporno versus sananvapaus -keskustelu, niin sehän lähtikin jo siitä, näistä nettiaktiiveista tietysti, koska asia heitä myös kosketi. – – meillähän paljon tuli sitten suoraa palautetta, jossa meitä syytettiin siitä, ettemme olleet asiaa käsitelleet, ja me käsitelimme sitä jatkuvasti netissä. – – Siinä vaiheessa me teimme sen tulinnan, että netti ei ole nyt se riittävä tiedotusväline tälle jutulle, vaan uutiskynnys ylittyy myös printin puolella.”⁷⁸

Samankaltaista verkkoaktivismia liittyi myös niin sanotun Lex Nokian eli sähköisen viestinnän tietosuojalain käsittelyyn. Aiheesta uutisoivat laajasti myös perinteiset tiedotusvälineet, mutta keskustelua kiistatta ruokki verkossa tapahtunut kansalaistoiminta. Paljon julkista keskustelua ja kritiikkiä herättäneen lainsäädäntöhankkeen eräs mielenkiintoisimmista poliittisista ulottuvuuksista oli verkossa toimiva yhteenliittymä, joka keräsi rahaa lakia vastaan suunnattua vastamainosta varten. *Urkintalaki.fi* -yhteisö käsikirjoitti ja tuotti talkootyönä kolme mainosta ja osti mainosaikaa MTV3:lta. Mainonnan kustannukset katettiin niin sanotulla ”kimppaostoksella” ja siihen osallistui lähes 200 yksityishenkilöä. Mainoksissa poliitikkoja syytettiin perustuslain ylitse kävelemisestä.⁷⁹

Internetin myötä verkostoituminen eri asiakysymysten äärelle on helpottunut ja kansalaisten kynnys osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan madaltunut. Tämän kehityksen ovat havainneet myös vakiintuneemmat yhteiskunnalliset toimijat, jotka ovat alkaneet hyödyntää kansalaisten verkkoaktiivisuutta omien päämääriensä tukemiseen. Tuorein esimerkki on keväällä 2009 käyty keskustelu suomalaisten eläkeiän nostamisesta. Maaliskuussa Matti Vanhasen hallitus ilmoitti budjettiriihensä tiedotustilaisuudessa, että suomalaisten eläkeikää tulnaisiin nostamaan 63 vuodesta 65 vuoteen. Ratkaisua vastustaneet työmarkkinajärjestöt perustivat internetin suosituille sivustolle uudistusta vastustavan kansalaisadressin. Adressi keräsi muutamassa päivässä yli 170 000 allekirjoitusta. Adressin todellista poliittista merkitystä on vaikea arvioida, mutta kansalaisten verkossa osoittama aktiivisuus antoi selustatukea työmarkkinajärjestöille hallituksen kanssa käytäviin neuvotteluihin. Episodi päättyi hallituksen perääntymiseen, kun se joutui lopulta luopumaan kaavailmastaan eläkeiän nostosta.⁸⁰

Kuten edellä esitetyt esimerkit osoittavat, kansalaisten poliittinen ja yhteiskunnallinen toiminta internetissä ei eroa olennaisesti poliittisesta toiminnasta reaali maailmassa. Internet on kuitenkin tehnyt verkostoitumisesta aikaisempaa vaivattomampaa, ja kansalaisten kynnys osallistua poliittiseen toimintaan on verkossa huomattavan alhainen. Vaikka bloggaajien ja verkkoaktiivien mahdollisuudet osallistua tiedotusvälineiden uutisagendan määrittelyyn ovat rajalliset, blogien merkityksen voidaan katsoa korostuvan erityisesti uutisten jatkokäsittelyssä. Bloggeissa luodaan uusia näkökulmia aiheisiin, jotka valtavirtamediat ovat joko sivuuttaneet tai joita on pidetty toimituksissa vähemmän tärkeinä. Verkossa käytävät keskustelut saattavat myös palauttaa uutisaiheita tiedotusvälineiden agendalle.

Periaatteellisella tasolla kansalaisten aktiivisuuden lisääntymistä pidettiin haastateltujen politiikan toimittajien keskuudessa positiivisena, mutta toisaalta tiedotusvälineiden ja kansalaisten kohtaamiseen yhteisessä julkisessa tilassa liittyi toimittajien mukaan edelleen runsaasti avoimia kysymyksiä. Suhtautuminen käyttäjien tuottamiin sisältöihin oli useimmiten epäilevä. Toimittajat liittivät kansalaisjournalismiin suuria varauksia ja erityisesti anonyymien tiedon nähtiin heikentävän verkko- kirjoittelun vaikuttavuutta.

”– – kyllä minä edelleenkin suhtaudun sillä tavalla kriittisesti, että kun on niin paljon sellaista kvasitietoa, että ainakin paljon tarkistamista vaatii. Että kyllä minä olen tällainen, henkilökohtaisesti tämmöisen brändätyn tiedon ystävä. Että oli se brändi sitten yksilö tai jokin instituutio, mutta se on – minä en jaksa käyttää aikaa siihen, että rupean miettimään, että onko tämä nyt totta ja muuta.”⁸¹

Toimittajien arviot ovat monilta osin paikkansa pitäviä ja relevantteja, mutta ne eivät kuitenkaan kaikilta osin tavoita kansalaisten verkoon tuottamien sisältöjen ja perinteisen politiikan journalismin välistä suhdetta. Verkon kasvava merkitys ei liity kansalaisten rooliin uutistoiminnan uutena osapuolena, vaan pikemminkin politiikan julkisen agendan määrittymiseen uudella tavalla. Toimittajat tulevat jatkossakin haastattelemaan asianomaiset ministerit, puoluejohtajat ja poliitikot sekä laatimaan hyvää journalistista käytäntöä noudattavia uutisjuttuja. Poliitiikan päiväjärjestystä ohjaavat jatkossakin hallituksen, puolueiden ja eduskunnan toiminta ja aloitteet. Näiltä osin verkko ei ole muuttanut eikä todennäköisesti tulekaan muuttamaan politiikan journalismia.

Vaikka edellä kuvatut tapaukset politiikan journalismin ja käyttäjien tuottamien sisältöjen vuorovaikutuksesta ovat vielä harvinaisia, ne tästä huolimatta alleviivaavat perinteisten tiedotusvälineiden portinvartijaroolin muuttumista. Uutta internetin aikakaudella onkin se, että tiedotusvälinejulkisuuteen nousee tulevaisuudessa yhä useammin näkökulmia ja aiheita, joiden alkuperä on blogeissa tai verkossa käydyissä keskusteluissa. Verkossa käytävien keskusteluiden intensiteetti puolestaan vaikuttaa politiikan aiheiden saamaan palstatilaan tai uutisminuutteihin myös perinteisissä tiedotusvälineissä. Näin ajateltuna sosiaaliset mediat tai niin sanottu kansalaisjournalismi eivät kilpaile tiedotusvälineiden ydintehtävän eli uutisjournalismin kanssa, vaan käyttäjien tuottamien sisältöjen merkitys perustuu verkon potentiaaliin nostaa tiedotusvälineiden ylläpitämään julkiseen keskusteluun uusia aiheita ja uusia näkökulmia.

Politiikan toimittajat tulevat jatkossakin toimimaan politiikan julkisen agendan ensisijaisina määrittelijöinä, mutta tulevaisuudessa tulkinnallisia kehyksiä poliittisille tapahtumille haetaan yhä useammin verkossa olevista uudenlaisista lähteistä. Yhä useammin mielenkiintoi-

nen näkökulma ajankohtaiseen politiikan aiheeseen löytyy eduskunnan kahvilan sijaan internetin keskustelupalstoilta tai blogeista. Kuten hankkeen tekemät haastattelut osoittavat, toimittajat omaksuvat uudenlaisia toimintatapoja yksilöllisesti, mutta kaikella todennäköisyydellä internet muuttuu tulevaisuudessa politiikan toimittajille yhä luonnollisemmaksi toimintaympäristöksi. Asiaa omassa blogissaan pohtinut *Helsingin Sanomien* toimittaja tiivistää asian seuraavasti:

”Osa meistä valtamedian työntekijöistä luemme ahkerasti ja laajasti blogeja. Se mitä bloggaajat löytävät, kantautuu meille ja vaikuttaa meidän työhömmä. Niistä on tullut meille lähde siinä missä perinteisestäkin mediasta. Me emme ole enää oman henkilökohtaisen verkostomme varassa, kun yritämme löytää vaihtoehtoja eturyhmien, edunvalvojien, päättäjien ja liike-elämän lähettämille tiedotteille.”⁸²

Verkkoviestintä ei poista toimittajien mahdollisuutta toimia tiedon portinvartijoina ja kontrolloida tiedotusvälineiden tuottamaa valtavirtajulkisuutta – sitä millaiset asiat ansaitsevat tulla uutisoiduksi ja millaiset eivät. Verkko kuitenkin laajentaa toimittajan lähdeverkostoa, ja samalla kun toimittajan riippuvuus omasta henkilökohtaisesta kontaktiverkostosta pienenee, tulee toimittaja vetäneeksi julkiseen keskusteluun uusia toimijoita. Vaikka valtavirtajulkisuutta edelleen hallitsevatkin vanhat lainalaisuudet, niin mielipiteiden kirjo yleisesti ottaen laajenee. Poliitiikan julkiselle agendalle voi tulevaisuudessa nousta yhä useammin aiheita, joiden liikkeelle paneva voima on perinteisten yhteiskunnallisten vaikutuskanavien ulkopuolella.

Moniäänisempää politiikan journalismia?

Politiikan journalismi operoi osana muuttuvia mediamarkkinoita, eivätkä sen sisällöt ole pysyneet muutoksen keskellä koskemattomina. Internet on osoittautunut monilla tavoin haastavaksi toimintaympäristöksi perinteisille tiedotusvälineille. Journalistisia ideaaleja koetellaan päivittäin, kun tiedonvälityksen täytyy sopeutua sekuntiaikatauluihin ja taistelu yleisön huomiosta koettelee laadullisia kriteerejä. Toimittajien

ammattilliset vaatimukset muuttuvat, kun toimittajat joutuvat operoimaan uusilla julkaisualustoilla. Median ansaintalogiikka on koetuksella, kun lukijat ja mainostajat siirtyvät verkkoon, jonne taloudellisesti tuotavien palveluiden kehittäminen on osoittautunut vaikeaksi.

Verkon mukanaan tuomat muutospaineet saattavat pahimmassa tapauksessa heikentää perinteisen politiikan journalismin toimintaedellytyksiä, mutta toisaalta internetiin liittyy yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta myös runsaasti myönteisiä piirteitä. Tiedonvälitykseen verkossa osallistuu huomattavasti laajempi joukko toimijoita kuin printti- tai broadcast-medioissa. Sähköposti, blogit, keskustelufoorumit, gallupit, verkkoadressit ja monet muut internetin sovellutukset lisäävät vuorovaikutusta poliitikkojen, toimittajien ja kansalaisten välillä. Viestinnän aktiivisena osapuolena saattaa tilanteesta riippuen toimia kuka tahansa edellä mainituista. Muutos tiedonvälityksen perinteiseen ”ylhäältä alas”-malliin on merkittävä: tietoa ei välitetä enää yksisuuntaisesti toimittajalta yleisölle, vaan julkisuus rakentuu eri osapuolten vuorovaikutuksessa.

Merkitseekö vuorovaikutuksen lisääntyminen eri toimijoiden välillä sitten aikaisempaa tasa-arvoisempaa julkisuutta, jossa yhteiskunnan eri toimijoilla on aikaisempaa paremmat mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin? Parhaassa tapauksessa näin on, mutta kehitykseen liittyy myös runsaasti kysymysmerkkejä. Internetiin liittyy suuri yhteiskunnallinen potentiaali, mutta toisaalta käyttäjien lisääntynyt aktiivisuus on merkinnyt myös yleisöjen sirpaloitumista. Verkossa yhteiskunnallisten ja poliittisten kysymysten ääreen hakeutuvat todennäköisimmin jo entuudestaan aktiiviset ja yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneet kansalaiset. Internetin käyttäjä etsii aktiivisesti haluamaansa tietoa, ja viihdeorientoitunut henkilö voi halutessaan keskittyä yksinomaan viihdeellisiin sisältöihin.⁸³ Kriitikkojen mukaan vaarana onkin, että julkisuus jakautuu yhä voimakkaammin intressi- ja makuryhmien osajulkisuuksiksi, joissa moniarvoisen keskustelun sijaan vahvistetaan kuppikuntaisia ennakkokäsityksiä ja ennakkoluuloja⁸⁴.

Toisaalta poliittisesti aktiivisten kansalaisten osallistumismahdollisuuksia internet on kiistatta lisännyt. Hyvän kirjallisen ilmaisun omaava asiantuntija voi nousta esimerkiksi oman bloginsa kautta näkyväänkin rooliin julkisuudessa. Bloggaajat, joiden tekstejä lukevat niin toimittajat, poliitikot kuin virkamiehetkin, saattavat nousta kapeammilla politiikan sektoreilla virallista asemaansa suurempaan rooliin. Toistaiseksi

niin sanottujen eliittiblogien määrä on ollut Suomessa vähäinen, mutta samalla kun blogien määrä jatkuvasti lisääntyy, myös asiantuntevien ja näkemyksellisten blogien lukumäärä tulee kaikella todennäköisyydellä kasvamaan. Todennäköistä myös on, että toimittajat hyödyntävät tulevaisuudessa enenevässä määrin internetin mahdollistamia vaihtoehtoisia tiedonhakukanavia. Tästä näkökulmasta verkko saattaa siis tulevaisuudessa lisätä myös tiedotusvälineiden ylläpitämän julkisuuden moniarvoisuutta.

Mielekkäästi jäsenyvä ja faktoihin perustuva yhteiskunnallinen keskustelu tulee jatkossakin tukeutumaan tiedotusvälineiden tuottamiin sisältöihin. Laadukas ja journalistiset standardit täyttävä politiikan journalismi tulee myös tulevaisuudessa ohjaamaan ja jäsentämään suomalaista yhteiskunnallista keskustelua. Tutkimusten mukaan kansalaisten luottamus perinteisiin tiedotusvälineisiin on edelleen korkealla⁸⁵. Toisaalta journalistinen kenttä on keskellä murrosta, jonka seurauksena niin toimittajien perinteiset ammatilliset lähtökohdat kuin journalistiset sisällötkin ovat liikkeessä. Tulevaisuuteen liittyy lukuisia uhkakuvia, mutta mikäli internetiin liittyvät positiiviset skenaariot toteutuvat, politiikan journalismia tehdään tulevaisuudessa aikaisempaa huomattavasti moniäänisemmässä kansalaisyhteiskunnassa. Moniäänisempi ja tasa-arvoisempi julkinen tila on lähtökohtaisesti rikkaus myös politiikan journalismille.

- 1 Ks. esim. Heinonen, Marja (2008), 70–71.
- 2 Lindblom, Tomi (2009), 97.
- 3 Kiviranta, Laura (2001), 6; Kivessilta, Jenni (2005), 45; Sanomalehtien liitto.
<http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=33>(luettu 3.3.2009).
- 4 Taloussanomien lopetti paperilehtensä vuoden 2007 lopussa ja on sen jälkeen ilmestynyt ainoastaan verkossa. Vuonna 1991 lakkautetun sanomalehti Uuden Suomen perinteitä jatkava verkkolehti Uusi Suomi perustettiin syksyllä 2007. Ainoastaan verkossa ilmestyvä Uusi Suomi toimii perinteisten verkkojulkaisujen tavoin uutis-sivustona, mutta sen konseptille on omaleimaista erityisesti voimakas keskittyminen blogeihin, kolumneihin ja mielipiteisiin.
- 5 Kiviranta, Laura (2001), 6, 11–12, 15–16.
- 6 Kiviranta, Laura (2001), 35.
- 7 Heinonen, Marja (2008), 96–100.
- 8 Salwen, Michael B. (2005), 47.
- 9 Päätoimittajat Markku Huusko (verkkojulkaisu Uusi Suomi) ja Juha-Pekka Raeste (verkkojulkaisu Taloussanomien) totesivat radiohaastattelussa, että yleisesti ottaen medioiden ylläpitämät verkkosivustot ovat Suomessa tappiollisia. <http://www.yleradio1.fi/radiosoitin/mp3.php?url=http%3A%2F%2Fwww.yleradio1.fi%2Fmp3%2Faudio%2F1234444754-2624.mp3> (kuunneltu 23.5.2009).
- 10 Poliitiikan toimitusten esimiesten ja poliitiikan toimittajien haastattelut touko-kesäkuussa 2008. Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hanke (jatkossa Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008).
- 11 Ks. esim. Difitoday.fi 14.3.2009: Toimitukset tutisevat potkujen pelossa. Lomarahoja vaihdetaan vapaiksi. <http://www.digitoday.fi/tyo-ja-ura/2009/03/14/toimitukset-tutisevat-potkujen-pelossa/20096946/66> (luettu 2.7.2009).
- 12 Ks. esim. HS 9.5.2009: Ylen tehtävän rajaaminen hyödyttää yleisöä. Alma Median toimitusjohtaja Kai Telänne.
- 13 HS 25.4.2009: Ylen julkisen palvelun tehtävä määriteltävä yksiselitteisesti (pk).
- 14 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008; vrt. Sanomalehtien liiton toukokuussa 2009 julkaisemassa tutkimuksessa *Medioiden mielikuvat* todettiin, että kuluttajien näkökulmasta sanomalehti on yhtä ajankohtainen media kuin internet. <http://turunsanomien.fi/kotimaa/?ts=1,3:1002:0:0,4:2:0:1:2009-05-27,104:2:613055,1:0:0:0:0>
- 15 Uutisen päivitystiheys kasvaa uutistapahtuman luonteen mukaisesti. Satoja kertoja uutisia päivitettiin tiedotusvälineiden internetsivustoilla esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien yhteydessä, jolloin tietoa dramaattisista tapahtumista saatiin pienissä erissä pitkin päivää. Tieto perustuu kirjoittajan keskusteluihin tutkija Jari Väliverroksen kanssa. Väliverronen on työskennellyt Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien uutisointia tutkineissa tutkimushankkeissa.
- 16 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 17 MTV3internet 26.3.2009: Lehtiväite: Matti Vanhaselta seksiviestejä yhä-äidille. http://www.mtv3.fi/viihde/uutiset/muut.shtml/844960?vanhanen_matti (luettu 29.4.2009); MTV3 internet 26.3.2009: Vanhanen: En lähettänyt sopimattomia viestejä. <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/arkistot/kotimaa/2009/03/845330> (luettu 29.4.2009).
- 18 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 19 Goldhaber, Michael H. (1997).

- 20 Suomessa kenties tunnetuin uutistiedon seulontaan erikoistunut sivusto on Ampparit.com.
- 21 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 22 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 23 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 24 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 25 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 26 Jyrkiäinen, Jyrki 2008, 53–55, 85–86.
- 27 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 28 Ks. esim. <http://www.hs.fi/videot?kategoria=Uutiset>; <http://www.iltalehti.fi/nettitv/>; <http://www.iltasanomat.fi/videot/>; <http://kuvat.ts.fi/uutisvideot/>;
- 29 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 30 HS.fi 17.6.2009: Vanhanen vastasi eduskunnalle vaalirahoista <http://www.hs.fi/videot/1135246984713?kategoria=Uutiset&siivu=7> (katsottu 23.6.2009).
- 31 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 32 Kivessilta, Jenni (2005), 25–41.
- 33 Kivessilta, Jenni (2005), 25–41.
- 34 Kivessilta, Jenni (2005), 25–41.
- 35 Ks. esim. Ihlström, Carina (2004), 143–160.
- 36 Esimerkiksi kesäkuussa 2009 Helsingin Sanomien keskustelupalstalla uutista, jossa kerrottiin viestintäministeri Suvi Lindénin kannattavan Yle-maksua, keräsi lähes 450 kommenttia. <http://www.hs.fi/keskustelu/Viestint%E4ministeri+Suvi+Lind%E9n+kaannattaa+Yle-maksua/thread.jspa?threadID=192870&tstart=0> (luettu 24.6.2009).
- 37 Ks. esim. Savon Sanomat 21.7.2008: JSN:n Hyvärinen: Nimi esiin verkossa.
- 38 Ks. esim. YLE.fi 28.6.2009: Vaalirahoituksen läpivalaisu puhutti lukijoita http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/06/vaalirahoituksen_lapivalaisu_puhutti_lukijoita_830900.html?origin=rss (luettu 1.7.2009); YLE.fi 1.7.2009: Vaalikoneiden valta puhutti lukijoita. http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/07/vaalikoneiden_valta_puhutti_lukijoita_838268.html?origin=rss (luettu 1.7.2009).
- 39 Vaalikoneista ks. esim. Suojanen, Maria (2006), 13–28. Vihtonen, Erkki (2006), 29–38.
- 40 Suojanen, Maria (2006), 13–28. Vihtonen, Erkki (2006), 29–38.
- 41 Borg, Sami (2008), 95.
- 42 Bengtsson, Åsa & Grönlund, Kimmo (2005), 246–250.
- 43 Vrt. MTV3.fi 3.8.2007: Kysely: Vain harva äänestää vaalikoneen tarjoamaa ehdokasta. <http://www.mtv3.fi/uutiset/arkisto.shtml/arkistot/kotimaa/2007/08/548905> (luettu 31.11.2008); Yle.fi 3.8.2007: Vaalikoneilla ei juuri vaikutusta äänestyskäyttäytymiseen. http://www.yle.fi/uutiset/kotimaa/2007/08/vaalikoneilla_ei_juuri_ vaikutusta_aanestyskayttaytymiseen_246170.html (luettu 1.12.2008).
- 44 Borg, Sami 2008, 95.
- 45 Pitkänen 2007, 41; YLE.fi 3.6.2009: Vihreiden ja kommunistien eurovaaliehdokkailla samoja näkemyksiä. http://yle.fi/uutiset/eurovaalit/2009/06/vihreiden_ja_kommunistien_eurovaaliehdokkailla_samoja_nakemyksia_774480.html (luettu 12.6.2009).
- 46 Politico on politiikan journalismiin keskittynyt uutisorganisaatio, joka julkaisee sanomalehteä, tuottaa sisältöjä televisioon ja radioon, mutta toimii kuitenkin ensi-

- sijaisesti internetissä. Politico.com aloitti toimintansa verkossa tammikuussa 2007 ja jo samana vuonna sillä oli kuukausittain yli 2 miljoonaa eri kävijää.
- 47 Uutispäätoimittaja Jouni Kemppaisen sähköpostiviesti Ykköskysymyksen kirjoittajille 10.6.2009.
- 48 Majava, Jere (2006), 4–6.
- 49 Majava, Jere (2006), 8.
- 50 <http://blogit.hs.fi/perassahiihtaja/>; pääministeri Vanhasen puheenvuoro blogin kommenttipalstalla: <http://blogit.hs.fi/perassahiihtaja/?p=52>
- 51 <http://blogit.mtv3.fi/setaarkadia/>
- 52 Ylellä blogia piti politiikan toimituksen päällikkö Olli Ainola, Ilta-Sanomissa silloinen politiikan toimituksen esimies Timo J. Anttila ja Kauppalehden blogia piti kaupalehti Presson toimittaja Arno Aho.
- 53 Blogosfäärillä viitataan yleisesti kaikkien blogien kokonaisuuteen, jossa blogit muodostavat yhdessä paitsi intertekstuaalisen myös sosiaalisen verkoston.
- 54 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 55 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 56 Thurman, Neil (2008), 146.
- 57 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008. Ks. esim. toimittaja Unto Hämäläisen arviot blogin pitämisestä. <http://blogit.hs.fi/perassahiihtaja/>
- 58 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 59 Boczkowski, Pablo J. (2004), 183–184.
- 60 Farrell, Henry & Drezner, Daniel W. (2008), 15–17.
- 61 Tekstiviestikohusta ks. tämän teoksen 7. luku ”Kohu- ja skandaalijournalismi moraalien ja moralismin keväessä”
- 62 Ks. esim. HS.fi: Blogi: Lähtymisen kohteita ilmaantuu lisää. <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Blogi+L%C3%A4htymisen+kohteita+ilmaantuu+lis%C3%A4%C3%A4/1135234772563>; HS.fi: Blogi: Naiset vyöryvät Kanervan iholle. <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Blogi+Naiset+vy%C3%B6ryv%C3%A4t+Kanervan+iholle/1135234767628>.
- 63 <http://www.city.fi/yhteisot/blogi/maailmanparantajat/>. Sivustolla bloggaavat muun muassa kunnanvaltuutetut Jaana Pelkonen (kok.) ja Jussi Halla-Aho (ps.), europarlamentaarikko Carl Haglund (rk.) sekä kansanedustajat Johanna Sumuvuori (vihr.), Paavo Arhinmäki (vas), Antti Kaikkonen (kesk.) ja Maria Guzenina-Richardson (sd.).
- 64 Blogista ja persoonapolitiikasta ks. Niemi, Mari K. (2006), 230–233.
- 65 <http://www.soininvaara.fi/2008/10/27/mahtavat-kiitokset/>
- 66 HS 16.3.2008: Vajaa puolet kansanedustajista bloggaat; Jyrki Kasvin blogi. <http://www.kasvi.org/index.php?blog>.
- 67 Stranberg, Kim & Carlson, Tom (2007), 15, 18–19.
- 68 Hatakka, Niko, Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville (2007), 179–184.
- 69 Ks. esim. HS 28.1.2007: Vaaliblogi ei saa olla tylsä päiväkirja; TS 14.1.2007: Nyt koittavat ensimmäiset todelliset nettivaalit.
- 70 Carlson, Tom & Strandberg, Kim (2007).
- 71 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 72 Häyhtiö, Tapani & Rinne, Jarmo (2008), 100–101.
- 73 Aiheesta lisää ks. Häyhtiö & Rinne (2008), 100–117.

- 74 Yleisradion ruotsinkieliset uutiset 5.3.2007: Skandal kring rasistiskt samluttalande. <http://svenska.yle.fi/nyheter/sok.php?id=94161&sokvariant=arkivet&lookfor=Fyl1%20i%20ett%20s%C3%B6kord%20h%C3%A4r!&advanced=yes&starttid=&sluttid=&antal=10> (luettu 1.12.2008). www.youtube.com: Kokoomuksen Petri Salo somaleista. Virginian senaattorivaalien tapauksesta ks. esim. MTV3 Kymmenen Uutiset 19.11.2007: Nettivideo ratkaisi senaattoripaikan Yhdysvalloissa; [www.youtube.com](http://www.youtube.com/watch?v=r90z0PMnKwI) 15.8.2006 ”George Allen introduces Macaca”. <http://www.youtube.com/watch?v=r90z0PMnKwI> (luettu 1.12.2008).
- 75 <http://www.youtube.com/watch?v=iBY2bbggyE>
- 76 Petri Salo sai vuoden 2003 vaaleissa 9114 ääntä ja oli kokoomuksen eniten ääniä saanut ehdokas Vaasan vaalipiirissä. Vuoden 2007 vaaleissa ääniä tuli 6344, joiden avulla Salo sijoittui toiseksi vaalipiirin kokoomusehdokkaista.
- 77 Petri Salon tapauksessa videon kuvasi todennetusti satunnainen kansalainen, jolla ei ollut poliittisia sidonnaisuuksia. ks. Häyhtiö, Tapani & Rinne, Jarmo (2008), 100–101. Jutta Urpilaisen kohdalla videon koostajan henkilöllisyydestä ei ole tietoa, joten myös poliittinen kytkös on mahdollinen.
- 78 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 79 www.urkintalaki.fi (luettu 12.3.2009).
- 80 <http://www.adressit.com/elakepaatos>
- 81 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 82 Helsingin Sanomien toimittaja Jussi Ahlrothin blogikirjoitus 15.3.2008. <http://blogit.hs.fi/ahlroth/blogit-eriava-mielipide-ja-juuri-siitahan-tassa-on-kyse/>.
- 83 Norris, Pippa 2001; Scheufele, Dietram A. & Nisbet, Matthew C. (2002).
- 84 Sunstein, Cass 2002, 51–89; Turow, Joseph (1997), 199.
- 85 YLE.fi 26.1.2009 Yle edelleen luotetuin uutislähde. http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/01/yle_edelleen_luotetuin_uutislahde_504024.html (luettu 27.2.2009); Sanomalehtien liiton keväällä 2009 teettämän kyselyn mukaan sanomalehti on suomalaisten mielestä luotettavin media. http://www.sanomalehdet.fi/?1620_m=3267&s=1125. (luettu 24.6.2009).

Mari K. Niemi

6. Mitä henkilövalintojen uutisointi kertoo toimittajien odotuksista?

Tässä artikkelissa politiikan journalismin tilaa arvioidaan politiikan uutiskriteereiden ja politiikan toimittajien uutisaiheisiin kohdistamien odotusten kautta. Pohdinnan lähtökohtana on kaksi politiikan mediajulkisuudessa käytyä, henkilövalintoihin liittyvää mediatapahtumaa vuodelta 2008: SDP:n puheenjohtajavaihdos ja kuntavaalit. Miten toimittajat näitä uutisaiheita määrittelivät, ja millaisia odotuksia heillä oli niiden suhteen? Millainen asema puheenjohtajavalinnan ja vaalien kaltaisilla, perinteisillä politiikan julkisuuden aiheilla on 2000-luvun alun mediajulkisuudessa? Miten uutiskriteerien muutokset näkyvät niiden käsittelyssä?

Yksittäisen, suurenkaan puolueen puheenjohtajan valitsemista ja kuntavaaleja ei voida rinnastaa toisiinsa, mitä tulee niiden yhteiskunnalliseen merkitykseen. Niiden osakseen saamaa mediajulkisuutta on kuitenkin hedelmällistä tarkastella rinnakkain. Kummassakin tapahtumassa on kyse yhteiskunnallisen vallan jakamisesta vaalissa, jota edeltävät julkinen ehdokasasettelu ja kampanjavaihe. Niin vaalit kuin puolueiden puheenjohtajavalinnat ovat olleet perinteisesti tärkeiksi katsottuja politiikan journalismin aiheita, jotka ovat ilman muuta ylittäneet uutiskynnyksen. Myös valinnan tai vaalin tulos on uutisoitu laajasti niin

sähköisessä mediassa kuin sanomalehdistössä. Utistapahtumina tässä tarkastellut henkilövalintatilanteet sisältävätkin paljon samankaltaisuutta, vaikka ne eroavat toisistaan politiikan asiasisältöjen ja jaossa olevien tehtävien osalta.

Vaikka SDP:n puheenjohtajasta pääsevät äänestämään vain puoluekokousedustajat, on suuren suomalaisen puolueen puheenjohtajavalinta perinteisesti katsottu merkittäväksi politiikan julkisuuden aiheeksi, josta uutisoidaan kaikille kansalaisille. Näin keskusteluun puolueen suunnasta ja tavoitteista sekä sen tarjoamista politiikkavaihtoehdoista voivat osallistua paitsi puolueen jäsenet myös muut aiheesta kiinnostuneet kansalaiset. Kuntavaaleissa taas omana piirteenään on kansalaisten aktivoiminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, missä tiedotusvälineiden rooli on nähty keskeiseksi.

Journalistisen työn näkökulmasta tällaisten politiikan henkilövalintojen uutisointiin liittyy myös samantyyppisiä haasteita, mikä näkyi niiden yhteydessä käydyssä julkisessa keskustelussa. Toimittajien näihin utistapahtumiin kohdistama kritiikki oli yllättävänkin samansuuntaista. Moitteita saivat esimerkiksi ehdokasasettelu, keskusteluiden taso ja kampanjoinnin laatu. Vaikutelmaksi jäi, etteivät toimittajien näille politiikan tapahtumille asettamat odotukset täyttyneet.

Tiedotusvälineiden yhteiskunnalliset tehtävät ja vastuut korostuvat poliittista valtaa jaettaessa. Vain hyvin informoitu kansalainen voi muodostaa perusteltuja näkemyksiä yhteiskunnallisista asioista. Tiedotusvälineiden tiedottavan ja aktivoivan roolin voidaan nähdä olevan keskeinen myös siinä, että kansalaiset esimerkiksi käyttävät vaaleissa äänioikeuttaan. Demokratian perusarvojen näkökulmasta¹ median keskeiseksi tehtäväksi on määritelty ensinnäkin tiedon välittäminen: kansalaisten tulee saada riittävästi informaatiota, jotta he pystyvät muodostamaan itsenäisiä mielipiteitä yhteiskunnallisista kysymyksistä. Vaalijulkisuudessa tämä tarkoittaa kansalaisten informoimista ainakin puolueista ja niiden ehdokkaista, vaalien ajankohdasta ja äänestämistapahtumasta, vaaleissa valittavien henkilöiden tulevasta tehtäväkentästä ja heidän ratkaistavikseen kuuluvista asioista. Keskeiseksi informoinnin aspektiksi voidaan katsoa myös äänestämään motivoiminen.

Toinen tiedotusvälineille demokratian perusarvojen näkökulmasta kuuluva tehtävä on valtaapitävien toimien seuraaminen ja arviointi, mikä vaalien kohdalla voisi tarkoittaa muun muassa poliitikkojen esittämien

avausten, esimerkiksi erilaisten vaalilupausten, kriittistä arviointia. Vuosina 2008 ja 2009 toimittajat ovat nostaneet kriittisessä valossa esiin etenkin puolueiden ja ehdokkaiden vaalirahoitukseen liittyviä epäselvyyksiä.

Kolmas viestinten keskeinen tehtävä on toimia foorumina, jossa erilaisia näkemyksiä edustavat toimijat pääsevät julkisuuteen. Esimerkiksi vuoden 2008 kuntavaalien sanomalehtijulkisuudessa tämä tarkoitti muun muassa kansalaisten ottamista mukaan uutisointiin kommentoimaan poliitikkojen ajatuksia ja kertomaan myös omia toiveitaan kotikuntiansa kehittämistä².

Neljäs tiedotusvälineiden olennainen tehtävä on sellaisen päätöksentekijöitä ja kansalaisia yhdistävän dialogin tuottaminen, jonka tuloksena voi muodostua julkinen mielipide. Vaikka nämä tehtävät ovat korostetusti läsnä nimenomaan vaaleissa, voidaan niitä osin soveltaa myös puheenjohtajavalinnan kaltaisiin tapahtumiin. Kansalaisten tulee saada ajantasaista tietoa puolueiden tavoitteista, niiden kannattamasta politiikasta ja poliittisen vallan jakamiseen liittyvistä kysymyksistä. Heidän tulee myös halutesaan voida osallistua näistä aiheista käytyyn keskusteluun.

Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -tutkimushankkeessa tarkastellaan useita politiikan julkisuuden uusia ilmiöitä, esimerkiksi internetissä tapahtuvaa tiedonvälitystä ja yksityiselämän aiheiden nousua myös perinteisen uutismedian asialistalle. Politiikan journalismin muutosta tutkittaessa on kuitenkin tarpeen arvioida edelleen myös vaalien kaltaisten politiikan journalismin vankkojen ydinaiheiden saamaa julkisuutta. Onko niistä uutisoiminen muuttunut? Mitä mahdolliset muutokset ja myös jatkuvuus voivat politiikan journalismin nykytilasta ja tulevaisuudennäkymistä kertoa? Tämän artikkelin keskeinen kysymys on, miten politiikan toimittajat määrittelevät politiikan henkilövalintojen kiinnostavuutta ja merkittävyyttä uutisaiheina. Miten he niistä uutisoivat ja millaisia odotuksia he niihin kohdistivat? Laajemmassa mittakaavassa tärkeä kysymys on, millaisin kriteerein politiikan toimittajat arvottavat politiikan uutisia: miten tärkeä ja kiinnostava 2000-luvun alun politiikan journalismissa määrittävät?

SDP:n puheenjohtajakisaan kaivattiin tähtiä ja puhtia

Herkistynyt mies vakuutti toimittajat

Eero Heinäluoman ilmoitettua Turussa 10. helmikuuta 2008, ettei aio enää tavoitella SDP:n puheenjohtajuutta, moni uskoi politiikan mediakevään olevan sosiaalidemokraattien³. Alku oli puolueen näkökulmasta lupaava: Heinäluoman ovelasti rakentama luopumisilmoitus nosti puheenjohtajavaihdoksen otsikoihin. SDP:n puheenjohtajavalinta sai helmikuun koko uutistarjonnasta reilun osuuden niin sanomalehdissä (14 %) kuin televisiossa (13 %). Toimittajat kiittelivät Heinäluoman draaman tajua, ja hänen ”yllätysluopumistaan” kuvattiin uutispommiksi. Puoluejohtajan ratkaisu tulkittiin myönteisesti. Hänen katsottiin toimineen suoraselkäisesti ja siirtyneen suorastaan valtiomiessarjaan: Heinäluoma jäisi historiaan poliittikkona, joka kantoi vastuun.⁴

Toimittajat myös eläytyivät Heinäluoman eroilmoitukseen tavalla, joka oli omiaan rakentamaan kuvaa sankarillisesta, inhimillisestä ja vastuunsa kantavasta miehestä. Kuten *Turun Sanomat* 11. helmikuuta tunnelmoi ”Se päättyi kyyneliin” -otsikon alla:

”Vastuunkantajan omakin ääni särkyi siinä vaiheessa, kun kotijoukot otettiin esiin eropuheessa. – Lämmin kiitos puolisolenni Sadulle ja perheelleni, jonka tuki on työssäni ollut korvaamatonta, iso mies takelteli. Yleisön aplodit toivat onneksi pienen hengähdystauon, jonka aikana eroava puheenjohtaja kokosi itsensä puheen loppuosuutta varten.”⁵

Suuri osa toimittajista unohti kyynisyytensä ja välitti Heinäluoman viestin sellaisenaan. Hänen luopumisensa puheenjohtajakisasta arvioitiin vastuun kantamiseksi ja persoonakohtaisen vahvuuden osoitukseksi. Toisinaan median näkökulmasta sankarillisin teko, jonka poliitikko voi tehdä, näyttää olevan vallasta luopuminen⁶. Näin myös Eero Heinäluoman eroilmoitus tulkittiin: hänen suurmiestekonsa oli luopua puheenjohtajuudesta vapaaehtoisesti. Heinäluoman herkistyminen päätöksensä äärellä vain lujitti kuvaa: ratkaisu oli ollut vaikea. Pidätelty liikkuneisuus toi tehtävänsä jättävän puoluejohtajan kuvaan sitä inhimillisyyttä ja lämpöä, jota häneltä oli pitkin kautta kaivattu.⁷

Vaihtoehtoisen tulkintaikkunan Heinäluoman ratkaisuun olisivat avanneet esimerkiksi *Helsingin Sanomien* vain kolme päivää ennen eroilmoitusta uutisoimat selvitykset. Lehden teettämän kyselyn mukaan SDP oli puolueista suosiolla mitattuna ainoa suuri häviöjä nuorten keskuudessa. Uutisen mukaan tulos vastasi yleisiä puheita SDP:stä ”valjuna, puhtinsa menettäneenä, ikääntyvän järjestäytyneen väen puolueena, joka ei kiinnosta nuoria äänestäjiä.”⁸ Artikkelin mukaan tätä kuvaa vain vahvasti se, että monet nuorista ehdokkaista olivat jo jättäytyneet puheenjohtajavaalin ulkopuolelle, olihan luvassa ”kahden konkarin”, Heinäluoman ja Tuomiojan, uusintakamppailu. Kyselyn katsottiin osoittavan, kuinka vaikeata SDP:n oli nuorentaa ilmettään ja uudistua tavalla, joka vetoaisi myös nuoriin äänestäjiin.⁹ Esimerkiksi näiden SDP:n ja sen puheenjohtajaehdokkaiden kannatuksesta kertoneiden uutisten valossa Heinäluoman jättäytyminen puheenjohtajakisan ulkopuolelle olisikin ollut mahdollista tulkita myös reaktioksi puolueen yleiseen tilanteeseen ja nosteen puutteeseen.

Heinäluoman eroilmoituksen jälkeen SDP:n puheenjohtajuutta tavoittelemaan ilmoittautui jo ehdolle asettuneen Erkki Tuomiojan lisäksi vielä kahdeksan henkilöä¹⁰. Puheenjohtajavalinta pysyi näin esillä viikosta toiseen tiedotusvälineiden uutisoidessa uusista ehdokkaista ja kilpailutilanteen muutoksista. Kaiken kaikkiaan ehdokkuudet noteerattiin laajasti, ja monen mukaan lähteneen tapauksessa juuri ehdolle asettuminen kiinnosti tiedotusvälineitä eniten.¹¹

SDP:n puheenjohtavalinnan uutisointi ei silti alkuvaiheessaan ollut vain ehdolle asettumisten mekaanista raportointia, vaan aihe pysyi esillä myös politiikan toimitusten oman aktiivisuuden kautta. Toimittajia kiinnostivat ehdokkaiden kilpailuasetelmat ja kunkin mahdollisuudet menestyä puheenjohtajavaalissa, joten näistä aiheista myös teetettiin selvityksiä uutisoinnin perustaksi.

Tiedonvälittämisen näkökulmasta toimittajat onnistuivat kampanjan alkuvaiheessa työssään hyvin. Kansalaiset saivat tietoa meneillään olleen puheenjohtajavaihdoksen käänteistä: ehdolle asettumisista, ehdokkuudesta kieltäytymisistä ja henkilöiden menestymismahdollisuuksista. Uutisoinnista välittyi myös toimittajien oma kiinnostus aiheeseen: suuren puolueen tuleva puheenjohtajavaihdos määrittyi tärkeäksi politiikan journalismin uutisaiheeksi. Vielä aivan huhtikuun alussa esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* SDP:n puheenjohtajavalinnan asetelman kiitettiin

olevan ”ihastuttavan herkullinen”. Tilanne oli aidosti auki, joten luvassa arveltiin olevan äärimmäisen jännittävä puoluekokous.¹²

”Mediakaan ei kiinnostu kampanjasta, koska joukosta ei nouse selviä tähtiä”¹³

MTV3:n Kymmenen uutisissa 17. päivä helmikuuta todettiin SDP:n imagostailaus jo tehdyksi nuorten henkilöiden ehdolle asettumisten myötä. Sen sijaan kysymys 2000-luvun sosialidemokraattisen liikkeen sisällöstä oli ”vaikeampi juttu”.¹⁴ Tämä lausunto oli enteellinen, sillä uutisointi keskittyi myös jatkossa kilpailuasetelmien muutoksiin, imago-kysymyksiin ja puolueen ulkoiseen uudistumiseen.

Politiikan sisältökysymysten kannalta SDP:n puheenjohtajavaihdoksen keskeisintä antia oli varsinainen kampanjavaihe. Sen aikana yhdeksän puheenjohtajakandidaatin *Reilu Suomi* -kiertue kävi 20 paikkakunnalla, joilla järjestettiin kansalaistapaamisia ja ehdokkaiden paneelikeskusteluja. Tarjontaa siis oli, mutta myös itse asetelmassa nähtiin monia kiinnostavia piirteitä. Jo varhain näytti – jos ei ilmeiseltä niin ainakin mahdolliselta – että suuren puolueen johdossa nähtäisiin sekä sukupuolen että sukupolven vaihtuvan. Tämä olisi voinut herättää keskustelua siitä, mihin suuntaan ja kenen luotsaamana puolue jatkossa kulkisi. SDP:n uudistuspyrkimysten ja puolueen tulevaisuudessa tarjoaman yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta erityisesti kampanjavaiheen olisi voinut ajatella kiinnostavan politiikan toimituksia ja saavan näkyvyyttä tiedotusvälineissä. Toisin kuitenkin kävi: sisältöasioita käsiteltiin vähänlaisesti.

Kevään kampanjatapahtumista Tampereella pidetty kiertueen avaus oli odotetusti eniten esillä. Osa toimittajista oli kuitenkin jo ehtinyt pitkäästä. MTV3:n Yhdeksän uutisissa 14. huhtikuuta paikalta raportoinut toimittaja totesi, etteivät puheenjohtajatentit todella ole ”mitään varsinaisia kansanvillitsemistilaisuuksia”.¹⁵ Tässä samassa kriittisessä hengessä SDP:n puheenjohtajaehdokkaiden kampanjointia käsiteltiin pitkin kevättä. Harmia aiheutti ensinnäkin ehdokkaiden suuri määrä: heitä valiteltiin olevan niin, että ”pääät yhteen kolisevat”, mikä teki kiertueesta raskaan ja hankalasti seurattavan. Toiseksi ehdokkaiden katsottiin olevan liian samanmielisiä, koska nämä eivät kuukauden kiertämisen jälkeenkään olleet kunnolla eri mieltä mistään. Koko asetelman nähtiin ole-

van jopa kiusallinen liian suuren ja osin heikkotasaisen ehdokasjoukon vesitettyä kisan; seurauksena oli vain puuduttavan tylsä, vaisu kiertue, jonka suurimpana haasteena oli saada yleisö pysymään hereillä. Myös ehdokkaita arveltiin jo haukotuttavan. Kansalaisten kuitenkin hersyteltiin kiertueen kuluessa nähneen, että puolueella on sentään kasvot – jopa yhdeksät.¹⁶ *Ilta-Sanomien* Sanna Ukkolan kolumni tiivistä hyvin kritiikin ytimen:

”Demareiden vaisu kampanja ei ole saanut intoa edes puolueaktiiveihin – saati sitten mediaan. Pallo katosi kampanjasta jo kauan ennen vappua. – – Mediakaan ei kiinnostu kampanjasta, koska joukosta ei nouse selviä tähtiä.”¹⁷

Toisin kuin SDP:ssä luultavasti toivottiin, ehdokkaiden runsaslukuisuutta ei tulkittu osoitukseksi puolueen vireydestä tai hyvien ehdokkaiden laajasta rintamasta vaan pikemminkin sen katsottiin kertovan vahvojen ehdokkaiden puuttumisesta. Ajatus siitä, ettei joukosta noussut tähtiä, kuvastaa oireellisesti tapaa, jolla politiikan julkisuus on lähentynyt populaarikulttuuria. Poliitikkojenkin joukosta etsitään idoleita, valovoimaisia ”julkiksia”, jotka ovat myös persoonina kiinnostavia.¹⁸

Kevään kuluessa yksittäisinä aiheina otsikoissa käväisivät puolueen entisen puheenjohtajan Paavo Lipposen puuttuminen puheenjohtajavalinnasta käytyyn keskusteluun huhtikuun lopulla, Eero Heinäluoman ja puheenjohtajaehdokkaiden Nato-linjaukset vapun tienoilla sekä *Helsingin Sanomien* ja YLE:n ehdokkaiden suosiosta teettämät kannatuskyselyt toukokuussa. Muista politiikan aiheista mediaa kuohutti etenkin ulkoministeri Ilkka Kanervan intiimi tekstiviestittely, jonka saama ennennäkemätön mediajulkisuus päättyi vasta ministerin erottamiseen. Loppukeväästä kuumaksi puheenaiheeksi nousivat vaalirahoituksen epäselvyydet.¹⁹

Vaikka tarkoituksena saattoi olla lähinnä SDP:n ehdokkaiden ja kenttäväen sivalttaminen, tiivistä *Helsingin Sanomien* pääkirjoitus osuvasti myös sen, mistä näkökulmista ja teemoista toimittajat uutisjuttujaan, kolumnejaan ja pääkirjoituksiaan pääosin laativat.

”Sdp:n puheenjohtajakamppailu ei kirvoittanut sellaista aatteellista ja ohjelmallista keskustelua Sdp:n suunnasta kuin puolueen nykytila olisi edellyttänyt – Uuden puheenjohtajan valinnassa olennaista eivät näytä olevan ehdokkaiden näkemysten mahdolliset erot, vaan valittavan puheenjohtajan imagolliset ominaisuudet kuten ikä, sukupuoli, sanavalmius ja esiintymistaidot.”²⁰

Esitetty huomio ulkoisten ominaisuuksien hallitsevasta roolista ja näkemyserojen analyysin jäämisestä sivummalle on aineiston systemaattisen tarkastelun perusteella oikea. Varsinaisia politiikan asiakysymyksiä, kuten ehdokkaiden näkemyksiä yhteiskunnan kehittämisestä ja puolueensa tulevaisuudesta käsiteltiin uutisoinnissa vain vähän. Toimitajat toki siteerasivat muutamaan otteeseen ehdokkaiden sanomisia esimerkiksi ehdokaspaneeleista, mutta he eivät juuri analysoineet asiakysymyksiä sen tarkemmin tai esittäneet arvioitaan esimerkiksi ehdokkaiden näkemysten eroista ja heidän linjauksistaan.

Ehdokkaiden poliittisten näkemysten sijaan toimittajat arvioivat esimerkiksi ehdokkaiden pukeutumista, heidän esiintymistaitojaan ja antamia vaikutelmia sekä kunkin mahdollisuuksia parantaa puolueensa imagoa. Tähän tarttui myös SDP:n kansanedustaja Marjaana Koskinen, jonka mukaan sosiaalidemokraattien puheenjohtajakisasta oli kirjoitettu kuin missikilpailusta tai koiranäyttelystä, jossa voittajaksi valitaan rotunsa paras edustaja.²¹ Jarkko Vesikansan *Suomen Kuvalehden* PolKom-blogissa julkaistu kirjoitus on hyvä esimerkki tästä tyyliilajista:

”Nuori Jutta Urpilainen oli tyylikkäässä vaaleanpunaisessa jakkupuvussaan kuin eri maailmasta Tarja Filatovin ja Erkki Tuomiojan kanssa. Urpilainen istui studiossa selkä suorina ja ylvään oloisena, Tuomioja taas vääntelehti hieman nukkavierussa asussaan. Filatov oli niin demarimammaa, niin demarimammaa.”²²

Samaa tyyliilajia edusti *Helsingin Sanomissa* puheenjohtajaneelistahuhtikuun puolivälissä julkaistu kirjoitus, jossa tarkasteltiin ehdokkaiden olemusta. Siinä missä yksi ehdokkaista oli artikkelin mukaan ”pitkästänyt, vilkuili kelloa ja jupisi itsekseen”, oli toisen olemuksessa ”tiettyä ylevyyttä”. Huumorintaju tai sen puute rekisteröitiin, samoin katseen suunta: katsoiko ehdokas yleisöön vai vilkuiliko lavan reunaan? Entä

miten panelistit olivat valmistautuneet, tulivatko sanat sydäimestä, oliko toistoa, lipsauteltiinko kliseitä? Julistava ote, asioiden esittäminen luetteloina ja punaisten vaatekappaleiden puuttuminen – kaikki tämä noteerattiin.²³

Monenlaiset kamppailut ja kisailut ovat aiheina tavallisia paitsi politiikan uutisoinnissa myös muussa mediajulkisuudessa. Etenkin erilaiset tosi-tv-formaatit hyödyntävät ihmisten kiinnostusta voittajiin ja häviäjiin sekä kamppailun kautta seulottaviin sankareihin. Poliitikassa on kyse vallan tavoittelusta ja vallan käytöstä, ja erilaisten kamppailun elementtien korostaminen *horse race* -uutisoinnin hengessä on yleistä politiikan journalismissa²⁴. Myös poliittisiin valintoihin liittyvien kilpailutilanteiden seuraaminen on tärkeä osa tiedonvälitystä. Voidaan kuitenkin kysyä, mitä iloa kansalaiselle on siitä tiedosta, kuka johtaa galupeja ja ketkä ovat jäämässä kyydistä, jos hän ei tunne ehdolla olevien henkilöiden kannattamia politiikkavaihtoehtoja. Jotta uutisointi onnistuisi välittämään kokonaiskuvan siitä, mistä meneillään olevassa valinnassa asia-aiheiden osalta on kyse, olisi tarpeen käsitellä enemmän myös ehdolla olevien konkreettisia poliittisia näkemyksiä ja tavoitteita.

Voittajaa juhliittiin vapautuneesti

Jutta Urpilainen valittiin SDP:n uudeksi puheenjohtajaksi Hämeenlinnassa 6. kesäkuuta 2008 tämän voitettua toisella kierroksella Erkki Tuomiojan äänin 218–132. Puoluekokousviikon alussa Matti Ahteen vaalirahoituksen epäselvyydet veivät huomiota tulevalta puheenjohtajavalinnalta, joka vielä alkuvuikolla oli esillä vaatimattomasti. Vaikka puheenjohtajavalinta ei ollut esillä aineiston sanomalehdissä ja televisio-ohjelmissa joka päivä edes puoluekokousviikolla, Jutta Urpilaisen valinnan saama huomio nosti aiheen otsikoihin²⁵.

Alkuvuikon uutisoinnin niukkuutta selittää aiheiden välinen kilpailu: vaalirahoitukseen liittyneet epäselvyydet hallitsivat uutisviikkoa. Vaalirahoitus sai viikon osumista niin aineiston sanomalehdissä (48,3 %) kuin televisio-ohjelmissa (47,6 %) lähes puolet. Tämä kuvastaa hyvin tapaa, jolla kiinnostavaksi ja tärkeäksi katsottu aihe voi suorastaan valata median jättäen muut aiheet varjoonsa. Vaikka SDP:n puheenjohtajavalinnan voidaan katsoa jääneen uutisoinnin volyymissä vaaliraha-

kuvioiden käsittelyn jalkoihin, nousi se loppuviikolla Jutta Urpilaisen valintaan kohdistuneen kiinnostuksen ansiosta viikon toiseksi suureksi politiikan uutisaiheeksi niin sanomalehdissä (14,5 %) kuin televisiossa (17,5 %).²⁶

SDP:n varsinaisesta puheenjohtajavalinnasta Hämeenlinnassa uutisoitiin aivan toisessa tyylilajissa kuin kiertueesta ja kampanjasta: kiusaantunut kyllästyneisyys sai antaa tietä hyväntuuliselle juhlahumulle. Niin sanomalehtikuvissa kuin television ruudulla nähtiin innostunutta kättentaputusta, lämpimiä onnittelemuksia ja leveitä hymyjä. Toimittajat hehkuttivat vapautunutta tunnelmaa, historiallista hetkeä ja SDP:n uudistumista. Valintapäivänä pidetyistä monista puheista toimittajat tarttuivat leppoisaan ja ilottelevaan ainekseen. Esimerkiksi MTV3:n Kymmenen uutisiin oli leikattu mukaan lähinnä humoristiset sutkaukset: Tuomiojan vitsailu katkeamattomasta hopeaputkesta puheenjohtajavalinnoissa ja siirtymisestä veteraanisarjaan sekä Heinäluoman hupailu siitä, miten hänestä tuntui jotenkin ”irtonaiselta”. Uutisoinnin kärkenä olivat odotetusti Urpilaisen nuoruus ja naiseus. Myös hänen asemaansa vielä monille vieraana ja siksi täysin ”avoimena korttina” tuotiin esiin. Vaikka mediajulkisuuden arki odotti jo oven takana, kokouskuvissa annettiin runsaasti aikaa Urpilaisen vauhdikkaille tuuletuksille. Hämeenlinnan torilla kansalaisia halaili ”hurmaamisen hallitseva puheenjohtaja”.²⁷

Miksi puheenjohtajakiertue ei puhuttanut?

Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen politiikan toimittajille tekemissä teemahaastatteluissa välittyi edellä tarkastellun mediaaineiston tapaan kriittinen suhtautuminen SDP:n puheenjohtajakiertueeseen, jota verrattiin vivahteettomuudessaan jopa kuolleen aivokäyrään²⁸. Toimittajien näkemyksistä välittyi tietynlainen odotusarvo, käsitys siitä, millaista kampanjoinnin olisi pitänyt olla, jotta se olisi kiinnostanut tai ansainnut huomiota. Dramaattinen kamppailu, persoonina jännittävät ehdokkaat ja yllättävät käänteet olisivat ilmeisesti voineet nostaa myös kampanjavaiheen mediajulkisuuden eturiviin:

”Päätimme, että [kampanjasta uutisointi Kemijärveltä] ei kiinnostanut, ei ole tarpeeksi mehukas aihe.”

”Se itse kampanja ei ole ollut niin kauhean innostava, mutta kyllä asiat on puhuttu.”

” – – se oli jotenkin niin leveää ja laveaa ja niin ponnetonta ja innotonta.”

” – – se on ollut niin tietyllä tavalla epädramaattinen ja pliisu, että mielestäni se ei ole ansainnutkaan enempää.”

” – – kyllä demarit saavat syyttää myös itseään siitä, että se taistelu jäi kuitenkin niin matalaprofiliseksi – värittömiä, hahmottomia, tylsiä ehdokkaita.”²⁹

Osa haastatelluista katsoi aiheen tulleen kohtuudella käsitellyksi, osa taas näki sen ansaitusti jääneen uutisvirrassa tärkeimpien asioiden jalkoihin. Erään haastateltavan mukaan aihetta ei kuitenkaan olisi seurattu sen enempää missään oloissa:

”Yhdeksän puheenjohtajaehdokasta kiertää tuolla ja kukaan ei sano mitään uutisen arvoista, niin minä veikkaan, että sitä ei olisi juuri tuon kummemmin seurattu, oli vaalirahoituskohua tai ei.”³⁰

Vaikka haastatellut valtaosin katsoivat syytä olleen nimenomaan ehdokkaissa ja kampanjoinnissa, esitettiin sellainenkin näkemys, että toimittajat itse olisivat jättäneet työnsä puolitiehen. Puheenjohtajavalinnan ja -kampanjoinnin uutisointia kritisoitiin aiheen käsittelystä puhtaasti henkilövaalina sen sijaan, että olisi keskusteltu sisältöpuolesta, kuten hyvinvointivaltion periaatteellisista ja taloudellisista reunaehdoista.³¹

Toimittajat eivät olleet kritiikkinsä kanssa yksin. Puheenjohtajavalinnan kampanjavaiheessa sekä joidenkin puheenjohtajaehdokkaiden että puolueen jäsenten uutisoitiin toivoneen keskusteluihin lisää räväkkyyttä. Ehdolle asettuneiden mielipide-erotkin olivat olleet turhan vähäisiä, ja jopa kiertueen paneelikeskusteluissa puhetta johtanut SDP:n entinen kansanedustaja Jouni Backman totesi ehdokkaiden esittämien uusien aloitteiden olleen laskettavissa yhden käden sormin.³²

Missä mentiin vikaan, kun suuren puolueen puheenjohtajavaihdos uutisoitiin kohokohtiin yksilönäkökulmasta tarttuen mutta muuten innottomasti, ulkokohtaisesti ja asia-aiheita karttaen? Miksei yhdeksän ehdokkaan laaja Suomen-kiertue herättänyt toimittajissa vastakaikua? Poliittisten avausten ja erilaisten politiikkavaihtoehtojen tuottaminen on poliitikon työtä. Mikäli Backmanin esittämä havainto pitää paikkansa, on syytä kysyä, eivätkö ehdokkaat siis hoitaneet omaa osuuttaan? Vai oliko kyse siitä, etteivät ehdokkaiden ajatukset olleet riittävän vereviä noustakseen kriittisten, draamaa ja jännitteitä kaipaavien toimittajien otsikoihin?

Nyt toimittajat keskittivät katseensa ulkoisiin tekijöihin. He tarttuivat siihen, mitä helposti oli tarjolla: pintaan ja määrään. Tämä lähestymistapa tuotti tulkintaa, että poliitikkojen on ryhdistädyttävä imagonsa, esiintymisensä ja tarjoamiensa vaikutelmien suhteen. Hämmensikö toimittajia ehdokkaiden lukumäärä; oliko asia-aiheisiin vaikeata pureutua, kun näkemyseroja tarkastellakseen olisi pitänyt käydä läpi yhdeksän ehdokkaan kannat? Toisaalta useat tutkimukset ovat osoittaneet naisehdokkaita käsitellyn mediajulkisuudessa eri tavalla kuin miesehdokkaita³³. Kysyä siis sopii sitäkin, veikö naisehdokkaiden runsaus toimittajien huomion pintaan ja olemukseen. Olisiko keskustelu lipunut samanlaisille pinnallisille urille, jos ehdokasjoukko olisi ollut perinteisen miehinen?

Sytä puheenjohtajavalinnan ympärillä käydyn poliittisen keskustelun niukkuuteen on todennäköisesti useita, mutta erityisesti huomiota ansaitsee toimittajien kriittinen ja ehtoja asettava suhtautuminen puoluejohtajan valintaan. Nyt vaikutelmaksi jäi, että vaikka valinta alun perin miellettiin tärkeäksi politiikan journalismin uutisaiheeksi, se jäi vaille syvällistä mediakäsittelyä, koska sen paremmin ehdokkaat kuin heidän kampanjansakaan eivät olleet toimittajista riittävän mielenkiintoisia. Tämä voi kertoa politiikan journalismin uutiskriteerien muuttumisesta: perinteisesti tärkeäksi katsottu aihekaan ei välttämättä saa kattavaa käsittelyä, mikäli siinä ei ole myyvän mediatapahtuman aineksia. Toisaalta on syytä muistaa, että monien muiden yhteiskunnallisesti merkittävien aiheiden kohdalla toimittajat ovat olleet valmiita ravistelemaan poliitikkoja vastauksia saadakseen. Tämä on näkynyt esimerkiksi vaalijulkisuudessa, jossa ehdokkaita on toisinaan asetettu ahtaalle vastausten ja perusteluiden saamiseksi – mikä on usein kannattanutkin.

Politiikan ja median suhteita analysoineet tutkijat ovat luonnehtineet politiikan entistä enemmän sopeuttavan omaa toimintaansa median toimintalogiikkaan sopivaksi.³⁴ Väite ei näyttäisi istuvan kovinkaan hyvin SDP:n puheenjohtajakiertueen toteuttamiseen; pitkä kiertue runsaine ehdokkaineen ja lukuisine tapahtumineen mutta vähine yllätyksineen ei journalismin uutiskriteerien näkökulmasta ollut erityisen onnistunut. Tätä taustaa vasten on syytä kysyä: millaisia aineksia politiikan tapahtumassa sitten tulisi olla, jotta se nostettaisiin politiikan julkisuuden eturiviin? Esimerkkinä voidaan tarkastella SDP:n puheenjohtajavaliinnan käynnistänyttä Eero Heinäluoman eroilmoitusta, joka sisälsi useita 2000-luvun politiikan journalismin näkökulmasta arvokkaita elementtejä. Ensimmäinen liittyy Heinäluoman korkeaan asemaan puoluejohtajana. Tässä mielessä mikään ei ole muuttunut: valtaapitävien, esimerkiksi puoluejohtajien, tekemiset kiinnostavat edelleen.

Toinen tärkeä elementti liittyy sekin perinteisiin uutiskriteereihin: tapahtui jotakin yllättävää ja odottamatonta – Heinäluoman päätös olla asettumatta enää ehdolle oli aidosti uutinen, jonka hän vielä toi julkisuuteen jännittävästi vasta puheensa lopussa. Lähtökohtainen oletama on, että poliitikko haluaa valtaa, onhan se hänen keskeinen työkalunsa. Henkilö, joka ikään kuin pyyteettömästi suostuu irrottamaan otteensa vallasta, voi saada osakseen ihailua. Paradoksi vapaaehtoisesti vallasta luopuvasta poliitikosta oli ristiriitaisuudessaan herkullinen uutisaihe.

Kolmas aspekti kertoo jo enemmän 2000-luvun politiikan journalismista. Asioista uutisoidaan mielellään henkilöiden kautta, ja kun mukana on vielä inhimillisiä tunteita, tässä tapauksessa luopumisen vaikeutta ja liikutusta, olivat näyttävän uutistapahtuman ainekset koossa. Suurta puoluetta luotsanneen ”ison miehen” kamppailu tunteitaan vastaan herätti vastakaikua toimittajissa.

Olisiko sitten esimerkiksi draamallisten elementtien lisääminen kampanjavaiheeseen voinut saada toimittajat innostumaan SDP:n puheenjohtajavaihdoksesta? Kannattaisiko poliitikkojen ja politiikan suosiolla mukautua entistä enemmän median vaatimuksiin ja räätälöidä poliittiset prosessinsa tiedotusvälineiden näkökulmasta sopiviksi – siis myyviksi? Jos tavoitteena on politiikan tapahtumien, kuten puheenjohtajavaliintojen, hyvä medianäkyvyys, vastaus on kyllä. Riskinä kuitenkin on politiikan show-elementtien voimistuminen, mikä voi näkyä asiasisällön entistä voimakkaampana inflaationa.

Toiveiden ja pettymysten paikallisvaalit

Kuntavaalit uutisaiheena

Kuntavaalien painotetaan usein olevan ne vaalit, joissa tehdään yksittäisen kansalaisen arkeen vahvimmin vaikuttavia ratkaisuja. Tätä viestiä tiedotusvälineet toivat ahkerasti esiin myös vuoden 2008 kuntavaalien julkisuudessa. Toisin kuin eduskuntavaalit tai vaikkapa Euroopan parlamentin vaalit, kuntavaalit ovat luonteeltaan paikalliset, ja ne käydään erikseen maan jokaisessa kunnassa. Kaikkiin Suomen kuntiin valitaan samalla kertaa valtuustot, mikä on omiaan sirpaloimaan vaalijulkisuutta. Samaan aikaan, kun ehdokkaat tavoittelevat paikkaa valtuustossa, puolueet käyvät valtakunnallista kamppailua äänestäjistä. Varsinkin kolmen suurimman puolueen kilpailu on perinteisesti kiinnostanut myös tiedotusvälineitä, ja etenkin valtakunnallisessa julkisuudessa kuntavaaleja usein myös käsitellään puolueiden välisen valtakunnallisen kilpailun näkökulmasta.

Kuntavaalien paikallinen luonne todella asettaa omat haasteensa vaalien uutisoinnille. Kuntakohtaisten tilanteiden tarkasteltu olisi vaalien paikallisen luonteen vuoksi perusteltua, mutta jo yksin kuntien lukumäärän vuoksi tämä ei ole valtakunnallisessa mediassa mielekäästä tai käytännössä edes mahdollista. Kuntavaalit poikkeavat muista vaaleista myös ehdokkaiden lukuisuuden vuoksi, minkä lisäksi suurin osa heistä on valtakunnallisesti aivan tuntemattomia nimiä. Tämä on omiaan suuntaamaan julkisuutta puolueiden puheenjohtajille, mikä taas vaikuttaa suosivan valtakunnanpolitiikkaan liittyviä kysymyksiä paikallisten aiheiden sijaan.

Televisio-ohjelmissa kuntavaaleja käsiteltiin odotetusti lähinnä valtakunnallisella otteella ja puheenjohtajavetoisesti, vaikka muutamissa ohjelmissa yksittäinen kunta saikin havainnollistaa tyypillisiä kuntapoliittisia asioita.³⁵ Suurimman huomion televisiossa saivat puheenjohtajakohtaukset, joiden antamista vaikutelmista uutisoitiin ahkerasti myös lehdistössä. Varsinainen vetovastuu kuntakohtaisten asioiden uutisoinnista jäi ymmärrettävistä syistä paikallisille tiedotusvälineille, etenkin päivälehdille, jotka vastasivat levikkialueensa kuntien tilanteiden ja ehdokkaiden seikkaperäisestä esittelystä. Kuntavaalien mediajulkisuudessa sanomalehdissä nähtiinkin televisiota enemmän tasapainoilua paikallisen ja

valtakunnallisen lähestymistavan välillä. Näistä syistä tässä artikkelissa tarkastellaan lähinnä aineiston sanomalehdissä kuntavaaleista ja niiden uutisoimisesta käytyä keskustelua.

Vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuudessa toimittajat esittivät runsaasti näkemyksiään niin kampanjoinnin tasosta kuin uutisoinnin tavasta ja sisällöistä. Millaiseksi tässä keskustelussa hahmottui tiedotusvälineiden tehtävä: miten kuntavaaleista toimittajien mukaan tulisi uutisoida? Millaisia odotuksia kohdistui puolueiden ja ehdokkaiden panokseen, ja mitä toimittajat kuntavaaleilta uutisaiheena odottivat?

Kiinnostusta heräteltiin viihteen keinoin

Kuntavaalien uutisoinnissa sanomalehdillä näyttää olleen useita tavoitteita: informoida kansalaisia vaaleista ja kannustaa heitä äänestämään sekä myös viihdyttää lukijoita ja ehkä sitäkin kautta herätellä kiinnostusta yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Huoli alhaisesta äänestysprosentista näkyy vaalien mediajulkisuudessa tiedotusvälineiden pyrkimyksenä kannustaa kansalaisia käyttämään äänioikeuttaan. Erityisen huomion kohteena kansalaisten aktivoiminen on ollut EU-vaalien yhteydessä – onhan niiden äänestysprosentti jäänyt selvästi niin kuntavaaleista kuin eduskuntavaaleista, presidentinvaaleista puhumattakaan³⁶. Silti myös kuntavaalien äänestysaktiivisuudessa olisi paljon toivomisen varaa³⁷, mikä on näkynyt myös toimittajien tavoitteena aktivoida kansalaisia käyttämään äänioikeuttaan.

Vaaleista tiedottavissa artikkeleissa kerrottiin esimerkiksi ennako-äänestyksen ajankohdasta, havainnollistettiin äänestyspaikalla toimimista, esiteltiin eri puolueiden ehdokkaita ja kerrottiin asioista, joista kunnissa päätetään. Kansalaisten kannustaminen äänestämään taas oli osin limittäinen informointitavoitteen kanssa. Samalla kun lukijoille jaettiin tietoa vaaleista, heitä kannustettiin äänestämällä vaikuttamaan itseään koskevaan kuntapäätöksentekoon. Esimerkiksi vaalipäivänä sunnuntaina *Helsingin Sanomien* pääuutissivu oli valjastettu äänestämään kannustamiseen: ”Kymmenen hyvää syytä äänestää – näistä asioista uudet valtuutetut päättävät”.³⁸

Kuntavaalien uutisoinnissa oli nähtävissä pyrkimys tehdä kuntavaali-aiheista kiinnostavia ja kansalaisia lähellä olevia. Osassa lehtien artikke-

leista lähestymistapa oli puhtaasti viihteellinen. Esimerkiksi *Iltalehdessä* vaaleja käsiteltiin poliitikkojen pukeutumisen kautta: paljonko rahaa on käytössä, entä mitä puheenjohtajamiesten kravattien solmut kertovat? *Helsingin Sanomissa* taas kepeälle ”Vaalitarkkailija”-palstalle oli laadittu vaaliaiheinen horoskooppi. Samassa lehdessä viestintään ja elekieleen perehtynyt asiantuntija – joka ei artikkelin mukaan osannut lainkaan suomea tai tuntenut suomalaista politiikkaa – analysoi suomalaisten puoluejohtajien esiintymisiä³⁹

Vaikka arviot puoluejohtajien elekielestä olivat viihdyttäviä, ne tuskin antoivat uutta tai merkityksellistä tietoa puoluejohtajista. Mukana oli sävyä poliitikkojen paljastamisesta, voidaanhan ajatella, että henkilön ”todelliset” ominaisuudet tulevat esiin hänen eleissään ja ilmeissään, eivät niinkään hänen puheissaan. Tällaisessa vaalijutussa on myös jotakin hyvin 2000-luvun alun mediajulkisuudelle tyypillistä. Poliitikkojen ulkoisten ominaisuuksien, esiintymisen ja elekielen tulkinta näyttää menevän yhä pidemmälle, samalla kun heidän tosiasiallisten poliittisten viestiensä tulkitsijoita ja haastajia löytyy toimittajista ja median käyttämistä asiantuntijoista entistä vähemmän.

Puheenjohtajien julkisuus usein tyylipistejournalismia

Mitä politiikan toimittajien suhtautumisesta vaaleihin uutisaiheena kertoo tapa, jolla kuntavaaleista uutisoitiin? Uutisoinnin toteutusta tarkasteltaessa huomio kiinnittyy etenkin valtakunnallisten sanomalehtien kuntavaalien uutisoinnissa keskeisesti käyttämään juttutyyppeihin, jossa artikkelit rakennettiin erilaisten raatien varaan. Varsinkin puolueiden puheenjohtajien esiintymisistä kysyttiin usein arviota erilaisilta asiantuntijoilta ja raadeilta. Suuntauksen kärjessä oli *Helsingin Sanomat*.

Puheenjohtajien menestystä MTV3:n vaalitentissä arvioineessa *Helsingin Sanomien* jutussa toimittaja kertoi SDP:n Jutta Urpilaisen tarjoavan ”[p]unamustaa eleganssia pukurivin keskellä” mutta vasemmistoliiton Martti Korhosen olevan yhtä värikäs kuin ”moottoritien meluaita”. RKP:n Stefan Wallin taas viittilöi puhuessaan ”kuin liikennepoliisi”, ja kristillisten Päivi Räsäseltä tuli juttua ”kuin kraanasta”.⁴⁰ *Helsingin Sanomissa* julkaistua puheenjohtajien tenttisarjaa pohjustaneessa haastattelussaan professori Pekka Isotalus kannusti kansalaisia tarkkailemaan

poliitikkoja. Äänestäjien tulisi esimerkiksi seurata, vastaavatko poliitikot kysymyksiin, osaavatko he kiteyttää, löytyykö heiltä huumoria ja miten he erottuvat muista. Myös Isotaluksen oma arvio liittyi ehdokkaiden esiintymisen sekä puhetaidon vahvuuksiin ja heikkouksiin: Räsänen äänenkäytössä oli maneereja, Wallin oli virkamiesmäinen ja Cronberg vaikeaselkoinen. Vanhanen taas ei hurmannut joukkoja eikä esiintyjänä innostanut.⁴¹

Myös *Iltalehdessä* puoluejohtajien tenttejä arvioitiin raadin voimin: raatilaisina toimi lehden viisi miestoimittajaa. Kukin heistä antoi jokaiselle puoluejohtajalle kouluarvosanan sekä kommentoi tämän onnistumista myös sanallisesti. Arviot olivat paikoin varsin raflaavia ja jopa mauttomia, mistä esimerkkinä voidaan mainita Tommi Parkkosen Jutta Urpilaiselle antama liikanimi ”besserwiserpissis”.⁴² Myös *Ilta-Sanomissa* vaalitenttejä arvioitiin muutamaan otteeseen. Huomiota sai esimerkiksi Jutta Urpilaisen kengän pitkä ja kapea korko, joka oli nostettu niin otsikkoon kuin erilliseen lähikuvaan. Lisäksi Urpilaisen tentin alkupuolella ottama ”varsin miehekäs haara-asento” noteerattiin – hän kuitenkin ”[y]mmärsi ristiä” polvensa. Poliitiikan sisältöjen sijaan myös *Ilta-Sanomissa* keskityttiin arvioimaan ehdokkaiden eleitä, heidän ottamiaan rooleja ja heidän ”pärjäämistään” väittelyssä.⁴³

Kaikki vaaliväittelyistä kirjoitetut artikkelit eivät toki olleet luonteeltaan tyylipestejournalismia, vaan asiakysymyksiäkin käsiteltiin. Esimerkiksi *Aamulehdessä* ja *Turun Sanomissa* julkaistiin uutisjuttuja useista lehtien levikkialueella järjestetyistä vaaliväittelyistä asiapohjalta. Niissä esiin pääsivät puolueiden johtotason sijaan alueella vaikuttavat ehdokkaat ja kussakin kunnassa ajankohtaiset, seuraavalla vaalikaudella ratkaisuun tulevat asiat.⁴⁴

Tyylipesteitä, plussia ja miinuksia jaettiin aineiston sanomalehdissä puoluejohtajien esiintymistaitojen lisäksi myös esimerkiksi puolueiden vaalimainonnalle ja internetistä löytyvien kampanjasivujen ulkoasulle ja käytettävyydelle. Kuntavaaliehdokkaiden iskulauseita taas arvotettiin mieleen jäämisen, huumorin ja henkilökohtaisen otteen perusteella.⁴⁵ Koska kuntavaaleissa on ennen kaikkea kyse erilaisista keskenään kilpailuvista politiikkavaihtoehdoista ja kuntapäätöksenteon suunnasta, olisi nimenomaan asiapolitiikkaa ollut syytä käsitellä enemmän. Professori Isotaluksen *Helsingin Sanomissa* esittämä ajatus kansalaisten poliittisen lukutaidon kehittämistä on suositeltava. Puheenjohtajien esiintymisen

ja väittelytaitojen vertailun ja kampanjoiden visuaalisen ilmeen arvioinnin lisäksi olisi kuitenkin ollut tarpeen tarkastella syvällisesti myös ehdokkaiden ja puolueiden tavoitteita.

Kokonaisuutena toimittajien suhtautumisessa vaaleihin oli nähtävissä muutamia keskeisiä, tiedotusvälineestä toiseen toistuneita piirteitä. Kuntavaaleissa äänestämisen tärkeyttä ja kuntapäätöksenteon merkitystä kansalaisten kannalta korostettiin, vaikka äänestysintoa nostattava viesti oli toisinaan jäädä toimittajien huokuman kyllästyneisyyden ja jopa tappiomielialan varjoon. Usein toistettu sanoma, että kunnissa päätetään kansalaisia lähimpänä olevista asioista, jäi toisinaan myös valtakunnanpolitiikkaa ja poliittisten johtajien valta-asetelmia koskevien pohdintojen jalkoihin. Vaikutelma oli sikäli ristiriitainen, että vaikka kansalaisia kannustettiin äänestämään nimenomaan kunnallispolitiikan suuntaan vaikuttamiseksi, pohdittiin vaalin tulosta etenkin valtakunnallisissa medioissa jo ennakoivasti puoluejohtajien henkilökohtaisen valta-aseman ja puolueiden välisen kilpailun näkökulmasta.

Vähäistä uutisointia vääristä asioista?

Sanomalehtien kirjoittelussa toistui kaksi vaalien mediajulkisuutta kritisoivaa perusväittämää. Ensinnäkin toimittajat katsoivat, että vaalit olivat aiheena jääneet muiden ajankohtaisten tapahtumien uutisoinnin varjoon, ja että vähäiseksi jääneessä mediajulkisuudessa oli varsinkin televisiossa käsitelty vääriä aiheita. Toiseksi toimittajat moittivat vaalikamppailun laimeutta: puolueet ja ehdokkaat olivat mukana vain puoliteholla, mikä vaikeutti tiedotusvälineidenkin työtä. Miten viestimet voisivat innostaa kansalaisia uurnille, jos varsinainen kampanjointi jäisi vaisuksi?

Molemmat väitteet linkittyivät huoleen kansalaisten äänestyskäyttäytymisestä. Ketä tai mitä olisi syyttämisen, jos äänestysprosentti jäisi alhaiseksi? Aineiston sanomalehdissä ilmaistiin usein huoli siitä, että kansalaisten äänestysinto jäisi laimeaksi kuntavaalien saaman vaatimatoman mediajulkisuuden vuoksi. Erityisesti asiaa pidettiin esillä *Helsingin Sanomissa*, jossa vaalien arveltiin olleen poissa niin kansalaisten silmistä kuin mielistäkin – maailman talouskriisi oli vienyt huomion kuntavaalikampanjoilta.⁴⁶

Helsingin Sanomissa vaalitaistelun alkua kuvattiin nihkeäksi, ja kaksi viikkoa ennen vaaleja taistelun arvioitiin siirtyneen suoraan loppukirivaiheeseen. Syitä tahmealle alulle löydettiin uutisaiheiden välisestä kilpailutilanteesta: kuntavaalien arveltiin jääneen Kauhajoen kouluammuskelutragedian ja finanssikriisin varjoon niin tiedotusvälineissä kuin kansalaisten arkisissa keskusteluissakin. Kauhajoen koulusurmien ja maailmanlaajuisen rahoituskriisin arvosteltiin saaneen turhan paljon huomiota myös television vaalikeskusteluissa. Television puheenjohtajatentit saivat muutenkin kritiikkiä, esimerkiksi *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa valiteltiin, ettei televisioidulla puheenjohtajakohtamisella ollut aiheidensa puolesta kuntavaalien kanssa oikeastaan mitään tekemistä. Vaalien lähestyessä uskallettiin sentään jo arvella, että ainakin väliaikaisesti rauhoittunut taloustilanne jättäisi ihmisten mielissä tilaa myös vaaleille.⁴⁷

Useat toimittajista katsoivat kuntavaaleja koskevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa keskittyvän liikaa valtakunnanpolitiikan kysymyksiin, vaikka olisi tullut käsitellä lähinnä paikallisia, kuntakohtaisia asioita. Kritiikkiä valtakunnallisiin asioihin pitäytymisestä osoitettiin niin puolueille kuin muille tiedotusvälineille, ja moitteita saivat etenkin televisiossa nähdyt puheenjohtajien tähdittämät vaalitentit. *Aamulehdessä* tämä kritiikki oli hyvin suorasukaista:

”On vakava virhe kuvitella, että valtakunnantasoisella höperehtimisellä lisätään vaali-intoa. Pikemminkin päinvastoin. – – Televisiokanavien politiikan toimitusten suuri virhe on uskotella itselleen, että se hoitaa nykytyyliin vedetyillä vaalikeskusteluilla yhteiskunnallista tehtäväänsä. Ei hoida.”⁴⁸

Vaalijulkisuudessa sanomalehtitoimittajien television vaaliohjelmille osoittama kritiikki ei ole uutta. Ville Pernaan mukaan jo 1960-luvun lopulla oli nähtävissä, että Yleisradion vaaliväittelyt nousivat kyllä laajasti sanomalehdissä käytyyn poliittiseen keskusteluun, mutta niihin suhtauduttiin alkuun vähättelevästi. Esimerkiksi vuodenvaihteessa 1971–1972 käytyä eduskuntavaalikamppailun televisiotenttiä moitittiin *Helsingin Sanomissa* ankarasti. Lehden mukaan Yleisradion keskustelut olivat onnistuneet herättämään keskustelua lähinnä epäonnistuneisuudellaan, ja vaalitentit olivat välittäneet politiikasta tympäisevän kuvan.⁴⁹

Erilaiset televisioidut vaalitentit olivat myös vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuudessa odotetusti keskeisessä roolissa vaalijulkisuudessa. Tavallisimmin haastateltavina olivat puolueiden puheenjohtajat, mikä vei keskustelua eduskuntavaaleista tuttuun valtakunnanpoliittiseen suuntaan. Sanomalehtien tv-tenttejä koskevissa arvioissa palstatilaa saivat myös toimittajien spekuloinnit siitä, mitä vaalien tulos tarkoittaa kunkin puheenjohtajan aseman kannalta.

Television ohjelmatarjontaan kohdistunut kritiikki oli sikäli oikeaan osunutta, että television kuntavaaliaiheinen uutisointi oli otteeltaan selvästi valtakunnallisempaa kuin sanomalehdissä. Tiedotusvälineille kuntavaalien uutisoinnissa syntynyt työnjako voidaan kuitenkin nähdä sikäli perustelluksi, että kuntavaalien paikalliset aiheet ja ehdokkaat tulivat varsin kattavasti käsitellyiksi päivälehdissä⁵⁰. Suomen laajan paikallisten sanomalehtien verkoston tarjontaa täydensivät esimerkiksi paikallisiradiot.⁵¹

Aineiston sanomalehdet käsitelivät uutisoinnissaan pääosin ahkerasti niitä kuntatason asioita, joista uudet valtuutetut tulevat aikanaan päättämään. Silti sanomalehtienkin pohdiskelevassa ja kantaaottavassa aineksessa, kolumneissa ja pääkirjoituksissa, analysoitiin useimmiten valtakunnallisen tason asioita. Noiden juttutyyppeiden lokakuun 2008 kirjoituksista 67 prosenttia käsiteli valtakunnallisia aiheita, kuten vaalituloksen vaikutusta suurten puolueiden voimasuhteisiin ja puoluejohtajien asemiin. Vain 30 prosenttia pääkirjoituksista ja kolumneista liikkui kunnallisella ja 3 prosenttia alueelliseksi luokiteltavalla tasolla.⁵² Toimittajat harmittelivat usein kansalaisten puutteellista kiinnostusta alueensa asioihin ja ihmettelivät, miksi presidentinvaalit ja eduskuntavaalit vetävät kansalaisia puoleensa kuntavaaleja enemmän. Voidaan kuitenkin kysyä, onko tämä niin yllättävää, sillä samansuuntaiselta vaikutti toimittajienkin kiinnostus: valtakunnanpolitiikan ja puoluejohtajien vetovoima heijastui myös toimittajien työhön.⁵³

Aineiston eri sanomalehtien välillä oli varsin suuria eroja siinä, miten paljon kuntavaaleihin aiheena panostettiin. Hieman yllättäen kahden iltapäivälehden välinen ero oli huomattava. Siinä missä *Iltalehti* käsiteli kuntavaaleja laajassa, kunnallisia palveluita ja niiden järjestämistä tarkastelleessa juttusarjassaan lähes päivittäin kuukauden ajan ennen vaaleja⁵⁴, tyytyi *Ilta-Sanomien* selvästi vähempään. Sen kuntavaaliuutisoinnissa ihmeteltiin näytävästi kahdessa numerossa kummassakin liki aukeaman

verran Nurmijärvellä ehdolle asettunutta, rikollispiireissä liikkunutta pariskuntaa – muu vaaleihin herättely kuitattiin pitkälti kolmen suurimman puolueen puheenjohtajien henkilökuviksi latistuneella juttusarjalla ”Puoluepomot kotikulmillaan”. Lisäksi lehdestä löytyi muutama television vaalitenttejä pintapuolisesti arvioinut juttu sekä yksi nuorten äänestyspassiivisuudesta kertonut kirjoitus ja yksi yleistä äänestysinnon puutetta käsitellyt artikkeli.⁵⁵

Ilta-Sanomien pääkirjoituksessa valiteltiin vaalikampanjoinnin vaiuutta: lehden mukaan ”mistään vaalikiikkosta” ei ollut merkkejä ja keskustelu jäi laimeaksi⁵⁶. Omalta osaltaan lehti ei vaali-intoa varsinaisesti nostattanut, sillä sen vaaliaiheisten juttujen sävy oli apea ja esimerkiksi vähäistä äänestysintoa tarkastelevissa artikkeleissa tilanne tyydyttiin vain toteamaan sen sijaan, että olisi esitetty syitä äänestää. Myöskään informatiiviseksi lehden otetta ei voida kiittää. *Ilta-Sanomien* vaikuttikin pääsevän kuntautisoinnissaan vauhtiin vasta vaalituloksen selvittyä: vaalien jälkeisen päivän lehdessä oli muiden vaaliaiheisten juttujen lisäksi erillinen kaksikymmensivuinen *Vaalit08* -lehti, jossa käytiin läpi vaalin tulosta. Ote oli tutusti viihteellinen; liki kokonainen aukeama oli omistettu ”maajussi” Sepon vaalivasikalle, ja puoluejohtaja Timo Soinin (ps.) lisäksi myös hänen anoppinsa Liisa Lajunen nähtiin lähes sivun jutussa riemuitsemassa omasta läpimenostaan.⁵⁷

Sen sijaan *Turun Sanomissa*, *Aamulehdessä* ja *Helsingin Sanomissa* vaalit eivät tilanpuutteesta näyttäneet kärsivän: vaaleja varten räätälöidyt moninaiset juttusarjat, esimerkiksi alueellisista vaaliteisteistä laaditut artikkelit ja muut vaalien tiimoilta kirjoitetut jutut pitivät aihetta esillä mallikkaasti.⁵⁸

Puolueiden vaalikampanjointia moitittiin ponnottomaksi

”Vaalitaistelu on ollut laimeaa ja puolueiden erottuvuus huono – –.”⁵⁹

”Aneeminen vaalitaistelu on saanut vaaliviikolla vihdoin vähän väriä. – – Kokonaisuutena kuntavaalitaistelu vuosimallia 2008 jää silti historiaan vaisuna.”⁶⁰

Toimittajien usein toistama kritiikin aihe oli, että puolueet ja ehdokkaat kampanjoivat puoliteholla. Syytä vaalikamppailun väitettyyn vaisuuteen ja vaalien vähäiseksi arvioituun näkyvyyteen nähtiin edellä mainitun aiheiden välisen uutiskilpailun lisäksi puolueissa, joiden arveltiin jättäytyneen sivuosaan kuntavaaleista keskusteltaessa. Puolueita vaadittiin ryhdistäytymään, sillä niiden tehtävänä oli tuoda erilaisia vaihtoehtoja ja ratkaisumalleja yhteiskunnalliseen keskusteluun ja pyrkiä mobilisoimaan äänestäjiä. Puolueiden arvioitiin panostavan aikaisempaa vähemmän vaalityöhönsä ja suorastaan jättäytyneen joukkoviestimien varaan, jolloin äänestäjien aktivoiminen oli jäänyt tiedotusvälineiden tehtäväksi.⁶¹

Puolueiden toivottiin myös erittelevän tavoitteensa nykyistä selvemmin ja tarjoavan aitoja poliittisia vaihtoehtoja – eroja kun valiteltiin olevan vain vaalijulisteissa⁶². Syytä puolueiden ponnettomaksi arvioituun kampanjointiin haettiin niiden kuntavaaleille antamasta alhaisesta arvostuksesta: kuntavaaleissa puolueet vasta valmistautuivat varsinaiseen koitokseen, eduskuntavaaleihin. Esimerkiksi *Suomen Kuvalehden* kuntavaaleja käsitelleessä juttusarjassa vaalit nimettiin seuraavien eduskuntavaalien ”verryttelykierrokseksi” ja ”esinäytökseksi”.⁶³ *Aamulehdessä* ja *Helsingin Sanomissa* asiaa kuvattiin samassa hengessä:

”[K]aikesta lähivaalipuheesta huolimatta kuntavaalit näyttävät olevan puolueille jonkinlaiset valtakunnanpolitiikan välivaalit ennen seuraavia eduskuntavaaleja.”⁶⁴

”Puolueille ja valtakunnantason politiikalle nämä ovat välivaalit, eräänlainen kuntomittari tai laajennettu mielipidemittaus runsaan kahden vuoden päästä pidettäviin eduskuntavaaleihin. Urheiluverstausta käyttäen: nyt pidetään Kalevan kisat, jossa annetaan näyttöjä olympiakisoihin.”⁶⁵

Vaikka monet toimittajat valittelivat vaalien tylsyyttä, osa näki asetelmassa kiinnostavuutta, olivathan suurimmat puolueet mielipidetiedusteluiden perusteella hyvin lähellä toisiaan. Kolmen suurimman puolueen järjestyksen arveltiin voivan olla vaalien jälkeen mikä tahansa, ja asetelmaa kuvattiinkin jännittäväksi ja kutkuttavaksi⁶⁶. Kahvipöytäkeskusteluja nyt vain olivat hallinneet muut asiat, ja tälle löytyi ymmär-

rystä: ”Kun maailman talousjärjestelmä natisee liitoksissaan, vaikea siinä on saada Haapajärven viemäreistä jutun juurta vaaliteenteissä”.⁶⁷

Erilaisista viihteellisistä elementeistä ja etenkin puheenjohtajien saamasta varsin kevyestä käsittelystä huolimatta kuntavaalien 2008 mediajulkisuus oli valtaosin informatiivista ja asiapitoista. Tietoa oli tarjolla runsaasti, ja sitä ryydittivät erilaiset toimitukselliset kokeilut, joilla uutisointiin haettiin uusia näkökulmia. Toimittajat kuitenkin kritisoivat toistuvasti puolueita ja ehdokkaita vaatimattomasta kampanjoinnista, samalla kun osa toimittajistakin vaikutti etsivän virettään. Utisoinnista huokui toisinaan pettymys, sillä vaaleilta oli ilmeisesti odotettu enemmän kuin mitä ne pystyivät tarjoamaan. Vaikka aihetta käsiteltiin usein ja erilaisia keinoja yleisön kiinnostuksen herättämiseksi etsittiin, jäätiin politiikkaan suuntautuvassa kritiikissä pinnalliselle tasolle: esimerkiksi puheenjohtajien sanomisia ei juurikaan onnistuttu haastamaan.

Onko tärkeän ja kiinnostavan määrittely muuttunut?

Tässä artikkelissa käsiteltyjen erilaisten politiikan henkilövalintojen uutisointi avaa tarkastelukulman siihen, miten tärkeä ja kiinnostava journalistisina uutiskriteereinä suomalaisessa politiikan julkisuudessa määrittyvät. Siinä missä 1980-luvulle asti politiikalla sinänsä voidaan nähdä olleen tietynlainen itseisarvo, paikka 2000-luvun alun mediajulkisuudessa on entistä selvemmin ansaittava. Esimerkiksi eduskuntatyön saama mediajulkisuus on ollut jyrkässä laskusuunnassa, mikä näkyy myös yksittäisten kansanedustajien painoarvon vähenemisenä. Muutosta on konkretisoitu esittämällä, että enää 1990-luvulla poliitikot eivät voineet olettaa pääsevänsä julkisuuteen 1960-luvun tyyliin omalla äänellään, ellei heillä ollut tarjota toimittajille jotakin journalistisesti houkuttelevaa ja toimittajan luomaan uutiseen sopivaa sanottavaa⁶⁸. Toisaalta nyt myös poliittiselta merkitykseltään vähäiset mutta viihdearvoa omaavat kuriositeetit voivat saada valtavasti huomiota.⁶⁹ Muutosta on nähty tapahtuneen poliitikkojen ja journalismin välisessä suhteessa: toimittajien tapa hyödyntää poliittisen järjestelmän sille tarjoamaa materiaalia sekä tämän materiaalin arvottaminen on muuttunut. Utisoinnin näkökulmaisuuuden on tulkittu korostuneen faktojen raportoinnin sijaan.⁷⁰

Kuten tässä artikkelissa esitettiin, toimittajilla on myös omia toiveitaan ja odotuksiaan politiikan tapahtumien suhteen. Näiden odotusten täyttyminen tai täyttymättä jääminen näyttäisi osaltaan vaikuttavan sekä siihen, miten paljon mistäkin aiheesta uutisoidaan, että siihen, missä sävyssä siitä uutisoidaan. Näyttää myös siltä, että poliitikkoja ja politiikan tapahtumia arvotetaan toimituksissa entistä enemmän kaupallisen potentiaalin kautta: dramaattisuus, viihdyttävyyys ja puhuttavuus ovat painavia kriteereitä perinteisen asiasisällön rinnalla tai jopa sen haastajina.

SDP:n puheenjohtajavalinta ja kuntavaalit olivat perinteisinä politiikan journalismin aiheina odotetusti esillä tiedotusvälineissä. Itse asiasa toimittajien odotukset molempien tapahtumien suhteen vaikuttivat olleen alussa korkealla, voitiinhan niiden ajatella tarjoavan mahdollisuuden tehdä vetävää ja yleisön tavoitettavaa politiikan journalismia. Journalistien toiveet ja politiikan arki eivät kuitenkaan kohdanneet. Toimittajat eivät nielleet harmiaan hiljaisuudessa, vaan kritisoivat puolueiden hoitaneen osuutensa vajavaisesti: kampanjointi oli ollut laimeata, ehdokkaissa olisi ollut toivomisen varaa ja keskustelua käytiin vääristä aiheista.

Kokonaisuutena molemmista uutistapahtumasta uutisoitiin keskeisen tiedon välittymisen näkökulmasta riittävästi. Myös uusia avauksia ja kokeiluja uutisoinnissa tehtiin, lähinnä viihteen suuntaan. Huomion kiinnittää kuitenkin se, että toimittajat moittivat lähinnä politiikan uutistapahtumien julkisivua ja pintaa, eivätkä niinkään haastaneet poliitikkojen ajatuksia tai tarttuneet politiikan sisältökysymyksiin. Vaikka kyseessä olivat yhteiskunnallisen vallan jakamiseen liittyvät valintatilanteet, joista ensimmäisessä linjattiin suuren suomalaisen puolueen suuntaa ja toisessa alueellisesti merkittävää kuntapolitiikkaa, jäi kriittinen, asiaperustainen keskustelu varsin vähäiseksi. Koska toimittajat kiinnittivät huomionsa enemmän tapahtumien ylöspanoon kuin politiikan sisältöihin, heidän puolueille ja ehdokkaille kohdistamassaan kritiikissä oli toisinaan ajanvieteräksytyksen kaiku.

Kaupallistumisen ja kilpailun aiheuttamat paineet kannustavat toimituksia etsimään uusia, yleisöä houkuttelevia ja viihdyttäviä tapoja hoitaa tiedotusvälineiden perustehtävää, yhteiskunnallisista asioista uutisoimista. Tämän suuntauksen myötä ovat politiikan uutisten ja viihteen väliset perinteiset raja-aidat koetuksella. Poliitiikan uutisoinnin monimuotoisuutta ja kokeilevuutta ei sinänsä ole syytä pitää ongelmallisena, voivathan uudenlaiset lähestymistavat herätellä kansalaisten kiin-

nostusta politiikkaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Sen sijaan syytä huoleen on, jos politiikan journalismin sisältöjen keveneminen on seurausta puhtaasti toimitusten osaamisen ja resurssien puutteesta ja osoittautuu pysyväksi ja laajaksi ilmiöksi, joka työntää tieltään kriittisen ja asiapitoisen uutisoinnin. Näin seurauksena ei olisikaan erilaisten uutisointitapojen rinnakkainelo vaan viihteen valta.

Nyt tarkastelluissa politiikan uutistapahtumissa toimittajat eivät tyytyneet raportoimaan siitä, mitä tapahtuu, vaan he myös ottivat aktiivisesti kantaa siihen, miten, mitä ja keille he soisivat asioiden tapahtuvan. Uutisoinnissa olikin nähtävissä selviä politiikkaan kohdistuvia paineita: politiikan tulisi entistä vahvemmin mukauttaa toimintaansa median toimintalogiikkaan sopivaksi. Jutta Urpilaista valittaessa julkisessa keskustelussa korostuivat esiintymistaidot, imagon rakkaus ja muut vastaavat ulkoiseen kompetenssiin ja ”mediassa pärjäämiseen” liittyvät taidot. Samansuuntaista tyylipestejulkisuutta saivat puolueiden puheenjohtajat myös vuoden 2008 kuntavaalien ja esimerkiksi vuoden 2009 Euroopan parlamentin vaalien yhteydessä.

Oman sävynsä erilaisten politiikan henkilövalintojen mediajulkisuuteen antaa poliittisten ideologioiden välisen kamppailun laimeneminen, mikä on siirtänyt painopistettä yksittäisten henkilöiden ja persoonien väliseen mittelöön. Persoonan kautta voidaan toki hahmottaa henkilön aatemaailmaa ja siirtyä kertomaan myös asiakysymyksistä. Valitettavan usein henkilöön käyvä kirjoittelu jää kuitenkin pinnalliseksi siitä huolimatta, että toimittaja menee lähelle kohdetta ja tekee tästä hyvinkin yksityiskohtaisia havaintoja.⁷¹

Jos eroja on toisinaan vaikeata nähdä suurten puolueiden välillä, on saman puolueen ehdokkaiden välisten linjaerojen hahmottaminen luultavasti vielä työläämpää. Poliitiikan mediajulkisuudessa yksi seuraus tästä on juuri edellä kuvatun kaltainen: painopiste siirtyy asiakysymyksistä persoonakohtaisiin ominaisuuksiin, joissa erot on helpompi nähdä. Henkilövetoinen uutisointi voi myös kertoa halusta seurailta yleisön oletettua mielenkiintoa ja tarjota sille aikaisempaa viihteellisempää politiikan journalismia.

Toinen uutisoinnin persoonavetoisuutta selittävä tekijä löytyy todennäköisesti taloudellisista realiteeteista. Kiire on toimituksissa arkea, ja hektinen työtahti saattaa osaltaan heikentää mahdollisuuksia laatia asiahajalta ponnistavaa ja poliitikkojen tarjoamiin poliittikkavaihtoehtoihin

kriittisesti tarttuvaa journalismia. Ilmeiden, sutkausten ja pukeutumisen arviointi on yksinkertaisesti helpompaa ja nopeampaa. Sen, että politiikkoja arvioidaan useilla mittareilla, ei tarvitse tarkoittaa perinteisten kriteerien, kuten heidän asiaosaamisensa, sivuuttamista. Tämä riski on kuitenkin olemassa. Voidaan myös kysyä, millaista viestiä tällainen uutisointi tarjoaa median kuluttajille. Onko vaikkapa puolueiden puheenjohtajien esiintymistaitojen merkitys politiikassa todella niin suuri, kuin mikä sille uutisoinnissa usein annetaan? Mikäli esimerkiksi puoluejohtajien vaalitenttien arvioinnissa keskitytään osallistujien väittelytaitoihin, ulkomuotoon ja elekielen vivahteisiin, tullaan sivutuotteena tarjonneeksi tulkintaa, että juuri nämä ominaisuudet ovat keskeisiä poliittisen johtajan menestyksen ja osaamisen kriteerejä.⁷²

Poliitikkoihin ja politiikkaan erityisen kriittisesti suhtautuva journalismi tarjoaa mahdollisuuksia, mutta se voi sisältää myös riskejä. Mikäli politiikasta välittyy voittopuolisesti kielteinen kuva, voivat kansalaiset vieraantua poliittisesta osallistumisesta entisestään. Äänestyspäätösten tueksi ja demokratian uskottavuuden ylläpitämiseksi on tarpeen tarjota kansalaisille kriittisesti asioita tarkastelevaa ja esimerkiksi väärinkäytöksiä paljastavaa uutisointia. Jotta äänestäminen olisi kansalaisen näkökulmasta mielekästä ja järkevää toimintaa, on hänen kuitenkin voitava edes jossain määrin myös luottaa poliitikkoihin ja uskottava politiikalla olevan merkitystä yhteiskunnan rakentamisessa. Kuten *Helsingin Sanomien* politiikan toimittaja Juha Akkanen kolumnissaan totesi: ”[p]olitiikalla on ihmisten korvissa huono, likainenkin kaiku”⁷³. Koska tämä ei ole koko totuus politiikasta, olisi huolehdittava, että muistakin puolista muistetaan uutisoida.

Politiikkaan ja poliitikkoihin usein kyynissävytteisesti suhtautuvassa politiikan julkisuudessa varsin harvinaisina voidaan pitää *Suomen Kuvalehden* kuntien taloutta käsitelleen artikkelin viimeisiä virkkeitä, joissa pohdittiin valtuutettujen asemaa ja laatua. Artikkelin päättänyttä äänestyskehotusta edelsi varsin poikkeuksellinen kuntapäätäjien ylistys:

”Kunnalliset luottamushenkilöt voivat parhaimmillaan olla ilmiömäisiä järjenkäyttäjiä ja luovia ajattelijoita. Monessa kunnassa he pitävät veronmaksajien rahoista yhtä hyvää huolta kuin omistaan.”⁷⁴

Poliitikoista on totuttu kuulemaan lähinnä kritiikkiä, joten arvio on pysäyttävä. Vaikka demokratiassa median tehtävänä ei voi olla valtaapitävien suitsuttaminen, eivät kiittäminen ja kehuminen silti kiellettyjä ole. Toki yksittäisistä poliitikoista on vuosien saatossa kuultu kiittäviä ja jopa ylistäviä arvioita. Kuitenkin poliitikkoihin ryhmänä kohdistuu usein monenlaista kritiikkiä, ja sitä taustaa vasten *Suomen Kuvalehdessä* esitetty arvio erottuu. Herääkin kysymys, voisiko kansalaisten yleinen suhtautuminen politiikkaan olla suopeampaa, jos myös poliitikkojen onnistumiset ja vähintään hyvät yritykset pääsisivät esiin hieman useammin?

- 1 Ks. Tiedotusvälineiden tehtävistä demokratian perusarvojen näkökulmasta esim. Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2005), s. 29–30.
- 2 Kuntavaalien 2008 uutisoinnin agendasta ks. myös laajemmalla sanomalehtiaineistolla ja pääosin määrällisestä näkökulmasta tehty tutkimus ”Kenen kuntavaalit?” Berg, Laura & Niemi, Mari K. (2009).
- 3 SDP:n puheenjohtajavaihdosta on tarkasteltu lyhyemmin Journalismikritiikin vuosikirjassa 2009. Niemi, Mari K. (2009).
- 4 Muita helmikuussa ajankohtaisia aiheita politiikan mediajulkisuudessa olivat Kemi-järven sellutehtaan lakkauttaminen, eduskunnaassa havaittu seksuaalinen häirintä ja pääministeri Matti Vanhasen sekä tämän entisen naisystävän Susan Ruususen oikeudenkäynti, jotka kaikki jäivät volyymissä selvästi jälkeen Eero Heinäluoman eroilmoituksen käynnistämästä, SDP:n tulevaa puheenjohtajavaihdosta käsittelevästä uutisoinnista. Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen media-aineistoja koskeva määrällinen tietokanta, Eduskuntatutkimuksen keskus. (Jatkossa: Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen tietokanta); Turun Sanomat (TS) 11.2.2008: Heinäluoma jää aikakirjoihin poliitikkona joka otti vastuun (Pääkirjoitus); TS 11.2.2008: Suoraselkäinen avaus uudistukselle, MTV3 Kymmenen uutiset 10.2.2008, Tv-uutiset ja sää 11.2.2008.
- 5 TS 11.2.2008: Se päättyi kyyneliin. Ks. myös esim. IL 11.2.2008: Iso mies itki.
- 6 Vallasta luopuneista poliitikoista ks. Railo, Erkka (2007), 105–125., ministerieroista ks. Virkkunen, Henna (2006).
- 7 Keväällä 2008 kiitosta silminnähtävästä liikuttumisestaan sai myös toinen poliitikkomies, Jyrki Katainen, hänen ilmoitettuaan erottavansa ulkoministeri Ilkka Kanervan. Vaikuttaisikin siltä, että miespolitiikon julkinen herkistyminen voidaan varsin luontevasti tulkita myönteiseksi inhimillisyyden osoitukseksi: vahvan poliitikon sisällä sykkii lämmin sydän. Tunteiden ja vetävän tarinan merkitys politiikan journalismissa nousivat esiin myös hankkeen tekemissä toimittajahaastatteluissa. Draaman elementtien kuvattiin toisinaan jopa ohittavan asiasisällön merkityksen, sillä ”hyvät tarinat myyvät aina”. Poliitiikan toimitusten esimiesten ja politiikan toimittajien haastattelut touko–kesäkuussa 2008. Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hanke. (Jatkossa: Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.)
- 8 HS 7.2.2008: SDP heikoilla nuorten keskuudessa. (Pääkirjoitus).
- 9 Ibid. Samassa lehdessä kerrottiin toisesta, Ylen A-studion taloustutkimuksella teetästä kyselystä, jonka mukaan SDP:n kansanedustajien keskuudessa Erkki Tuomioja oli istuvaa puoluejohtajaa Eero Heinäluomaa selvästi suosittumpi nimi puolueen johon. HS 7.2.2008: Yle: SDP:n kannattajat valitsisivat Tuomiojan.
- 10 Muut ehdokkaat olivat Jutta Urpilainen, Mia-Petra Kumpula-Natri, Tarja Filatov, Johannes Koskinen, Pia Viitanen, Kimmo Kiljunen, Jouko Skinnari ja Ilkka Kantola.
- 11 Yle TV1 Ykkösen aamu-tv 14.1.2008 (studiossa Tuomioja); Yle TV2 Ajankohtainen Kakkonen 12.2.2008 (studiossa Kumpula-Natri); MTV3 Kymmenen uutiset 14.2.2008 (Filatovin ja Koskisen vertailua); Yle TV1 A-talk 14.2.2008 (studiossa Filatov, Kumpula-Natri, Tuomioja, Urpilainen); Kymmenen uutiset (mainittiin useita ehdokkaita, ennakkosuosikkina mainittiin Filatov) 17.2.2008; Yle TV1 Ykkösen aamu-tv 22.2.2008 (studiossa Filatov, Kumpula-Natri, Tuomioja).
- 12 HS 5.4.2008: Homma on ihanasti levällään.
- 13 IS 9.5.2008, Sanna Ukkola: Jos emme tässä onnistu...(Kolumni).
- 14 MTV3 Kymmenen uutiset 17.2.2008.

- 15 MTV3 Yhdeksän uutiset 14.4.2008.
- 16 Esim. MTV3 Kymmenen uutiset 8.3.2008; MTV3 Yhdeksän uutiset 14.4.2008; HS 18.5.2008, Pekka Vuoristo: Rakkauspuolue etsii puheenjohtajaa; IL 5.6.2008: Ulos kriisistä (Pääkirjoitus); AL 29.5.2008 ”Oikea ratkaisu” (Pääkirjoitus); AL 25.4.2008, Stig Höger: Superviikonloput. (Kolumni).
- 17 IS 9.5.2008, Sanna Ukkola: Jos emme tässä onnistu...(Kolumni).
- 18 Aihetta tutkinut John Street on huomauttanut, että osa poliitikoista myös itse hakee nostetta uralleen populaarikulttuurille ominaisin keinoin tai esimerkiksi hakeutumalla tietoisesti esiintymään vaikkapa musiikkitähden seurassa ”tartuttaakseen” näin osan heidän nauttimastaan suosiosta itseensä. Ks. esim. Street, John (2005). Lisäksi useat poliitikot, myös Suomessa, hyödyntävät kampanjoinnissaan niin sanottua persoonapolitiikkaa, jossa erityisesti vaalikampanjoinnissa huomiota kiinnitetään esimerkiksi poliitikon yksityiselämään, henkilöhistoriaan ja tunteisiin äänestäjiin vaikuttamiseksi. Ks. esim. Niemi, Mari K.(2006) & Niemi, Mari K.(2007).
- 19 Kevään muista uutisaiheista ks. tämän teoksen luku 4, jossa on käsitelty vaalirahoituksen uutisointia ja luku 7, jossa on analysoitu Ilkka Kanervan viestittelyn uutisointia.
- 20 HS 5.6.2008: SDP:n puoluekokous joutuu rohkean ratkaisun eteen (Pääkirjoitus).
- 21 Marjaana Koskinen <http://www2.eduskunta.fi/fakta/edustaja/471/kirjoitukset.html> (Siteerattu IS:n Lainatut-palstalla 11.3.2008).
- 22 Jarkko Vesikansa: Suomen Kuvalehden internet-sivut, PolKom.fi 30.5.2008: Voitonvarmana vaaleanpunaisessa. <http://suomenkuvalehti.fi/blogit/polkomfi/voitonvarmana-vaaleanpunaisissa>. (Luettu 14.9.2009).
- 23 HS 15.4.2008: Kauheista kliseistä aatteelliseen nokkeluuteen.
- 24 Ville Pernaan mukaan horse race -journalismi alkoi 1980-luvulla olla arkea sanomalehtien uutisoinnissa: vaalikeskustelujen saamista arvioissa päivänpolitiikan asiasisältöjen sijaan puhuttivat osallistujien onnistumiset, ja haettiin esimerkiksi nousijoita ja laskijoita. Perna, Ville (2007), 95. Helsingin Sanomien politiikka-aiheista uutisointia 1960-luvulta 2000-luvulle otantoina tutkineiden Jari Väliverronen ja Risto Kuneliuksen ja mukaan politiikan valtapeliluonnetta korostava uutisointitapa on vähentynyt nykypäivää kohti tultaessa, minkä he tulkitsevat etupäässä seuraukseksi siitä, että poliitikot itse käyttävät vähemmän pelaamiseen ja kamppailuun viittaavia kielikuvia kuin aikaisemmin. Aiheesta lisää Väliverronen, Jari & Kunelius, Risto (2009), 233.
- 25 Puoluekokousviikon alkupuolella SDP:n puheenjohtajavalinta sai sanomalehdissä vain muutamia yksittäisiä osumia, sen sijaan puoluekokouspäivänä perjantaina 6.6.2008 se oli jo esillä aineistomme sanomalehdissä 17 kertaa ja sitä seuraavana päivänä lauantaina 30 kertaa. Huomio kuitenkin hiipui nopeasti, sillä sunnuntaina osumia oli enää 7 kappaletta. Televisiossa osumat olivat luonnollisesti korkeimmillaan jo puoluekokouspäivänä. Vaisun alkuviikon muutamia yksittäisiä osumia seurasi nousu: perjantaina puheenjohtajavalinta oli esillä 11 kertaa, mutta lauantaina puhuttivat jo muut aiheet – pj-valinta oli aineistomme ohjelmissa esillä vain kolmesti. Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen tietokanta.
- 26 Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen tietokanta.
- 27 MTV3 Kymmenen uutiset 6.6.2008 ja 7.6.2008.
- 28 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 29 Ibid.
- 30 Ibid.
- 31 Ibid.

- 32 Yle TV1 Ykkösen aamu-tv 6.5.2008; HS 28.5. Hanna Kaarto: Kannattiko vaiva?
- 33 Aiheesta tehtyä tutkimusta käsitellään kootusti Jaana Kuusipalon artikkelissa Suku-
puolen rooli kampanjoinnissa. Kuusipalo (2000), 41–62.
- 34 Esim. Street, John (2001), 2.
- 35 Yle TV1 lähetti Kansalaisen kuntalaari -ohjelmansa Nokialta ja Yle TV2 Vaaliexpress-
ohjelmansa Kouvolasta ja Helsingistä. Nokiaa käsittelevässä ohjelmassa keskusteltiin
vuoden takaisesta vesikriisistä, mutta yhtä lailla esillä olivat monille kunnille yhteiset
kysymykset, esimerkiksi vanhustenhuoltoon liittyvät asiat. Kouvolaa käsittelevässä
ohjelmassa taas puhuttiin elämästä kuntaliitoksen jälkeen, ja Helsingin tapauksessa
keskusteltiin mahdollisista tulevista kuntaliitoksista – aiheita, joille löytyi kosketus-
pintaa monista muista samassa tilanteessa olevista kunnista. Ylen vaaliohjelmia oli
myös rakennettu erilaisten, mahdollisimman monia kuntia ajankohtaisesti kosketta-
vien teemojen ympärille: Yle TV1 16.10.2008: Vaalit 08: Kansalaisen kuntalaari (No-
kia); Yle TV2 1.10.2008: Suomi expressin Vaaliexpress (Kouvola); Yle TV2 8.10.2008:
Suomi expressin Vaaliexpress (Helsinki); Yle TV1 Vaalit 08: Vaalizoom 3.10.2008
(lapset ja nuoret), 10.10.2008 (vanhukset ja sairaat), 17.10.2008 (talouskriisi ja kun-
nallistalous). Aiheesta tarkemmin ks. Berg, Laura & Niemi, Mari K. (2009).
- 36 Esimerkiksi presidentinvaalien 2006 äänestysprosentti oli 73,9 (1. kierros) ja 77,2 (2.
kierros), eduskuntavaalien 2007 äänestysprosentti oli 67,9, kuntavaalien 2008 äänes-
tysprosentti oli 61,3 ja europarlamenttivaalien 2009 äänestysprosentti vain 40,3 (v.
2004: 41,1 prosenttia).
- 37 1970- 1980-luvun taitteen yli 78 prosentin äänestysaktiivisuus on vain muisto: vuosi-
na 2000 ja 2004 jäätin alle 60 prosentin, ja vaikka pientä nousua on ollut, oli äänes-
tysprosentti vuonna 2008 vain 61,3.
- 38 IL 26.8.2008: Nukkuvat puolueiden uhkana; IS 6.9.2008: Äänestysinto ei nouse vip-
paskonsteilla. (Pääkirjoitus); TS 1.10.2008: Äänestysaktiivisuuden romahdus nakertaisi
kansanvallan perustaa. (Pääkirjoitus); HS 8.10.2008: Vaaleissa äänestämisellä
tulisi oikeasti olla väliä. (Pääkirjoitus); HS 22.10.2008, Juha Akkanen: Äänestäminen
kannattaa aina. (Kolumni pääkirjoitussivulla); HS 26.10.2008: Kymmenen hyvää syy-
tä äänestää – näistä asioista uudet valtuutetut päättävät. Ks. myös aikakauslehdistä SK
37/2008. Kunnallista koruompelua. (Pääkirjoitus); SK 40/2008 Tervetuloa vuokralle!
- 39 HS 26.10.2008: Tähdet, tähdet, kertokaa miten tänään käy!; IL 24.10.2008: Tyyli-
puku vai tuulipuku?; IL 24.10.2008: Mitä solmut kertovat?; HS 1.10.2008. Puoluejohtajat
eleettömyyden huippuja.
- 40 HS 23.10.2008: Näin puoluejohtajat onnistuivat MTV3:n vaalitentissä.
- 41 HS 8.10.2008: Äänestäjä on koulutettava tarkkailemaan poliitikkoja. Ks. myös HS
24.10.2008: Puheenjohtajat saivat kylkeensä kuiskaajat (Artikkelissa mm. pohdintaa
siitä, miten puoluesihteerit ilmehtivät ja elehtivät Ylen tentissä).
- 42 IL 23.10.2008: Kuka pelkää oppositiojohtajaa?; IL 24.10.2008: Apua, kokoomus kar-
kaa!
- 43 IS 2.10.2008: Piikkikorolla hyökkäykseen; IS 24.10.2008: Miten he pärjäisivät?
- 44 Aamulehdessä julkaistiin 20-osainen Vaalikäräjät juttusarja, Turun Sanomissa taas
oli useita erillisiä juttuja esim. TS 10.10.2008: Turkulaisten pahoinvoinnin ehkäise-
mistä luvataan parantaa; TS 14.10.2008: Turun saaret tarvitsevat enemmän asukkaita
parempiin palveluihin; TS 15.10.2008: Erityislasten opetus jakoi koulupaneelia.
- 45 Esim. HS 8.10.2008: Marimekkoa, ympäristöoppia ja viinapullon etiketti; AL
20.10.2008: Puolueiden kampanjasivuilta on vaikeata löytää tietoa ehdokkaista; HS

- 25.10.2008: Iskee kuin miljoona voltia – tai sitten ei.
- 46 Esim. HS 4.10.2008, Unto Hämäläinen: Vihreässä ympäristössä (Kolumni), HS 25.10.2008: Maailman talouskriisi jyräsi kuntavaalikampanjat alleen (Pääkirjoitus).
- 47 HS 11.10.2008, Antti Kokkonen: Kriisi pyyhkii pintakuohun politiikasta. (Kolumni); HS 3.10.2008: Jutta, Jyrki ja Matti ”vaalitentissä” (Pääkirjoitus); HS 4.10.2008, Unto Hämäläinen: Vihreässä ympäristössä. (Kolumni); HS 2.10.2008: Kauhajoki ja rahoituskriisi hallitsivat suurten puolueiden vaalitenttiä (MTV3:n vaalitentistä); HS 13.10.2008: Kuntavaaleista tulossa kutkuttavat. (Pääkirjoitussivu); HS 14.10.2008, Janne Virkkunen: Ennakkoäänestys alkaa huomenna. (Allekirjoitettu vastaavan päätoimittajan kommentti ensimmäisellä uutissivulla); HS 25.10.2008: Maailman talouskriisi jyräsi kuntavaalikampanjat alleen. (Pääkirjoitus); HS 25.10.2008, Antti Kokkonen: Ensimmäiset globaalit paikallisvaalit. Vallan liikkeet -kolumni., AL 3.10.2008: Vain vaalijulisteissa on eroja (Pääkirjoitus); HS 22.10.2008, Juha Akkanen: Äänestämisen kannattaa aina. (Kolumni).
- 48 AL 25.10.2008, Jorma Pokkinen: Ja vaalit hävisi vaalitentti (Kolumni).
- 49 Pernaa, Ville (2007), 66–68.
- 50 Ks. myös Berg, Laura & Niemi, Mari K (2009).
- 51 Aineistomme perusteella kuntavaaleja käsiteltiin televisiossa selvästi valtakunnallisella otteella, ja talous vei suuren palan kuukauden politiikan uutisten koko kaksusta. Kaikesta aineistomme televisiomateriaalista lokakuussa 2008 vaaleja käsittelevää aineistoa oli 32,7 prosenttia, kun sanomalehdissä vastaava luku oli 46,5 prosenttia. Kuntavaalien voidaankin nähdä saaneen lehdistössä suhteessa suuremman osuuden politiikan aiheista kuin televisiossa. Toiseksi eniten vaalien jälkeen niin televisiossa (20,4 %) kuin sanomalehdissä (7,0 %) käsiteltiin taloutta. Otteeltaan television tarjonta oli vahvasti valtakunnallista, mikä oli odotettavissa ja myös luontevaa valtakunnallisen median ollessa kyseessä. Akselilla paikallinen–valtakunnallinen television vaaliaiheista ohjelmista 94,9 prosenttia on luokiteltu valtakunnalliseksi, kun sanomalehdissä tilanne oli tasaisempi: uutisoinnista 48 prosenttia oli valtakunnallista ja 52 prosenttia paikallista ja alueellista. Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen tietokanta.
- 52 Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen tietokanta.
- 53 Toimittajien arviot vaalien tuloksen merkityksestä kunkin puheenjohtajan aseman kannalta vaihtelivat. Erityistä kiinnostusta herätti SDP:n tuoreen puheenjohtajan Jutta Urpilaisen menestymisen. Vaalien arveltiin olevan hänelle esimerkiksi tulikaste ja näytön paikka: vaaleissa testattaisiin uuden puheenjohtajan asema, ja siksi juuri häneen kohdistuivat puoluejohtajista kovimmat paineet. Toisaalta esitettiin, että Urpilainen uutena saisi vielä aikaa, hänen tähtäimensä oli varsinaisesti vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Ks. esim. SK 37/2008. Esinäytös.; SK 41/2008. Tulikaste; SK 43/2008: Vaisut vaalit kriisin varjossa; SK 44/2008. Lähtölaskenta. Ks. myös esim. HS 27.10.2008. Kokoomus teki historiaa ohittamalla SDP:n ja keskustan. (Pääkirjoitus); HS 29.10.2008: Vanhaselta vaaditaan muutoksia, Urpilaiselle annetaan vielä aikaa; HS 4.10.2008. Unto Hämäläinen. Vihreässä ympäristössä. Kolumni.
- 54 Iltalehden juttusarjan artikkelit: IL 1.10.2008: Olisipa heille aikaa!; IL 3.10.2008: Ulos kerran vuodessa; IL 4.10.2008: Tyydyttävän rajoilla; IL 6.10.2008: Päiväkodin ahtaus on riski lapselle; IL 8.10.2008: Tuuriakin mukana; IL 9.10.2008: Hoitomaksut poikki ja pinoon; IL 11.10.2008: Terve koulu open ja oppilaan oikeus; IL 15.10.2008: Pakko-rako vai pelastus?; IL 16.10.2008: Koululaisten stressi vaatii hyvän terveydenhoidon;

- IL 18.10.2008: Köyhien lapsilta viedään hampaatkin; IL 21.10.2008: Missä on Akaa?; IL 23.10.2008: Kuntien kaavoitus on iso bisnes; IL 24.10.2008: Humalaiset ja pimeä pelottavat; IL 27.10.2008: Sairaiden, vanhojen ja köyhien puolesta.
- 55 IS 2.10.2008: Piikkikorolla hyökkäykseen; IS 7.10.2008: Kuulun rikollisjärjestöön; IS 8.10.2008 ”Avoin, aktiivinen ja innokas”; IS 9.10.2008: Tämäkö muka Kosovo? Puoluepomot kotikulmillaan 1/3; IS 17.10.2008: Unelmana on lapsi. Puoluepomot kotikulmillaan 2/3; IS 18.10.2008: Nyt annetaan ääniä! Vaali-into kangertele maaseudulla; IS 22.10.2008: Vieras kotonaan. Puoluepomot kotikulmillaan 3/3; IS 23.10.2008: Näin he pärjäsivät MTV3:n kuntavaalitentissä; IS 25.10.2008: Ei paljon kiinnosta!
- 56 IS 22.10.2008: Kuka kehuu söpöimmin hyvinvointiyhteiskuntaa? (Pääkirjoitus).
- 57 IS 27.10.2008 Vaalit08, Kuntavaalien erikoislehti. Anoppikin valtuustoon!; IS 27.10.2008. Vaalit08, Kuntavaalien erikoislehti. Seppo sai vaalivasikan!
- 58 Esimerkkinä päivälehtien uutisoinnista seuraavassa tiivistys Turun Sanomien kuntavaaliuutisoinnista. Juttusarjoja oli kolme, niistä Turun Sanomien juttusarja puolueista oli yhteinen Savon Sanomien kanssa: TS 1.10.2008: Kuntaliitokset uhkaavat nipistää RKP:n voittoa; TS 2.10.2008: Vihreiden Laturi hahmottelee kuntiin pormestaria ja paikallista hallitusta; TS 3.10.2008: Vasemmistoliitto vaatii kuntia vakinaistamaan päätkätyöläiset; TS 4.10.2008: Virkkunen toivoo kymmeniä uusia kuntaliitoksia; TS 5.10.2008: Kiviniemi aloittaisi Helsingin ja Vantaan liittämällä; TS 6.10.2008: SDP:n mielestä työssäkäyntialue on sopiva koko kunnalle. Turun Sanomien Ääni kunnasta -juttusarjassa kuntia esiteltiin kuntalaisten kautta, sarjaa julkaistiin ajalla 1.–26.20.2008. Vaalikoneen kertomaa -sarjassa taas uutisoitiin ehdokkaiden ajatuksia vaalikonevastausten perusteella: TS 2.10.2008: Enemmistö Turun ehdokkaista on valmis korottamaan veroa; TS 9.10.2008: Vuodenvaihteen kuntaliitos riittää Kaarinan ja Naantalien ehdokkaille; TS 20.10.2008: Joka neljäs on menettänyt uskonsa reuna-alueiden elinvoimaisuuteen; TS 24.10.2008: Toriparkki ei kelpaa ehdokkaille. Lisäksi Turun Sanomissa juttuja oli mm. paikallisista ja alueellisista vaalipaneeleista: Esim. TS 10.10.2008: Turkulaisten pahoinvoinnin ehkäisemistä luvataan parantaa; TS 12.10.2008: Palvelujen ulkoistaminen herättänyt paljon keskustelua; TS 14.10.2008: Turun saaret tarvitsevat enemmän asukkaita parempiin palveluihin; TS 15.10.2008: Erityislasten opetus jakoi koulupaneelia; TS 21.10.2008: Hallitussopimuskomppanit pitävät SDP:tä Turun talousohjelman jarruna. Myös äänestysaktiivisuutta käsiteltiin usein. Kolumnit ja pääkirjoitukset äänestysaktiivisuudesta ks. esim. TS 1.10.2008: Äänestysaktiivisuuden romahdus nakertaisi kansanvallan perustaa. (Pääkirjoitus); TS 15.10.2008: Ennakkoäänestys alkaa. (Pääkirjoitus); TS 25.10.2008, Aimo Massinen: Vain hyväosaisten etuoikeus (Kolumni). Ks. lisää näistä ja myös Aamulehden sekä Helsingin Sanomien kuntavaalien 2008 uutisoinnin rakenteesta Berg & Niemi (2009).
- 59 IS 24.10.2008, Jukka Tennilä: Vaikea valinta. (Kolumni).
- 60 HS 25.10.2008, Antti Kokkonen: Ensimmäiset globaalit paikallisvaalit. (Kolumni).
- 61 Esim. HS 8.10.2008: Vaaleissa äänestämällä tulisi oikeasti olla väliä. (Pääkirjoitus); HS 19.10.2008: Kuntaliitosten suuri rysäys ryydittää kuntavaaleja. (Pääkirjoitus).
- 62 Mm. SK 37/2008: Kunnallista koruompelua (Pääkirjoitus); IL 20.10.2008: Puolueiden erot pysyneet hämärinä (Pääkirjoitus); AL 3.10.2008: Vain vaalijulisteissa on eroja (Pääkirjoitus).

- 63 SK 37/2008: Esinäytös.; SK 41/2008: Tulikaste; SK 43/2008: Vaisut vaalit kriisiin varjossa; SK 44/2008: Lähtölaskenta. Ks. myös esim. HS 27.10.2008: Kokoomus teki historiaa ohittamalla SDP:n ja keskustan (Pääkirjoitus); HS 29.10.2008: Vanhaselta vaaditaan muutoksia, Urpilaiselle annetaan vielä aikaa.
- 64 AL 27.10.2008, Kari Huoviala: Mihin ääneni meni, kun se meni uurnaan? (Kolumni).
- 65 HS 22.10.2008, Juha Akkanen: Äänestäminen kannattaa aina. (Kolumni).
- 66 Esim. HS 11.10.2008, Antti Kokkonen: Kriisi pyyhkii pintakuohon politiikasta. (Kolumni); HS 13.10.2008: Kuntavaaleista tulossa kutkuttavat (Pääkirjoitussivu).
- 67 HS 11.10.2008, Juha Akkanen: Isi, montako yötä on vaaleihin? (Kolumni).
- 68 Väliaverron & Kunelius (2009), 240.
- 69 Muutosta kuvaa hyvin Susan Ruusunen Pääministerin morsian -kirjan kansien julkistamistilaisuuden helmikuussa 2007 saama mediajulkisuus, joka havahdutti myös toimittajia pohtimaan asiaa. Esimerkiksi Helsingin Sanomien Unto Hämäläinen kertoi Ylen TV-uutisten haastattelussa 6.2.2007 häpeävänsä läsnäoloaan tilaisuudessa. Helsingin Sanomien mukaan paikalla oli ”ennennäkemätön määrä toimittajia ja kuvaajia pitkän linjan politiikan journalisteista viihdejulkisuuden ammattilaisiin.” HS 7.2.2007: Susanin kirja aiheutti mediamylläkän. Susan Kuronen hyppi onnesta saatuaan kirjaspöytäkirjan. Ks. myös HS 8.2.2007: Kuningatar ja perässähihtäjä.
- 70 Väliaverron & Kunelius (2009), 239–240.
- 71 Tästä esimerkiksi käy Jutta Urpilaisesta Helsingin Sanomien Sunnuntai-sivuilla kesäkuun alussa julkaistu laaja henkilökuvasta. Siinä pinkkiin pikkutakkiin pukeutuneen Urpilaisen kerrottiin lukevan Miina Supisen esikoista, verhonneen ”herttaisen” työhuoneensa kummilastensa kuvilla ja halanneen kampanjatapahtuman lopuksi kyynelehtivää isoäitiään. Sympaattisia, tunteisiin vetoavia yksityiskohtia, joiden lomassa toimittaja teki tarkkanäköisiä havaintoja juttunsa kohteesta: ”Tänään hän näyttää ikäistään vanhemmalta sillä tavoin kuin missit ja mallit joskus näyttävät. – – [Urpilaisella on] melko railakas nauru – ei mikään rosameriläisnauru, mutta sellainen reipas maalaistytönauru kuitenkin. – – Kädet ovat nyt puuskassa, ja niska pyörähtää venytykseen. Nilkka väpättää.” HS 8.6.2008. Ystävät, toverit. Jutta Urpilainen piti viikon ensimmäisen puheen Kokkolassa, ja viimeisen Hämeenlinnassa, SDP:n ensimmäisenä naispuheenjohtajana.
- 72 Puheenjohtajien esiintymistaitoa arvioitiin mm. seuraavissa artikkeleissa: HS 1.10.2008: Puoluejohtajat eleettömyyden huippuja; HS 2.10.2008:Urpilainen haastoi, Katainen torjui, Vanhanen pysyi sivussa (Kainalojuttu), HS 8.10.2008: Äänestäjiä on koulutettava tarkkailemaan poliitikkoja; HS 19.10.2008: Viestintätutkija: Puoluejohtajat unohtivat yleisön HS:n tentissä; HS 23.10.2008: Näin puoluejohtajat onnistuivat MTV3:n vaalitentissä (Kainalojuttu).
- 73 HS 22.10.2008, Juha Akkanen: Äänestäminen kannattaa aina. (Kolumni).
- 74 SK 37/2008. Köyhät köyhtyvät, rikkaat rikastuvat.



Mari K. Niemi

7. Kohu- ja skandaalijournalismi moraalिन ja moralismin keväässä

Keväällä 2008 politiikan mediajulkisuutta hallitsivat poliitikkojen yksityiselämään ja seksuaalisuuteen, valtaapitävien väärinkäytöksiin sekä yksityisen ja julkisen rajanvetoihin liittyneet kohut ja skandaalit. YLEn uutiset kertoi tammikuun lopulla 2008 eduskunnan tasa-arvoselvityksessä ilmenneestä naisvirkailijoihin kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä. Helmikuussa otsikoihin nousi pääministeri Matti Vanhasen yksityiselämänsä rajoista käymä oikeudenkäynti hänen entisen naisystävänsä Susan Ruususen kirjoittaman *Pääministerin morsian* -teoksen tiimoilta. Maaliskuussa taas uutisoitiin ulkoministeri Ilkka Kanervan tekstiviestittelystä Johanna Tukiaisen kanssa tavalla, joka sai Suomessa poikkeukselliset mittasuhteet: ministeri joutui jättämään tehtävänsä skandaaliksi paisuneen kohun seurauksena.

Vaikka keväällä puhuttaneet aiheet olivat luonteeltaan osin erilaisia, myös yhdistäviä tekijöitä oli useita. Kaikki liikkui tavalla tai toisella seksuaalisuuden alueella ja kaikissa osallisena olivat enemmän tai vähemmän kielteisen julkisuuden kohteeksi joutuneet poliitikot, kahdessa tapauksessa vieläpä ministerit. Tapauksista kaksi nousi valokeilaan *kiss and tell* -hengessä¹, kun Susan Ruusunen ja Johanna Tukiainen ker-

toivat suhteestaan poliitikkoon. Yhteistä kaikille kolmelle tapaukselle oli myös se, että niistä uutisoiminen osoittautui toimittajille enemmän tai vähemmän haasteelliseksi monistakin syistä. Nämä seksuaalisuuteen, yksityiselämään ja mahdollisiin väärinkäytöksiin liittyneet aiheet olivat sensitiivisiä uutisoitavia, mutta myös tietojen puutteellisuus ja tapahtumien keskipisteessä olevien henkilöiden vastakkaiset näkökulmat toivat uutisointiin oman sävynsä.

Poliittiset skandaalit voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: seksiskandaaleihin, taloudellisiin väärinkäytöksiin ja vallan väärinkäytöksiin.² Skandaalien ominaispiirre on, että ne koettelevat jotakin normia tai arvoa. Arvojen ja normien niin sanottu skandaaliherkkyys vaihtelee, mutta kansainvälisesti katsoen erityisen herkästi suhtaudutaan yleensä seksuaalisuuteen liittyvien normien rikkomiseen. Tavallisimmin julkisten paljastusten kohteeksi joutuvat naimisissa tai parisuhteessa olevat ja julkisuudessa tunnetut miehet; naimattoman henkilön kohdalla skandaali ei ole yhtä altis syytymään, koska avioliittoa loukkaava normirikkomus puuttuu. Myös siinä on eroja, millaisia henkilöitä skandaalit herkimmin kohtaavat; henkilön nauttima mediajulkisuus, merkittävä asema ja myös skandaalin synnyttämien tapahtumien erityisen selvä ristiriita poliitikon edustamiin arvoihin ovat riskitekijöitä.³

Eduskunnassa ilmenneen seksuaalisen ahdistelun kohdalla oli etupäässä kyse valta-aseman väärinkäyttämisestä: hierarkiassa korkealla olevat henkilöt olivat kohdelleet huonosti heitä alempana olevia työtovereitaan. Koska kyseessä oli seksuaalinen ahdistelu, oli mukana myös seksiskandaalin sävyä. Kiusallisinta ja myös poliittisen imagon kannalta varmasti kielteisintä tällainen julkisuus oli kristillistä lähimmäisenrakkautta ja perinteisiä perhearvoja korostaneille, parisuhteessa oleville poliitikkomiehille, joiden käytös näytti olevan ristiriidassa heidän edustamiensa asioiden kanssa.

Myös Matti Vanhasen toimissa on mahdollista nähdä ristiriita hänen edustamiinsa perhearvoihin. Sen sijaan Ilkka Kanervan tekstiviestittelyn ei voida väittää olleen yllätys hänen julkisuudessa käsitellyn ja tiedossa olevan henkilöhistoriansa valossa.⁴ Yllättävänä voidaan kuitenkin pitää sitä intensiteettiä, jolla myös perinteiset uutismediat aiheeseen tarttuivat. Kanervan näkyvä ja poliittisesti erittäin arvovaltainen asema ulkoministerinä tekivät hänen julkisuuskuvaansa aikaisempaa haavoittuvamman.

Poliitikot tulevat valituiksi ja toimivat työssään luottamuksen varassa. Varsinkin ministereiltä edellytetään heidän vastuullisen asemansa vuoksi erityistä – toisinaan jopa kohtuutonta – nuhteettomuutta myös yksityiselämässään. Kohun tai skandaalinkaan syntyminen ei silti välttämättä tarkoita, että poliitikko olisi asemassaan sopimattomasti tavoitellut taloudellista tai muuta hyötyä tai edes rikkonut lakia. Suuren mediamyrskyn syntymiseen riittää, että poliitikon teko sisältää normirikkomuksen, joka voi antaa kritiikille aiheita.⁵

Niin kutsutussa juorujournalismissa ja yksityiselämän rajojen koetelussa ei sinänsä ole mitään uutta⁶. Keskeinen uusi ilmiö sen sijaan on, että 2000-luvun alussa myös niin kutsutut laatumediat ovat tarttuneet reilulla otteella näihin poliitikkojen yksityiselämän kohuihin ja skandaaleihin, jolloin ne ovat levinneet läpi mediakentän. Nyt käsillä olevan tutkimuksen kannalta olennaista onkin, että tällaisia aiheita käsitellään ilta-päivä- ja viihdelehdistön ohella yhtä hyvin perinteisessä uutismediassa.

Toimittajan kannalta poliitikkojen yksityiselämään liittyvistä kohuaiheista uutisoiminen sisältää runsaasti haasteita alkaen sen päätöksen tekemisestä, onko aiheesta sopivaa ja tarpeenkaan uutisoida. Journalistisia ratkaisuja joudutaan tekemään usein kiireessä, jossa uutiskilpailun paineet haastavat aiheesta saadut mahdollisesti vielä puutteelliset ja ristiriitaisetkin tiedot. Tämä lisää virheellisten tietojen leviämisen ja ylilyöntienkin riskiä. Vaikka jälkiviisaus on viisauden lajeista helpoimpia, on myös skandaaliuutisointia voitava tarkastella kriittisesti. Sen selvittäminen, miten yksittäisestä kohuaiheesta uutisointiin ja miten siinä ”onnistuttiin”, ei tosin välttämättä ole tutkimuksellisesti hedelmällisin lähestymistapa. Sen sijaan on tarpeen pohtia, mitä toteutunut uutisointi voi laajemmin kertoa suomalaisen politiikan journalismin tilasta ja suunnasta sekä erilaisista politiikan journalismeista.

Politiikan ja mediajulkisuuden vuorovaikutuksella oli keskeinen rooli tässä artikkelissa käsiteltävissä tapauksissa. Kaikkien niiden yhteydessä myös pohdittiin median ja politiikan suhdetta, esimerkiksi sananvapauden rajoja. Keväällä 2008 kuohuttaneiden aiheiden käsittely sai monet toimitukset myös pohtimaan oman välineensä linjaa suhteessa tällaiseen uutisointiin ja kysymään: kuuluuko tämä meillekin?

Häirintäkohun puurot ja vellit, uhrin ja tekijät

”Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.”⁷

YLEn uutiset kertoi tammikuun 24. päivä 2008 eduskunnassa keväällä 2007 suoritetun tasa-arvokyselyn häirintäosion tuloksista, joiden mukaan seksuaalinen ahdistelu on eduskunnassa vakava ongelma: mahdollisesti kolmasosa naispuolisista työntekijöistä oli kokenut häirintää työpaikallaan.⁸ YLEn jälkeen muutkin viestimet tarttuivat pian aiheeseen. *Helsingin Sanomien* mukaan eduskunnan tasa-arvoselvitys oli paljastanut, että jopa kymmenet eduskunnan naistyöntekijät olivat kokeneet työpaikallaan loukkaavaa seksuaalista häirintää. Kansanedustajille kyselyä ei ollut lähetetty, joten kaikki selvityksessä ilmi tulleet ahdistelun uhrin olivat eduskunnan virkailijoita. Myös muutama miestyöntekijä oli kokenut ahdistelua. Uutisoinnissa ei yksilöity, olivatko ahdistelijat olleet naisia vai miehiä.⁹

Useat tiedotusvälineiden haastattelemat kansanedustajat kiirehtivät ilmaisemaan ihmetyksensä kyselyn tulosten edessä, ja myös koko tutkimuksen oikeellisuus kyseenalaistettiin.¹⁰ Mediajulkisuudessa poliitikoihin suhtaudutaan heidän vastuullisen ja kansalaisten luottamukseen perustuvan asemansa vuoksi tavallista kriittisemmin: jo epäilyt väärinkäytöksistä nostattavat helposti kritiikin aaltoja. On tietysti selvää, että poliitikot kantoivat huolta paitsi eduskunnan julkisuuskuvasta ja politiikan työn arvostuksesta myös omasta maineestaan. Moni irtisanoutui-kin aiheesta nopeasti toteamalla, ettei ollut nähnyt tai kuullut mitään. Toisaalta aiheen uutisointi ja kansanedustajien sitä koskevat haastattelut viittaavat siihen, että ahdistelun tunnistamisessakin oli puutteita¹¹.

Vielä uutisoinnin alussa tiedotusvälineissä käsiteltiin sitä, mitä häirintä on ja miten sen tunnistaa.¹² Siitä huolimatta, että seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun luonnetta pyrittiin sanomalehdissä selvittämään ja kuvailemaan, eivät nämä tulkinnat ja asiasta hallussa oleva tieto jatkossa kovin hyvin näkyneet aiheen uutisoinnissa.

Kohuartikkelissa nimettiin ahdistelijoita

Samalla viikolla, kun eduskunnan tasa-arvoselvitys tuli julkisuuteen, ilmestyi *Helsingin Sanomissa* ”Seksuaalista häirintää” -artikkeli. Sen nostattamaa kohua puitiin kuukausia, sillä siinä ahdistelijoiksi nimetyt miehet tekivät asiasta tutkintapyyntöjä ja kantelivat kohtelustaan Julkisen sanan neuvostolle. Toimittaja Tanja Aitamurto aloitti kohuartikkelinsa näin:

”Maakunnan miehet, iältään keski-ikä plus. Seksistisiä wannabe-alfauroksia. Kalapuikkoviiksi-sektori. Näin eduskunnan naistyöntekijät kuvailevat eduskunnan huonosti käyttäytyviä miehiä. Heitä, jotka ’tuijottavat intensiivisesti rintoja hississä ja kuntosalilla’, ’heittävät rasvaläppää’ ja ’vihjailevat inhottavasti’, kuten naiset – ja muutama mieskin – kuvailevat.”¹³

Toimittajan haastattelemat, nimettöminä pysytelleet henkilöt kuvailivat artikkelissa kokeneensa sanallista häirintää, kuten seksististä ulkonäön kommentointia, ja muuta asiatonta käytöstä, esimerkiksi tuijottelua. Haastateltujen naisten mukaan kaikki eduskunnassa tietävät, keitä nämä miehet ovat, ja heitä on ainakin kymmenkunta. Miehet nimettiin, ja toimittaja pyysi heitä kommentoimaan väitteitä.

Artikkelissa kuvattiin osan nimetyistä miehistä pitävän puheita ahdistelusta liioiteltuna tai perättöminä, esimerkiksi kansanedustaja Lauri Oinosen (kesk.) kerrottiin nimenneen tiedot ”höpö-höpö-puheiksi”, joissa ei ollut perää. Kansanedustaja Pekka Vilkuna (kesk.) taas suositeli artikkelin mukaan naisia nauramaan juttujen mukana, sillä ”[j]os ei sellaisia juttuja kestä, pitää pohtia uudestaan ammatinvalintaansa.” Näin artikkelista sai vaikutelman, että haastatellut pyrkivät siirtämään vastuuta häirinnän uhreille: kansanedustajamieheltä huomiota saavan naisvirkailijan ei tulisi olla liian herkkä ja ymmärtämätön, vaan hänen tulisi osata erottaa, että kyseessä on myönteinen huomio ja huumori.

Osan miehistä kuvattiin kuitenkin suhtautuvan ahdisteluväitteisiin vakavammin. Jutussa olleen sitaatin mukaan esimerkiksi kansanedustaja Tapani Mäkinen (kok.) oli luvannut parantaa tapansa: ”[J]utut ovat sitten ilmeisesti menneet liian pitkälle. Nyt pitää alkaa puhua harkitummin – –.”¹⁴

Aitamurto kertoi artikkelissaan varsinkin kansanedustajien avustajien aseman olevan hankala: edustajan häiritsevään käytökseen on vaikeata puuttua, onhan vaakalaudalla työpaikka. Artikkelin loppupäätelmänä todettiin, ettei ongelmana ole pelkästään ydinporukka, vaan ”hiljainen hyväksynnän kulttuuri; ne muut, jotka hekottelevat törkypuheiden mukana tai ovat hiljaa.”¹⁵

Aiheen käsittely jatkui päivälehdissä vielä jonkin aikaa, ja kirjoittelu oli asiapitoista. Erilaisia näkemyksiä esitettiin jatkotoimenpiteistä. Valtaosa tiedotusvälineiden haastattelemista henkilöistä, esimerkiksi puolueiden naisjärjestöjen puheenjohtajat, vastusti ahdistelijat paljastavien nimilistojen julkaisemista. Ahdistelu tuomittiin, mutta huomio uutisoinnissa kiinnittyi etenkin ahdistelusta nimettyjen asemaan. Kuten *Turun Sanomien* toimittaja Juhani Heimonen osuvasti kirjoitti: ”Kerran herännyttä myötätuntoa on vaikea pysäyttää.”¹⁶

Syylisten esiin nostamista ja paljastusmentaliteettia suitsivat varmasti *Helsingin Sanomissa* nimettyjen miesten ratkaisu ryhtyä vastatoimiin ja myös heidän julkisuudessa osakseen saamat sympatiat. Miehistä viisi teki asiasta kantelun Julkisen sanan neuvostolle, joka antoi päätöksensä maaliskuussa 2008. Sen mukaan artikkelissa oli neljän edustajan osalta rikottu hyvää journalistista tapaa, sillä vaikka aihe sinänsä oli tärkeä, ei sen takana ollut riittävästi näyttöä. Julkisen sanan neuvosto katsoi kuitenkin yhden kantelijoista haastattelussa myöntäneen käyttäytyvänsä tavalla, joka vahvisti väitteitä sukupuolisesta häirinnästä, joten hänen osaltaan *Helsingin Sanomat* sai vapauttavan päätöksen¹⁷.

Työterveyslaitoksen mukaan ”seksuaalinen häirintä ja ahdistelu määritellään ei-toivotuksi ja yksipuoliseksi joko fyysiseksi tai sanalliseksi seksuaalisväritteiseksi käyttäytymiseksi, joka on kohteelle vastentahtoista ja herättää kielteisiä tunteita.”¹⁸ Yksi keskeisistä uutisoinnin tavoista olikin käsitellä sitä, mikä on ahdistelua ja mikä ei. Päivälehtien kirjoittelussa aiheen käsittelyä laajennettiin myös pohtimaan seksuaalista ahdistelua laajempänä ongelmana, ei vain eduskunnan asiana.¹⁹

Ahdistelukohun keventämisen strategiat

Myös iltapäivälehdissä käsiteltiin aluksi kysymystä siitä, mikä on seksuaalista ahdistelua. Häirinnän uhrien näkökulmakin asiaan tunnistet-

tiin.²⁰ Tämä ei kuitenkaan estänyt kirjoittelun luiskahtamista seksistiselle ja aiheella leikittelevälle uralle. Toisinaan pinnalta katsoen asiallisetkin jutut olivat lähemmin tarkasteltuna pilke silmäkulmassa tehtyjä.²¹

Iltapäivälehdet ottivat kaiken irti eduskunnassa ilmi tulleesta seksuaalisesta häirinnästä. Niiden uutisoinnista on mahdollista erottaa neljä ahdistelua koskenutta keskeistä väittämää, joiden kautta aihetta käsiteltiin ja joiden voidaan myös nähdä purkaneen esitettyjen ahdisteluväitteiden vakavuutta. Usein tosin jo artikkelin lähtökohtainen ote tai näkökulma kevensi miehiin kohdistuneita ahdistelusyhtöksiä tai toi esiin lieventäviksi esitettyjä asianhaaroja.²²

1. Häirintään tulisi suhtautua huumorilla

Iltapäivälehtien uutisoinnin perusteella seksuaalisesta ahdistelusta laskivat leikkiä niin haastattelukommentteja antaneet kansanedustajat kuin aiheesta kirjoittaneet toimittajatkin. Erityisen vahvasti toimittajien näkökulma tuli esiin ahdistelujupakkaa käsitelleissä kolumneissa. Vastaavaa uutisointia oli jonkin verran myös muissa viestimissä.²³ *Ilta-Sanomien* mukaan kansanedustajista esimerkiksi Satu Taiveaho (sd.) oli kertonut kokeneensa seksuaalista häirintää, muttei ollut itse ”kovin herkkä” sille. Hän suhtautui vaikkapa seksistiseen huulenheittoon ”joidenkin persoonien huumorina.”²⁴ Ulla Karvo (kok.) puolestaan oli toimittajan mukaan kuvannut nauraen, ettei ollut häirintään törmännyt, mistä hän oli ”suorastaan vähän pettynyt”²⁵.

Vaikka monet kansanedustajat tuomitsivat ahdistelun jyrkästi, häirintä uutisoinnista näytti tulevan heille myös tilaisuus osoittaa avarakatseisuuttaan, ymmärtäväisyyttään ja huumorintajuun; ei tässä turhan tiukkapipoisia olla! Samalla poiminnat heidän haastatteluistaan loivat iltapäivälehtien uutisoinnissa kuvaa seksuaalisesta häirinnästä hieman hupaisana tai absurdinakin aiheena, johon oli julkisuudessa ylireagoitu ja johon voisi, ellei jopa pitäisi, suhtautua huumorilla.

2. Naiset provosoivat miehiä ahdistelemaan

Yhden aihetyypin muodostivat sellaiset artikkelit ja lehtien julkaisemat lukijoiden mielipidekirjoitukset, joissa vastuu ahdistelusta vieritettiin uhreille. Etenkin liian paljastavien asuvalintojen katsottiin altistavan ahdistelulle.²⁶ Kuvaava oli *Aamulehden* kolumnistin Kalervo Kummolan blogikirjoitus, jossa hän totesi, että ”johonkin se katsekin on pantava,

jos samaan hissiin hyppää naisedustaja tai avustaja rinnat törröllään ja kolme ylintä nappia auki”²⁷. Tämänhenkisiä kirjoituksia julkaistiin ilta-päivälehdissä useita. Niiden tunnusmerkistöön kuuluivat aiheen karnevalisointi ja huumorimielellä tehdyt ehdotukset siitä, miten naisten kannattaisi toimia, jotta he eivät nostattaisi miesten viettiä. *Iltalehdessä* ahdistelun luonnetta selvittäneessä artikkelissa haastateltu Jussi Rossi esimerkiksi tokaisi, että jos naisella on ”hyvät rinnat, niin minnekäs muualle sitä silmänsä pistäisi”.²⁸ Tässä mielessä kirjoittelu muistutti esimerkiksi raikauksista käytyjä julkisia keskusteluja, joissa on esitetty uhrin oman toiminnan vaikuttavan kohteeksi valikoitumiseen.²⁹

3. Naiset ahdistelevat itsekin

Kohun aikoihin julkaistiin myös joukko artikkeleita, joissa miehet kertoivat naistenkin ahdistelevan. Tällaista tutkimustulosta ei alkuperäisessä eduskunnan tasa-arvoselvityksessä ollut, mutta aiheeseen saatiin jutun juurta kansanedustajamiehiä haastatteleamalla. Toisinaan uutisoinnissa nähtiin myös suoranaista vääristelyä. *Ilta-Sanomien* haastattelemat kansanedustajamiehet kertoivat, etteivät olleet kokeneet kansanedustajanaisten ronskeja puheita häiritsevinä. Kukaan heistä ei ollut kertomansa mukaan kohdannut seksuaalista häirintää. Tämä ei estänyt lehteä otsikoimasta juttuaan totuuden vastaisella väitteellä: ”Myös osa mieskansanedustajista on kokenut seksuaalista häirintää.”³⁰ Näin uutisoinnissa hämärtyikin se seikka, ettei teon luonne, esimerkiksi puheiden seksuaalissävyytteisyys, sellaisenaan tee niistä vielä häirintää, jollei kohde sitä sellaiseksi miellä.

Ilta-päivälehtien haastattelemat kansanedustajamiehet joko kielsivät kohdanneensa häirintää tai kertoivat suhtautuneensa naisten lähestymisiin huumorilla. Oliko ajatus miehiä seksuaalisesti ahdistelevista naisista kuitenkin niin houkutteleva, että mutkia päätettiin oikoa? Väitteellä, että naisetkin ahdistelevat, saatettiin myös pyrkiä osoittamaan, etteivät naiset ole vain uhreja vaan myös tekijöitä, mikä taas pinnalta katsoen lieventäisi miehiin kohdistettuja syytteitä. Ehkä naisiin kohdistuva seksuaalinen häirintä ei olisi niin paha asia, jos voitaisiin osoittaa, että naiset puolestaan ahdistelevat miehiä? ³¹

4. Miehet eivät ole kohussa syyllisiä vaan uhreja

Helmikuun alussa uudelleen puhemieheksi valittu Sauli Niinistö (kok.) otti selkeän kriittisen kannan seksuaaliseen häirintään. Hän kuitenkin muistutti ”seksuaalihäiriköiksi julkisuudessa leimattujen” mieskansanedustajien ottaneen asian varsin raskaasti.³² Jatkossa etenkin iltapäivälehtien kirjoittelussa kohun uhreina eivät esiintyneetkään ahdistelun kohteeksi joutuneet eduskunnan naisvirkailijat vaan ahdistelijoiksi julkisuudessa väitetyt, *Helsingin Sanomien* artikkelissa nimetyt mieskansanedustajat.

Sekä *Iltalehti* että *Ilta-Sanomat* uutisoi ahdistelijoiksi nimettyjen miesten perheineen voivan pahoin ja pahoittaneen mielensä. *Ilta-Sanomissa* kriisipsykologi Salli Saari myös neuvoi, miten tämänkaltaisia hankalia asioita tulisi käsitellä perheen lasten kanssa.³³ Ahdistelijoiksi nimettyjen miesten uhrinäkökulma korostui sairauslomalle jääneiden edustajien kokemuksia kartoittaneissa *Ilta-Sanomien* artikkeleissa. ”[A]hdistelijaksi leimatun” Pekka Vilkunan kerrottiin jääneen sairauslomalle liki kuu-kaudeksi. Toinen häirinnästä syytetty, Esa Lahtela, kertoi tunnelmistaan: ”Tämä on ollut äärimmäisen raskasta. Olen nukkunut koiranunta”. Tekstissä toimittaja kuvasi Vilkunan purkaneen keskustan ryhmäkokouksessa tuntojaan ”kyynel silmässä”. Myös muut nimetyt kansanedustajat olivat kertoneet ”voimiensa ehtyvän”.³⁴ Lehteen haastateltu eduskuntaavustajien puheenjohtaja kommentoi hänkin häirintäkohun olevan kohutun nimetyille miehille.³⁵

MTV3:n 45minuuttia-ohjelmassa haastateltu tutkija Pekka Isotalus totesi, että häirintäkohun tiimoilta ei lopulta tuntunut löytyvän yhtään tekijää, sen sijaan miespuolisia uhreja oli useita³⁶. Kokonaisuutena mediajulkisuuden voidaankin nähdä kääntyneen voittopuolisesti heidän tuekseen, kun aiheen käsittelyssä siirryttiin arvioimaan *Helsingin Sanomien* miehiä nimenneen artikkelin oikeutusta ja myrskyn silmään joutuneiden miesedustajien mielipahaa.

Seksuaalinen häirintä karnevalisoitiin

Häirintä uutinen nousi julkisuuteen tammikuun 2008 lopulla, mutta vielä helmikuun aikana aiheesta kirjoitettiin aineistomme sanomalehtiin yhteensä 62 juttua, joista valtaosa oli *Iltalehdessä* (18 kpl) ja *Ilta-Sanomis-*

sa (16 kpl)³⁷. Tieto eduskunnan tasa-arvoselvityksen tuloksista oli aiheena toimituksia kiinnostava, sisälsihän se mehevän uutisjutun ainekset yhdistäessään valtaapitävien vastuullisen aseman, seksin ja väärinkäytökset. Alussa aiheesta uutisoitiin myös iltapäivälehdissä asiapitoisesti ja selvityksen tuloksia siteeraten.

Etenkin iltapäivälehtien uutisoinnissa ahdisteluaiheen määrittelijöinä ja asiantuntijoina toimivat kansanedustajat, niin naiset kuin miehet, mikä heijastelee heidän kiinnostavuuttaan julkisuuden henkilöinä. Kansanedustajien nostaminen julkisuudessa aiheen pääasiallisiksi määrittelijöiksi oli kuitenkin pulmallinen ratkaisu. Se oli alkuperäisen uutisen valossa harhaanjohtavaa, koska tasa-arvoselvityksessä ilmi tullut ahdistelu oli kohdistunut nimenomaan kansanedustajia hierarkiassa alempana oleviin naisvirkailijoihin, ei kansanedustajanaisiin, jotka julkisuudessa kokemuksiaan jakoivat. Toisaalta ahdistelijoissa oli myös muita kuin kansanedustajamiehiä, joten kyse ei ollut vain kansanedustajia koskevasta asiasta.³⁸

Hyvä maine on yksi kansanedustajan valituksi tulemisen edellytyksistä. Kansanedustajien kannalta eduskunnan leimautuminen ahdistelun sallivaksi, epätasa-arvoiseksi työpaikaksi olikin äärimmäisen kiusallista. Koska mieskansanedustajiin oli kohdistunut vakavia syytöksiä, oli odotettavissa heidän puolustavan omaa näkökulmaansa asiaan, väistävän aihetta tai jopa vähättelevän sitä – kuten sitten tapahtuikin.³⁹ Jos uutisoinnin tavoitteena oli ilmi tulleen seksuaalisen ahdistelun avoin ja tasapuolinen julkisuuskäsittely, ei aiheen puhtaasti kansanedustajavetoinen uutisointi ollut perusteltua. Sen sijaan lehtien myynnillisiä tavoitteita tunnettujen nimien hyödyntäminen aiheen käsittelyssä saattoi hyvinkin palvella.

Kiinnostavaa on, että vaikka eduskunnan tasa-arvoselvitys ja myös iltapäivälehtien oma uutisointi toi esiin useita erilaisia häiritseväksi koettuja tekoja, myös kiinni käymistä, epämiellyttäviä sähköpostiviestejä ja sanallista vihjailua, keskityttiin julkisessa keskustelussa naisten häiritseviksi kokemuksiin katseisiin.⁴⁰ Tosin esimerkiksi eduskunta-avustajalle itseään vanhemman ja hierarkiassa ylempänä olevan kansanedustajan tunkeilevien katseiden kohteeksi joutuminen työtilanteissa voi sekin olla huomattavan kiusallista ja aiheuttaa runsaasti mielipahaa ja ahdistusta. Tämän puolen asiasta huumorivetoinen uutisointi yksipuolisuudessaan ohitti.

Työpaikalla tapahtuva seksuaalinen häirintä voidaan vakavuudeltaan rinnastaa työpaikkakiusaamiseen. On kuitenkin epätodennäköistä, että työpaikkakiusaaminen aiheena saisi uutisaiheena yhtä humoristista ja vähättelevääkin käsittelyä. Eduskunnassa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän käsittely oli varsinkin iltapäivälehdissä innokasta, mutta vauhdin hurmassa käsitteen sisältö unohtui. Poliitiikan aiheena julkisuuteen tullut asia muovautui toimittajien käsissä pikkutuhmaksi viihteeksi, mikä ei sinänsä ole uutta. Iltapäivälehtiä tutkinut Erkki Karvonen onkin kysynyt, miten iltapäivälehdissä edes voidaan tehdä eroa viihdejournalismin ja poliitiikan journalismin välille, kun molemmat lajit elävät niissä sekaisin, eikä toimittajakaan aina tiedä, meneekö juttu viihteeseen vai politiikkaan.⁴¹ Iltapäivälehtien kirjoittelu osoittaa, että termi ”uutinen” on lehdissä varsin joustavassa käytössä: uutiset-palstalla esiteltiin esimerkiksi *Iltalehden* tekemä miesten hissikatseita selvittänyt ns. ”törrötissi-testi” ja *Ilta-Sanomien* juttu kansanedustaja Pentti Oinosen (ps.) ehdotuksesta pukea eduskunnan naiset perinteiseen karjakon työasuun ahdistelun kitkemiseksi⁴².

Yhden näkökulman aiheen kokemaan metamorfoosiin avaa politiikan uutisten epäsuotuisuus myynnin näkökulmasta; politiikka sellaisenaan ei ole iltapäivälehdistä suotuisinta uutisainesta. Iltapäivälehtien historiaa Suomessa käsitelleessä kirjassaan *Ilta-Sanomien* entinen toimittaja Heikki Saari muistuttaa politiikan olleen *Ilta-Sanomissa* vielä 1980-luvulla keskeinen laatuun painottavan profiloitumisen väline, joten tärkeät politiikan tapahtumat pyrittiin tuomaan esiin niiden heikosta myynnillisestä arvosta huolimatta. Seuraavalla vuosikymmenellä politiikka kuitenkin ajettiin systemaattisesti alas. Lehden sisällössä politiikka ei enää ollut arvostuskysymys, vaan siitä ryhdyttiin poimimaan mukaan vain myyvimmat aiheet. Poliitiikan läsnäolo lehdessä voidaankin nähdä näennäisenä. Poliitiikan toimijoiden esiintyminen lehden sivuilla luo kyllä vaikutelmaa politiikan uutisista, mutta varsinaisten sisältökysymysten kannalta ei tällaisilla kirjoituksilla ole merkitystä.⁴³

Mistä häirintäkohun uutisointi kertoo?

Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen haastatteluissa toimittajien päällimmäisenä mielikuvana häirintäaiheen uutisoinnista oli

Helsingin Sanomien artikkeli ”kalapuikkoviiksimiehistä”. Kirjoitus sai haastatelluilta kritiikkiä siitä, että vaikka aihe sinänsä oli tärkeä, oli jutun käsittelytapa nimeämisineen pulmallinen, eikä asian uutisointi siltä osin ollut journalismille kunniaksi. Yksi haastatelluista toi myös esiin sen, että jälkikäteen katsottuna varsinaista ahdistelu-aihetta olisi voinut käsitellä enemmänkin:

”Meillä kuitenkin on tässä maassa edelleen aika pitkälti vallalla semmoinen kulttuuri, että seksuaalinen ahdistelu esimerkiksi ei ole juuri mitään tai siitä ei oikeastaan seuraa mitään. Että se vähän kuuluu pelin henkeen ja niin pois päin. Kyllä siinä mielestäni media voisi aika lailla, meidän mediamme esimerkiksi voisi kyllä tehdä enemmänkin töitä asian suhteen.”⁴⁴

Suomen Kuvalehden toimittaja Tuomo Lappalainen käsitteli seksuaalista ahdistelua ja sen uutisointia kolumnissaan. Hän katsoi, että keskustelu aiheesta oli tarpeen, sillä varmasti ”eduskunnan äijäkulttuurissa on mopo välillä karannut käsistä, pahastikin”⁴⁵. Lappalainen kuitenkin ihmetteli tarvetta etsiä syyllisiä sen sijaan, että yritettäisiin saada häirintä loppumaan. Hän harmitteli, että ”muu eduskunta voi nyt pestä iloisesti kätensä ja panna koko häirintäkohun Tero Rönнин (sd.) ja Lyly Rajalan (kok.) kaltaisten perusjätkien piikkiin.”⁴⁶ Juuri näin julkisuudessa vaikutti käyvän, tosin miesten vakuuttelu syyttömyydestään vei pohjaa siltä tutkimuksen väitteeltä, että ahdistelua ylipäänsä olisi ollut. Kun asian uutisoinnista tehty kanne lisäksi kääntyi Julkisen sanan neuvostossa heidän edukseen, vaikutelmaksi jäi, että koko ahdistelukohussa oli kuultu paljon melua tyhjästä. Lappalainen toivoi kolumnissaan, ettei *Helsingin Sanomien* juttu tekisi tasa-arvokeskustelulle karhunpalvelusta, mutta kaikesta päätellen sen aiheuttama kuohunta kyllä teki.

Politiikan mediajulkisuuteen ei näytä mahtuvan kerrallaan kovin montaa puhuttavaa aihetta, eikä sinne tunnu sopivan samastakaan aiheesta kovin montaa näkökulmaa. *Helsingin Sanomien* aloittaman suorasukaisen ahdistelijajahdin jälkipyykki vei keskustelun pois varsinaisesta asiasta. Lehden uutisointitapa tuomittiin laajasti, minkä myötä hie-man epäloogisesti koko aihe sai varsinkin sitä suurimmalla volyymillä käsitellessä iltapäivälehdissä kohtuuttoman hössötyksen ja pikkumaisen nipotuksen leiman.

Helsingin Sanomien kohuartikkelin saama tyrmäävä vastaanotto vaikutti hillitsevän aiheen käsittelyä perinteisissä laatulehdissä ja jopa pysäyttävän sen. Kokonaisuutena voidaan huomata, että seksuaalinen ahdistelu ei ollut helppo aihe uutisoitavaksi. Kansanedustajat nostettiin uutisoinnin keskiöön ja aiheen määrittelijöiksi, vaikka varsinkin miesedustajien kannalta aihe oli tulenarka kommentoitava ja sisälsi kaikki katastrofin ainekset. Poliitikkojen näkökulmasta uhkakuvina olivat maineen menetyt niin henkilötasolla kuin myös laajemmin eduskuntatyön nauttiman arvostuksen näkökulmasta, mikä ei voinut olla jossain määrin vaikuttamatta heidän lausuntoihinsa aiheesta. Ilmeisesti puutteelliset ja osin ristiriitaisetkin tiedot, aiheen nostattamat vahvat tunteet ja toisaalta poliitikkoihin liittyvien väärinkäytösten herkkyyden uutisaiheina johtivat iltapäivälehdet käsittelemään ahdistelukysymystä asiasisällön näkökulmasta kömpelösti.

Uutisoinnin perusteella ilmeistä on, että etenkin iltapäivälehdissä tämäntyyppisille, valtaa, väärinkäytöksiä ja seksiä yhdistäville aiheille on tilausta jatkossakin. Nyt ne saivat mahdollisuuden käsitellä aihetta hyvinkin vapaasti, koska *Helsingin Sanomien* seksuaaliseen ahdisteluun erityisen kriittisesti suhtautunut, syyllisjähdin huumassa tekemä ylilyönti tarjosi ikään kuin oikeutuksen koetella uutisoinnin rajoja myös toiseen suuntaan.

Ahdistelu-uutisointia voidaan lähestyä myös yhteiskunnallisessa keskustelussa tapahtuvan aiheen määrittelyn ja asioiden kehystämisen kautta. Kaupalliselta volyymiltään merkittävien iltapäivälehtien seksuaalisen ahdistelun luonteesta tarjoamaa tulkintakehystä ei ole syytä ohittaa viihteellisenä kuriositeettina. Iltapäivälehtien aiheesta tarjoaman tulkinnan merkitystä korosti muiden tiedotusvälineiden jättäytyminen sivuun aiheen käsittelystä, jolloin iltapäivälehdet saivat sanoa aiheesta viimeisen sanan.

Politiikan julkisuudessa voidaan nähdä useita journalismeja, erilaisia tiedotusvälinekohtaisia painotuksia ja suuntauksia, joista asiapitoinen, pääosin faktoihin tukeutuva päivälehtien journalismi elää rinnan iltapäivälehtien räväkämpään ja skandaalihakuisemman journalismin kanssa. Tällainen eriytyminen on kuitenkin rikkaus vain niin kauan, kun aiheet eivät kanavoidu yksipuolisesti tietyissä välineissä käsiteltäviksi ja erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä kehystetään, käsitellään ja arvioidaan monipuolisesti eri viestimissä.

Julkinen taistelu yksityiselämästä

Yksityisyyden varjelu lisäsi julkisuutta

”Työmyyrä kohtaa luonnonlapsen, kaksi erilaista maailmaa toisensa.”

Takakansitekstiä Susan Ruususen *Pääministerin morsian* -kirjasta (Etukeno Oy 2007)

Pääministeri Matti Vanhasen parisuhdekuviot ovat olleet runsaasti esillä julkisuudessa tämän puolison Merja Vanhasen haettua huhtikuussa 2005 avioeroa yli kaksikymmentä vuotta kestäneestä liitosta⁴⁷. Erityisen suuren mediahuomion on saanut Matti Vanhasen ja Susan Ruususen (ent. Kuronen) tammikuussa 2006 internetin seuranhakupalstalta alkanut ja noin yhdeksän kuukautta kestänyt suhde oikeuteen asti vieneine jälkipuinteineen.⁴⁸

Jätetyksi tullut Susan Ruusunen ilmoitti tammikuussa 2007 kirjoittavansa seurustelusta kirjan, jossa kertoo oman näkökulmansa julkisuudessa puidun suhteen vaiheisiin. Ruususen *Pääministerin morsian* -kirja ilmestyi jo 19. päivä helmikuuta 2007. Saman vuoden maaliskuussa Matti Vanhanen teki kirjan vuoksi tutkintapyyynnön, ja lokakuussa kihlakunnansyyttäjä nosti syytteen yksityiselämää koskevan tiedon levittämisestä. Yksityiselämänsä julkisuudelta varjelemaan pyrkinyt pääministeri tuli oikeusprosessiin lähtiessään pyöräyttäneeksi aiheen käsittelyn uudelleen käyntiin. Koska hän itse ei ollut tapahtumista halukas kertomaan, hyödynsivät iltapäivälehdet ja viihteelliset aikakauslehdet laveasti Ruususta aiheen uutisoinnissa.

Kirjan kustantaja, Etukeno Oy:n toimitusjohtaja Kari Ojala kuvasi kantaansa aiheeseen *Pääministerin morsian* -teoksen esipuheessa. Hänen mukaansa kirja paitsi kuvaa yhden ihmissuhteen naisen näkökulmasta myös kertoo ”meitä ympäröivästä yhteiskunnasta, poliitikon paineista ja tiedotusvälineiden vallasta”. Ojalan mukaan kirjassa sivutaan myös yksityisiä asioita, mutta tämä oli ”yhteiskunnallisen keskustelun kannalta välttämätöntä”. Näkökulmaansa sen tarkemmin selittämättä Ojala kirjoittaa: ”[k]irjan saama megajulkisuus on ilmiö, jota jokaisen kannattaa pohtia.”⁴⁹

Helmikuun 15. päivä 2008 Susan Ruusunen ja hänen *Pääministerin morsian* -kirjansa kustantaneen Etukeno oy:n toimitusjohtaja Kari Ojala

vastasivat Helsingin kärjäoikeudessa syytteisiin yksityiselämää koskevan tiedon levittämisestä. Kirjan sisältö perustui Susan Ruususen päiväkirjamerkintöihin sekä kustannustoimittajan Ruususelle tekemän haastattelun nauhoihin, jotka litteroitiin tekstimuotoon. Mukana oli myös yhdeksän Matti Vanhasen Susan Ruususelle lähettämää tekstiviestiä.

Aamulehden Matti Apunen arvioi kolumnissaan oikeudenkäynnin merkitystä näin:

”Ruusus-päätös paaluttaa sananvapauden rajoja, on lopullinen tuomio valitusten jälkeen mikä tahansa. Se on merkittävä käänne pitkässä tasapainoilussa yksityisyyden suojan ja sananvapauden välillä.”⁵⁰

Hän ei ollut näkemyksineen yksin, sillä monet katsoivat oikeudenkäynnin mittaavan nyt ensimmäistä kertaa Suomessa perinpohjaisesti sitä, mitä poliittisen johtajan yksityiselämästä saa kertoa.

Poliitikkojen, varsinkin puoluejohtajien, yksityiselämän rajoista käyty keskustelu on myös kansainvälisesti ajankohtainen ilmiö. Poliitiikan mediajulkisuuden kansainvälisenä suuntauksena on ollut entistä intiimimmäksi käyvä uutisointi, jossa paitsi poliitikot itse hyödyntävät yksityiselämäänsä imagonrakennuksessaan myös toimittajat paljastavat perinteisesti poliitikkojen yksityiselämään kuuluneita asioita, joko suoranaisia väärinkäytöksiä tai moraaliselta tai eettiseltä kannalta arveluttavia toimia.⁵¹

Matti Vanhasen oikeudenkäynnissä kyseessä ei ollut kunnianloukkauksjuttu, koska pääministeri ei kiistänyt tietojen oikeellisuutta. Kyse oli sen selvittämisestä, voidaanko pääministerin yksityiselämää käsitellä julkisuudessa ilman tämän suostumusta. Kärjäoikeus hylkäsi kaikki syytteet 4. maaliskuuta 2008 antamallaan tuomiolla, jonka mukaan poliitikon yksityiselämää koskevia tietoja saa julkaista, jos niillä on vaikutusta hänen poliittisten toimiensa arviointiin ja jos julkaiseminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. Pääministeri oli ratkaisuun tyytymätön ja valitti siitä Helsingin hovioikeuteen. Vanhasen päätös jatkaa asian käsittelyä piti aiheen ajankohtaisena, ja se pysyi myös mediajulkisuudessa. Näyttääkin siltä, ettei oikeudenkäynti ole poliitikoille ainakaan erityisen nopea keino vaimentaa yksityiselämänsä julkista käsittelyä.

Hovioikeus antoi asiasta päätöksensä 10. helmikuuta 2009. Sen mukaan *Pääministerin morsian* -teos toi julkisuuteen Matti Vanhasen yksityiselämää koskevia tietoja tavalla, joka aiheutti hänelle kärsimystä. Sekä Susan Ruusunen että Kari Ojala määrättiin maksamaan päiväsakkoja ja menettämään valtiolle rikoksen tuottama taloudellinen hyöty. Ojala määrättiin lisäksi maksamaan Vanhaselle korvausta henkisestä kärsimyksestä. Sekä Ruusunen että Ojala hakivat valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, ja molemmat sen myös kesäkuussa 2009 saivat. Asian käsittely on tätä artikkelia lokakuussa 2009 kirjoitettaessa kesken.

Kielteisen julkisuuden kohteeksi joutuvalla politiikolla on useita vaihtoehtoisia ratkaisumalleja tilanteen hallitsemiseksi. Koska skandaalin kohteeksi joutuneet tietävät maineensa olevan vaakalaudalle, he tyypillisesti pyrkivät puhdistamaan nimensä ja saattavat ryhtyä vastahyökkäykseen esimerkiksi oikeusteitse. Vaikka Matti Vanhasen yksityiselämästä ei noussut varsinaisia skandaaleja – kyse oli lähinnä varsin arkisista joskin Vanhasen itsensä liian intiimeiksi kokemista paljastuksista – hän katsoi tarpeelliseksi puolustaa yksityisyyttään ja hakea uutisoinnille rajoja oikeusteitse. Kohun tai skandaalin pyörteisiin imaistu poliitikko voi myös yrittää kiistää tapahtuneen tai pyrkiä vähättelemään tapahtumien merkitystä⁵², kuten ulkoministeri Ilkka Kanerva epäonnisesti teki.

Kohua tai skandaalia käsiteltäessä keskeisellä sijalla on yhtä kaikki määrittelykamppailu: kuinka vakavasta asiasta on kyse? Matti Vanhasen julkisuusstrategiana oli pyrkiä viemään keskustelu korkeammalle tasolle ja suurempien arvojen, kuten poliitikon ja tämän perheen yksilön suojan, tasolle. Vastaavaa pohdintaa tekojen merkityksestä käydään luonnollisesti myös tiedotusvälineissä, joissa työskentelevät toimittajat joutuvat osaltaan pohtimaan rajanvetoja: mistä kaikesta saa ja voi tai jopa pitää kansalaisille kertoa?

Oikeus, lupa vai jopa velvollisuus uutisoida?

Yksityiselämän julkisuutta koskeviin kysymyksiin perehtynyt viestintäoikeuden tutkija Päivi Tiilikka otti maaliskuussa 2008 *Aamulehdessä* kantaa Vanhasen yksityiselämän uutisointiin ja siitä käytävään oikeudenkäyntiin. Hän nosti keskeiseksi kysymykseksi sen, onko äänestäjillä ja suurella yleisöllä oikeus tietää toisarvoisiakin asioita pääministerin yksityiselämään liittyvistä asioista.⁵³

Kyseessä oli sikäli poikkeuksellinen tilanne, että kirja käsitteli edelleen aktiiviuralla olevan poliitikon yksityiselämää yhden, varsin lyhyeksi jääneen ja jo päättyneen parisuhteen osalta ja lisäksi hyvin tuoreeltaan. *Pääministerin morsian* -teos ei siinä mielessä vertaudu luontevasti perinteisiin elämäkertoihin, joissa kerrotun ja tapahtuneen välillä on usein kulunut huomattavasti pidempi aika ja joissa kohdehenkilön elämää tavallisesti valotetaan monilta kanteilta ja pidemmältä ajanjaksolta.

Perustellun näkökulman suhdekohuun ovat tarjonneet tutkijat Laura Juntunen ja Esa Väliverronen, jotka ovat tarkastelleet ”Susan-uutisoinnin” luonnetta mediailmionä ja selvittäneet, miten toimittajat ovat perustelleet uutisointinsa aiheesta.⁵⁴ Tutkijoiden mukaan kohun edetessä ilmiötä tarkastelevista tiedotusvälineistä itsestään tuli pian huomion kohde:

”Viimeistään siinä vaiheessa, kun valtakunnan tärkeimpien uutisvälineiden toimittajat löysivät itsensä tungeksimasta Kurosen kirjan kansien julkistustilaisuudesta, huomio kiertyi siihen, miten tiedotusvälineet kollektiivina reagoivat itse luomaansa ilmiöön.”⁵⁵

Juntusen ja Väliverrosen mukaan perinteinen uutismedia ei enää tyytynyt siteeraamaan iltapäivälehtiä ja viihteellisiä, skandaaleista sisältönsä ammentavia aikakauslehtiä, vaan aiheen käsittely perusteltiin kytkemällä se laajempaan ilmiötason kontekstiin. Tällainen lähestymistapa tarjosi perusteluja kahvipöydissä puhuttaneen ja myyvän aiheen pyörittelylle myös perinteisessä uutismediassa.⁵⁶ Kiinnostavaa on, että osin samaa lähestymiskulmaa seurustelusuhteensa julkisuuteen tarjosi myös oikeusprosessiin lähtenyt pääministeri, joka halusi käsitellä asian periaatteellista puolta ja selvittää poliitikon yksityiselämän rajoja juridiselta kannalta.

Matti Vanhasen ja Susan Ruususen suhteen uutisoinnin merkittävyyttä perusteltiin siis kehäpäätelmällä, jossa suhteen uutisoinnilla arveltiin olevan erityistä yhteiskunnallista merkitystä, koska media on siitä niin kiinnostunut. Tärkeänä ei pidetty niinkään sitä, miten yksityiselämän kuviot mahdollisesti vaikuttaisivat pääministerin varsinaiseen työhön ja hänen toimintakykyynsä, vaan ennen kaikkea siihen, millaista vaikutusta kohulla olisi pääministerin julkisuuskuvaan.⁵⁷ Näin media paitsi itse rakensi kohua, myös kantoi hurskaasti huolta tuottamansa julkisuuden seurauksista pääministerin arvovallalle. Kuitenkin uutisoinnin

perustana oli luultavimmin aiheen herättämä uteliaisuus ja sen myyvyys kuin yhteiskunnallinen merkittävyys.

Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen haastattelemat politiikan toimittajat näkivät Ruususen ja Vanhasen suhteen käsittelyn tarpeellisena ja perusteltuna useistakin syistä. Yksi peruste oli Juntusen ja Väliiverrosen tutkimuksesta tuttu aiheen kiinnostavuus, joka nostettiin varsin mutkattomasti tärkeän synonyymiksi. Tunnetun henkilön elämä herättää uteliaisuutta, varsinkin, kun paljastukset tuovat esiin uusia puolia kohteesta:

” – – ihan oikeasti ihmiset haluavat tietää, ihmiset haluavat tirkistellä. Ja mitä tunnetumpi ihminen, niin sen kiinnostavampaa on sitten kai se tirkistely. – – Vanhasen tapauksessa tämmöinen pidättyväinen perheenisä, joka on tämmöisen kuvan itsestään antanut vielä, niin sitten kun siihen tulee särö, niin onhan se, totta kai se on kiinnostavaa. – – ”.⁵⁸

Vanhasen polveilevat parisuhdekuviot olivat ainakin jossain määrin ristiriidassa hänen pitkällä aikavälillä rakentuneen julkisuuskuvansa kanssa. Vanhasen noustessa pääministeriksi tiedotusvälineissä suoraan harmiteltiin hänen tavallisuuttaan ja harmauttaan: tästä miehestä ei meheviä juttuja irtoaisi⁵⁹. Hänen yksityiselämänsä koskevat paljastukset saivat uutisarvoa ja pontta juuri siitä, että todellisuus osoittautui luultua värikkäämmäksi. Yksi kohu- ja skandaalijulkisuutta nostattava tekijä onkin tekopyhyys: mikäli henkilö on esimerkiksi painottanut ydinperheen merkitystä ja sitten jääkin kiinni puolisonsa pettämisestä, reagoidaan asiaan voimakkaammin kuin silloin, jos kyseessä olisi moraaliltaan ja arvoiltaan lähtökohtaisesti liberaalimmaksi tiedetty henkilö⁶⁰.

Se, onko Ruususen kirja nimenomaan politiikan journalismin kannalta merkittävä ja kiinnostava teos, ei ollut tutkimushankkeen haastatteleuille journalisteille aivan yhtä selvää. Raja vedettiin esimerkiksi siihen, etteivät uuniperunat ja poreammeessa kylpeminen ole tässä mielessä olennaisia. Sen sijaan pääministerin parisuhteen voitiin ajatella kertovan jotakin tämän arvostelukyvyystä ja ihmistuntemuksesta; yksityiselämää koskeva tieto toimisi näin eräänlaisena luonnekuvauksena. Näiden argumenttien lisäksi esiin nostettiin myös turvallisuustekijät:

”[T]ällaisia asioita voidaan ihan vakavallakin tavalla käyttää valtiota vastaan ja pääministeriä vastaan. Sen takia se on ollut perusteltua seurata sitä.”⁶¹

Toimittajat nostivat esiin myös pääministerin poikkeuksellisen aseman mediassa. Totta on, että pääministerin on mahdollista saada osakseen myös valtakunnan mittakaavassa huomattavan runsaasti myönteistä julkisuutta. Hänellä on jo työnsä puolesta suoria kontakteja tiedotusvälineisiin, joten hän saa aina halutessaan äänensä kuuluviin. Vaikka Vanhanen välillä olikin ”ryöpytyksessä median taholta” hän toisaalta isännöi Kesärannassa mukavaa iltaa 150 toimittajalle: ”Että siinä virallisessa puheessa puolin ja toisin vähän naljailtiin ja muisteltiin näitä tapahtumia, mutta suhteet ovat työsuhteet.”⁶² Tämä tulkinta tarjosi oheistuotteena ajatuksen, että ikään kuin myönteisen huomion hintana pääministerin tulisi kestää myös kielteistä julkisuutta.

Juridiselta kannalta tarkasteltuna poliitikon yksityiselämän kiinnostavuus ei ole keskeinen tekijä ratkaistaessa sitä, tulisiko jostakin aiheesta uutisoida vai ei. Teoksessaan *Journalistin sananvapaus* (2008) Päivi Tiilikka kertoo yksityiselämäänsä kuuluvaksi katsotun muun muassa yksilön oikeus solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Myös henkilön terveys, vapaaajan käyttö, ihmissuhteet ja perhe-elämä kuuluvat yksityiselämään.⁶³ Sen määrittäminen, mikä tarkalleen ottaen on yksityiselämän piiriin kuuluvaa tietoa, on jo hankalampaa. Asiaan vaikuttavat Tiilikan mukaan henkilön asema ja tehtävät, hänen aiempi ja nykyinen tehtävänsä sekä julkaistavan asian yhteys niihin. Joka tapauksessa ”poliitikot, jotka ovat tietyn äänestäjäryhmän suosiota saadakseen tuoneet perhe- tai ihmissuhdeasiansa osaksi poliittista rooliaan, ovat kaventaneet yksityiselämänsä piiriä”⁶⁴. Tiilikka korostaakin rajanvedon olevan vaikeaa: yksityiselämän suojan ulottuvuuden määrittäminen edellyttää tapauskohtaista punnintaa.⁶⁵

Kaiken kaikkiaan rajanvedot sen suhteen, millaisilla asioilla on yhteiskunnallista merkitystä, ovat pulmallisia. Kansalaisten saadessa valtaosan politiikkaa ja poliitikkoja koskevasta tiedostaan mediajulkisuuden kautta ja poliitikkojen imagoille annetun painoarvon korostuessa on enenevässä määrin katsottu lähes kaiken poliitikon julkisuuskuvaan vaikuttavan aineksen olevan kertomisen arvoista.⁶⁶ Keskusteltaessa poliitikkojen

yksityiselämän julkisuudesta unohdetaan usein, ettei tämä tarkkailu ulotu likimainkaan samalla intensiteetillä kaikkiin poliitikkoihin. Erityisen vastuullisen asemansa vuoksi ministerien voidaan perustellusti katsoa olevan vielä kansanedustajia tiiviimmän tarkkailun alaisina. Merkittävän aseman lisäksi myös poliitikon persoonakohtainen kiinnostavuus määrittää sitä, miten hän halutessaan pääsee esiin mediajulkisuudessa ja myös sitä, miten kriittisen linssin läpi hänen toimintaansa arvioidaan.

Käsiteltiinkö julkisuudessa yksityiselämän rajoja vai yksityiselämää?

Pääministeri Matti Vanhasen oikeudenkäynti yksityiselämänsä rajoista helmikuussa 2008 sai huomattavan medianäkyvyyden ja toi hänen jo päättyneen seurustelusuhteensa Susan Ruususeen takaisin julkisuuteen monine yksityiskohtineen. Oikeudenkäynnin uutisoinnin yhteydessä olisi ollut erinomainen tilaisuus käydä laajaakin julkista keskustelua politiikan julkisuuden kannalta ajankohtaisista rajanvedoista. Poliitikot itse hyödyntävät perinteisesti yksityiselämän asioiksi katsottuja aiheita omassa julkisuustyössään, joten miten tämän tulisi vaikuttaa heidän yksityiselämän suojaansa? Miten laajalle ulottuu kansalaisten oikeus saada tietoa poliitikosta ja tämän toimista? Missä kulkevat sanavapauden rajat, onko ylilyöntejä jo tehty?

Iltapäivälehdet, joissa aiheetta kaikkein kiihkeimmin käsiteltiin, keskittyivät lähinnä kertaamaan seikkaperäisesti suhteen vaiheita ja kuvailemaan tunteisiin vetoavasti oikeudenkäynnin yksityiskohtia ja osapuolten edesottamuksia. Kokonaisuutena Vanhasen ja Ruususen suhteen uutisointi leivottiin kokoon varsin vähäisistä aineksista, sillä se sisälsi pääosin takautumia ja vanhan toistoa. Kerrottavan puutteessa materiaalia täydennettiin ulkopuolisten voimin; esimerkiksi Susan Ruususen entiset luokkatoverit pääsivät arvioimaan tämän persoonaa. Valtavasti mediahuomiota saaneen suhteen uutisoinnin pohjana olivat ennen teoksen julkaisua vain yksi ainoa julkinen yhteisesiintyminen sekä muutama toimittajille annettu lausunto.⁶⁷ Samat, jo usein esillä olleet asiat tulivat oikeusprosessin myötä otsikoihin vielä uudestaan. Sekä *Ilta-Sanomat* että *Iltalehti* nosti viikonloppunumerossaan (16.–17.2.2008) oikeudenkäynnin etusivun jutuksi. *Ilta-Sanomat* uutisoi aiheesta lehden sisäsivuilla neljän aukeaman eli kahdeksan sivun ja *Iltalehti* viiden aukeaman eli kymmenen sivun verran.

Kritisoituaan pääministeri Matti Vanhasta eron jälkeen ja paljastettuaan kirjoittavansa suhteen vaiheista kirjan Susan Ruusunen sai mediassa osakseen huomattavan ankaraa ja varsin yksipuolisen tuomitsevaa käsittelyä niin toimittajilta kuin esimerkiksi vihaisia yleisönosastokirjeitä kirjoittaneilta kansalaisilta. Yleisen mielipiteen voidaan katsoa tuolloin olleen hyvin voittopuolisesti Matti Vanhasen puolella. Sen sijaan oikeudenkäynnin uutisoinnissa asetelma rakentui toisin. Jo ennen oikeudenkäyntiä Vanhasella arveltiin olevan vain vähän voitettavaa. *Ilta-lehti* uutisoi kannessaan raflaavasti, että tappio oikeudessa olisi ”kohtalokas”. Kannessa pääministeri Vanhasen kuvan alle oli ladottu sivun suurin teksti: ”Maine menee”.⁶⁸

Oikeudenkäyntiä koskevassa uutisoinnissaan iltapäivälehdet tarjosivat lukijoilleen tulkinnan, jossa työkeästi hylätyksi tullut yksinhuoltaja joutui kohtaamaan oikeudessa häneen kalseasti suhtautuvan, kylmän pääministerin. Esiin tuotiin myös Matti Vanhasen kokemus siitä, että häntä oli julkisuudessa halveksuttu, mutta suuremman palstatilan saivat Susan Ruusunen tuntemukset. Tätä painotusta todennäköisesti selitti ainakin osin se, että näistä kahdesta Ruusunen oli huomattavasti halukkaampi jakamaan tuntojaan. *Iltalehden* kannessa kerrottiin itkuisen Ruusunen halunneen pyytää Vanhaselta anteeksi, ja sisäsivuille kuvailtiin, ettei tämä ollut ”edes vilkaissut itkevää Susan Ruususta”.⁶⁹ Myös *Ilta-Sanomissa* korostettiin Ruusunen pahaa mieltä: hän oli itkenyt ”vuolaasti” ja halunnut pyytää Vanhaselta anteeksi. ”Ei ikinä ollut tarkoitus loukata”, lehti kertoi Ruusunen sanoneen ”ääneen itkien”.⁷⁰ Myös *7 päivää*-lehti oli erittäin aktiivinen aiheen uutisoinnissa, ja se kertoi monisivuisissa, rosoisissa artikkeleissaan Ruusunen elämästä ja ajatuksista kohujen pyörteissä. Lehti asettui vahvasti Ruusunen kannalle, vaikkei sen kirjoittelun toki voida katsoa kaikilta osin olleen kohteensa edun mukaista. Näitä artikkeleita kirjoittanut toimittaja Sunniva Strömnes myös kirjoitti kolumnissaan tekevänsä arvokasta työtä kertoessaan kansalaisille, minkälaisia ihmisiä nämä ovat valinneet maata johtamaan.⁷¹

Kuten edellä kuvattu uutisointi osoittaa, Vanhasen pidättyvyys kertoa seurustelusuhteen vaiheista tai kommentoida oikeudenkäynnin hänessä herättämiä ajatuksia ei pitänyt jo päättynyttä suhdetta poissa julkisuudesta. Itse asiassa Vanhasen käynnistämä oikeusprosessi tarjosi niin iltapäivälehdistä kuin esimerkiksi *7 päivää*-lehdelle lisää perusteita kirjoittaa suhteen vaiheista ja sen seurauksista, koska oikeudenkäyntien myötä

oli hiukan uuttakin kerrottavaa. Koska Vanhanen itse ei halunnut asiaa kommentoida, oli julkisuuden silmässä Susan Ruusunen, jonka näkökulmasta tarinaa vietiin eteenpäin.

Erilaisten politiikan journalismien rinnakkaiselo näkyi hyvin myös tämän aiheen uutisoinnissa. Päivälehdet kyllä raportoivat tapahtumista, mutta niiden uutisointi oli varsin hillittyä. Ne myös näyttivät tarttuvan pääministerin rakkausjuttuun hitaammin. *Helsingin Sanomien* ja *Iltasanomien* yhteisen Sanoman sähköisen arkiston antamat osumat kuvastavat hyvin tilannetta: perinteikäs päivälehti lähti mukaan uutisointiin toppuutellen, mutta toisaalta jatkoi vauhtiin päästyään uutisointia sinnikkäästi ja saavutti iltapäivälehden uutisointia ainakin mitä tulee juttumääriin⁷².

Päivälehtien ja iltapäivä- ja viihdelehtien uutisoinnin eroja oli nähtävissä niin aiheeseen tarttumisen nopeudessa ja uutisoinnin volyymissä kuin sisällöllisissä käsittelytavoissa, kuten intiimien yksityiskohtien ja tunteiden käsittelyssä. Viihteellisten julkaisujen uutisointi aiheesta oli nopeatempoisempaa ja määrällisesti runsaampaa mutta myös kokonaisuutena seikkaperäisempää, dramaattisempaa ja tunteisiin vetoavampaa. Pääministerin rakkausjutun jälkipyykki oli niille isompi uutinen kuin päivälehdille, ja sai siitä näkökulmasta arvoisensa kohtelun.

Onko paljastusjulkisuus tullut jäädäkseen?

Skandaalijulkisuuden nousu voidaan yhdistää laajempiin median ja kansalaisen suhteessa tapahtuneisiin muutoksiin: yksittäiset henkilöt saavat nyt mittavampaa julkisuutta kuin aiemmin ja toisaalta heidän mahdollisuutensa pitää yksityisasiansa ominaan ovat entistä heikommat.⁷³ Tämä on nähtävissä myös suomalaisessa politiikan mediajulkisuudessa. Monet poliitikot itse avaavat yksityisyyttään aikaisempaa enemmän medialle äänestäjien tavoittamisen toivossa, mutta samalla he altistuvat aikaisempaa tarkemmalle seurannalle ja kritiikille. Toisaalta valtaosa Suomen kahdestasadasta kansanedustajasta elää valtakunnallisen median kautta tarkasteltuna varsinaista hiljaiseloa. Poliitikot ja myös politiikka aiheena joutuvat taistelemaan julkisuudesta aivan eri tavalla kuin vielä muutama vuosikymmen sitten.

Julkisen sanan neuvoston puheenjohtaja Pekka Hyvärinen esitti *Suomen Kuvalehdessä*, että yksityisyyden rajoja olisi tarpeen pohtia myös ”Vanhas-kirjan käräjäoikeuksia arvokkaammissa yhteyksissä”⁷⁴. Kovin syvällisesti yksityiselämän rajoihin ei Vanhasen oikeudenkäynnin yhteydessäkään tartuttu. Suuren mediahuomion saanut korkean profiilin oikeudenkäynti, jossa pääministeri selvitti oikeuttaan yksityiselämään, olisi tarjonnut hyvät puitteet ajankohtaisen aiheen syvälliselle käsitteilylle. Pääministerin ja tämän internetin seuranhakupalstalla kohtaaman yksinhuoltajaäidin julkisten paljastusten jälkeen käräjille päätynyt parisuhde oli ilmeisesti aiheena liian houkutteleva, joten se kaikkine, sinänsä valtaosin julkisuudesta johtuvine, yksityiskohtineen hallitsi julkisuutta.

Apu-lehden kolumnisti Yrjö Rautio kritisoi median toimintaa, sillä hän katsoi tiedotusvälineiden olleen kantavinaan huolta pääministerin arvovalan rappiosta mutta samalla unohtaneen oman arvovaltansa parveillessaan kirjan kansien julkistamistilaisuudessa. Raution mielestä Vanhanen oli ollut tärkeällä asialla:

”Ellei poliitikoilla ole lainkaan yksityisyyden suojaa, politiikkaan lähtevät vain kaikkein kieroutuneimmat narsistit ja itsensä paljastajat. Siitä vasta riemua riittäisi. Medialle tällainen sopisi mainiosti.”⁷⁵

Sen sijaan *Suomen Kuvalehden* pääkirjoituksessa pahoiteltiin Suomen oikeuslaitoksen tulkintaa sananvapaudesta valitettavan kapeaksi. Siitä katsottiin puuttuvan näkemys siitä, että sananvapauden ”olennainen osa on myös kansalaisen oikeus tietää – ei siis vain kirjoittajan ja viestittäjän oikeus sanoa ja julkaista”. Pääkirjoituksessa korostettiin, että erityisesti korkeiden päättäjien pätevyyden, arvostelukyvyyn, integriteetin ja jopa moraalin arvioimisessa myös sensitiivisiä asioita koskeva tieto on tärkeätä. Johtopäätöksenä todettiin, ettei voi olla niin, että lööppijulkisuutta voi käyttää hyväkseen – ja sitten syyttää mediaa siitä, jos julkisuus ei toisessa yhteydessä olekaan sellaista kuin itse haluaisi.⁷⁶

Pääministerin halu katkaista yksityiselämänsä koskeva kirjoittelu ja selvittää yksityiselämänsä rajat oikeusteitse ei johtanut hänen yksityiselämänsä käsittelevän kirjoittelun loppumiseen, pikemminkin päinvastoin. Näyttääkin siltä, että 2000-luvun alun tilanteessa politiikkojen, etenkin heistä kiinnostavimpien persoonien ja toisaalta suurinta valtaa nauttivien, kuten ministerien, on yksinkertaisesti varauduttava

yksityiselämäänsä koskeviin paljastuksiin. Uutisointiin voi jossain määrin vaikuttaa, mutta mahtikäskyllä sitä ei voi vaientaa. Sananvapauden näkökulmasta näin tulee ollakin. Poliitikosta tällainen julkisuudessa tehtävästä työstä maksettava hinta voi ymmärrettävästi tuntua kovalta.

Paljon melua tekstiviesteistä

Paljastukset käynnistivät skandaalin, kiistäminen ja uudet tiedot vauhdittivat sitä

Hymy-lehden maaliskuun 2008 numerossa ”tanssija, alastonmalli” Johanna Tukiainen kertoi saaneensa ulkoministeri Ilkka Kanervalta kaksisataa tekstiviestiä. *Hymyn* mukaan Kanerva oli Tukiaiselle lähettämässään tekstiviesteissä ollut erityisen kiinnostunut tanssiryhmän naisten iltapuvuista ja siitä, mitä löytyy niiden alta. Tukiainen kertoi Kanervan myös kysyneen, miten tämä aikoi hoitaa sen, ”ettei mitään tule lehtiin”.⁷⁷

Skandaalin vaiheista ensimmäinen ei olekaan itse teko, vaan siihen liittyvät paljastukset tai väitteet, jotka tulevat julkisuuteen. Jotta skandaali voi syntyä, on siis jonkin tahon aloitettava paljastukset ja toisten lähettävä mukaan asian ruotimiseen.⁷⁸ Vaikka Ilkka Kanervan ja Johanna Tukiaisen käymä tekstiviestittely tuli julkisuuteen *Hymy*-lehden kautta, oli esimerkiksi *Helsingin Sanomat* nopeasti mukana uutisoinnissa: muita lehtiä siteeraavalla palstalla vastaavat asiat esiteltiin lehdessä jo 8. maaliskuuta. Hakusanat ”Kanerva ja tekstiviestit” tuottavat Sanoman sähköisestä arkistosta ajalta 1.3.2008–1.5.2008 *Helsingin Sanomista* 111 osumaa ja *Iltä-Sanomista* 117 osumaa⁷⁹. Vaikka arkistoon kirjautuvat osumina yhtä lailla laajat reportaasit kuin pienemmät kainalojutut, kuvastavat luvut hyvin sitä volyyymiä, jolla *Helsingin Sanomat* lähti aiheen käsittelyyn mukaan. Esimerkiksi *Aamulehdestä* juttuja löytyi Media-arkistosta vastaavalta ajalta 29 ja *Iltalehdestä* 62 kappaletta.⁸⁰ Skandaalin toisessa vaiheessa keskeisellä sijalla olivatkin toimittajat, jotka jatkoivat aiheesta kirjoittelua, hakivat yhä uusia näkökulmia ja pyrkivät paljastamaan mahdollisia rikkeitä asian tiimoilta sekä kieltäytyvät irrottamasta aiheesta otettaan, ennen kuin selvyys asiaan oli saatu.

Kuten Kanervan toive viestittelyn pitämisestä salassa osoittaa, skandaalin käynnistymisen mekanismi oli hänellä hyvin tiedossa: paljastumisesta nousisi meteli, jota olisi vaikea vaieta. Sittemmin kohusta skandaaliksi paisuneen mediamyrskyn tuhovaikutusta hän tuskin osasi arvata, vaikka halusikin pitää asian salassa. Edellisellä kerralla Kanerva oli selvinnyt viestittelyistään julkisella anteeksipyyntöllä⁸¹, eikä toisaalta tälläkään kertaa kyse ollut esimerkiksi rikollisesta toiminnasta. Tämä on tavallista, itse asiassa valtaosa niin sanotuista seksiskandaaleista ei tänä päivänä sisällä rikolliseksi luokiteltavaa toimintaa. Sen sijaan kyse on useimmiten teoista, jotka sotivat yleisiä, vaikka eivät välttämättä kaikkien jakamia saati noudattamia, normi- ja moraalikäsitteitä vastaan.⁸² Näin oli myös Ilkka Kanervan tapauksessa. Vaikka hänen viestittelyssään ei ollut mitään rikollista (tosin tällaistakin esitettiin), hän joutui, vieläpä ensimmäisenä suomalaisena ministerinä, jättämään paikkansa yksityiselämän kompromittamiseen liittyvän asian saaman julkisuuden vuoksi.

John B. Thompsonin mukaan on erotettavissa kolme keskeistä tekijää, jotka vaikuttavat siihen, miten vakavasti poliitikkojen erilaisiin tekoihin suhtaudutaan. Ensimmäinen tekijä on jo aiemmin mainittu tekopyhyys: henkilön teot tuomitaan jyrkemmin, mikäli paljastuu hänen toimineen edustamiensa arvojen vastaisesti.⁸³ Kanervan imagoon on kuitenkin jo vuosikymmeniä kuulunut maine naistenmiehenä, eikä tekstiviestittelyn sinänsä voida katsoa tuoneen merkittävää uutta tietoa hänen persoonastaan tai olleen ristiriidassa jo tiedetyn kanssa. Näyttää siltä, että Kanervan noustua Vanhasen hallituksen ulkoministeriksi hänen naisseikkailuihinsa ryhdyttiin ensinnäkin suhtautumaan entistä vakavammin. Mitä merkittävämmässä asemassa poliitikko on, sitä vastuullisempaa käytöstä häneltä edellytetään ja sitä suurempi uutinen myös hänen yksityiselämänsä asiat todennäköisesti ovat. Toiseksi raskauttava tekijä saattoi olla sekin, että Kanerva jo aiempien kohujen aikaan esittämänsä anteeksipyyntönsä yhteydessä lupasi, ettei tilanne toistuisi.

Toinen tekijä, joka vaikuttaa skandaalin kokoon, ovat intressiristiriidat. Ne voivat liittyä esimerkiksi epäilyihin tai todellisiin puutteisiin turvallisuudessa tai henkilön neutraaliudessa ja kyvyssä toimia jatkossa puolueettomasti tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Riskejä voidaan katsoa liittyvän myös paljastumisen pelkoon ja sen mahdolliseen hyödyntämiseen kiristystarkoituksissa.⁸⁴ Tällaisia riskejä arveltiin myös Kanervan toiminnan sisältäneen. Aihe pysyi esillä ja kasvoi uusien epäilysten

ja paljastusten myötä, ja esiin nousi muitakin samankaltaisia tapauksia. Ilkka Kanervan esimerkiksi väitettiin lupailleen useille naisille työmahdollisuuksia.

Kohun tai orastavan skandaalin pyörteissä oleva henkilö voi esittää tapahtumista oman tulkintansa tai kiistää mitään tapahtuneen⁸⁵. Kiistämistä tai ainakin totuuden muuntelua ja kysymysten väistelyä nähtiin myös tekstiviestijupakan yhteydessä. Tapahtumasarjan alussa oli epäselvyyttä siitä, oliko viestejä todella lähetetty.⁸⁶ Maanantaina 10. maaliskuuta Kanerva kuitenkin myönsi Brysselissä EU:n ulkoministerikokouksen jälkeen, että ”viestitelty on, mutta ei missään dramaattisissa ihmissuhdeasioiden merkeissä”. Hän kuvasi viestien koskeneen työasioita.⁸⁷

Kolmas skandaalin kokoon vaikuttava tekijä onkin se, miten myrskyn silmään joutunut henkilö itse asiaan suhtautuu. Itse tekoa tuomitavampana voidaan pitää sen kiistämistä. Ulkoministeri Ilkka Kanervan tapauksessa teko, jollaisia hänen tiedettiin tehneen aiemminkin, katsottiin monissa arvioissa pienemmäksi pahaksi kuin tapa, jolla hän skandaalia hoiti. Kohun tai skandaalin alkuperäinen aihe ja sen kohtaama kritiikki on yksi asia ja asian hoitaminen mediajulkisuudessa on toinen asia. Poliitikon omilla toimilla näyttäisi olevan huomattava vaikutus siihen, miten asiat etenevät. Tietojen peittäminen, aiheen väistely ja varsinkin valehtelu voidaan nähdä jopa pahemmiksi rikkeiksi kuin alkuperäinen teko⁸⁸. Asian julkisen käsittelyn edetessä ja tietojen karttuessa kävi ilmeiseksi, että Kanerva ei ollut puhunut totta tekstiviestien laadusta: ne eivät käsitelleet puhtaasti työasioita. Osa tulkitsi hänen alussa myös kiistäneen viestien olemassaolon.

Maaliskuun puolivälissä ulkoministeri Kanerva ilmaisi julkisesti katumuksensa toimistaan, ja osa toimittajista arveli hänen jo pelastuneen kriisin pyörteistä. *Hymy* kuitenkin pohti edelleen viestien julkistamista, mikä piti aiheen ajankohtaisena. Pääministeri Matti Vanhanen ja kokoomuksen puheenjohtaja, valtiovarainministeri Jyrki Katainen ilmoittivat useaan otteeseen tukensa Kanervalle, vaikka Katainen myönsikin, että ”pikkaisen kyrsii”. Kansanedustaja Marja Tiura kertoi Kanervan vakuuttaneen eduskuntaryhmälleen, etteivät viestit sisällä ”alapään asioita”. Maaliskuun lopussa Kanerva jättäytyi Viron vierailulta lepäämään mutta ilmoitti, ettei aio erota kohun vuoksi. Hän vetosi kansalaisilta saamaansa tukeen. Huhtikuun numerossaan *Hymy* julkaisi ”riittävän määrän” viestejä, koska lehden mukaan oli tarpeen katkaista huhuilta

siivet. Huhtikuun ensimmäisenä päivänä puoluejohtaja Jyrki Katainen erotti Kanervan ministerintehtävästä ja nimitti tämän seuraajaksi Alexander Stubbin. Niin Ilkka Kanerva kuin Johanna Tukiainenkin kertoivat ällistyneensä viestittelyn saaman julkisuuden mittasuhteista.⁸⁹

Mediaskandaalin viimeisenä vaiheena on tapahtumien kulminoituminen uusien paljastusten ja spekulatioiden myötä. Loppuhuipennus voi olla dramaattinen, esimerkiksi henkilön esittämä tunnustus ja anteeksipyyntö, ero (tai erottaminen) tai jopa oikeudenkäynti. Niinkin voi käydä, että syytökset osoittautuvat perättömiksi ja juttu kuivuu kasaan, mutta se voi laantua myös itsestään median ja suuren yleisön mielenkiinnon hiipussa.⁹⁰ Ulkoministeri Kanervan kohdalla osittaiseksi jäänyt tunnustus ja sitä seurannut anteeksipyyntö eivät riittäneet, eikä Kanerva kyennyt selityksillään ja julkisuudenhallintayrityksillään tyrehdyttämään vuolasta negatiivista julkisuutta. Tulee kuitenkin huomata, että Kanerva nautti varsin pitkään niin puolueensa puheenjohtajan Jyrki Kataisen kuin hallituskumppani keskustaa luotsaavan pääministeri Matti Vanhasen luottamusta. Tämä kertoo siitä, ettei tekstiviestittely sinänsä ollut hallituksesta erottamisen syy. Kanerva joutui jättämään tehtävänsä epäonnistuttuaan skandaalinsa hoitamisessa. Vasta tämä vaimensi viikkoja velloneen keskustelun, ja samalla huomio kiinnittyi uudeksi ulkoministeriksi nimitettyyn Alexander Stubbiin (kok.) ja hänen edellytyksiinsä onnistua uudessa tehtävässään.

Kanervan viestittely ja sen julkitulo voidaan määritellä skandaaliksi ensinnäkin siksi, että kyseessä oli teko, joka rikkoi olemassa olevia moraalikoodeja, arvoja tai normeja. Kanervan toimet saivat paheksuntaa ja monet tuomitsivat ne, mikä on skandaalin puhkeamisen edellytys. Tällaista paheksuntaa ihmiset voivat osoittaa, vaikka eivät omassa elämässään toimisi niiden normien mukaisesti, joiden rikkomisesta he ilmaisevat järkytyksensä. Aiheeseen liittyi myös salattuja elementtejä, joista ulkopuolisilla oli tietoa, ja jotka tuotiin julkisuuteen. Viestittelyn yksityiskohtien ja viestien sisällön vähittäiset paljastumiset pitivät aihetta esillä ja paisuttivat sitä. Thompsonin esittämän yhteiskunnallisen skandaaliteorian ytimenä on ajatus skandaalista taisteluna symbolisesta vallasta, jossa maine ja luottamus ovat vaakalaudalla. Kuten hän huomauttaa, skandaalit eivät välttämättä tuhoa henkilön mainetta tai horjuta hänen nauttimaansa luottamusta, mutta ne saattavat sen tehdä. Niillä on potentiaalinen kapasiteetti siihen, ja juuri tämä ominaisuus tekee niis-

tä niin merkittäviä poliittisessa elämässä. Tämäkin skandaalin kriteeri täyttyi Ilkka Kanervan tekstiviestittelyn yhteydessä; hän menetti luotamuksensa ja joutui jättämään ministerinpaikkansa tapahtumasarjan seurauksena.⁹¹

Mistä Kanervaa syytettiin?

Kuten muunkin uutisoinnin, myös poliittisten skandaalien kohdalla tiedotusvälineet suuntaavat huomiota ja kehystävät uutisointia, toisin sanoen tarjoavat käsillä olevaan asiaan erilaisia näkökulmia ja tulkintavaihtoehtoja. Ulkoministeri Ilkka Kanervan viestittelyn uutisoinnin yhteydessä toimittajat nostivat esiin raskauttavina tekijöinä Kanervan aiemmat flirttailevat tekstiviestit itseään huomattavasti nuoremmille julkkiskaunottarille: hän oli jo vuonna 2005 pyytänyt anteeksi silloista viestittelyään ja luvannut, ettei sama toistu.

Keskeinen kritiikki kohdistui kuitenkin skandaalin hoitamiseen tavalla, jota voisi kutsua vaikkapa Hiihtoliitto-metodiksi: tiedotusvälineet saivat Kanervalta tietoja tipoittain, ne olivat osin totuuden vastaisia ja esimerkiksi hänen anteeksipyyntönsä tuli vasta patistelun jälkeen. Yhdeksi poliitikon keskeisistä ammattitaidon osa-alueista voidaankin nähdä kyky hallita edes jossain määrin omia toimiaan koskevaa julkisuutta, taito tynnyttää tyrskyt ja tiedottaa tavalla, joka ei jätä arvailun ja spekulatioiden varaa⁹².

Toimittajien innokkuudesta käsitellä mehukasta aihetta kertoo tapa, jolla yhä uusia kritiikin ja skandaalin aineksia etsittiin. Tiedotusvälineiden tehtävänä on valvoa valtaapitävien toimia, mutta uutisoinnin kiihkeydessä oli nähtävissä toinenkin tavoite: olla mukana herkullisen aiheen uutisoinnin eturintamassa ja myydä sen avulla lehtiä ja saada tv-ohjelmille katsojia. Sinänsä varsin pieni aihe, ministerin yhteisymmärryksessä tuttavansa kanssa lähettämät flirttailevat tekstiviestit, onnistuttiin leipomaan päivästä toiseen uuteen, puhuttavaan ja tunteita nostattavaan muotoon.

Varsin yleisesti Ilkka Kanervan arvostelukyvyn katsottiin pettäneen. Julkisuudessa Kanervaa epäiltiin myös useista vakavuudeltaan hyvin eritasoisista rikkeistä. Osa Kanervaan mediassa kohdistetuista epäilyistä koski hänen ministerintehtäviensä hoitoa: häntä epäiltiin esimerkiksi

virikapuhelimen väärinkäytöstä veronmaksajien laskuun ja virka-ajan käyttämisestä työhön kuulumattomien tekstiviestien lähettämiseen sekä vakoilulle altistumisesta. Näille epäilyksille ei lopulta löytynyt perusteita. Kanervaa myös syytettiin Johanna Tukiaisen seksuaalisesta ahdistelusta, vaikka tämä toistuvasti kertoi oman kantansa: hänestä viestittely oli ollut humoristista ja tapahtunut yhteisymmärryksessä.⁹³

Toimittajat nostivat toistuvasti esiin myös ajatuksen kohun imagovai-
kutuksista niin kokoomukselle kuin politiikalle ja poliitikoille laajem-
minkin. Myös Suomen julkisuuskuva ulkomailla huoletti: oliko Kanerva
saattanut Suomen ja suomalaiset naurunalaisiksi ulkomaiden silmissä?
Etenkin iltapäivälehdissä tällaisia juttuja oli useita, mutta esimerkiksi
*Helsingin Sanomat*kin uutisoi Kanervan tekstiviestittelyn saaneen jul-
kisuutta Suomen lisäksi ainakin Ruotsissa, Ranskassa, Britanniassa ja
Virossa. Lehti kertoi myös, miten ”[ha]llituksen ’irstailu’ huomattiin
Sveitsissäkin”.⁹⁴

Ehkäpä pulmallisimmat Kanervaan kohdistetut epäilykset koskivat
tämän mahdollista seksiaddiktiota.⁹⁵ Nämä usein esiin nostetut väitteet
teki erityisen hankalaksi se, että toisin kuin muut epäilykset, niitä oli
mahdotonta pitävästi todentaa tai hälventää. Toimittajien voidaan katsoa
lipuneen eettisesti varsin kyseenalaisille vesille etenkin haastatellessaan
Sexpon toiminnanjohtaja Jukka Virtasta. Virtanen esitti sinänsä yleisiä
tietojaan ja näkemyksiään addiktioista, mutta toimittajat koostivat niistä
kokonaisuuksia, jotka osoittivat suoraan Kanervan suuntaan. Aihetta kä-
siteltiin esimerkiksi Ajankohtaisen Kakkosen jaksossa ”Huippupoliitik-
kojen naisseikkailut ja viranhoito”. Ohjelmassa seksologi Jukka Virtasta
haastatellut toimittaja Timo Seppänen selvitti, ”mikä saa merkittävässä
yhteiskunnallisessa asemassa olevan miehen riskeeraamaan asemansa ja
uransa naisseikkailujen vuoksi”.⁹⁶

Turun Sanomien artikkelissa Jukka Virtanen esitti toistuvan teksti-
viestittelyn voivan kertoa raskaasta stressistä ja masennuksesta. Hän
kuvasi tällaisen toiminnan pakko-oireiseksi: ”Ihminen kokee olevansa
pakotettu toimimaan niin riskeistä ja sanktioista huolimatta. Pakon-
omainen käyttäytyminen johtaakin helposti itseään ruokkivaan kiertee-
seen.”⁹⁷ Vaikka henkilö pääsisi tästä riippuvuudestaan eroon, hän olisi
Virtasen mukaan jatkossa herkkä kehittämään muita riippuvuuksia.
Toisin sanoen edes hoito ei välttämättä poistaisi ongelmaa.

Haastattelussa ei erikseen mainittu Ilkka Kanervaa, mutta on selvää, että hänen ajankohtaisesti julkisuudessa olleet tekstiviestittelynsä ja viestien suuri määrä olivat pontimena artikkelille. Jutussa korostettiin erilaisia riippuvuuksia esiintyvän paljon myös valtaapitävien keskuudessa ja addiktion ilmentymänä tarkasteltiin nimenomaan tekstiviestittelyä. Jutun lopuksi kuvattiin vielä tilan vaatimia hoitomuotoja, kuten psykoterapiaa ja lääkitystä. Tällainen artikkeli oli omiaan rapauttamaan ulkoministeri Kanervan uskottavuutta ja luomaan hänestä kuvaa henkisesti sairaana ja tilansa vuoksi arvaamattomasti käyttäytyvänä, ehkä jopa vaativaan tehtäväänsä mielenterveydellisistä syistä kykenemättömänä.⁹⁸

Valtaapitävien seksuaalielämän ja sitä sivuavan käyttäytymisen tarkkailu on ollut nouseva suuntaus median poliitikoihin kohdistuvasa seurannassa. Ilkka Kanervan tekstiviestiskandaalin uutisointi osoitti, miten skandaalin puhjettua sen kohteeksi joutuneen toimia voidaan tutkia huomattavan ronskilla otteella, vauhtisokeuteen ja ylilyönteihinkin sortuen. Filosofi Maija-Riitta Ollila on osuvasti kysynyt, miksi juuri seksuaalielämää pidetään mittana valtaapitävien kyvyille hoitaa virkaansa. Hän esittää taustalla voivan vaikuttaa ajatuksen, että nimenomaan seksin alueelta löytyvät suurimmat synnit. Näin henkilön, joka ei kykene hillitsemään itseään seksuaalisuuden alueella, arvellaan olevan väistämättä hukassa muissakin asioissa⁹⁹.

Ilkka Kanervan tekstiviestittelyn kohdalla monet toimittajat varasivat itselleen moralistin roolin. Kansalaisten arkisen elämän mittakaavassa ajateltuna flirttailevat, tutun henkilön kanssa yhteisymmärryksessä lähetetyt viestit eivät ole niin tavaton asia. Parisuhteessa elävä voi varmasti näin loukata kumppaniaan, mutta esimerkiksi viranhoidon suhteen tekstiviestittelyssä on vaikeata nähdä mitään erityisen raskauttavaa. Todennäköisesti nimenomaan viestittelyn osapuolten kiinnostavuus auttoi nostattamaan aineksista huomattavan mediapaisumuksen, joka sitten jätti varjoonsa monet muut politiikan julkisuuden aiheet.

Yhtenä juonteena aiheen moralistisessa mediakäsittelyssä oli Johanna Tukiaisen ajatusten ja aiempien toimien esittely. Osin rivien välistä oli luettavissa Ilkka Kanervan viestittelyyn suhtaudutun niinkin kriittisesti nimenomaan viestittelykumppanin ominaisuuksien vuoksi. MTV3:n 45 minuuttia-ohjelmassa Tukiaisella esimerkiksi kerrottiin olevan porttikieltoja helsinkiläisiin hotelleihin.¹⁰⁰ Tukiaisen taustaa eroottisena tanssijana ja striptease-esiintyjänä tuotiin toistuvasti esiin, ja hänen

muistutettiin esiintyneen siskonsa kanssa alastonkuvissa. Tukiaisen ja Kanervan ikäero sekä myös yhteiskunnallisen aseman erilaisuus herättivät paheksuntaa. Vettä myllyyn lisäsi tieto, että Dolls-tanssiryhmän naisia, Tukiainen muiden mukana, oli esiintynyt kesken jääneessä *Uivelot*-pornoelokuvassa. Keskustelun moralistista sävyä kuvastaa, että viestittelykumppanin tausta ja ammatti katsottiin raskauttaviksi kysymyksiksi tekstiviestittelyn merkitystä arvioitaessa.

”Ei ihan hei mitään noin... venäläistä. Ei ihan noin antavaa rintaaukkoa, noin koomisia rakennekynsiä ja noin läpinäkyvää asennetta siitä, et apua, mä kuolen, jos mä en saa ostettua just nyt kasaa uusii kenkii, mä en tajuu, miks mul ei oo rahaa, vaik mul ei oo tuloja?”¹⁰¹

Jyrki Lehtola arvioi *Iltalehden* kolumnissaan osuvasti sitä närkäsytynyttä otetta, jolla Kanervan ja Tukiaisen viestittelyyn saatiin pontta nimenomaan Tukiaisen henkilön kautta: ”Kanervan virhe oli hakea kontaktia nuoriin naisiin, jotka eivät täyttäneet moderneja korrektisuusvaatimuksia siitä, millainen nuoren naisen tulee olla.”¹⁰² Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan kysyä, olisiko tekstiviestittelyn käsittely saanut mediajulkisuudessa likimainkaan samanlaisia mittasuhteita, mikäli viestittelyn toinen osapuoli ei olisi persoonana ollut toimittajille niin houkutteleva.

Skandaali, josta oli pakko kirjoittaa

”Tämä oli tämmöinen viihdejulkisuuden alkuun panema poliittinen prosessi, johon oli pakko mennä mukaan. Että kyllä sitä sopii ihmetellä, että laatulehti Hymy määritteli poliittisen agendan – ja määritteli myös erään ministerin eropäivän.”¹⁰³

Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen haastattelemat politiikan toimittajat kiinnittivät huomiota tapaan, jolla perinteisesti niin sanotun keltaisen lehdistön, kuten iltapäivälehtien, *7 päivää*-lehden ja *Hymyn*, tontille kuulunut ja niiden palstoilta käynnistynyt aihe valtasi ennenakemättömällä tavalla myös perinteisen uutismedian. Esimerkiksi

Helsingin Sanomien ja YLE:n aktiivinen rooli tapauksen käsittelyssä oli pantu merkille, ja näistä kahdesta varsinkin *Helsingin Sanomien* linjan katsottiin Kanervan tapauksen uutisoinnissa muuttuneen huomattavasti aiemmasta.¹⁰⁴

Osa hankkeen haastattelemista politiikan toimittajista piti Kanervan ja Tukiaisen viestittelyä yhteiskunnallisesti merkittävänä, osan mielestä se oli esimerkiksi vaalirahoituskohun rinnalla kohtalaisen mitätön tapahtuma. Yhtä kaikki Kanervan kannalta kohtalokkaaksi nähtiin yleinen maineen ja arvovallan menettäminen sekä luottamuspulla erityisesti oman puolueen keskuudessa. Valtaosa haastatelluista näki aiheen mediakäsittelyssä olleen ylilyöntejä. Moni katsoi tapahtumasarjan saaneen mittaansa suuremmat puitteet, eikä sen uutisointi ollut kaikilta osin toimittajille kunniaksi. Osa oli kuitenkin sitä mieltä, ettei tapahtumasarjasta ollut syyttäminen mediaa, joka vain teki työtään: ”Kanerva teki siitä itse sellaisen kujanjuoksun kuin teki. – Hän epäonnistui kriisinsä hoitamisessa.”¹⁰⁵

Miksi poliitikon, vaikkakin ulkoministerin, tekstiviestittely sitten sai suomalaisessa mediajulkisuudessa ja myös perinteisessä uutismediassa niin suuren huomioarvon? Hankkeen haastattelemat toimittajat löysivät useita syitä sille, miksi aihe paisui niinkin suureksi kuin paisui.

Ensimmäinen tekstiviestiskandaalia kasvattanut tekijä oli Kanervan asema ulkoministerinä, joka on suomalaisessa politiikassa ”iso tappi edelleen”. Aihetta ei vain voitu ohittaa. Toiseksi Kanervan katsottiin saaneen nyt maksaa myös vanhoista virheistään; hän oli ”kärähtänyt” jo aiemminkin. Kuten yksi haastatelluista kuvasi: ”Olihan hänellä pitkä syntitaakka ja siinä purettiin semmoista vanhaa”. Kolmas skandaalia paisuttanut tekijä oli jo aiemmin viitattu Kanervan oma toiminta: hän ei toimittajien mukaan riittävän tarmokkaasti selvittänyt asiaa tai pyytänyt ajoissa anteeksi tekoaan. Hänen välttelynsä asian hoitamisessa ja median vähä vähältä saamat paljastukset pitivät aihetta esillä ja lisäsivät sen kiinnostavuutta. Neljäntenä tekijänä haastatteluissa nousi esiin uutiskilpailu, mukaan oli pakko lähteä, mikäli mieli pysyä kansalaisten kahvipöytäkeskusteluissa. Näin tilannetta kuvasi laadukkaana pidetyn suomalaisen lehden politiikan toimittaja:

”[e]i minun mielestäni voi välttää käsittelemästä aiheita, joista koko kansakunta puhuu. Se olisi aivan hölmöä puhua b:stä, jos kaikki muut puhuvat a:sta.”¹⁰⁶

Haastateltujen toimittajien kesken oli erimielisyyttä siitä, olisiko Kanerva toisin toimimalla voinut säilyttää asemansa politiikan eturivissä. Osa katsoi, että kriisin parempi hoitaminen olisi pelastanut tilanteen, mutta toisenlainenkin tulkinta esitettiin. Eräs haastateltava kuvasi jälkikäteen asiaa ajateltuaan uskovansa, ettei tilannetta olisi pelastanut mikään:

”Ja kun samaa asiaa veivataan päivästä toiseen ja eri välineillä, niin se tuhovaikutus tulee niin suureksi, että yksittäinen skandaalin piiriin joutunut kansanedustaja ei kyllä sitä pysty sitten enää pysäyttämään.”¹⁰⁷

Erityisen kriittisesti median toimintaa analysoinut haastateltava nosti esiin toimittajien vaikeuden punnita politiikan journalismille vielä varsin uusien yksityiselämän asioiden poliittista painoarvoa. Hän katsoi esimerkiksi mielipidevaikuttajina tärkeiden pääkirjoitustoimittajien tulkinneen Kanervan viestittelyn alun perin asiaksi, joka ei edellyttäisi ministerin eroa. Kun lumipallo sitten toimittajien ja Kanervan yhdessä pyörittäjänä kasvoi, muuttuivat äännet kriittisemmiksi:

”[E]ro alkoikin vaikuttaa väistämättömältä ja se teko itsessään yhtäkkiä olikin paljon painavampi kuin se oli ollut silloin, kun se tuli julkisuuteen. Ja tässä minusta näkyy se neuvottomuus sen yksityisyyden alueelle kuuluvan teon tullessa julkisuuteen. Ei osattu eettisesti ja journalistisesti arvioida sitä tekoa sinänsä, vaan muutettiin mielipidettä ikään kuin sen prosessin aikana. Ja se oli minusta aika heikko esitys medialta.”¹⁰⁸

Siinä ei sinänsä ole mitään uutta, että pinnalta katsoen samankokoisia asioita ei mediajulkisuudessa käsitellä aina samalla tavalla. Kuten edellä tarkastelluista toimittajien haastatteluistakin kävi ilmi, monien tekijöiden voidaan nähdä vaikuttavan siihen, miten suureksi kohu tai skandaali paisuu. Kanervan tapauksessa näyttää käyneen kuitenkin niin, kuten viimeiseksi siteerattu toimittajakin arvioi, että alun perin arvioitu teon

luonne ei enää määrittänyt lopullista tuomiota. Tuomittavuutta määrittäväksi tekijäksi ja suorastaan keskeiseksi synniksi nousi myös aiheen mediassa saama runsas, kielteinen julkisuus.

Ilkka Kanervan tekstiviestiskandaalin voidaan nähdä paitsi kuvastavan politiikan ja median suhteen muuttumista myös kertovan jotakin vallan luonteesta suomalaisessa nykydemokratiassa. Skandaaliin liittyy tavallisesti sen kohteeksi joutuneen maineen menetys tai ainakin maineen kärsiminen. Maine voidaankin määritellä henkilön resurssiksi, jota voidaan kasvattaa, jalostaa ja suojella ja joka mahdollistaa niin sanotun symbolisen vallan käytön.¹⁰⁹ Valtaa ei Suomessakaan sen paremmin saada, käytetä kuin ylläpidetä entisin ehdoin. Miespoliitikon yhteydenpito ystävättärensä kanssa, asia, joka vielä kaksikymmentä vuotta sitten olisi todennäköisesti vaiettu, sai nyt valtavasti julkisuutta ja johti ulkoministerin erottamiseen. Poliittiset kohut ja skandaalit kertovat myös meillä valta-aseman haavoittuvuudesta ja siitä, miten nopeasti ja yllättäen valta saatetaan menettää.

”Onko tämä meidän journalismiamme?”

”[S]e on näköjään päivänselvää jo Suomessakin, että kun seksi ja valta yhdistetään, niin se täyttää tiettyjä näköjään ihan yleisen mielenkiinnon piirteitä. – – Kyllä tämä on semmoinen hauska kevät ollut näissä asioissa juuri. Että tällaisen enemmän viihdelehdistön johdatuksella on luotu tällainen poliitikkojen tietty uskottavuusvaje juuri näissä asioissa.”¹¹⁰

Politiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen haastattelemat politiikan toimittajat pohtivat haastatteluissaan poliitikkojen yksityiselämän aiheiden uutisointia ja skandaalijulkisuuden tilaa Suomessa. Haastatteluista kuvastui näiden aiheiden toimittajissa aiheuttama hämmennys. Kohu- ja skandaalijutut miellettiin perinteisesti keltaisen lehdistön uutisaiheiksi, joita kyllä oli tarpeen käsitellä tällaisissa viestimissä. Sen sijaan perinteisen laatumedian asema mietitytti monia toimituksia:

”[S]iinä pohdittiin, että onko tämä meidän journalismiamme vai ei. Iltapäivälehdille se oli selvä maali – semmoista jatkuvaa linjakeskustelua meillä on käyty. Ja edelleenkin, meillähän on syntynyt – jos avaa näitä sisäisiä prosesseja – semmoinen epävarmuuden tila, että loppujen lopuksi ei tiedetä, mikä se linja on tietyissä asioissa.”¹¹¹

Eräs haastatelluista kertoi kynnyksen käsitellä ”pääministerin tyttöystäviä ja muita” olleen hänen edustamassaan perinteisessä uutismediassa aikaisemmin korkealla, mutta viime vuosina madaltuneen. Myös kilpailijoiden tekemisiä seurataan, ja eteen on tullut tilanteita, joissa on mietitty, että ”ilkeääkö tuosta mitään tehdä”. Kun sitten omassa välineessä oli uutisoitu ”vähän matalammalla profiililla, niin Hesarissa oli aukeama.”¹¹²

Useissa haastatteluissa nousivat esiin myynnilliset paineet: kohuaiheisiin on pakko tarttua, mikäli mieli pysyä mukana kansalaisten kahvipöytäkeskusteluissa. Perinteisessä uutismediassa työskenteleviä mietityttivät myös rajanvedot uutisten hankkimisessa suhteessa skandaali- ja iltapäivälehtiin. Onko älyllisesti epärehellistä tarttua viihteellisempien julkaisujen perässä kohujuttuihin ja yksityiselämää koskeviin paljastuksiin, vaikkei niitä itse aktiivisesti etsitä tai niistä haluta maksaa?¹¹³

Haastatellut politiikan toimittajat kertoivat politiikan journalismin linjanvetojen puhuttaneen toimituksia, ja niistä oli keskusteltu ”ihan kovillakin äänenpainoilla”. Eräs haastateltavista kuvasi, että sanan ”keskustelu” sai sitten laittaa sitaatteihin, niin ”jännitteisiä hetkiä” linjanvedot olivat herättäneet. Vaikka näkemyserot olivat toisinaan puhtaasti henkilökohtaisia, monet haastatelluista toivat esiin toimittajasukupolvien väliset linjaerot etenkin yksityiselämän kohuaiheiden uutisoinnissa. Eri journalistisukupolvien käsitykset agendanmäärittelystä esimerkiksi Kanervan tekstiviestien kohdalla vaihtelivat:

”Nuoremmalle polvelle tämä oli, että ilman muuta, kerrankin kunnan asian, oikean asian kimpussa ollaan, ja vanhemman polven, että pitääkö tätä vieläkin veivata, kun eihän tässä ole mitään.”¹¹⁴

Toimitusten sisällä tunnistettavissa olevat sukupolvierot avaavat näkökulman myös skandaalijulkisuuden ja erilaisten poliitikkojen yksityiselämän aiheiden käsittelyn tulevaisuuteen. Onko odotettavissa,

että nuoremman sukupolven noustessa yhä vastuullisempiin tehtäviin yksityiselämän aiheista uutisoidaan entistä pidäkkeettömämmin? Onko myös meillä luvassa, etenkin Ison-Britannian mutta myös Yhdysvaltojen tapaan¹¹⁵, poliittisesti värittyneiden seksiskandaalien nousu: valtaapitävien asettaminen entistä tarkempaan seurantaan, yhä useampien taapausten tulo julkisuuteen ja tähän asti nähtykin laajempi ja kiihkeämpi mediajulkisuus, joka kohdistuu entistä laajemmin paitsi poliitikon lähipiiriin myös virkamiehiin?

Yksiselitteistä vastausta ei ole mahdollista antaa, etenkin kun nähtävissä on rajojen etsimistä ja linjan hakemista uudessa tilanteessa. Eduskunnassa ilmenneestä seksuaalisesta häirinnästä uutisoitiin laajasti, mutta aiheen käsittely jatkui lähinnä iltapäivälehdissä, joissa se koki muodonmuutoksen työyhteisön tasa-arvo-ongelmasta pikkutuhmaksi viihteeksi. Pääministeri Matti Vanhasen oikeudenkäynti oli lenkki pitkässä ketjussa, jossa pääministerin ja tämän entisen naisystävän suhdetta oli käsitelty jo aikaisemmin. Eniten tämän aiheen uutisoinnista ottivat irti *7 päivää* -lehti ja iltapäivälehdet. Sen sijaan Ilkka Kanervan tekstiviestittely, joka tuli julkisuuteen viihteellisessä aikakauslehdessä *Hymyssä*, kelpasi enemmän tai vähemmän kaikille tiedotusvälineille, ja myös perinteinen uutismedia otti aiheen omakseen.

Viestimet päivittävät rooliaan markkinatilanteessa, jossa myynnin paineet ja kilpailussa mukana pysyminen houkuttelevat pitämään esillä ihmisiä kiinnostavia skandaali aiheita. Uutiset kiertävät aikaisempaa nopeammin välineestä toiseen, ja kilpa siitä, mikä tiedotusväline onnistuu ensimmäisenä tarjoamaan jatkokertomuksen seuraavan juonenkäänteen, johtaa helposti skandaalin paisumiseen ja esillä pysymiseen. On kuitenkin mahdollista, että ylireagoinnit tai sellaisiksi tulkitut tapahtumat, kuten *Helsingin Sanomien* kohu-uutinen seksuaalisesta häirinnästä ja Ilkka Kanervan tapauksen uutisoinnissa nähdyt ajolahdin piirteet, saattavat etenkin perinteisen uutismedian puolella siirtää uutisoinnin painopistettä hieman toiseen suuntaan. Ainakin haastatellut politiikan journalismin ammattilaiset näkivät kasvuvaraa ja profiloitumisen paikkoja myös laatumedian ja perinteisen uutistyon suunnalla. Kuten yksi haastateltavista summasi tulevaisuuden näkymiä ja toimituksia odottavaa tasapainoilua:

”[K]yllä tällainen ärhäkkyys ja asioihin tarttuminen on varmasti tullut jäädäkseen ja entistä enemmän tartutaan, ja se on ihan hyvä tiettyyn rajaan asti, kunhan siinä pysyy jokin semmoinen, että se on edelleen relevanttia ja jollain tavalla asiaa ja sitä tehdään laadukkaasti.”

Omana tulevaisuuden visionaan skandaalitutkija John B. Thompson ennustaa, että tulemme yhä enenevässä määrin elämään maailmassa, jossa paljastukset ja asioiden muuttaminen yksityisestä julkiseksi voitavat julkisuuden rajoittamiseksi ja kontrolloimiseksi tehtävät yritykset. Hän myös uskoo puolueiden ja poliittisten johtajien panostavan entistä enemmän resursseja julkisuuden hallintaan ja pyrkivän osaltaan muokkaamaan julkisuuden agenda sekä vaikuttamaan tapaan, jolla tulevat esitetyiksi suhteessa kilpailijoihin. Poliitikka edellyttää tietyn määrän luottamusta, ja mediajulkisuutta hallitessaan toistuvat poliittiset skandaalit horjuttavat kansalaisten luottamusta poliittiseen järjestelmään ja demokratian toimivuuteen.¹¹⁶

Tämän tunnustaminen ei silti tarkoita, ettei poliitikkojen väärinkäytöksistä saisi tai pitäisi uutisoida. Parhaassa tapauksessa suuren mediahuomion saavat skandaali- tai kohuaiheet voivat myös synnyttää tervetullutta yhteiskunnallista keskustelua. Poliitikan mediajulkisuudessa aivan uudella intensiteetillä käsiteltyjen yksityiselämän aiheiden myötä kestänee kuitenkin aikansa, että asiat löytävät julkisuudessa mittasuhteensa. Virhearvioita ja ylilyöntejä on ollut ja voi edelleen tulla, mutta oikeastaan vasta niiden kautta voivat esimerkiksi yksityisen ja julkisen rajat määrittyä. Uutisoinnin kiihkeydessä on kuitenkin tarpeen pitää huolta paitsi politiikan myös median nauttimasta uskottavuudesta.

- 1 Kiss and tell -ilmiöllä viitataan ensikäden lähteen julkisuuteen tuomaan luottamukselliseen tai yksityiseen, tavallisesti rakkauteen tai seksuaalisuuteen liittyvään tietoon, jolle nykyisin on ominaista henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu toisen henkilön kustannuksella. Vaikka kyseessä on usein taloudellisen edun tavoittelu tai esimerkiksi oman uran edistäminen julkisuuteen pääsyn kautta, voidaan paljastuksilla tavoitella myös hyvitystä tai kosta. Kiss and tell -sanonta on tietävästi ollut käytössä jo 1600-luvun lopulla, mutta tällaiset kohut näyttävät määrällisesti keskittyvän 2000-luvun vaihteen jälkeiseen aikaan. Ilmiö on viime vuosina ollut leimallisesti brittiläinen ja keskittynyt sikäläisiin jalkapallotähtiin. Kansainvälisesti tunnetuin kiss and tell -tapaus on Yhdysvaltain presidentin Bill Clintonin ja Valkoisessa talossa työskennelleen avustajan Monica Lewinskyn suhde 1997–1998, sillä vaikka Lewinsky itse ei tuonut suhdetta julkisuuteen hän myöhemmin hyötyi siitä myös itse kertomalla tarinansa Channel Fourin tv-haastattelussa ja osallistumalla Andrew Mortonin kirjaan *Monican tarina* (Otava 1999). Suomessa Sanoma Osakeyhtiön sähköinen tietokirjasto antaa hakusanoilla kiss and tell ensimmäisen osuman toukokuulta 1996, jolloin *Ilta-Sanomien* uutisoi James Hewittin prinsessa Dianaan liittyneestä haastattelusta. Alma Median tekstiarkiston ensimmäinen osuma aiheesta löytyy helmikuulta 2007. Kivioja, Pasi (2008), 92.
- 2 Thompson, John B. (2000), 120.
- 3 Kivioja, Pasi (2008), 95 ja Thompson, John B. (2000), 15–16.
- 4 Vanhanen tosin oli kiss and tell -julkisuuden kohteena jo vuonna 2005, jolloin salanimellä esiintynyt ”Kaarina” kertoi 7 päivää -lehdessä olleensa suhteessa Vanhaseen tämän vielä ollessa avioliitossa. Kanervan suhteet useisiin julkisuudesta tunnettuihin naisiin ovat olleet otsikoissa 1980-luvun lopulta asti. Samana vuonna (2005), kun ”Kaarina” kertoi suhteestaan Matti Vanhaseen, kertoivat julkisuudesta tutut Marika Fingerroos ja Anne-Mari Berg saaneensa Ilkka Kanervalta tekstiviestejä. Ennen Kaarina-kohua sekä em. viesteistä syntyneitä uutisointia tällaisia ajan hermolla olleita ja vallassa oleviin poliitikkoihin kohdistuvia tapauksia on suomalaisessa mediajulkisuudessa ollut hyvin niukasti; presidentti Urho Kekkosen ja Anita Hallaman suhdetta käsitelty paljastuskirjakin julkaistiin vasta 2001 – vuosia Kekkosen kuoleman jälkeen. Kivioja, Pasi 2008, 95; ks. myös Sydämen kieltä sydämelle (2001).
- 5 Varsin äärimmäisenä voidaan pitää kulttuuriministeri Tanja Karpelaa vuosina 2004–2005 kohdistunutta uutisointia, jonka ytimessä oli ensin hänen suunnitelmansa matkustaa vierailulle intialaisen äiti Amman yhteisöön ja sittemmin hänen polvistumisensa paavin edessä tämän virkaanastujaisissa. Esiin nostettiin myös Karpelan kuuden vuoden takainen ”salainen” vierailu Matti Vanhasen hotellihuoneessa ja jopa se, ettei Karpelan olohuoneesta löydy kirjahyllyä. Seurauksena oli *Ilta-Sanomien* ja Tanja Karpelan välinen julkinen taistelu, jossa *Ilta-Sanomien* syytti Karpelaa medialla ratsastamisesta ja ministeri puolestaan lehteä väärin tietojen julkaisemisesta. Karpela sai lehdessä osakseen jyrkän kriittistä huomiota, vaikka asiat, joista häntä syytettiin, olivat yhteiskunnalliselta merkitykseltään vaatimattomia. Karpelan saamaa julkisuutta tutkineen Erkki Karvosen mukaan *Ilta-Sanomien* hyvin kielteisesti sävyttyneiden kirjoitusten tavoitteena oli Karpelan kaataminen – lehti luopui ulkopuolisen tarkkailijan asenteesta ja lähti avoimesti osapuolena nujakoimaan poliitikon kanssa. Karvonen, Erkki (2006), 8–20.
- 6 Suomalaismedioista *Hymy-lehti* oli 1960- ja 1970-luvuilla keskeisessä roolissa rakentamassa viihteellistä, julkisuuden henkilöiden yksityiselämän paljastuksista am-

- mentavaa sensaatiojournalismia, joka ei kunnioittanut uutisoinnin kohteena olevien henkilöiden yksityisyyttä. Lehden päätoimittajan Esko Tuluston sanoin, Hymy mursi lehdistön kansanvalistuksellisen tehtävän tuodessaan yksityiselämästä kirjoittelun Suomeenkin. Saari, Heikki (2007), 35, ks. myös Kosonen, Laura (2006), 21–27.
- 7 Tasa-arvovaltuutetun toimiston kotisivuston mukaan seksuaalisen häirinnän muotoja ovat ainakin sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet, härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset, pornoaineistot, seksuaalisesti värityneet kirjeet, sähköpostit, tekstiviestit tai puhelinsoitot, fyysinen koskettelu, sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset sekä raiskaus tai sen yritys.
<http://www.tasa-arvo.fi/syrjinta/hairinta> (luettu 6.10.2009)
 - 8 YLE uutiset 24.1.2008: Kyselyn mukaan seksuaalinen häirintä on eduskunnassa vakava ongelma.
 - 9 HS 25.1.2008: Kymmenet eduskunnan naiset kokeneet seksuaalista häirintää. Kansanedustajat syyllistyneet häirintään useissa tapauksissa. Lehden mukaan yleisimpiä olivat sanallinen häirintä ja härskit jutut, mutta osaa vastanneista oli myös lähennelty tai kosketeltu epämiellyttävästi tai esimerkiksi lähetetty epäasiallista postia, jonka vastaaja oli kokenut ahdistavaksi. Eduskunnan tasa-arvoselvityksessä oli paljastanut, että lähes 40 prosentissa tapauksista häirintään oli syyllistynyt kansanedustaja. Lähes yhtä usein tekijä oli työtoveri. Kyselyn häirintäosioon vastasi 145 työntekijää, joista sata oli naisia.
 - 10 Kansanedustaja Lyly Rajala (kok.) kertoi olleensa ”kuin puulla päähän lyöty” selvityksen tuloksista kuultuaan. Helsingin Sanomien mukaan hän arveli naisilta menneen käsitteet sekaisin ja näiden olevan turhan herkkähipiäisiä. ”Ehkä se on sukupolvikysymys”, hän pohti. HS 26.1.2008. Yllättyneisyytensä ilmaisivat myös lukuisat muut haastatellut kansanedustajat. Ilta-Sanomissa kymmenen eri puolueiden nais- ja mieskansanedustajaa ihmetteli asiaa: kukaan heistä ei ollut kuullut tai huomannut mitään, korkeintaan hyväntahtoista leikinlaskua. Kokoomuksen kansanedustaja Sirpa Askoseljavaara jopa kyseenalaisti tutkimuksen oikeellisuuden: ”Koko informaation täytyy olla vääristynyttä tai tutkimus jotenkin väärin tehty.” IS 25.1.2008: Voiko tämä olla totta.
 - 11 Seksuaalisen häirinnän käsitteen hämäryydestä kansanedustajille kertoo se, miten jotkut heistä esimerkiksi harmittelivat halaamisen olevan pian historiaa. Tällaisessa asiassa ja käsitteet sekoittavassa uutisoinnissa hämärtyi ahdistelun käsite. Ahdistelussa ja häirinnässä on kyse nimenomaan häirityksi tulemisen kokemuksesta, mikä ei tarkoita sitä, etteivät miehet ja naiset voisi edelleen yhteisestä sopimuksesta ja yksissä tuumin puhua mistä haluavat sekä halata, vitsailla ja vaikka flirttailla. Toisaalta sen, että jotkut henkilöt sietävät, suosivat tai tuottavat esimerkiksi seksuaalisesti värittyneitä vitsiä ei tarkoita, että esimerkiksi kansanedustajan avustajan tulisi niitä huumorin ja rempseyden merkeissä kuunnella tai olla itse niiden kohteena, mikäli kokee tilanteen häiritsevänä tai ahdistavana. Ks. esim. IS 29.1.2008: Nainenkin osaa olla härski. Myös osa mieskansanedustajista on kokenut seksuaalista häirintää. Yleensä häirintä on roiseja puheita. Ks. myös IS 8.2.2008: ”Tästä mallia, naiset”.
 - 12 Esimerkiksi Ilta-Sanomissa julkaistiin omana pienenä artikkelinaan suora katkelma tutkimuksesta: ”Yksi tasa-arvo-ongelma talossa on vallitseva häirinnän hyväksyvä ilmapiiri. Häiritseviä kommentteja, hissikatsaita ynnä muuta esiintyy varsinkin vanhempien mieskansanedustajien taholta varsinkin nuorempia naistyöntekijöitä

kohtaan – – enemmän sääntö kuin poikkeus ja siitä puhuminen loppuu nopeasti --
– kansanedustajien tekemisiin kun ei ole tapana puuttua – –.” IS 25.1.2008: ”Yksi tasa-
arvo ongelma...”

13 HS 27.1.2008: Seksuaalista häirintää.

14 Ibid.

15 Ibid.

16 TS 31.1.2008: Mopo karkasi eduskunnalta; HS 29.1.2008: Wallin: Ahdistelulle nollatoleranssi; HS 30.1.2008: Puolueiden naisjärjestöjen johtajat vierastavat seksihäiriköiden paljastamista; HS 5.2.2008: Eduskunta kartoittaa vielä mahdolliset uudet seksihäirintätapaukset; TS 6.2.2008: Kansanedustajat pitävät ahdistelua vakavana. Esimerkiksi Aamulehdessä aihetta kommentoinut eduskunnan entinen apulaisoikeusasiamies Pirkko K. Koskinen vaati häirintätapausten selvittämistä. Hänen mukaansa ahdistelijoiden nimien julkaiseminen olisi ainoa keino selvittää tilanteesta – tosin asiasta pitäisi olla varmuus, jotta ”epäilykset eivät kohdistu väärin ihmisiin”. AL 29.10.2008: ”Ahdistelijoiden nimet julkistettava”. Selvitys: Entisen oikeusasiamiehen mukaan ahdistelusta on kaivettava tukeva näyttö. Aihetta käsiteltiin myös A-talk-TV-ohjelmassa, jossa aiheesta keskustelemassa olivat ahdistelua kokenut entinen eduskunnan virkailija Lotta Backlund, osa ahdistelijoiksi nimetyistä miehistä sekä esimerkiksi toimittaja Pekka Ervasti ja kansanedustaja Tanja Karpela. YLE TV1A-talk 7.2.2008. Ks. myös TS 25.1.2008: Eduskunnan seksuaalista häirintää suitsitaan ohjein.

17 Päätökset löytyvät Julkisen sanan neuvoston kotisivuilta, vapauttava päätös: <http://www.jsn.fi/Default.aspx?d=923> (Luettu 7.10.2009).

18 Häirinnällä on monia muotoja, jotka vaihtelevat koskettelusta seksuaalisiin huomautuksiin ja painostukseen. Häirintään liittyy usein myös hiljaisuuden kulttuuri, ja häirityksi tullut voi tuntea syyllisyyttä ja häpeää eikä välttämättä uskalla puhua asiasta. E erityisen hankalaa on esimiehen harjoittama häirintä, koska hänen valta-asemansa vuoksi tilanteeseen puuttuminen voidaan kokea vaikeammaksi. Työterveyslaitoksen mukaan juuri esimiehen harjoittamana ahdistelu koetaan kielteisempänä kuin kollegan tai asiakkaan taholta tuleva häirintä. Työntantajalla on velvollisuus puuttua häirintätapauksiin, ja työnantajan toimien pitäisi kohdistua nimenomaan ahdistelijaan. Työterveyslaitoksen kotisivut: <http://www.ttl.fi/Internet/Suomi/Aihesivut/Henkinen+hyvinvointi/Tyoyhteison+hyvinvointi/Tyopaikkakiusaaminen.htm> (Luettu 2.3.2009).

19 Esim. TS 7.2.2008: Pelisäännöt ehkäisevät häirintää työpaikoilla; HS 12.2.2008: Häirinnästä alettiin puhua 1990-luvulla; HS 15.2.2008: Häirintä voi ylläpitää jakoa miesten ja naisten töihin. Ahdistelu horjuttaa naispoliisien uskoa uralla etenemiseen; HS 12.2.2008: Työpaikat torjuvat häirintää vaihtelevasti. Naisvaltaisessa Nordeassa tarkat ohjeet, miesten Stora Ensossa ei; HS 12.2.2008: ”Housut alas, palkka ylös”. Harva sukupuolista häirintää kokenut vie juttuja oikeuteen asti; HS 25.2.2008: Työpaikkakiusaaminen yleisempää Suomessa kuin muualla Euroopassa.

20 Esimerkiksi Ilta-Sanomissa kirjoitettiin: ”Häirinnän uhrin leimataan kärkevästi humorintajuttomiksi nipottajiksi tai uhrin vaikenivat häpeälliseksi kokemastaan ahdistelusta, varsinkin jos ahdistelija on uhrin esimies.” IS 26.1.2008: Seksuaalinen häirintä kitkettävä työpaikoilta.

21 Esimerkiksi Iltalehdessä asiaa valotettiin aukeaman jutussa, joka oli otsikoitu: ”Onko tämä ahdistelua?” Vastaajiksi oli valittu tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen, Maa-jussille morsian -tv-ohjelmasta tuttu hunajantuottaja Jussi Rossi ja Naisasialiitto

- Unionin vs. pääsihteeri Elina Hatakka. Haastateltavien valintaa voidaan pitää erikoisena, sillä kahden tasa-arvoasioiden parissa työskentelevän naisen lisäksi asiasta kysyttiin Maajussille morsian -tv-sarjasta tutulta suorasanaiselta ”maajussilta”. Yhtenä tavoitteena on voinut olla reilun vastakkainasettelun rakentaminen, jotta saataisiin aikaan jännitteitä. Koska juttuun valitut haastateltavat eivät olleet tasa-arvoasioita koskevan asiantuntemuksen suhteen keskenään lainkaan yhteismitallisia, avautuu toinenkin mahdollinen tulkinta. Haluttiinko artikkelissa ikään kuin rivien välissä kyseenalaistaa haastateltavaksi pyydettyjen naisten asiantuntemus rinnastamalla heidät seuranhakuohjelmasta tuttuun hunajantuottajaan? IL 2.2.2008: Onko tämä ahdistelua?
- 22 Yksi tällainen tapa oli muistuttaa, ettei eduskunta työpaikkana eroa muista suomalaisista työpaikoista: ahdistelua esiintyy muuallakin. Tämä on varmasti totta, mutta sitä ei tulisi nähdä lieventävänä asianhaarana. Toisaalta tulee muistaa, ettei eduskuntaan työpaikkana liittyä myös omia erityispiirteitään, esimerkiksi kansanedustajien yhteisössä erittäin arvostettu asema, jotka saattavat vaikuttaa häirintään puuttumista.
- 23 Kolumnistien tyylilajina oli tavallisesti liioittelu, jonka kautta aiheen kuvattiin saaneen liian suuret, jopa naurettavat mittasuhteet. Esimerkiksi katsomisen arveltiin tulevan pian kielletyksi: IS 11.2.2008, Jukka Kuikka: Seksi pannaan (Kolumni). Toisessa kolumnissaan Kuikka kuvasi häirinneensä ”naispuolta” jo alakoulussa upotettuaan tämän palmikon mustepulloon ja odottavansa nytkin poliisia noutamaan, sillä oli häirinyt naista ”sanomalla hänen näkemistään hauskaksi”. IS 4.2.2008, Jukka Kuikka: Olenainen (Kolumni). Omia kokemuksiaan työelämästä iltapäivälehdessä kuvannut naiskolumnisti taas kehaisi itse kuuluvansa työyhteisönsä jätkiin ja osanneensa ja alusta pitäen vastata miesten puheisiin samalla mitalla. Hänen mukaansa ”herkkien runotyttöjen työpaikat ovat toisaalla”. Hänestä ”jumalaton haloo tissien tuijottelusta” vaikutti koomiselta. IS 16.2.2009: Olen nipistänyt miestä (kolumni). Pitkään eduskunnassa työskennellyt toimittaja puolestaan vannoi kolumnissaan, ettei koskaan ollut tavannut eduskunnassa seksuaalista häirintää, ”tekaistuja ja luuloteltuja väitteitä kylläkin”. IL 2.2.2008: Noitavainoja (kolumni). Iltapäivälehtien ulkopuolisessa kirjoittelussa esimerkiksi Suomen Kuvalehden Jukka Ukkola näki aiheessa humoristisen puolen: ”Joku saattaa hyvinkin häiriintyä esimerkiksi kysymysmerkistä, joka [on] muodoiltaan seksistinen. Superlatiivilla ja komparatiivilla taas voidaan vertailla lähimmäisten ominaisuuksia, puhumattakaan illatiivista eli sisätulennosta, josta saattaa tulla mieleen vaikka mitä.” SK 6/2008 Jukka Ukkola: Kansanetuveitikat. (Kolumni.)
- 24 IS 26.1.2008: Kaikenlaista tulee vastaan; IS 26.1.2008:Taiveaho: Minuakin tartuttiin rinnoista.
- 25 IL 26.1.2008: Iltalehti kysyi. Onko sinua ahdisteltu?
- 26 IL 26.1.2008: Iltalehti kysyi. Onko sinua ahdisteltu?; IL 2.2.2008: Onko tämä ahdistelua?; IL 5.2.2008. Mieli-piteet; IL 8.2.2008: Iltalehti testasi töröttöisyyden vetovoiman. Iltalehti kertoi Uutiset-palstallaan tekemästään leikkimielisestä hissitestistä, jossa se ”testasi töröttöisyyden vetovoiman”. Kuvissa näkyi avonaiseen puseroon pukeutunut nainen, ja jutussa esiteltiin kuvasarjan kautta erilaisia tapoja, joilla miehet tuijottavat hississä naisten rintoja. Tässä artikkelissa miehet määrityivät tasapäiseksi, lähtökohdaisesti heteroseksuaaliseksi ja seksuaalisuutensa viettämissä olevaksi joukoksi, johon kuuluvat tuijottavat tai tirkistelevät käytöstavoista piittaamatta ja julkisellakin paikalla naisen rintoja sellaiset nähdessään. IL 15.2.2008: Miesedustajat vastarintaan. Suorat sanat -mieli-pidepalsta; IL 12.2. 2008: Kaavuilla rauha työpaikoille. Suorat sanat

- mielipidepalsta. ”Kaavuilla rauha työpaikoille” -kirjoituksessa kirjoittaja pyysi ”tyttöjä” rauhoittumaan ja esitti kaapuja työasuiksi minihameiden, napaan asti ulottuvien päätteiden ja piikkikorkokenkien sijaan. Aiheen tiimoilta ääneen pääsi perussuomalaisten Paavo Oinonen, joka suositteli Ilta-Sanomissa eduskunnan naisille entisajan karjakon asua häirintää ehkäisemään; suuressa kuvassa myös nähtiin karjako työasussaan vuodelta 1974. IS 8.2.2008: ”Tästä mallia, naiset!”. Iltalehden Suorat sanat -palstalla mielipidekirjoittaja puolestaan suositteli kansanedustajille univormuja ja siilitukkaa ahdistelun hillitsemiseksi. IL 5.2.2008: Tässä lääkkeet eduskunnan seksuaalisiin häiriötiloihin (Mielipiteet). Lisäksi Miesedustajat vastarintaan -kirjoituksessa huomautettiin, naisten rintoihin viitaten, että ”Anteeksi vain, kaunottaret, mutta ne huomaa väkisinkin”, IL 15.2.2008: Miesedustajat vastarintaan. (Mielipiteet).
- 27 AL 5.2.2008, Kalervo Kummola: Johonkin se katsekin on pantava eduskunnan hississä (Blogi). <http://www.aamulehti.fi/blogit/hattutemppu/67632.shtml> (Luettu 22.9.2009). Kummolan kirjoitus sai aikaan runsaasti keskustelua, vastauksia kirjoitettiin yhteensä 130 kpl. Moni oli Kummolan kanssa samoilla linjoilla, osa taas jyrkästi eri mieltä. Saman lehden toimittaja Riina Perttula kritisoi tiukasti seksuaalisen ahdistelun osakseen saamaa kepeää käsittelyä kolumnissaan. Hänen mukaansa vakava ja monille mielipahaa aiheuttanut asia oli laitettu täysin lekkeriksi, kun seksuaalisesta ahdistelusta oli tehty ”setämiesten vitsailukenttä, jossa rinnat vain törröttävät ja katseet vaeltelevat”. AL 7.2.2008, Riina Perttula: Ja vitsihän siitä tuli (Kolumni).
- 28 IL 2.2.2008: Onko tämä ahdistelua?; Ilta-Sanomien puolestaan siteerasi kansanedustaja Kalervo Kummolan blogia, jossa tämä ihmetteli, miten naisten ”törröttäviin rintoihin” tulisi hissimatkoilla suhtautua. IS 7.2.2008: Mihin saa katsoa?
- 29 Kansanedustajanaisista kristillisten Leena Rauhala arveli, että ”esimerkiksi provosoi-va pukeutuminen voi johtaa ikäviin tilanteisiin”. IL 26.1.2008: Onko sinua ahdisteltu? Uhrin syyllistämisenä raikaustapauksissa kirjoitetaan esimerkiksi Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön tasa-arvoasiain neuvottelukunnan (TANE) lausunnossa 29.4.2005: ”TANE haluaa kiinnittää huomion uhrin syyllistämiseen erityisesti lähisuhteissa tapahtuvassa väkivallassa ja seksuaalisessa väkivallassa sillä esimerkiksi raiskauksen uhria on perinteisesti syyllistetty raiskauksesta. Esimerkiksi poliisien ammattitaito tällaisten uhrien kohtaamisessa on kehittynyt viimeisen vuosikymmen aikana, joten vanhakantaisia, uhria syyllistäviä viestejä ei saa missään nimessä antaa.” http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=48287&name=DLFE-9621.pdf (Luettu 1.10.2009). BBC uutisoi 2005 Amnesty Internationalin tekemästä kyselystä, jonka mukaan Isossa-Britanniassa kolmannes katsoi raiskatun naisen olevan osasyllinen raiskaukseensa, mikäli hän on pukeutunut paljastavaan asuun tai ollut humalassa: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4453820.stm (Luettu 1.10.2009).
- 30 IS 29.1.2008: Nainenkin osaa olla härski. Myös osa mieskansanedustajista on kokenut seksuaalista häirintää. Yleensä häirintä on roiseja puheita. Lehden mukaan useimmiten kyseessä olivat olleet naisten ronskit puheet. Artikkelista kävi ilmi, että ”rempseät” puheet olivat naisille myös keino saada mieskollegoilta hyväksyntää: ”Kun nainen puhuu roiseja, niin hänestä tulee pikemminkin hyvä jätkä.” Myös esim. Iltalehden ”Tsemppiä miehet” -artikkeliin haastatellut kansanedustajat Antti Vuolanne kertoi, miten ”[n]ykyajan naiset ovat hyvin aktiivisia ja kertovat tarpeistaan suoraviivaisesti”. Hänen mukaansa jää mieshenkilön vastuulle ”pitää selkärunkansa suorassa”, sillä käsiksi käyminen on jopa naisille tyypillisempää kuin miehille. IL 5.2.2008: Tsemppiä, miehet! Vuolanteen kuvaama toiminta tuskin on ahdistelua lainkaan, sillä hän luo vaikutel-

- man, että naisten miehiin kohdistama ehdottelu olisi kohteille pikemminkin itsekuria kysyvää houkuttelua kuin ahdistusta tuottavaa häirintää. Toisessa artikkelissa entinen kansanedustaja Jörn Donner kertoi naisten nipistelleen häntä aikanaan eduskunnassa. Nyt käsillä ollut kohu oli hänen mukaansa ”typerä ja liioiteltu”, IS Plus 2.2.2008: ”Naiset nipistelivät eduskunnassa”.
- 31 Miehiin kohdistuvaa ahdistelua ei haastatteluissa ilmennyt. Mikäli miehet altistuvat työssään seksuaaliselle häirinnälle tai ahdistelulle, on asia tietysti syytä ottaa vakavasti. Oma tärkeä kysymyksensä on, onko miesten naisia vaikeampaa myöntää joutu-neensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi.
- 32 MTV3 4.2.2008: Niinistö tuomitsi seksuaalisen häirinnän.
- 33 IL 1.2.2008 Ahdistelijoiksi leimattujen miesten perheet kärsivät; IS 2.2.2008: Ahdistelukohu ärsyttää; IS 7.2.2008: Ahdistelijaksi leimattu Pekka Vilkuna on sairauslomalla kuun loppuun”; IL 9.2.2008: Ahdistelukohusta sairauslomalle”; IL 15.2.2008: Sairaus puhkesi. Lyly Rajalan mukaan paineet toivat psoriasislääskät takaisin.
- 34 IS 7.2.2008: Ahdistelijaksi leimattu Pekka Vilkuna on sairauslomalla kuun loppuun”.
- 35 IS 7.2.2008: Eduskunta-avustajien puheenjohtaja häirintäkohusta: Nimetyille miehille kohtuutonta. Myös Iltalehdessä tuotiin näyttävästi esiin ahdistelukohussa nimettyjen miesten kärsimystä ja sairastumisia: esimerkiksi Lyly Rajalan psoriasiksen kerrottiin puhjenneen kohun aiheuttaman stressin vuoksi uudelleen. Rajalaa koskeneessa jutussa oli myös haastateltu ihotautilien erikoislääkäriä, joka asiantuntijalausunnollaan vahvisti psoriasiksen voivan reagoida stressiin tällä tavoin. 7Päivää-lehden haastattelussa Lyly Rajala kertoi romahtaneensa totaalisesti. ”Arkisten asioiden hoitaminen on ollut vaikeaa sukupuolihäirintäsyytösten jälkeen”, hän kertoi. Rajala korosti myös iäkkään äitinsä kärsineen kohusta. IL 9.2.2008: Ahdistelukohusta sairauslomalle; IL 15.2.2008: Sairaus puhkesi. Lyly Rajalan mukaan paineet toivat psoriasislääskät takaisin. 7Päivää 9/2008: Kansanedustaja Lyly Rajala häirintäjupakasta: Romahdin totaalisesti. MTV3 45minuuttia 19.3.2008. Ks. myös IL 5.2.2008: ”Miehet, nostakaa kante”. Iltalehdessä oli myös kunkin miehen perheen lapsiluvulla varustettu koko aukeaman juttu siitä, miten miesten perheet kärsivät: IS 1.2.2008: Ahdistelijoiksi leimattujen perheet kärsivät.
- 36 MTV3 45minuuttia 19.3.2008.
- 37 Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hankkeen media-aineistoja koskeva mää-rällinen tietokanta, Eduskuntatutkimuksen keskus. Lisäksi tulee muistaa, että osa aiheen innoittamasta kirjoittelusta ei tallentunut tietokantaamme, koska se oli jo niin kaukana alkuperäisestä asiasta, etteivät kirjaamisen edellytyksenä olleet politiikan uutisen kriteerit täytyneet. Esimerkkinä tästä voidaan mainita eduskunnan hissi-käyttätymisen inspiroima Iltalehden testi siitä, miten miehet tuijottavat naisten rin-toja. IL 8.2.2008: Iltalehti testasi töröttöissien vetovoiman.
- 38 Uutisoinnin kansanedustajapainotteisuutta kuvaa hyvin myös lukijakirje, jossa ilmei-sesti uutisoinnin harhaanjohtama lukija vaati samanlaista selvitystä tehtäväksi myös mieskansanedustajien keskuudessa; tosiasiaassahan alkuperäinen selvitys ei ollut kos-kenut edes naisedustajia, vaan eduskunnan virkailijoita. IL 7.2.2008: Häirintäkysely myös mieskansanedustajille”. (Mielipiteet.)
- 39 On syytä huomata, että myös jotkut naispoliitikoista esittivät mediajulkisuudessa tul-kintoja, joiden voidaan katsoa pyrkineen liennyttämään ahdistelukohua. Esimerkiksi kristillisten puheenjohtaja Päivi Räsänen luonnehti Ilta-Sanomien mukaan nuorten, alaikäisten tyttöjen kokeman ahdistelun oleva vakavampi asia kuin ”täysikasvuisten, jotka ovat tottuneet puolustamaan itseään”. Voidaan kuitenkin kysyä, onko missään

- määrin kohtuullista, että työntekijä esimerkiksi eduskunnan kaltaisessa työyhteisössä joutuu puolustamaan itseään ahdistelijoita vastaan. IS 7.2.2008: Saarela tyrää rintoihin tuijottelun.
- 40 Esim. entinen eduskunta-avustaja Lotta Backlund kertoi kansanedustajan pyydelleen hänen puhelinnumeroaan ja nuolaisseen häntä kasvoista: IS 8.2.2008: Ex-avustaja: Kansanedustaja nuoli naamaa. Kansanedustaja Satu Taiveaho puolestaan kertoi kollegan tarttuneen häntä rinnoista: IS 26.1.2008: Taiveaho: minuakin tartuttiin rinnoista. Myös kansanedustaja Tanja Saarela kertoi kokeneensa häirintää ja vaati aiheella vitsailun lopettamista: IS 26.1.2008: ”Kaikenlaista tulee vastaan”. Iltalehden haastattelemista 20 kansanedustajanaisesta vain yksi oli itse kokenut häirintää, muutama muu oli kuullut virkailijoita häirityn esimerkiksi puheluin. Kansanedustajista Outi Alanko-Kahiluoto kertoi erään nimekkään poliitikon laittaneenkätensä hänen polvelle. IL 26.1.2008: Onko sinua ahdisteltu?. Toisen artikkelin mukaan ”huomattavan monet Iltalehden haastattelemat ex-kansanedustajat korostivat, että he uskaltavat puhua ahdistelusta vasta nyt, kun eivät enää istu eduskunnassa”. IL 26.1.2009: Meitä ahdistellaan.
- 41 Karvonen, Erkki (2006), 17.
- 42 IL 8.2.2008: Iltalehti testasi töröttöissien vetovoiman; IS 8.2.2008: ”Tästä mallia, naiset”.
- 43 Saari, Heikki (2007), 211–212.
- 44 Poliitiikan toimitusten esimiesten ja politiikan toimittajien haastattelut touko–kesäkuussa 2008. Poliitiikan journalismin tila ja tulevaisuus -hanke. (Jatkossa: Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.)
- 45 SK 5/2008, Tuomo Lappalainen: Leimakirveslinjalla. (Kolumni).
- 46 Ibid.
- 47 Saman vuoden heinäkuussa salaperäinen ”Kaarina” pyysi 7 Päivää-lehdessä Vanhasta myöntämään julkisesti heidän suhteensa, joka naisen mukaan oli jatkunut jo muutaman vuoden ajan. Vanhanen ei suhdetta myöntänyt. Vielä samana vuonna lehti uutisoi Vanhasen myös lähestyneensä tekstiviestein kampaajaansa Kirsiä, joka oli kertomansa mukaan kokenut viestit kiusallisina.
- 48 Maaliskuussa 2006 Matti Vanhanen pyysi julkisesti seurustelurauhaa, ja heinäkuussa pari nähtiin ensi kertaa julkisuudessa Laukaan kotiseutujuhliissa. Syyskuussa Ruusunen kertoi Iltalehden haastattelussa suhteen voivan hyvin, ja marraskuussa hän paljasti Anna-lehdessä haaveilevansa avioliitosta. Pian tämän jälkeen tieto parin erosta tulee julkisuuteen. Helmi-maaliskuussa (12.2.–19.3.) 2007 aiheesta julkaistiin iltapäivälehdissä kuutisenkymmentä kirjoitusta, valtaosa niistä Iltalehdessä. Erityinen julkisuuspiikki osui helmikuun 20. päivälle, jolloin aihetta käsiteltiin lehdessä kymmenen eri jutun verran, mukana esimerkiksi Joukon pilapiirros. Lehdissä uutisoitiin yhtä lailla Ruusunen vaientamaan pyrkivästä nettiadressista, tämän ”tätimäiseksi” arvioidusta pukeutumistyylistä kuin kirjan paljastuksista. Mukana oli pohdintoja Matti Vanhasen mahdollisista väärinkäytöksistä mutta myös tämän viettelijän taidoista ja ruokamieltymyksistä. Esim. IS 12.2.2007: Hölösuu ja vaikenija. (Pääkirjoitus); IL 16.2.2007: Susanin loukkaukset poliisiin tutkittavaksi; IL 16.2.2007: Kirjakauppa ei usko Kurosen muistelmiin; IL 17.-18.2.2007: Tati teinivaatteissa!; IL 20.2.2007: Susan kertoo suhteen salat; IL 20.2.2007: Käyttikö Vanhanen asemaansa väärin?; IL 20.2.2007: Hiljentämisedressissa jo yli 40 000 allekirjoitusta; IL 20.2.2007: Seksiä virka-asunnossa; IL 20.2.2007: Näin Vanhanen viestitteli; IS 21.2.2007: Susania ei pidetty turvallisuus-

- riskinä; IS 22.2.2007: Kohu nolottaa jo tuttavikiäkin; IS 3.3.2007: ”Lentäisin Susanina kauas pois”; IL 19.3.2007: Susan Kurosen kirjasta tutkintapyyntö. Vanhasen yksityiselämän vaiheista mediajulkisuudessa ks. myös Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2009), 269–273, 276–278.
- 49 Kuronen, Susan (2007), 7. Ojalan esittämä näkemys on osin linjassa sen suhteen, miten ns. laatulehtien toimittajat perustelivat tarttumisensa aiheeseen: aiheen jo saama huomio oikeutti lisäjulkisuuden.
- 50 AL 6.3.2008, Martti Apunen: Elämä ilman salaisuuksia. (Kolumni).
- 51 Aiheesta lisää kansainvälisestä näkökulmasta esim. John Streetin teoksissa, joissa käsitellään politiikan ja median suhdetta ja mm. poliitikkojen omaehtoista persoonapolitiikkaa, jossa nämä hyödyntävät niin tunteita, perhe-elämän asioita kuin erilaisia populaarikulttuurista tuttuja tekniikoita ja mielikuvia äänestäjien vakuuttamiseksi. Street, John (1997) & Street, John (2001). Aihetta käsitellään myös useissa John Cornerin ja Dick Pelsin (2003) toimittaman artikkelikokoelman teksteissä. Kansainvälistä tilannetta poliitikkojen yksityiselämän julkisuudesta kartoitettiin varsin laajasti Parliamentary Affairs -lehdessä vuonna 2004 ilmestyneessä erikoisnumerossa. Mukana tarkastelussa oli 13 maata Irlannista Intiaan ja Meksikosta Venäjälle, ja kaikissa käsitellyissä maissa maanosaan katsomatta oli nähtävissä poliitikkojen yksityiselämän aikaisempaa aktiivisempaa käsittelyä julkisuudessa. Parliamentary Affairs (2004), vol 57; Stanyer, James & Wring, Dominic (2004). Ks myös Juntunen & Väliaverronen (2009), 266–267. Suomalaispoliitikkojen persoonapolitiikasta ks. esim. Niemi, Mari K. (2006) ja Niemi, Mari K. (2007).
- 52 Thompson, John B. (2000), 23.
- 53 AL 5.3.2008: Jopa hajumieltymykset voivat vaikuttaa Ruususen tuomioon. Sananvapaus: Tulipa tuomio tai ei, voi johtavien poliitikkojen elämästä kirjoittaa jatkossakin.
- 54 Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2008), 83–90 & Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2009), 262–284.
- 55 Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2008), 85.
- 56 Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2008), 87.
- 57 Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2008), 85, 89.
- 58 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 59 Ks. esim. TS 4.10.2003. Aimo Massinen: Tavallinen Vanhanen valitaan. (Kolumni.)
- 60 Thompson, John B. (2000), 125. Tätä kuvaa hyvin presidenttiehdokas Esko Aho (kesk.) vuoden 2006 presidentinvaalikampanjansa aikana saama kielteinen ”kännykkä-isän” leima. Aho oli nostanut perheensä näyttävästi mukaan vaalikampanjaansa. Kun sitten paljastui, että hän piti yhteyttä lapsiinsa puhelimitse, hänet leimattiin etäiseksi kännykkäisäksi, mikä taas oli ristiriidassa Aho perhearvoja korostaneen julkisuuskuvan kanssa.
- 61 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 62 Ibid.
- 63 Tiilikka, Päivi (2008), 125.
- 64 Tiilikka, Päivi, (2008) 128.
- 65 Tiilikka, Päivi (2008) 126–128, 131–132.
- 66 Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2008), 88.
- 67 KS. Juntunen, Laura & Väliaverronen, Esa (2008), 83–84.
- 68 IS 14.2.2008: Vanhasella vähän voitettavaa. IS: Tappio oikeudessa olisi kohtalokas.

- Maine menee. (Kansi).
- 69 IL 16.–17.2.2008: Pääministeri Matti Vanhanen ei edes vilkaissut itkevää Susan Ruususta”.
- 70 IS 16.2.2008: Jäinen kohtaaminen.
- 71 Ennen oikeudenkäyntiä julkaistussa haastattelussa Ruusunen nähtiin kyynelehtivän; hän kertoi syövänsä lääkkeitä ahdistukseen ja katuvaansa. Kuusisivuissa, runsaasti kuvitetussa jutussa kerrattiin suhteen vaiheita sekä tuotiin esiin Ruususen ajatuksia ja tuntemuksia. Toimittaja Strömnes kritisoi Vanhasta Ruususen tuomisesta julkisuuteen ja kertoi ymmärtävänsä asian Ruususen kannalta, tämä halusi tuoda esiin oman näkökulmansa, ja toisaalta ”nurkkaan ajettuna ihminen harvoin tekee oikeita ratkaisuja.” 7 Päivää 7/2008: Pääministeri ja Susan kohtaavat perjantaina oikeudessa; 7 Päivää 7/2008, Strömnes, Sunniva: Sananvapaus kunniaan! (Kolumni). Oikeudenkäyntiä seuranneessa numerossa julkaistiin Ruususen koko sivun pituinen avoin kirje Matti Vanhaselle. Kuusisivuisen jutun yhteydessä seurattiin Ruususen toipumista oikeudenkäynnistä, hänen saunomistaan ja uimistaan, kampaajalla käyntiään ja koiran ulkoilutustaan 7 Päivää 8/2008: Lapseni tarvitsevat minua, Matti!; Nukuin Ruususen unta; Jääkylmää kyytiä!; Susanin Niko-pojan kauhunhetket. Vartijat panivat rautoihin! Vielä hovi oikeuden helmikuisen tuomion jälkeen 7 Päivää-lehdessä kuultiin Ruususen mietteitä. Jutun yhteydessä olleessa raivokkaassa kuvassa nähtiin Ruusunen repimässä Pääministerin morsian -kirjansa sivuja. Hän poseerasi myös viinilasini ja pilleripurkin kera. Ruusunen kertoi runsaasti kuvitetuissa artikkeleissa olevansa masentunut ja olleensa aiemmin myös lääkekoukussa. 7 Päivää 7/2009: ”Nyt olen köyhä ja masentunut”; 7 Päivää 7/2009: ”Olin lääkekoukussa”.
- 72 Sähköisen arkiston tarjoama materiaali on suuntaa-antavaa, koska se perustuu osuimien lukumäärään, eikä vielä kerro tarkemmin esimerkiksi uutisten sisällöstä tai laajuudesta. Pienikin yksittäinen maininta kirjautuu mukaan siinä missä aiheesta kirjoitettu laaja artikkeli. Hakusanoilla ”Susan Ruusunen Vanhanen” haettiin juttuja, joissa mukana olivat sekä Susan Ruusunen (kevääseen 2007 asti Kuronen) että pääministeri Matti Vanhanen. Artikkeleita, joissa molemmat mainittiin, löytyi vuonna 2006 Helsingin Sanomista 14 kpl ja Ilta-Sanomista 78 kpl, joten ero uutisointiin lähden voilyymissä oli hyvin selvä. Vuonna 2007 Helsingin Sanomat oli jo vahvasti mukana, juttuja oli 36 kappaletta ja Ilta-Sanomissa 103 kappaletta. Varsinainen läpimurto aiheen käsittelyssä Helsingin Sanomissa nähtiin kuitenkin vuonna 2008, jolloin osumia tuli jo 73 kappaletta, Ilta-Sanomissa osumia oli 95. Vuonna 2009, tätä kirjoitettaessa (2.10.2009) osumia oli Helsingin Sanomissa 29 kpl ja Ilta-Sanomissa vain 18 kpl. Nämä suuntaa-antavat tulokset saavat tukea Laura Juntusen ja Esa Väli-verosen havainnoista; heidän mukaansa perinteinen uutismedia lähti mukaan aiheen uutisointiin ”jokseenkin vastentahtoisesti ja pienellä viiveellä”, mutta kun vauhtiin päästiin, kasvoi myös rohkeus. Aiheen leviäminen koko mediakenttään helpotti siitä kirjoittamista, kun ”kaikki muutkin käsitteivät ilmiötä”. Juntunen & Väli-verronen (2009), 283.
- 73 Thompson, John B. (2000), 6–7.
- 74 SK 7/2008: Julkista vai yksityistä?
- 75 Apu 21.2.2008, Yrjö Rautio: Avuton ja kyvytön. (Kolumni).
- 76 SK 7/2009: Perusoikeuksien rajoilla. (Pääkirjoitus).
- 77 Hymy uutisoi kannessaan aiheen näyttävästi, pääkuvassa oli Johanna Tukiainen, pienemmässä kuvassa Ilkka Kanerva. Kannen pääviesti kuului: ” Taas tekstarikohu!

- Kanerva ihastui nakumalliin”. Hymy 3/2008. Hymy 3/2008: Ike ihastui nakumalliin!
- 78 Thompson, John B. (2000), 62, 72–74.
- 79 Helsingin Sanomien luvusta puuttuvat Kuukausiliitteen ja Nyt-liitteen aineisto, koska niitä ei kirjata arkiston tietokantaan. Sanoma-arkisto 2.10.2009.
- 80 Sanoma-Arkisto ja Media-arkisto 18.3.2009.
- 81 Kanerva pyysi vuonna 2005 A-studiossa anteeksi julkiskaskaunottarille lähettämiään, julkisuuteen tulleita tekstiviestejä. YLE TV1 15.6.2005: A-Studio.
- 82 Thompson, John B. (2000), 120.
- 83 Thompson, John B. (2000), 125–127.
- 84 Thompson, John B. (2000), 127–128.
- 85 Thompson, John B. (2000), 73–75.
- 86 Ilkka Kanervan tulkittiin kieltäneen lähettäneensä viestejä hänen vastattuaan Yleisradion ruotsinkielisten uutisten toimittajalle ”Nej, nej nej” tämän kysytyä aiheesta. Esim. Iltalehden internet-sivuilla 7.3.2008: Kanerva kiistää lähettäneensä viestejä kohukaunottarelle. http://www.iltalehti.fi/viihde/200803077356805_vi.shtml (Luettu 23.9.2009). Kanerva itse kiisti myöhemmin kieltäneensä viestittelyn. Hän kommentoi julkisuudessa viestien kieltämistä vielä vuonna 2009, jolloin hän kertoi tulleen käsitetyksi väärin. Ilkka Kanervan suullinen tiedonanto Suomi Areena -keskustelussa Mediapäivillä 2009: Kekkoesta Ruususeen, politiikan journalismi 2009.
- 87 Esim. MTV3:n internetsivut 10.3.2008, kotimaan uutiset <http://www.MTV3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/arkistot/kotimaa/2008/03/622031> (Luettu 22.9.2008).
- 88 John B. Thompson käyttää teoksessaan Political Scandal termiä ”second order transgression” kuvaamaan sitä paheksuntaa, joka kohdistuu teon peittelyyn ja sen selvittämisessä nähtyihin puuttuisiin. Teon epäonnistunut, kömpelö ja peittely-yrityksiä sisältävä käsittely julkisuudessa vetää hänen mukaansa usein huomion puoleensa varsinaisesta teosta, ja asian selvityksessä nähdyt puutteet ja epärehellisyys tuomitaankin usein raskaammin kuin alkuperäinen teko. Thompson (2000), 17–18, 23, 62, 74–75, 120, 128–129, 137, 264–265, 274. Samasta aiheesta termillä ”korkeamman asteen skandaali” ks. Matti Vanhasen yksityiselämän uutisoinnin ja Anneli Jäätteenmäen erotapauksen yhteydessä Juntunen & Väliverronen (2009), 280–281.
- 89 Ilkka Kanervan tekstiviestittelyn uutisoinnin pääkohdat: HS 11.3.2008: Kokoomus joutuu taas puimaan Kanervan viestejä. Ulkoministeri Ilkka Kanerva myönsi lähettelleensä tekstiviestejä eroottiselle tanssijattarelle, HS 9.3.2008: Jaakonsaari nimitti Kanervan ”nopean toiminnan joukoksi”. Syynä mediakohu ulkoministerin naiselle lähettämistä tekstiviesteistä, HS 11.3.2008: Ilkka Kanerva myöntää lähettelleensä tekstiviestejä tanssijattarelle. Kokoomusnaisten Henna Virkkunen: Ei tämä anna hyvää kuvaa. Hymyn päätoimittaja pohtii Kanervan lähettämien viestien julkaisua, HS 12.3.2008 ”Kanerva sai hallituksen ja ryhmän tuen. Vanhanen: Yksityisasioiden tirkistely kansanhuvia joissakin piireissä, Hymy 3/08: ”Ilkka oli hyvin, hyvin kiinnostunut iltapuvuistamme ja naureskeli, että häntä kiinnostaa varsinkin se, mitä niiden alla on”, IL 11.3.2008: Kanerva valehteli. Ministeri kielsi perjantaina lähettäneensä viestejä povipommille, HS 11.3.2008: Ilkka Kanerva myöntää lähettelleensä tekstiviestejä tanssijattarelle, AL 11.3.2008: Hymy-lehti pohtii Kanervan viestien julkaisemista, IL 12.3.2008: Maailma ilkkuu. Ilkka Kanervan tekstiviestikohu levisi ulkomaille, HS 13.3.2008 Kanervan väitetään lupailleen työmahdollisuuksia useille naisille, AL 15.3.2008: Kanerva katui ja pelastautui kuilun reunalta, HS 15.3.2008: Kanerva kiistää turvallisuusuhan, HS 16.3.2008: Katainen Kanervasta: ”Pikkaisen kyrsii”. Pekka Ravi:

”Kanervan eroista ei ole keskusteltu”, AL 18.3.2008: Kansanedustaja Nurmi vaatii Kanervan eroa, AL 19.3.2008: Katainen harkitsee uusiksi, jos tekstiviestit tulevat julki, HS 19.3.2008: Kanerva kantaa ristiä Turussa tuomasmessussa, AL 20.3.2008: Tekstiviestikohu: Ulkoministeri vakuutti, etteivät viestit menneet navanalaisiin asioihin, HS 26.3.2008: Oikeuskanslerille jo yhdeksän kantelua ministeri Kanervan toimista, TS/STT 27.3.2008: Kanerva: En eroa, tekstiviestit eivät sovi pyhäkouluun, HS 27.3.2008: Kanerva ulkomaille, kohuviestit julki ehkä ensi viikolla, TS 28.3.2008: Kokoomusryhmä ei puutu Kanervan tekstiviestikohuun. Käräjäoikeus hylkäsi Tukiaisen vaatiman julkaisukiellon, HS 28.3.2008: Kokoomuslaiset valmistautuvat kierrättämään ministereitään, HS 28.3.2008: Hymy julkaisee ”riittävän määrän” tekstiviestejä, HS 28.3.2008: Johanna Tukiainen: Kanervan viesteissä ei mitään törkeää, HS 28.3.2008: JSN:n Hyvärinen puolustaa tekstiviestien julkaisemista, AL 28.3.2008: Tekstiviestikohu: Omien tuki alkaa rakoilla, jo neljästä piiristä löytyy ulkoministerin erottaja, HS 29.3.2008: Ilkka Kanerva ei aio jättää ministerin pestiä viestikohun takia, MTV3 29.3.2008: Pääministeri Vanhanen: Kanervalla on täysi tukeni, TS 30.3.2008: SDP arvostelee kokoomusta epämääräisistä kannanotoista. Katainen tukee Kanervaa julkistetun tekstiviestin sisällöstä huolimatta, TS 30.3.2008: Uupunut ulkoministeri jätti Tallinnan seminaarin väliin. Katainen suositti Kanervalle lepoa, Hymy 4/08: ”Oletko pitänyt puutarhasi kunnossa?”, AL 1.4.2008: Tekstiviestikohu: Kokoomuksen eduskuntaryhmä kokoontuu Hymyn ääreen heti aamulla, AL 1.4.2008: Ilkka Kanervan kujanjuoksu loppusuoralla, MTV3 1.4.2008: Tukiaista uhkailtu Kanervan eron jälkeen, HS 2.4.2008: Katainen: Kanervan kyky toimia heikkeni ”ratkaisevasti”. Kokoomusjohtaja teki päätöksen jo ennen tekstiviestien tuloa julki. Kanerva oli antanut lupauksen, että kiusallisia tilanteita ei tule, TS 2.4.2008: Kanervan piinaviikot johtivat ulkoministerin vaihtumiseen, HS 2.4.2008: Katainen valitsi Stubbin uudeksi ulkoministeriksi, HS 14.4.2008 Kanervan mielestä viestikohun seuraus oli ”uskomaton”.

90 Thompson, John B. (2000), 73–75.

91 Thompson, John B. (2000), 13–24, 245.

92 Aihetta on käsitelty suomalaisten ministerierojen näkökulmasta Henna Virkkusen lissensiaatin tutkimuksessa ja siitä kirjoitetussa artikkelissa. Virkkunen, Henna (2006a) & Virkkunen, Henna (2006b).

93 Esim. IL 15.3.2008: Tukiainen voi vielä julkistaa viestit; Ajankohtainen Kakkonen 18.3.2008: 200 tekstiviestin nainen.

94 Esim. HS 15.3.2008: ”Hallituksen ’irstailu’ huomattiin Sveitsissäkin”, HS 12.3.2008: Ulkoministerin tekstiviestit uutisoitiin ulkomailtakin; IL 12.3.2008: Maailma ilkkuu. Ilkka Kanervan tekstiviestikohu levisi ulkomaille; IL 31.3.: Ulkomailta uskotaan eroon, IL 2.4.2008: Japanissa Kanervasta tuli piirroshahmo; AL 12.3.2008: Hustler julkaisi pätkän Kanervan sms-ystävän pornofilmistä.

95 Väitteitä Kanervan seksiaddiktiosta esitti esimerkiksi kirjailija Anja Snellman MTV3:n Huomenta Suomen ”Mediakokki”-osuudessa, MTV3 Huomenta Suomi 13.3.2008. Väite pysyi esillä tämänkin jälkeen, sillä ainakin Iltalehti siteerasi Snellmania, joka katsoi Kanervalla olevan hoitoa vaativa seksiaddiktio: ”Jos hän lähettelee vuosikausia ihmisille tekstiviestejä ja jahtaa naisia tällä tavalla, niin suomeksi sanottuna hän on seksiaddikti”, IL 14.3.2008: Anja Snellman: Kanerva on hoitoa vaativa seksiaddikti.; Iltalehden kolumnisti Jyrki Vesikansa puolestaan kysyi, onko ”jälkipuberteettiin jämähtänyt seksiaddikti” uskottava Suomen edustaja edes kotimaassa, IL 28.3.2008, Jyrki Vesikansa: Totuus tappaa huhut. (Kolumni).

- 96 Ajankohtainen Kakkonen 11.3.2008: Huippupoliitikkojen naisseikkailut ja viranhoito.
- 97 TS 30.3.2008: Toistuva tekstiviestien lähettäminen voi olla merkki kovasta stressistä ja masennuksesta.
- 98 Ibid.
- 99 Ollila, Maija-Riitta (2006), 28–36, 32.
- 100 MTV3 45 minuuttia 19.3.2008.
- 101 IL 4.4.2008, Jyrki Lehtola: Vääränlainen nainen (Kolumni).
- 102 Ibid.
- 103 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 104 Ibid.
- 105 Ibid.
- 106 Ibid.
- 107 Ibid.
- 108 Ibid.
- 109 Thompson, John B. (2000), 13–23.
- 110 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 111 Ibid.
- 112 Ibid.
- 113 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008. Asetelma, jossa osa toimituksista on valmiita myös maksamaan paljastuksia kertoville, todella asettaa omat haasteensa journalismille. Kuten Pasi Kivioja toteaa, tiedotusväline, joka maksaa paljastajalle tämän tiedoista, myy samalla puolueettomuutensa eikä voi enää toimia tasapuolisena tiedonvälittäjänä. Julkaisevan välineen luotettavuuden arviointia kuitenkin hankaloittaa se, etteivät paljastuksista maksavat tiedotusvälineet mielellään tuo esiin rooliaan skandaalin rahoittajana ja siitä hyötyvänä osapuolena. Kivioja, Pasi 2008, 98.
- 114 Poliitiikan toimittajien haastattelut 2008.
- 115 Deacon, David (2004), 19–23, Tumber, Howard (2004), 1122–1127. Ks. myös esim. Dobel, Patrick J. (1998) ja Savigny, Heather (2004).
- 116 Thompson, John B. (2000), 256. Suomessa tällainen huoli on esitetty toistuvasti esimerkiksi puolueita ja poliitikkoja ravistelleen ns. vaalirahakohun yhteydessä.



Ville Pitkänen, Ville Perna & Mari K. Niemi

8. Poliitiikan journalismin tulevaisuus?

Kuten tämä tutkimus on osoittanut, politiikan julkisuutta tuotetaan 2000-luvulla useissa erilaisissa medioissa ja mitä erilaisimmilla tavoilla. Maakuntalehtien politiikan journalismi on erilaista kuin iltapäivälehtien, ja eri televisiokanavilla on erilaisia politiikkaan liittyviä painotuksia. Poliitiikkaa eivät myöskään käsittele vain politiikan toimittajat, eikä sitä esiinny pelkästään politiikkaa varten perinteisesti varatussa tilassa. Esimerkiksi naistenlehdet, aikakauslehdet ja viihdelehdet sekä television haastattelu-, viihde- ja visailuohjelmat tuovat kaikki politiikan julkisuuteen uudenlaisia näkökulmia ja painotuksia. Internetissä politiikan julkisuutta tuottavat vakiintuneiden tiedotusvälineiden sekä puolueiden ja poliitikkojen ohella myös lukuisat yksityiset kansalaiset.

Tutkimuksen määrällinen analyysi todisti, että perinteiset journalistiset jakolinjat ovat edelleen melko voimakkaita. Eri välineet käsittelevät politiikkaa ja poliitikkoja varsin eri tavoin. Toisaalta yksityiskohtaisemmat laadulliset analyysit liittyen internetin ja politiikan journalismin suhteeseen sekä poliitikkojen yksityiselämän ja moraalien käsittelyyn herättävät kuitenkin kysymyksen, mitä on 2000-luvun politiikan journalismi ja missä sitä tuotetaan. Voidaanko edelleen pitää kiinni perinteisestä määritelmästä, jonka mukaan politiikan journalismia tuottavat television

uutis- ja ajankohtaisohjelmien, päivälehtien, iltapäivälehtien sekä vakavahenkisten aikakauslehtien politiikan toimittajat, kun taas sanoma- ja aikakauslehtien viihteellisemmät palstat, television viihdeohjelmat sekä naistenlehdet ja viihdelehdet tuottavat kevyempää politiikan julkisuutta, joka ei ole politiikan journalismina, vaan jotain aivan muuta?

Edellä kuvattu jaottelu on mahdollinen, mutta siihen liittyy ongelmia. Tyypillisesti journalismiksi luetaan tosiasiapohjaiset, ei-fiktiiviset toimitukselliset sisällöt. Tämän määritelmän mukaisesti on mahdollista kysyä, millä tavoin esimerkiksi *7 päivää* -lehdessä julkaistu juttu poliitikon yksityiselämästä eroaa päivälehdessä vastaavasta jutusta. Molemmissa kohteena on poliitikko ja molempien lehtien jutut ovat edellä kuvatun määritelmän mukaisesti journalismia. Muuttuuko poliitikon yksityiselämää käsittelevä uutinen politiikan journalismiksi, kun se julkaistaan päivälehdessä ja jutun laatii politiikan toimittaja? Onko vaalirahoituskohua käsittelevä juttu viihdettä, kun se julkaistaan naistenlehdessä ja tekijänä on politiikan toimittajan sijaan naistenlehden toimittaja? Tämänkaltaiset kysymykset muuttuvat yhä ajankohtaisemmiksi, sillä 2000-luvulla niin sanotut vakavammat välineet kalastelevat yhä useammin samoilla politiikan sameilla vesillä kuin viihteellisesti orientoituneet tiedotusvälineet, ja toisaalta poliitikkojen moraaliin liittyvät aiheet tarjoavat runsaasti materiaalia niin sanotuille viihdelehdille.

Politiikan julkisuuden moninaistuessa ei tulevaisuudessa kenties olekaan syytä puhua politiikan journalismista, koska sen uudenlaista kirjoa ei saada hahmotettua yhdellä kaiken kattavalla määrittelyllä. Paremmiin politiikan julkisuuteen liittyvistä ilmiöstä saa kiinni puhumalla politiikan journalismeista monikossa. On todennäköistä, että myös tulevaisuudessa politiikan journalismit säilyttävät omaleimaisuutensa siten, että niillä on eri tekijät, osin päällekkäiset ja osin omat yleisönsä sekä omat painopistealueensa. Samanaikaisesti politiikan journalismiin liittyvät vanhat erottelut muuttuvat kuitenkin yhä keinotekoisemmiksi, kun eri välineiden tavassa käsitellä politiikka-aiheita on aikaisempaa enemmän yhteisiä kosketuspintoja. Johtavan poliitikon avioero on merkittävä uutinen niin Yleisradiossa, *Helsingin Sanomissa* kuin *7-päivää* lehdessäkin.

Poliitikkojen julkisuusprofiilit

Edellä esitettiin teesi, jonka mukaan politiikan journalismin määrittäminen on muuttunut 2000-luvulla yhä haastavammaksi. Poliitiikan journalismin sirpaloitumista erilaisiin politiikan journalismeihin tukee myös tässä tutkimuksessa tehty havainto, jonka mukaan julkisuudessa esiintyvillä poliitikoilla saattaa olla hyvinkin erilaisia julkisuusprofileja. Poliitikkojen erilaiset julkisuusprofiilit kertovat poliitikkojen omista valinnoista, mutta ennen muuta ne ovat kiinnostavia politiikan journalismin ja politiikan tiedotusvälinejulkisuuden näkökulmasta. Poliitikkojen erilaiset julkisuusprofiilit ja niiden saama painoarvo kertovat olennaisella tavalla siitä, millaisen kuvan tiedotusvälineet politiikasta ja poliitikoista haluavat lukijoilleen välittää. Seuraavaksi hahmotellaan millaisia erilaisia julkisuusprofileja suomalaispoliitikoille on tarjolla.

Henkilöprofiilien hahmottelussa yhden hedelmällisen ulottuvuuden tarjoaa politiikan mediajulkisuuden jakaminen perinteiselle politiikan journalismille ominaiseen asiajulkisuuteen, poliittiseen seremoniajulkisuuteen sekä toisaalta kevyempään viihdejulkisuuteen, joka pitää sisällään poliitikkojen henkilöä ja yksityiselämää käsitteleviä juttuja.

Asiajulkisuus koostuu politiikan substanssiin liittyvistä perinteisen politiikan journalismin asteikolla tärkeiksi miellettyistä tapahtumista, jotka uutisoidaan riippumatta niiden julkisuusarvosta. Toisena voimakkaana politiikan julkisuuden muotona erottuu seremoniajulkisuus, joka eroaa asiajulkisuudesta ennen kaikkea siten, että siinä on asioiden sijaan kyse poliittisen toiminnan muotoihin liittyvästä uutisoinnista. Tälle politiikan julkisuuden muodolle on tyypillistä politiikan seremonioiden, kuten valtiovierailujen, laitosten vihkimisten tai tapahtumien avajaisten kuvaus.

Kevyt viihteeseen ja yksityiselämään painottuva julkisuus koostuu nimensä mukaisesti jutuista, joiden pontimena on aiheiden tai kohdehenkilöiden kiinnostavuus ja yllättävyys. Julkisuus voi olla toisaalta omaehtoista eli poliitikko on itse voinut hakeutua tällaiseen julkisuuteen esiintymällä erilaisissa viihteellisemmissä formaateissa ja juttutyypeissä ja tuonut näin toistuvasti yksityiselämänsä esille julkisuudessa. Toisaalta julkisuus voi myös olla vastentahtoista eli poliitikon yksityiselämä on noussut otsikoihin kolmansien osapuolten toimesta, eikä julkisuus ole enää poliitikon hallittavissa. Julkisuus on osoittanut poliitikolle raadollisemman puolensa.

Politiikan julkisuuden jakaminen edellä kuvattuihin kategorioihin tarjoaa poliitikoille kolme erilaista julkisuusprofiilia: asia-/asiantuntijapoliitikko, seremoniallinen poliitikko tai julkkispoliitikko.

Asia-/asiantuntijaprofiili

Vaikka politiikan julkisuudessa korostuvat yhä useammin henkilöt, liittyy suuri osa politiikan julkisuudesta edelleen politiikan asiasisältöihin. Keskeisellä tavalla niin sanotun asiapoliitikon julkisuutta määrittääkin juuri poliitikon oma asiantuntemus, hänen luottamustoimensa sekä viralliset tehtävänsä. Poliitiikan julkisuudessa tapahtuneista muutoksista huolimatta suuri osa aktiivipoliitikoista istuu parhaiten juuri tähän kategoriaan.

Selvimmän asiantuntijaprofiiliin sopivat ministerit. Kuten tämän hankkeen määrällinen aineisto osoitti, istuvat ministerit profiloituvat julkisuudessa voimakkaasti omien alojensa asiantuntijoiksi, ja heidän saamastaan julkisuudesta valtaosa liittyy heidän oman ministeriönsä alaan. Ministerien asiantuntijaprofiilia korostaa myös heidän saamansa julkisuuden määrä, sillä siinä missä ministeri saavuttaa lähes automaattisesti julkisuudessa eräänlaisen auktoriteettiaseman omalla toimialallaan, on rivikansanedustajan huomattavasti vaikeampi profiloitua julkisuudessa asiantuntemuksellaan.

Vaikka esimerkiksi kansanedustajan siviiliammatti tekisi hänestä jonkin toimialan kiistattoman auktoriteetin, on asiantuntijuudelle perustuvan julkisuusprofiilin saavuttaminen haastavaa. Julkisuus arvottaa poliitikkoja ensisijaisesti juuri heidän poliittisen painoarvonsa perusteella, joten isolle osalle poliitikkoja julkisuutta on tarjolla rajallisesti. Mikäli julkisuutta ei kuitenkaan tarkastella lainkaan määrällisesti, vaan vain laadullisesti, voidaan todeta, että valtaosaa poliitikoista on luontevinta sovittaa juuri asia-/asiantuntijaprofiiliin.

Seremoniallinen profiili

Keskeinen tekijä seremonialisen poliitikon julkisuusprofiilissa on julkisuuden keskittyminen politiikan asiakysymysten sijaan edustamiseen ja symboliseen vallankäyttöön. Seremoniallisen julkisuusprofiilin omaava poliitikko on esillä julkisuudessa tavalla, joka ei korosta hänen asiaosaamistaan vaan hänen toiminnastaan ja persoonastaan välittyviä mielikuvia.

Usein seremonialisen politiikan profiili on kiinteästi kytköksissä hänen tehtäviinsä. Tiettyihin poliittisiin toimiin liittyy runsaasti edustustehtäviä, joista tiedotusvälineet ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneita, mutta joiden asiasisältö voi olla journalismin näkökulmasta toisarvoista. Selkein esimerkki seremoniallisesta politiikosta Suomessa on tällä hetkellä tasavallan presidentti, jonka julkisuudesta suuri osa on seremoniallista.

Vuoden 2000 perustuslakiuudistuksessa heikennettiin presidentin valtaoikeuksia, minkä seurauksena presidentin julkisessa roolissa painottuvat valtiovierailut, joiden ulospäin näkyvä osuus pelkistyy usein valtiojohtajien kättelyyn salamavalojen välkkeessä. Toisaalta presidentistä ollaan kiinnostuneita myös henkilönä ja hänen julkisuuteensa liittyy voimakkaasti myös persoonaan ja imagoihin liittyviä arvioita.

Tulevaisuuden näkökulmasta kiinnostava kysymys liittyy presidentin valtaoikeuksiin, sillä keskustelu presidentin roolista ja tehtävistä on jatkuvasti ajankohtainen. Millaisen julkisen roolin saisi puhtaasti seremoniallinen johtaja? On todennäköistä, että presidentin esiintymisissä korostuisivat entisestään edustukselliset tehtävät, mutta voidaan myös ajatella, että presidentin kiinnostavuus median näkökulmasta laskisi edelleen. Presidentti voisi kenties omaksua julkisuudessa ulkopuolisen arvojohtajan roolin, mutta olisiko media kiinnostunut vallattoman toimijan näkemyksistä ja toiminnasta?

Presidentin ohella seremoniallista julkisuutta saa myös eduskunnan puhemies, jonka tehtäviin liittyy runsaasti edustamista ja jonka julkisuusprofiilissa on monia yhtäläisyyksiä presidentin julkisuusprofiilin kanssa. Presidentin ja puhemiehen ohella seremoniallista julkisuutta on tarjolla runsaammin myös pääministerille ja ulkoministerille ja osin puoluejohtajillekin. Paikallistasolla seremoniallista julkisuutta on tarjolla myös maakuntien omille kansanedustajille. Kokonaisuudessaan seremoniallinen julkisuusprofiili on kuitenkin kiinteästi sidoksissa politiikan viralliseen asemaan, sillä laajemmin seremoniallista julkisuutta on tarjolla juuri edellä kuvatuille korkean statuksen poliitikoille.

Julkisprofiili

Siinä missä asiantuntijaprofiili ja seremoniallinen profiili olivat voimakkaasti kytköksissä poliitikon saavuttamaan viralliseen asemaan, voi julkispoliitikon profiilin saada myös poliitikko, joka ei kiinnosta tiedotusvälineitä poliittisen painoarvonsa takia. Toisaalta on myös huomionarvoista, ettei julkisprofiiliakaan ole tarjolla kaikille poliitikoille, vaan siihen liittyy lukuisia ennakkoehtoja, joiden tulee täytyä.

Kenties keskeisimmät julkispoliitikon profiilia määrittävät tekijät ovat poliitikon kiinnostavuus ja viihdearvo. Poliitikon viihdearvon näkökulmasta olennaisiksi tekijöiksi nousevat esimerkiksi poliitikon ikä, sukupuoli sekä aikaisempi henkilöhistoria. Pelkistäen voidaan sanoa, että nuorella naisella on huomattavasti korkeampi viihdearvo kuin keski-ikäisellä miehellä. Aikaisemmalla henkilöhistorialla viitataan poliitikon siviiliammattiin. Kansanedustajaksi valitun laulajan, näyttelijän, juontajan, kirjailijan, runoilijan tai urheilijan viihdearvo on aina lähtökohtaisesti suurempi kuin vaikkapa lääkärin, asianajajan tai maatalousyrittäjän.

On toki niin, että myös korkea asema lisää poliitikon julkisuusarvoa, mutta erotuksena asiantuntijaprofiilista ja seremoniallisesta profiilista, julkisprofiilissa korkea poliittinen asema ei ole poliitikon kiinnostavuuden ensisijainen määrittäjä. Julkispoliitikon kohdalla tiedotusvälineet eivät ole kiinnostuneita poliitikon mielipiteistä tai poliittisista kannanotoista, vaan hänen yksityiselämästään ja persoonastaan. Julkisprofiiliin istuvat tyypillisesti poliitikot, joiden siviiliammatti on tavalla tai toisella edellyttänyt julkista esiintymistä, mutta toisaalta on myös esimerkkejä kansanedustajista, joiden viihdearvo perustuu aikaisemman henkilöhistorian sijaan monipuoliseen persoonapolitikointiin. Osa poliitikoista avaa yksityisyytään omaehtoisesti julkisuudelle, ja tämä julkisuus on alkanut määrittää yhä voimakkaammin poliitikon koko julkista toimintaa.

Poliitikkojen yksityiselämän julkisuuteen on liittynyt aika ajoin kipeääkin rajankäyntiä. Poliitikkojen yksityisyyden suoja on lähtökohtaisestikin matalampi kuin tavallisten kansalaisten, mutta vallitsevaksi käytännöksi näyttää muodostuneen se, että avatessaan omaehtoisesti yksityisyytensä julkisuudelle poliitikosta tulee medialle vapaata riistaa kaikilla elämän osa-alueilla.

Käytännössä useimmat poliitikot eivät istu itsestään selvästi ainoastaan yhteen julkisuusprofiliin, ja toisaalta poliitikon julkinen profiili voi muuttua eri aikoina. Esimerkiksi pääministeri Matti Vanhasen voisi perustellusti sijoittaa lähes mihin tahansa julkisuusprofiliin. Vanhasen saama asijulkisuus on määrällisesti mitattuna omaa luokkaansa. Hänen tehtävänsä pääministerinä ja puoluejohtajana liittyy runsaasti seremoniallista julkisuutta. Lisäksi Vanhasen yksityiselämä on ollut otsikoissa enemmän tai vähemmän säännöllisesti jo vuosia. Osa Vanhasen yksityiselämän julkisuudesta on ollut omaehtoista, suuri osa ei. Kuten Vanhasen esimerkki soittaa, poliitikolla voi siis olla hyvin erilaisia julkisuusprofileja. Toisaalta on huomioitava myös se, että osalle poliitikoista suhdetta julkisuuteen ei määrittele niinkään julkisuuden laatu vaan sen vähäisyys.

Lisäksi erilaisiin julkisuusprofileihin liittyy tiettyä päällekkäisyyttä. Poliitiikan journalismi pitää sisällään myös runsaasti niin sanottua tyyli-pistejournalismia eli poliitikkojen puheiden, esiintymisten tai pukeutumisen arviointia. Tämänkaltaisia uutisoinnin tapoja voi esiintyä kaikissa julkisuusprofileissa. Asijulkisuudessa politiikan asiakysymykset muodostavat lähes poikkeuksetta juttujen taustan, mutta ei ole harvinaista, että juttujen näkökulma on politiikan fasadeissa ja politiikan toimijoista välittyvissä mielikuvissa. Myös seremoniallisessa julkisuudessa ja viihdejulkisuudessa arvioidaan usein esimerkiksi poliitikkojen edustavuutta ja heistä välittyviä vaikutelmia.

Erityisesti puoluejohtajien kohdalla iso osa heidän saamastaan julkisuudesta liittyy poliitikoista välittyviin mielikuviiin. 2000-luvulla puoluejohtajien merkitys puolueiden keulahahmoina on entistäkin korostuneempi, minkä seurauksena puolueiden onnistumiset ja epäonnistumiset kiinnittyvät yhä suuremmin puoluejohtajan persoonaan. Julkisuudessa elää voimakkaana tulkinta, jonka mukaan puolueen menestys on lähes yksinomaan kiinni puoluejohtajan kyvystä valloittaa omalla persoonallaan, omalla ulosannillaan, omalla dynaamisuuudellaan ja omilla arvoillaan äänestäjät puolueen taakse.

Erilaiset julkisuusprofilit ovat monin tavoin myös välinesidonnaisia, kuten hankkeen määrällinen aineisto osoitti. Päivälehtien ja television sisällöissä poliitikoille on useimmiten tarjolla seremoniallista julkisuutta ja asijulkisuutta, kun taas iltapäivälehdissä ja aikakauslehdissä painottuvat poliitikkojen persoonat ja yksityiselämä. Laadullisesti arvioituna eri

välineiden käsittelytapoihin liittyvät erot eivät kuitenkaan ole enää niin selvärajaista kuin aiemmin, ja juuri tästä näkökulmasta poliitikkojen julkisuusprofiilit muuttuvat kiinnostaviksi. Poliitiikan journalismin tulevaisuuden näkökulmasta kiinnostus kohdistuu erilaisten julkisuusprofiilien saamaan painoarvoon tiedotusvälinejulkisuudessa. Ei ole yhdentekevää, millaisia rooleja poliitikoille on julkisuudessa tarjolla.

Kolme tulevaisuuden näkymää

Edellä kuvatut poliitikkojen erilaiset julkisuusprofiilit tarjoavat lähtökohdan yleisempään pohdiskeluun politiikan journalismin ja kansalaisyhteiskunnan välisestä suhteesta, sillä poliittisessa järjestelmässä ja politiikan journalismissa tapahtuvat kehityskulut ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Tämän tutkimuksen havaintojen perusteella on mahdollista hahmotella kolme erilaista skenaariota, joissa erilaiset politiikan journalismit ja erilaisia journalismeja kuluttavat kansalaiset määrittävät poliittisen järjestelmämme legitimitetin perustaa.

Kuviossa 14. on hahmoteltu kolmen erilaisen skenaarion keskeisiä piirteitä. Kuviossa eri skenaariot ovat osittain päällekkäisiä, sillä erilaiset politiikan journalismit ja niiden saama painoarvo ovat kiinteästi sidoksissa aikaansa. Kuviossa toistensa vastinparina toimivat sivistysskenaario sekä kriisiskenaario, jotka ovat monin tavoin toistensa vastakohtia. Niiden väliin sijoittuu populaariskenaario, johon voi näkökulmasta riippuen liittyä piirteitä sekä sivistys- että kriisiskenaariosta.

Sivistysskenaario

Sivistysskenaariossa media hoitaa klassista yhteiskunnallista tehtäväänsä entistä laadukkaammin. Kehityksen tekee mahdolliseksi viimeisten vuosikymmenten aikana toimittajien keskuudessa syntynyt, aikaisempaa riippumattomampi suhde poliittiseen eliittiin. Lisäksi tietoverkkojen tuomat laajemmat mahdollisuudet selvittää poliittisen päätöksenteon ja talouselämän kytköksiä tarjoavat tilaisuuden hoitaa yhteiskunnallista tehtävää entistä paremmin.

Kuvio 14.

MEDIAN JA KANSALAISSYHTEISKUNNAN VUOROVAIKUTUKSEEN LIITTYVÄT TULEVAISUUDEN SKENAARIOT



Poliitikkojen ja puolueiden vakiintuneet toimintatavat joutuvat suurenuslasin alle, ja kokonaisuuden kannalta toimittajien aikaisempaa kriittisemmällä suhtautumisella politiikan toimijoihin on koko suomalaisen poliittiseen järjestelmään tervehdyttävä vaikutus.

Kriittisyyden kasvaessa tiedotusvälineet kiinnittävät yhä enenevässä määrin huomiota laajempiinkin kansalaisten arkea koskettaviin yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Tiedotusvälineiden monipuolinen, analyttinen ja aikaisempaa syvällisempi tapa käsitellä politiikan eri osa-alueita kasvattaa politiikan läpinäkyvyyttä. Kehitys ei ole ristiriidassa median kaupallistumisen kanssa, sillä sivistyskenaariossa korkealaatuiset journalistiset sisällöt ovat tiedotusvälineiden keskeisimpiä kilpailuvaltteja.

Tiedotusvälinejulkisuuden lisääntynyt analyttisyys merkitsee asiakysymysten painoarvon nousua politiikan julkisuudessa, mikä pakottaa myös puolueet profiloitumaan aikaisempaa selvemmin politiikan asiasisältöjen kautta. Kehityksen myötä poliitikkoja arvotetaan julkisuudessa yhä selvemmin heidän asiaosaamisensa perusteella, kun taas poliitikko-

jen imagoihin kiinnitetään aikaisempaa vähemmän huomiota. Poliitiikan johtotehtäviin nousee yhä useammin henkilöitä, jotka profiloituvat julkisuudessa asiantuntijoina. Yleisesti ottaen tyyppillisin poliitikon saama julkisuusprofiili on sivistysskenaariossa asia-/asiantuntijapoliitikko.

Tämän kehityksen seurauksena tietoisuus poliittisten ratkaisuiden vaikutuksesta tavallisen kansalaisen elämään lisääntyy. Kansalaisten poliittisen lukutaidon kohentuessa äänestysaktiivisuus lisääntyy ja siten myös poliittisen järjestelmän legitimiteetti paranee.

Sivistysskenaariossa myös nuoret ikäluokat kiinnittyvät aikaisempaa tiiviimmin poliittiseen järjestelmään. Kehitys liittyy nuorten aktivoitumiseen erityisesti verkossa. Perinteiset tiedotusvälineet tuottavat edelleen yhteiskunnallista perustietoa kansalaisille, mutta erityisesti verkon vuorovaikutteiset sovellukset ja sosiaaliset yhteisöt tekevät verkottumisen ja poliittisen aktivoitumisen nuorille aikaisempaa vaivattommaksi. Nuorten poliittinen aktiivisuus ei kaikilta osin kanavoidu perinteiseen puolutoimintaan, vaan näkyy erityisesti erilaisina poliittisina yhden asian liikkeinä ja yleisenä äänestysaktiivisuuden kasvuna aikaisemmin passiivisissa ikäluokissa.

Sivistysskenaariossa vallitsevia ovat perinteisen politiikan journalismin lähestymistavat. Populaarimpi ja viihteellisempi politiikan journalismi tuottaa positiivisella tavalla uusia virikkeitä julkiseen keskusteluun. Verkon keskustelupalstoilla ja blogeissa poliitikot, toimittajat ja yleisöt käyvät moniarvoista keskustelua ajankohtaisista politiikan teemoista. Lopputulena on aikaisempaa moniarvoisempi julkinen tila.

Populaariskenaario

Populaariskenaariossa politiikan journalismin tulevaisuuden airuina toimivat otteeltaan viihteelliset julkaisut, joiden aihevalinnat, tyylikeinot ja painotukset ovat hallitsevia politiikan julkisuudessa. Tässä tulevaisuuden näkymässä viihdelehdet ja iltapäivälehdet luovat politiikan journalismiin uudenlaisia tulkintakehyksiä, joita myös päivälehdet ja television uutis- ja ajankohtaisohjelmat alkavat yhä selvemmin noudattaa.

Populaariskenaariossa perinteisen asiakaskeisen politiikan journalismin asema heikkenee ja politiikan journalismin sisällöissä painottuvat yhä voimakkaammin erilaiset mediaa kiinnostavat persoonat, jännittäviä tarjoavat vastakkainasettelut, draama ja erilaiset moraalikäsitteet.

Tunteiden kyllästämä politiikan journalismi hylkää asialähtöisen lähestymistavan ja alkaa lähestyä yhteiskunnallisia ongelmia yhä useammin esimerkiksi yksilöllisten kasvukertomusten tai tragedioiden avulla. Johdettavan politiikan avioeron yhteydessä määritellään yhteisön arvopohjaa, ja puutarhaharrastuksestaan kertova poliitikko opastaa lukijoitaan kohti ekologisempaa elämäntapaa. Yksityinen on poliittista niin hyvässä kuin pahassa.

Kriittisesti politiikkaan ja poliitikkoihin suhtautuvan politiikan journalismin fokus on moraalissa ja sitä koskevissa epäilyissä ja todennetuissa rikkeissä. Tiedotusvälineet pitävät huolta siitä, että poliitikot noudattavat korkeaa moraalialia niin työssään kuin yksityiselämässäänkin. Toimittajat seuraavat eduskunnan varainkäyttöä, kansanedustajien työmoraalia ja poissaoloja aikaisempaa tarkemmin, ja väärinkäytöksistä myös uutisoidaan entistä näyttävämmin. Poliitikkoihin kohdistuu populaariskenaariossa aivan uudenlaisia nuhteettomuuden vaatimuksia, mikä näkyy valikoitumisessa erilaisiin poliittisiin johtotehtäviin. Esimerkiksi puoluejohtajien ja ministerien valintakriteereissä korostuvat paitsi henkilön mediataidot myös tämän julkisuuskuvan ryvettymättömyys. Julkisuudessa korostuvat sekä seremoniallinen poliittikkoprofiili että julkkisprofiili.

Tiedotusvälineiden poliitikkoihin kohdistama kiinnostus ja seuranta tekee poliitikoista kansalaisille entistä tutumpia hahmoja, mikä myös lisää heihin kohdistuvaa kiinnostusta. Poliitikoille tämä on haaste, mutta tarjoaa myös mahdollisuuksia. Poliitikkoihin persoonina kohdistuvan kiinnostuksen kasvaessa entistä useammista poliitikosta tulee myös poliitikkojulkiksia, ja moni saakin tilaisuuden maistaa julkisuuden makeaa puolta esimerkiksi television syväluotaavissa haastatteluohjelmissa ja aikakauslehtien ymmärtäväisissä henkilökuvissa.

Kehitys on seurausta mediamaisen kaupallistumisesta, jonka seurauksena yleisöjen tarpeet pyritään huomioimaan mahdollisimman hyvin ja näin maksimoimaan myös myynti. Kehitys kytkeytyy myös poliittisessa järjestelmässä tapahtuneisiin muutoksiin. 2000-luvun kansainväliseen politiikkaan liittyvät mutkikkaat syy- ja seuraussuhteet tekevät yhteiskunnallisen keskustelun seuraamisesta yhä haastavampaa. Esimerkiksi EU-politiikkaan liittyvän uutisoinnin seuraaminen ja omaksuminen vaatii jo nykyisellään yleisöltä huomattavia ennakkotietoja, joita ilman uutisointi voi vaikuttaa mielenkiinnottomalta.

Kansalaisten kiinnittyminen poliittisen järjestelmään ei kuitenkaan populaariskenaariossa ohene, sillä politiikassa toimivia henkilöitä kohtaan tunnettu mielenkiinto lisääntyy. Yhä harvempi kansalainen pystyy muodostamaan valistuneita kantoja esimerkiksi EU-politiikkaan tai verotuksellisiin kysymyksiin, mutta henkilöitä ja heidän edustamiaan arvoja kykenee arvioimaan jokainen. Äänestyspäätöksiä tehdessään kansalaiset eivät enää äänestä tiettyjä poliittisia ohjelmia, joita he haluavat edistää, vaan pikemminkin henkilöitä ja puolueita, joiden edustamia arvoja he haluavat tukea. Äänestäjät kiinnittyvät ennen kaikkea sellaisiin poliitikoihin, joiden ajatellaan jakavan saman arvomaailman ja sen myötä samanlaisen elämäntavan. Myös puoluesamaistuminen irtautuu yhä selvemmin konkreettisista poliittisista tavoitteista, kun puolueet ehdokkaineen alkavat poliittisten tavoitteiden sijaan symboloida äänestäjille tiettyä elämäntapaa ja kollektiivia, johon samaistua. Aikaisempaa populaarimpi politiikan journalismi vastaa näihin kansalaisten poliittisessä samaistumisessa tapahtuneisiin muutoksiin.

Puolueiden ja ehdokkaiden imagopolitiikan nousu keskeiseksi kannatusta kanavoivaksi tekijäksi näkyy etenkin ehdokkaiden mutta myös puolueiden kannatuksen aikaisempaa rajumpina vaihteluina. Näin on etenkin tilanteissa, joissa mediajulkisuuteen nousee asioita, jotka eivät ole linjassa kansalaisille markkinoidun imagon kanssa. Toisaalta onnistunut imagopolitiikka voi nostaa nopeasti politiikan eturiviin myös yksittäisiä poliitikkotähtiä – tai ainakin tähdenlentoja.

Populaariskenaariossa politiikan asiakysymysten merkitys kansalaisten näkökulmasta heikkenee, mutta tästä ei kuitenkaan seuraa poliittisen järjestelmän kriisiä. Kansalaisten kiinnostuksen kohteita ja mieltymyksiä seuraileva julkisuus ylläpitää poliittista aktiivisuutta, vaikka kiinnittyminen poliittiseen järjestelmään ei tapahdukaan poliittisten aatteiden tai ohjelmien vaan henkilöiden ja elämäntapojen välityksellä. Verkko tukee omalta osaltaan kehitystä, sillä verkon keskustelupalstojen, gallupien ja blogien välityksellä kansalaiset pääsevät osallistumaan yhteisten arvojen määrittelyyn. Osallistuminen järjestelmän toimintaan jopa lisääntyy, ja näin myös järjestelmä säilyttää legitimitettinsä.

Kriisiskenaario

Kriisiskenaario on kolmesta tulevaisuuden näkymästä pessimistisin, sillä siinä politiikan journalismin popularisoituminen on johtanut päinvastaiseen kehitykseen kuin populaariskenaariossa. Myös kriisiskenaariossa politiikan journalismin suunnannäyttäjinä toimivat viihteellisesti orientoituneet julkaisut, ja niiden aihevalinnat, tyylikeinot ja painotukset kuuluvat olennaisella tavalla myös vakavampien tiedotusvälineiden keinovalikoimaan. Kriisiskenaariossa politiikan journalismia ovat alkaneet ohjata kansalaisten lukutottumukset ja mieltymykset, sillä kuluttajatutkimukset ovat osoittaneet, ettei asiapohjaiselle journalismille ole tilausta. Median näkökulmasta ainoaksi vaihtoehdoksi jää tarjota sisältöjä, joista laajat kansanjoukot ovat valmiita maksamaan.

Populistiseksi muuttunut politiikan journalismi on herättänyt kansalaisissa politiikan vastaisia mielialoja. Poliitiikan journalismin painopisteen siirtyminen entistäkin voimakkaammin poliitikkojen henkilöihin, yksityiselämään ja moraalisiin kysymyksiin on heikentänyt politiikan uskottavuutta peruuttamattomalla tavalla.

Tässäkin skenaariossa politiikan toimittajat ovat säilyttäneet kriittisyytensä, mutta median omaksuma moraalinvartijan rooli on lyönyt yli. Poliitiikan toimijoiden näkökulmasta median ja kansalaisten odotukset täydellisestä moraalisesta nuhteettomuudesta jopa yksityiselämän osalta ovat kohtuuttomia. Valtaapitäviltä edellytetty moraalinen kirkasotsaisuus ei kuitenkaan määräydy esimerkiksi väestön valtaosan noudattamien moraalinormien perusteella. Sen sijaan keskeistä on, millaiset teot on mahdollista politiikan mediajulkisuudessa tuomita paheksuttavina tai moraalittomina. Kehityksen seurauksena yhteiskunnallisiin vastuutehtäviin hakeutuu yhä harvempi kansalainen, sillä yksityisyyden täydellinen menetys on monille politiikkaan mukaan haluaville liian kova hinta maksettavaksi. Poliitiikkaan mukaan pyrkivien määrä vähenee, mitä ei voida pitää poliittisen järjestelmän näkökulmasta myönteisenä kehityksenä.

Politiikassa mukana oleville ainoa mahdollisuus on sopeutua median pelisääntöihin. Puolueet ja poliitikot pyrkivät paketoimaan ulostulonsa siten, että ne parhaalla mahdollisella tavalla ruokkisivat median uutisnälkää. Samalla tosiasiallinen poliittinen päätöksenteko kuitenkin siirtyy kulissemiin, ja sinänsä poliittikkoihin kriittisesti suhtautuva politiikan

journalismi jää pintakuohuksi. Päätöksenteon avoimuus on näennäistä.

Poliitikot lataavat esityksiinsä draamaa ja tunteita, koska uutiskynnys ylittyy vain sillä tavoin. Asiajulkisuuden tarjoamien mahdollisuuksien tyrehtyessä poliitikkojen on avattava entistä enemmän yksityistä puoltaan, valotettava persoonaansa ja markkinoitava henkilötarinaansa saadaakseen kontaktin kansalaisiin ja näkyäkseen tiedotusvälineissä. Tämä tarjoaa etulyöntiaseman värikkäille ja karismaattisille persoonille nousta politiikan parrasvaloihin, kun taas niin sanottujen asiantuntijapoliitikkojen mahdollisuudet päästä johtaviin asemiin heikkenevät. Poliitikoksi rekrytoitumisen perusteet ovat näin vahvassa murroksessa, mikä ei voi olla vaikuttamatta myös tuotetun politiikan laatuun.

Samanaikaisesti kansalaisten luottamus edustukselliseen päätöksentekoon ja poliitikkoihin on romahtanut. Poliittinen järjestelmä kulkee kriisistä kriisiin, joten julkisuudessa on yhä vähemmän tilaa uutisille, joissa yhteiskunnalliset päätökset saavat perustelunsa. Kansalaisille politiikka näyttäytyy merkityksettömänä teatterina, jolla on korkeintaan skandaali- ja viihdearvoa. Syntyvää kuvaa tukevat poliitikkojen yksityiselämää käsittelevät myönteisemmätkin jutut, sillä ne vahvistavat käsitystä politiikan pinnallisuudesta. Kehityksen seurauksena kansalaisten äänestysaktiivisuus ja yleinen poliittinen osallistuminen heikkenevät entisestään. Suuri osa kansalaisista vaipuu poliittiseen passiivisuuteen, ja poliittisesti aktiivisemmat kansalaiset suuntaavat mielenkiintonsa yhdenasian liikkeisiin. Normaalioloissa tällaiset liikkeet tukisivat vireää kansalaisyhteiskuntaa, mutta kriisiskenaariorissa ne päinvastoin alleviivaavat poliittisen järjestelmämme rappiota: perinteisen puoluepolitiikan ja edustuksellisen järjestelmän kautta vaikuttamista ei nähdä enää mahdollisena tai mielekkäänä.

Kriisiskenaarion toteutuminen näkyy myös puolueiden nauttiman kannatuksen siirtyminä ja puoluekartan murroksena. Se palvelee lähinnä populistisesti suuntautuneita puolueita, mutta myös joitakin yhdenasian liikkeitä voi nousta puoluekartalle. Häviäjiä ovat perinteiset puolueet.

Verkossa poliittisesti passivoituneet kansalaiset omaksuvat yhä selkeämmin kuluttajan roolin. Kansalaiset vaihtavat blogeissa ja keskustelupalstoilla kulutukseen liittyviä vinkkejä ja keskustelevat uusimpien viihteellisten televisiosarjojen juonenkäännteistä. Poliitikka nousee verkon sosiaalisissa yhteisöissä agendalle ainoastaan silloin, kun yksittäinen poliitikko ei ole noudattanut median rakentamaa moraalikoodistoa.

Kansalaiset osallistuvat aktiivisesti keskusteluun ja vahvistavat tiedotusvälineiden luomaa moraalista paheksuntaa.

Skenaariot limittäisiä ja päällekkäisiä

Edellä kuvatut skenaariot ovat luonnollisesti yksinkertaistuksia. Sel-laisinakin ne kuitenkin kertovat politiikan journalismiin ja ennen kaikkea poliittiseen järjestelmäämme kohdistuvista odotuksista ja niitä koskevista uhkakuvista. On todennäköistä, että tulevaisuudessa näiden skenaarioiden keskinäiset suhteet ja painoarvo tulevat vaihtelemaan. Tämänkaltaisten vaihtoehtojen välillä tullaan yhtä kaikki ratkaisemaan tulevaisuuden politiikan journalismin yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja tavoitavuus sekä jossain määrin myös poliittisen järjestelmämme tulevaisuus.

Välillä kriisiskenaarion toteutuminen vaikuttaa todennäköisimmältä, välillä taas sivistysskenaarion ja välillä populaariskenaarion. Kevään 2008 tirkistysaukosta politiikan julkisuudessa näytti tapahtuneen ennennäkemätön siirtymä suhteessa toimittajien ja yhteiskunnan poliitikoille asettamiin odotuksiin, kun julkisuutta hallitsivat poliitikkojen yksityiselämään ja moraalin liittyvät teemat. Kevään julkisuudessa vahvistusta saivat sekä populaariskenaarioon että kriisiskenaarioon liittyvät piirteet, kun julkisuutta hallitsivat eduskunnan häirintäkohu, pääministeri Matti Vanhasen yksityiselämään liittyvä oikeudenkäynti, ulkoministeri Ilkka Kanervan tekstiviestikohu sekä vaalirahoituskohu. Tekstiviestikohussa politiikan journalismin agendan määrittivät vieläpä viihdelehdet *Hymy* ja *7-päivää*.

Puoli vuotta myöhemmin Suomeen rantautuneen talouskriisin myötä kevään 2008 kohut ja politiikan moraaliin liittyvät kysymykset tuntuivat jo kaukaisilta. Lehtien uutissivut ja television uutislähetykset täyttyivät talouden syöksykierteestä kertovista uutisista. Poliitikassa keskusteltiin poliitikkojen yksityiselämän sijaan elvytyksestä, valtion velkaantumisesta ja tulevaisuuden veroratkaisuista. Perinteinen politiikka oli palannut politiikkaan, ja politiikan journalismia tehtiin asiat edellä sivistysskenaarion hengessä.

Kesäkuussa 2009 palattiin jälleen keskustelemaan politiikan ja poliitikkojen moraalista, kun tiedotusvälineet jatkoivat keväällä 2008 alkannutta vaalirahoituskeskustelua. Vaalirahoituskohun voidaan katsoa jollain

tasolla liittyvän jokaiseen edellä esitettyyn skenaarioon. Sivistysskenaarion vahvistumiseen vaalirahoituskohussa viittaa toimittajien aikaisempaa suurempi kriittisyys valtaapitäviä kohtaan. Maan tapaan perustuvat toimintatavat on laajasti kyseenalaistettu vaalirahoituskohun edetessä. Median aktiivisen toiminnan ansiosta suomalaisen poliittisen kulttuurin voidaan nähdä muuttuneen, ja kohulla on ollut sivistysskenaarion hengessä tervehdyttävä vaikutus. Toisaalta vaalirahoitusuutisointiin on liittynyt populaariskenaarion hengessä myös runsaasti tunteiden paloa ja moralismia, joka voitaisiin helposti tulkita myös kansalaisten kosiskeluksi ja populismiksi. Kriisiskenaarioon viittaa puolestaan kohun mahdollinen vaikutus politiikan ja poliittisen järjestelmämme uskottavuuteen.

Erilaiset skenaariot ovat suurelta osin myös näkökulmakysymyksiä. Viime kädessä kysymys on siitä, millaisia painotuksia erilaisille kehityspiirteille halutaan antaa. Toiselle politiikan journalismin popularisointi merkitsee aikaisempaa moniarvoisempaa julkista tilaa, kun taas toiselle se on osa politiikan rappiokertomusta.

Politiikan ja median suhteiden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, missä suhteessa edellä kuvatut skenaariot toteutuvat. Riippumatta siitä, mikä skenaariorista nousee niskan päälle, kietoutuvat politiikka ja sen osakseen saama mediajulkisuus entistä tiiviimmin yhteen. Siten politiikan mediajulkisuuden tulevat kehityssuunnat antavat voimakkaasti osviittaa siitä, mihin suuntaan poliittisen järjestelmämme legitimitettiin kansalaisten silmissä jatkossa kehittyy. Poliittisen järjestelmän ja siitä kertovan mediajulkisuuden kohtalot ovat tässä mielessä tiukasti yhteen punoutuneet.

Kirjallisuus

- Alho, Arja (2004): *Silent democracy. Noisy media*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Aula, Maria Kaisa (1991): *Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla*. Tutkimusraportti 5/1991.
- Baisnée, Olivier (2002): *Can political journalism exist on EU level*. Teoksessa Raymond Kuhn & Erik Neveu (toim.): *Political Journalism. New Challenges, New Practices*. Routledge/ECPR Studies in European Political Science, vol. 26. Routledge.
- Bengtsson, Åsa & Grönlund, Kimmo (2005): *Ehdokasvalinta*. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. WSOY, 229–251.
- Berg, Laura & Niemi, Mari K. (2009): *Kenen kuntavaalit?* Polemia.
- Blumler, Jay G. & Gurevitch, Michael (1995): *The Crisis of Public Communication*. London: Continuum.
- Boczkowski, Pablo J. (2004): *Digitizing the News*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Borg, Sami (2008): *Hiljaa hyvä tulee. Puheenvuoro äänestysprosentista ja vaaliaktiivoinnista*. Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 71.
- Boxberg, Katja & Heikka, Taneli (2009): *Lumedemokratia*. Barrikadi/ WSOY.
- Carlson, Tom & Strandberg, Kim (2007): *Riding the Web 2.0 Wave: Candidates on YouTube in the 2007 Finnish National Elections*. Paper for presentation at the 4th ECPR General Conference, Pisa, 6-8 September 2007. http://www.vasa.abo.fi/users/tcarlson/Carlsons_current_papers.html (luettu 1.12.2008).

- Corner, John & Pels, Dick (2003): *Media and the Restyling of Politics*. Sage Publications.
- Deacon, David (2004): *Politicians, Privacy and Media Intrusion In Britain*. Parliamentary Affairs Vol 57, N:o 1, 9–23.
- Dobel, Patrick J. (1998): *Judging the Private Lives of Public Officials*. Administration & Society, Vol 30, N:o 2, 115–142.
- Farrell, Henry & Drezner W. Daniel (2008): *The power and politics of blogs*. Public Choice 134: 15–30.
- Goldhaber, Michael H. (1997): *The attention economy and the net*. First Monday 2 (4). <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/519/440> (luettu 23.2.2009).
- Graf, Joseph & Darr, Carol (2004): *Political Influentials On-line in the 2004 Presidential Campaign*. Institute for Politics, Democracy and Internet, George Washington University, Washington DC. http://www.ipdi.org/UploadedFiles/influentials_in_2004.pdf
- Haavisto Ilkka, Kiljunen Pentti & Nyberg Matti (2007): *Satavuotias kunto-testissä. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2007*. EVA.
- Hallama, Anita (2001): *Sydämen kieltä sydämelle*. Otava.
- Hatakka, Niko, Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville (2007): *Kaikkien aikojen verkkovaalit*. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediaailmiöt*. Kirja Aurora, Turun yliopisto, 175–190.
- Heino, Laura (2006): *Iltapäivälehdistön uusi ja vanha eduskuntakritiikki*. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat, 55–87.
- Heinonen, Marja (2008): *Verkkomedian käyttö ja tutkiminen. Iltalehti Online 1995–2001*. Viestinnän julkaisuja 15. Helsingin yliopisto.
- Häyhtiö, Tapani & Rinne, Jarmo (2008): *Yksilöiden valvovat silmät. Paljastamisen politiikka tietokonevälitteisessä viestinnässä*. Tiedotustutkimus 2008:5.
- Ihlström, Carina (2004): *The evolution of a new(s) genre*. Väitöskirja. Gothenburg Studies of Informatics, Report 29.
- Isotalus, Pekka & Aarnio Eeva (toim.) (2000): *Presidentti 2000: mistä vaalit on tehty?* SoPhi.
- Isotalus, Pekka & Borg, Sami (toim.) (2007): *Presidentinvaalit 2006*. WSOY.
- Juntunen, Laura & Väliverronen, Esa (2008): *Lemmenkipeä media villiintyi pääministerin morsiamesta. Rakkaustarinalla oli heikot eväät*. Journalismikritiikin vuosikirja 2008, toim. Maarit Jaakkola. Tampereen yliopisto, 83–90.

- Juntunen, Laura & Väliverronen, Esa (2009): *Intiimin politiikka ja skandaalin yhteiskunnallinen merkitys*. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, 262–284.
- Jyrkiäinen, Jyrki (2008): *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja B 50/2008. Tampereen yliopisto.
- Kalela, Jorma (2008): *Politiikattomuus hallitusten politiikkana*. Teoksessa Suomen ja kansanvallan haasteet. Suomen eduskunta 100 vuotta. Edita.
- Kantola, Anu (2002): *Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Viestinnän julkaisuja 6. Viestinnän laitos, Helsingin yliopisto. Pallas.
- Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (toim.) (1998): *Journalismia! Journalismia?* WSOY.
- Karvonen, Erkki (2006): *Karpelan kujanjuoksu ja hutkivat journalistit*. Teoksessa Laura Ruusunoksa (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2006*, Tampereen yliopisto, 8–19.
- Kivessilta, Jenni (2005): *Uusi media – uudenlainen yleisö? Lukijoiden mahdollisuus aktiiviseen toimijuuteen suomalaisten sanomalehtien verkkolehdistä*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Kivioja, Pasi (2008): *Kiss & sell. Näin tuotetaan täydellinen skandaali*. Teoksessa Maarit Jaakkola (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*, Tampereen yliopisto, 91–101.
- Kiviranta, Laura (2001): *Sanomalehtien verkkojulkaisut 2001*. Sanomalehtien liitto.
- Kosonen, Laura (2006): *Hymy-lehti loi suomalaiset juorumarkkinat*. Teoksessa Laura Ruusunoksa (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2006*, Tampereen yliopisto, 21–27.
- Kuronen, Susan (2007): *Pääministerin morsian*. Etukeno Oy.
- Kuusipalo, Jaana (2000): *Sukupuolen rooli kampanjoinnissa*. Teoksessa Pekka Isotalus & Eeva Aarnio (toim.): *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* SoPhi, 41–62.
- Lilleker, Darren G. & Lees-Marshment Jennifer (toim.) (2005): *Political Marketing. A comparative perspective*. Manchester University Press.
- Lindblom, Tomi (2009): *Uuden median murros Alma Mediassa, Sanoma osakeyhtiössä ja Yleisradiossa 1994–2004*. Viestinnän julkaisuja 16. Helsingin yliopisto.
- Majava, Jere (2006): *Suomalaisten weblogien verkosto keskustelevana julkisuutena*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- McCombs, Maxwell & Shaw, Donald (1972): *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 36, No. 2.

- McNair, Brian (1995): *An Introduction to Political Communication*. Routledge.
- Meyer, Thomas & Lew, Hincman (2002): *Media Democracy. How the Media Colonize Politics*. Polity.
- Morton, Andrew (1999): *Monican Tarina*. Otava.
- Mykkänen Juri (2007): *Eduskuntavaalien televisiomainokset ja populaarikulttuuri*. Teoksessa Ville Perna, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediaailmiöt. Kirja Aurora, 75–102.
- Neveu, Erik (2002): *Four Generations of Political Journalism*. Teoksessa Raymond Kuhn & Erik Neveu (toim.): *Political Journalism. New Challenges, New Practices*. Routledge/ECPR Studies in European Political Science, vol. 26. Routledge, 22–44.
- Niemi, Mari K. (2006): *Onko yksityiselämästä presidentintekijäksi?* Teoksessa Ville Perna & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*, 228–271.
- Niemi, Mari K. (2007): *Vetoavan tunnepolitiikan jäljillä*. Teoksessa Ville Perna, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediaailmiöt*. Kirja-Aurora 2007, 191–219.
- Niemi, Mari K. (2009): *Kärsimätön media olisi halunnut touhuun räväkkyytää*. Teoksessa Auli Harju (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2009*, 36–43.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2004, 2. painos 2005): *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. Loki-Kirjat.
- Nieminen, Hannu, Aslama, Minna & Pantti, Mervi (2005): *Media ja demokratia Suomessa. Kriittinen näkökulma*. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:11.
- Norris, Pippa (2001): *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet worldwide*. Cambridge University Press.
- Ollila, Maija-Riitta (2006): *Luonnetestejä vai savuverhoja: yksityisyys mediasa*. Teoksessa Laura Ruusunoksa (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2006*. Tampereen yliopisto, 29–36.
- Perna, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) (2006): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat.
- Perna, Ville & Railo, Erkka (2006): *Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan*. Teoksessa Ville Perna, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat.
- Perna, Ville (2007): *Neljäs valtiomahti haastaa ensimmäisen*. Teoksessa *Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti*, 18–115. Edita.

- Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville (toim.) (2007): *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediaailmiöt*. Kirja-Aurora.
- Pitkänen, Ville (2006): *Kun ylivoimainen kansansuosikki haastetaan presidentin vaaleissa*. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat.
- Pitkänen, Ville (2007): *Television vaaliuutisointi – tarinoita politiikasta*. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediaailmiöt*. Kirja Aurora.
- Railo, Erkkä (2007): *Vapaaehtoisesti vallasta luopuneet*. Teoksessa Mari K. Niemi (toim.): *Kiitos ei! Kieltäytymisen kulttuurihistoriaa*. Ajatus Kirjat, 105–125.
- Reunanen, Esa (2003): *Budjettijournalismi julkisena keskustelua. Tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaiseen ja ruotsalaiseen budjettikirjoitteluun*. Tampere University Press.
- Saari, Heikki (2007): *Isku tajuntaan*. Johnny Kniga.
- Salminen, Esko (2006): *Mediavallan aika. Poliittikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen*. Edita.
- Salwen, Michael B. (2005): *Online News Trends*. Teoksessa Michael B. Salwen, Bruce Garrison & Paul D. Driscoll (toim.): *Online News and the Public*. LEA London.
- Savigny, Heather (2004): *The Media and the Personal Lives of Politicians in the United States*. Parliamentary Affairs Vol 57, N:o 1, 223–235.
- Scheufele, Dietram A. & Nisbet, Matthew C. (2002): *Being a Citizen Online – New Opportunities and Dead Ends*. The Harvard International Journal of Press/Politics, Vol. 7, No. 3, 55–75.
- Strandberg, Kim (2006): *Parties, candidates and citizens on-line: studies of politics on the Internet*. Åbo Akademi.
- Standberg, Kim & Carlson, Tom (2007): *The evolution of candidate web campaigning in Finland 1999–2007*. Paper for presentation at the 4th ECPR general conference 2007. http://www.vasa.abo.fi/users/tcarlson/Carlsons_current_papers.html (luettu 1.12.2008).
- Stanyer, James & Wring, Dominic (2004): *Public Images, Private Lives: An introduction*. Parliamentary Affairs Vol 57, N:o 1, 1–8.
- Street, John (2001): *Mass Media, Politics and Democracy*. Palgrave.
- Street, John (1997, 2005): *Politics and Popular Culture*. Polity Press.
- Sunstein, Cass (2002): *Republic.com*. Princeton University Press.

- Suojanen Maria (2006): *Vaalikoneen lyhyt historia*. Teoksessa Maria Suojanen & Jarno Talponen (toim.) *Vallaton vaalikone*. Minerva Kustannus, Sophi, 13–28.
- Thompson, John B. (2000): *Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age*. Polity.
- Thurman, Neil (2008): *Forums for Citizen journalists? Adoption of user generated content initiatives by online news media*. *New Media Society* 2008; 10, 139–157.
- Tiilikka, Päivi (2008): *Journalistin sananvapaus*. WSOY.
- Tumber, Howard (2004): *Scandal and Media in the United Kingdom. From Major to Blair*. *American Behavioral Scientist*, Vol 47, N:o 8. Sage Publications, 1122–1137.
- Turow, Joseph (1997): *Breaking up America: Advertisers and the New Media World*. The University of Chicago Press.
- Uimonen, Risto (2009): *Median mahti*. WSOY.
- Vihtonen Erkki (2006): *Vaalikoneen synty ja kehitys Yleisradiossa 1996–2006*. Teoksessa Maria Suojanen & Jarno Talponen (toim.): *Vallaton vaalikone*. Minerva Kustannus, Sophi, 29–38.
- Virkkunen, Henna (2006a) ”Ministeri saa syyttää vain itseään”. *Ministerieroihin johtaneet poliittiset skandaalit uutistapahtumina Juhantalosta Jätteenmäkeen 1991–2003*. Lisensiaatintutkimus, Jyväskylän yliopisto.
- Virkkunen, Henna (2006b): ”Ja ministeri erosi hymyillen”. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. *Ajatus Kirjat*, 127–158.
- Väliverronen, Jari & Kunelius, Risto (2009): *Politiikan journalismi medioitumisen aikakaudella*. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, 225–247.
- Väliverronen, Esa (toim.) (2009): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus.

Kuvio- ja taulukkuuettelo

Kuviot

Kuvio 1. Poliitikkojen yksityiselämää käsittelevät kirjoitukset päivä-, iltapäivä- ja aikakauslehdissä kuukausittain, prosenttia kaikista välineiden kirjoituksista	55
Kuvio 2. Päivälehtien ensisijaiset toimijat lehdittäin	61
Kuvio 3. Television ensisijaiset toimijat kanavittain	61
Kuvio 4. Iltapäivälehtien ensisijaiset toimijat lehdittäin	62
Kuvio 5. Aikakauslehtien ensisijaiset toimijat lehdittäin	62
Kuvio 6. Kymmenen eniten julkisuutta saanutta henkilöä päivälehdissä	64
Kuvio 7. Kymmenen eniten julkisuutta saanutta henkilöä televisiossa	65
Kuvio 8. Päivälehtien eniten julkisuutta saaneet henkilöt lehdittäin	67
Kuvio 9. Television eniten julkisuutta saaneet henkilöt kanavittain	67
Kuvio 10. Kymmenen eniten julkisuutta saanutta henkilöä iltapäivälehdissä	72
Kuvio 11. Iltapäivälehtien eniten julkisuutta saaneet henkilöt lehdittäin	73
Kuvio 12. Kymmenen eniten julkisuutta saanutta henkilöä aikakauslehdissä	74
Kuvio 13. Aikakauslehtien eniten julkisuutta saaneet henkilöt lehdittäin	75
Kuvio 14. Median ja kansalaisyhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvät tulevaisuuden skenaariot	237

Taulukot

Taulukko 1. Tutkimuksessa mukana olleet televisio-ohjelmat kanavittain	36
Taulukko 2. Television politiikan journalismin aiheet koko tarkastelujaksolla	41
Taulukko 3. Television viisi suurinta aihetta eri tarkastelukuukausina	43
Taulukko 4. Päivälehtien politiikan journalismin aiheet koko tarkastelujaksolla	45
Taulukko 5. Päivälehtien viisi suurinta uutisaihetta eri tarkastelukuukausina	47
Taulukko 6. Iltapäivälehtien politiikan journalismin aiheet koko tarkastelujaksolla	48
Taulukko 7. Iltapäivälehtien viisi suurinta aihetta eri tarkastelukuukausina	50
Taulukko 8. Iltapäivälehtien viisi eniten käsittelemää aihetta koko tarkastelujaksolla	52
Taulukko 9. Yksityiselämän käsittelyn osuus eri viestimissä	53
Taulukko 10. Ensisijaiset toimijat televisiossa	58
Taulukko 11. Ensisijaiset toimijat päivälehdissä	58
Taulukko 12. Ensisijaiset toimijat iltapäivälehdissä	58
Taulukko 13. Ensisijaiset toimijat aikakauslehdissä	58
Taulukko 14. Matti Vanhasen julkisuus aiheiden mukaan päivälehdissä ja televisiossa	69
Taulukko 15. Jyrki Kataisen julkisuus aiheiden mukaan päivälehdissä ja televisiossa	69
Taulukko 16. Tarja Halosen julkisuus aiheiden mukaan päivälehdissä ja televisiossa	70

Taulukko 17. Jutta Urpilaisen julkisuus aiheiden mukaan päivälehdissä ja televisiossa	70
Taulukko 18. Mauri Pekkarisen julkisuus aiheiden mukaan päivälehdissä ja televisiossa	71
Taulukko 19. Sanan 'blog' esiintyminen Helsingin Sanomien, Aamulehden, Turun Sanomien, Iltta-Sanomien ja Iltalehden toimituksellisissa aineistoissa	127
Taulukko 20. Vuonna 2008 julkaistut lehtijutut, joiden aihepiiri liittyy politiikkoihin tai politiikkaan ja joissa mainitaan sana 'blog'	128
Taulukko 21. Vuonna 2008 julkaistut lehtijutut, joissa on lainattu poliitikon blogia	128

Liite 1. Määrällisessä tietokannassa käytetyt kategoriat

Päivämäärä:

- 1–29: 1.2.–29.2.2008
- 30–59: 1.6.–30.6.2008
- 60–90: 1.10.–31.10.2008
- 91–118: 1.2.–28.2.2009

Sanomalehdet:

- 1. Helsingin Sanomat liitteineen
- 2. Turun Sanomat liitteineen
- 3. Aamulehti liitteineen
- 4. Ilta-Sanomats liitteineen
- 5. Iltalehti liitteineen

Aikakauslehdet:

- 1. Suomen Kuvalehti
- 2. Apu
- 3. Seura
- 4. Anna
- 5. Me naiset
- 6. 7 päivää

Televisiokanavat:

- 1. YLETV1
- 2. YLETV2
- 3. MTV3
- 4. Nelonen

Televisio-ohjelmat:

- 1. Tv-uutiset ja sää (YLETV1)
- 2. Kymmenen uutiset (MTV3)
- 3. Yhdeksän uutiset (MTV3)
- 4. Nelosen uutiset
- 5. Aamutv YLE
- 6. Huomenta Suomi MTV3
- 7. A-studio
- 8. A-plus
- 9. A-talk
- 10. A-zoom
- 11. Lauantaiseura
- 12. Ajankohtainen kakkonen
- 13. 45 minuuttia
- 14. Uutisvuoto
- 15. Elixir
- 16. Voimala

- 17. Suomi express
- 18. Presidentin kanslia
- 19. Oh hoh mikä päivä!
- 20. Se on siinä
- 21. Kohtauspaikka
- 22. MOT
- 23. Mansikkapaikka
- 24. Tuomio
- 25. Arto Nyberg
- 26. Puolueet koolla
- 27. Kuudes aisti
- 28. Itse asiassa kuultuna
- 29. Vaaliexpress (TV2)
- 30. B-Studio
- 31. Maria!
- 32. Eduskunnan kyselytunti
- 33. Kunnallisvaalit 2008 (MTV3)
- 34. Vaalizoom (TV1)
- 35. Ykkösaamu
- 36. Epäkorrektia, Tuomas Enbuske!
- 37. Kuntavaalit K-18
- 38. Vaalit 08: Kansalaisen kuntalaari
- 39. Välikysymys (suora lähetys)
- 40. Suuri vaalikeskustelu (YLE)
- 41. Kuntavaalit 2008 – tuloslähetys (YLE)
- 42. Valtioapäivien avajaiset
- 43. Suomi express: yleisön pyynnöstä

Kirjoitustyyppi (sanoma- ja aikakauslehdissä):

- 1. pääkirjoitus
- 2. kolumni
- 3. uutinen
- 4. artikkeli
- 5. reportaasi
- 6. henkilökuva
- 7. kainalojuttu
- 8. fiktio-/huumorijuttu
- 9. julkisuutinen
- 10. juoru
- 11. yleisönosastokirjoitus/mielipidekirjoitus
- 12. haastattelu

Ohjelmaformaatti (televisiossa):

1. uutinen
2. ajankohtaisohjelma
3. keskusteluohjelma
4. viihdeohjelma

Koko (sanoma- ja aikakauslehdissä):

1. 200 (aukeama)
2. 100 (sivu)
3. 50 (puoli sivua)
4. 25 (1/4 sivua)
5. 10
6. 5

Substanssit 1 ja 2 (alla tarkempi jaottelu):

1. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

- ulkopoliitiikka
- kansainväliset suhteet
- puolustuspolitiikka
- Nato-jäsenyys
- kriisinhallinta ja rauhanturvaaminen
- kehitysapu

2. Eurooppa-politiikka, EU

3. Poliittisen järjestelmän ja poliitikkojen toimintatavat

- demokratian toimivuus
- kansanvalta
- vaalijärjestelmä
- presidentin valtaoikeudet
- perustuslaki
- poliitikkojen pätevyys, nuhteettomuus tai oikeudenmukaisuus
- poliitikkojen imago
- poliitikkojen henkilöjulkisuus
- hallituksen toiminnan arviointi
- poliittisten päätösten oikea kohdentaminen
- kansalaisliikkeet ja -järjestöt
- kansanedustajien palkat
- eduskuntaryhmien kansliarahat
- valtioelinten käytänteet
- seremoniat

4. Taloudellinen kehitys, kauppa ja valtiontalous

- taloudellinen kehitys

- talouden globalisoituminen
- ulkomaankauppa
- valtiontalous
- verotus
- valtionyhtiöt
- valtion omistajapolitiikka
- finanssivalvonta
- harmaa talous
- lamavelat

5. Sosiaaliturva ja hyvinvointi

- sosiaaliturva
- hyvinvointipalvelut
- hyvinvoinnin turvaaminen
- erityisryhmien tuki
- terveydenhoito, yleinen
- lääkärripula
- hoitajapula
- hoitajien palkat
- köyhyys
- pienituloisten asiat
- syrjäytyminen
- eriarvoisuus
- tuloerot
- opiskelijoiden asema
- nuorten asiat
- lasten asiat
- lapsiperheiden asiat
- yksinhuoltajien asiat
- vanhusten asiat
- vanhusten hoito
- eläköityminen
- suuret ikäluokat
- ikääntyminen
- eläkkeet
- eläkeläisten asiat
- perhepolitiikka
- palveluiden ulkoistaminen ja kilpailuttaminen
- päihdeongelmat
- mielenterveys

6. Kunta- ja aluepolitiikka

- kuntien asema
- kunnallistalous

- aluepolitiikka
- aluekehitys
- alueellinen eriarvoisuus
- kuntaliitokset
- valtion virastot ja laitokset
- asuntotilanne
- asunnottomuus
- asuntojen hinnat
- kaavoitus
- 7. Poliisi- ja tuomioistuinasiat**
- rikollisuus
- turvattomuus
- lain, kurin ja järjestyksen säilyminen
- poliisiasiat
- tuomioistuinten toiminta
- 8. Energiapolitiikka ja ympäristö**
- energiapolitiikka
- energian hinta
- ydinvoima
- uusiutuva energia
- ilmastonmuutos
- luonnonsuojelu
- ympäristöasiat
- ekologinen elämäntapa
- eläintensuojelu
- liikenne
- 9. Työllisyys- ja elinkeinopolitiikka**
- maatalous
- maanviljelijöiden asiat
- metsätalous
- kalatalous
- teollisuus
- tuotekehitys
- innovaatiot
- yrittäjien asema
- kuluttamien
- ruoan hinta
- työmarkkinapolitiikka
- työllisyys, työttömyys
- palkansaajien asiat
- toimeentulo
- työn saannin ja työpaikkojen erityiskysymykset (esim. ikärasismi, työuupumus, epävarmuus)
- matkailu
- 10. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto**
- maahanmuuttajat
- pakolaiset
- ulkomaalaiskysymykset
- monikulttuurisuus
- 11. Koulutus, tiede ja kulttuuri**
- koulutus ja osaaminen
- kulttuuri
- taide
- liikunta
- urheilu
- vapaa-aika
- harrastukset
- 12. Viestintäpolitiikka**
- tiedotusvälineiden toiminta
- sananvapaus
- julkinen palvelu, YLE:n asema
- tietoyhteiskunta
- teknologia
- internet
- 13. Vaalit**
- presidentinvaalit
- eurovaalit
- kuntavaalit
- 14. Puolueet**
- puolueiden kannatus
- puolueiden toiminta
- puoluekokoukset
- nimitykset
- tulevaisuusvisiot
- 15. Ihmisoikeudet ja tasa-arvo**
- tasa-arvo
- ihmisoikeudet
- homo- ja lesboparien oikeudet
- moraali ja arvot
- 16. Muu luokittelu**
- menneisyyden hallinta
- julkisten rakennusten homeongelmat
- politiikan parodiointi

Substanssi 3 (otantajaksolla paljon huomiota saaneet uutisaiheet):

1. eduskunnan seksuaalinen häirintä
2. Kemijärven sellutehtaan lopettaminen
3. SDP:n puheenjohtajavaihdos
4. Vanhanen vs. Ruusunen
5. Venäjän puutullit
6. vaalirahakohu
7. kuntavaalit 2008

Taso:

1. paikallinen
2. alueellinen
3. valtakunnallinen
4. EU
5. ulkomaat
6. ei määritelty

Luonne:

1. yksityiselämä
2. muu

Toimijat 1–5:

1. presidentti
2. ministeri
3. kansanedustaja
4. paikallispoliitikko
5. asiantuntija
6. järjestön edustaja
7. kansalainen
8. virkamies
9. yritysmaailman edustaja
10. europarlamentaarikko
11. puoluetoimitsija
12. vaaliehdokas
13. muu toimija

Henkilöt 1–5:

1. Halonen Tarja
2. Vanhanen Matti
3. Anttila Sirkka-Liisa
4. Brax Tuija
5. Cronberg Tarja
6. Holmlund Anne
7. Hyssälä Liisa

8. Häkämies Jyri
9. Kanerva Ilkka
10. Katainen Jyrki
11. Kiviniemi Mari
12. Lindén Suvi
13. Pekkarinen Mauri
14. Risikko Paula
15. Sarkomaa Sari
16. Thors Astrid
17. Tiilikainen Kimmo
18. Wallin Stefan
19. Vapaavuori Jan
20. Vehviläinen Anu
21. Väyrynen Paavo
22. Ahonen Esko
23. Alatalo Mikko
24. Autio Risto
25. Haapoja Susanna
26. Heikkinen Hannakaisa
27. Hoskonen Hannu
28. Hänninen Tuomo
29. Kaikkonen Antti
30. Kalli Timo
31. Kalmari Anne
32. Kaltiokumpu Oiva
33. Karjula Kyösti
34. Katainen Elsi
35. Kaunisto Timo
36. Kerola Inkeri
37. Kiviranta Esko
38. Komi Katri
39. Korhonen Timo
40. Korkea-aho Juha
41. Kääriäinen Seppo
42. Laukkanen Markku
43. Lehtomäki Paula
44. Leppä Jari
45. Lintilä Mika
46. Manninen Hannes
47. Mieto Juha
48. Oinonen Lauri
49. Pakkanen Markku
50. Paloniemi Aila

51. Pentti Klaus
52. Puumala Tuomo
53. Rantakangas Antti
54. Rehula Juha
55. Reijonen Eero
56. Rossi Markku
57. (Saarela) Karpela Tanja
58. Salovaara Pertti
59. Seurujärvi Janne
60. Sihto Paula
61. Tölli Tapani
62. Uusipaavalniemi Markku
63. Vehkaperä Mirja
64. Vilkuna Pekka
65. Akaan-Penttilä Eero
66. Asko-Seljavaara Sirpa
67. Hakola Juha
68. Harkimo Leena
69. Heinonen Timo
70. Hemmilä Pertti
71. Hemming Hanna-Leena
72. Jaskari Harri
73. Karhuvaara Arja
74. Karvo Ulla
75. Kataja Sampsa
76. Koskinen Jari
77. Larikka Jari
78. Lauslahti Sanna
79. Laxell Jouko
80. Lehti Eero
81. Matikainen-Kallström Marjo
82. Mäkelä Jukka
83. Mäkelä Outi
84. Mäkinen Tapani
85. Nepponen Olli
86. Niinistö Sauli
87. Nurmi Tuija
88. Ollila Heikki A.
89. Orpo Petteri
90. Paajanen Reijo
91. Perkiö Sanna
92. Pihlajaniemi Petri
93. Rajala Lyly
94. Ravi Pekka
95. Salo Petri
96. Salolainen Pertti
97. Sasi Kimmo
98. Satonen Arto
99. Tiura Marja
100. Toivakka Lenita
101. Ukkola Tuulikki
102. Vahasalo Raija
103. Viljanen Ilkka
104. Virkkunen Henna
105. Virolainen Anne-Mari
106. Zyskowitz, Ben
107. Ahde Matti
108. Asell Marko
109. Feldt-Ranta Maarit
110. Filatov Tarja
111. Gustafsson Jukka
112. Guzenina- Richardson, Maria
113. Heinäluoma, Eero
114. Hiltunen, Rakel
115. Huovinen Susanna
116. Hurskainen Sinikka
117. Jaakonsaari Liisa
118. Kallio Reijo
119. Kalliomäki Antti
120. Kantola Ilkka
121. Karhu Saara
122. Kiljunen Anneli
123. Kiljunen Kimmo
124. Kiuru Krista
125. Koski Valto
126. Koskinen Johannes
127. Koskinen Marjaana
128. Kumpula-Natri Miapetra
129. Kuusisto Merja
130. Kähkönen Lauri
131. Lahtela Esa
132. Laitinen Reijo
133. Lipponen Päivi
134. Ojala-Niemelä Johanna
135. Paasio Heli
136. Paatero Sirpa

137. Peltonen Tuula
 138. Rajamäki Kari
 139. Rönni Tero
 140. Saarinen Matti
 141. Skinnari Jouko
 142. Söderman Jacob
 143. Tabermann Tommy
 144. Taimela Katja
 145. Taiveaho Satu
 146. Tuomioja Erkki
 147. Urpilainen Jutta
 148. Viitamiessu Pulliina
 149. Viitanen Pia
 150. Vuolanne Antti
 151. Väättäinen Tuula
 152. Andersson Claes (10.9.2008 alkaen Uotila Kari)
 153. Arhinmäki Paavo
 154. Kangas Matti
 155. Kauppila Matti
 156. Korhonen Martti
 157. Kuoppa Mikko
 158. Kyllönen Merja
 159. Laakso Jaakko
 160. Lapintie Annika
 161. Mustajärvi Markus
 162. Puhjo Veijo
 163. Sironen Minna
 164. Tennilä Esko-Juhani
 165. Tiusanen Pentti
 166. Valpas Unto
 167. Virtanen Erkki
 168. Yrttiaho Jyrki
 169. Alanko-Kahiluoto Outi
 170. Andersson Janina
 171. Forsius Merikukka (siirtynyt kokoomukseen)
 172. Haavisto Pekka
 173. Hautala Heidi
 174. Järvinen Heli
 175. Karimäki Johanna
 176. Kasvi Jyrki
 177. Niinistö Ville
 178. Ojansuu Kirsi
 179. Pulliainen Erkki
 180. Sinnemäki Anni
 181. Sumuvuori Johanna
 182. Tynkkynen Oras
 183. Blomqvist Thomas
 184. Gestrin Christina
 185. Henriksson Anna-Majja
 186. Nauclér Elisabeth
 187. Nordman Håkan
 188. Nylander Mikaela
 189. Nylund Mats
 190. Wideroos Ulla-Maj
 191. Kallis Bjarne
 192. Kankaanniemi Toimi
 193. Kärkkäinen Kari
 194. Palm Sari
 195. Rauhala Leena
 196. Räsänen Päivi
 197. Tallqvist Tarja
 198. Oinonen Pentti
 199. Ruohonen-Lerner Pirkko
 200. Soini Timo
 201. Virtanen Pertti
 202. Vistbacka Raimo
 204. Lipponen Paavo
 205. Aho Esko
 206. Ahtisaari Martti
 207. Holkeri Harri
 208. Koivisto Mauno
 211. Liikanen Erkki
 213. Jäätteenmäki Anneli
- Hierarkia (sanoma- ja aikakauslehdissä):
1. lööppi 1 (pääaihe)
 2. lööppi 2 (muu)
 3. kansi 1 (pääaihe)
 4. kansi 2 (muu)
 5. etusivu 1 (suurin)
 6. etusivu 2 (toiseksi suurin)
 7. etusivu 3 (muut)
- Hierarkia (tv-uutisissa):
1. ensin mainittu uutinen
 2. alussa mainittu uutinen
 3. muu uutinen